KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

TRC2 BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI HAZIRLIKLARI

DİYARBAKIR-ŞANLIURFA SANAYİ ÇALIŞTAYLARI

RAPORLAR VE ENDEKSLER

NİSAN 2014

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

I. GİRİŞ 14
II. TRC2 BÖLGESİ SANAYİ ÇALIŞTAYLARI RAPORU 15
III.TRC2 BÖLGESİ SANAYİ ÇALIŞTAYLARI ANKET RAPORU 104
IV.TRC2 BÖLGESİ AĞIRLIKLANDIRILMIŞ BENZERLİK ENDEKSİ ÇALIŞMA RAPORU 271
KAYNAKÇA 297

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Diyarbakır İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler 18
Tablo 2: Şanlıurfa İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler 18
Tablo 3: Diyarbakır Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 20
Tablo 4: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 21
Tablo 5: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 24
Tablo 6: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 27
Tablo 7: Diyarbakır 1. Grup Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 28
Tablo 8: Diyarbakır 1. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 29
Tablo 9: Diyarbakır 1. İlçeler- Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri .. 32
Tablo 10: Diyarbakır 1. Grup - Çüngüş, Çermik, Eğil, Hazro, Çınar İlçeleri- Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 34
Tablo 11: Diyarbakır 2. Grup Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 35
Tablo 12: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 36
Tablo 13: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 38
Tablo 14: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 40
Tablo 15: Bismil Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 40
Tablo 16: Bismil Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 41
Tablo 17: Bismil Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 43
Tablo 18: Bismil Sanayi Çalıştayı Olanaklar Potansiyeller 47
Tablo 19: Ergani Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 47
Tablo 20: Ergani Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 48
Tablo 21: Ergani Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 51
Tablo 22: Ergani Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 53
Tablo 23: Silvan Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 53
Tablo 24: Silvan Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 54
Tablo 25: Silvan Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 57
Tablo 26: Silvan Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 59
Tablo 27: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 60
Tablo 28: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 61
Tablo 29: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 65
Tablo 30: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 67
Tablo 31: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler -Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 68
Tablo 32: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 70
Tablo 33: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 73
Tablo 34: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 75
Tablo 35: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler - Halfeti, Bozova ve Hilvan- Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 76
Tablo 36: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler -Halfeti, Bozova, Hilvan- Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 77
Tablo 37: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 80

Tablo 38: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 82
Tablo 39: Birecik Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 82
Tablo 40: Birecik Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 84
Tablo 41: Birecik Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 86
Tablo 42: Birecik Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller..... 88
Tablo 43: Siverek Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 88
Tablo 44: Siverek Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 90
Tablo 45:Siverek Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri..... 93
Tablo 46: Siverek Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 96
Tablo 47: Viranşehir Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar 96
Tablo 48: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları 98
Tablo 49: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri 101
Tablo 50: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller 103
Tablo 51: Katılımcıların Geldikleri İle Göre Dağılımı 104
Tablo 52: Katılımcıların Geldikleri İlçelere Göre Dağılım..... 105
Tablo 53: Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumlar 105
Tablo 54: Katılımcının Mesleki Durumu 106
Tablo 55: Katılımcıların Eğitim Düzeyi..... 107
Tablo 56: Üretim Sektörü İçindeki Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 107
Tablo 57: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 108
Tablo 58: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 109
Tablo 59: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 110
Tablo 60: Hizmet Sektörü İçindeki Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı..... 111
Tablo 61: Kurumun Hizmet Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanı..... 112
Tablo 62: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Hizmet Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 113
Tablo 63: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Hizmet Sektörü İçindeki Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı 114
Tablo 64: Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü ve Zayıf Yönleri Sorusunun Cevaplanma Oranları..... 115
Tablo 65: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan 116
Tablo 66: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan 118
Tablo 67: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen Birinci Öncelikli Ürün veya Hizmetler119
Tablo 68: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen İkinci Öncelikli Ürün veya Hizmetler. 120
Tablo 69: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen Üçüncü Öncelikli Ürün veya Hizmetler 122
Tablo 70: Birinci Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim..... 123
Tablo 71: İkinci Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim 125
Tablo 72: Üçüncü Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim 126
Tablo 73: Bölgesel Rekabet Unsurlarını Önem Derecelerine İlişkin Düşünceler 127

Tablo 74: Yerel Üretim Yeteneği ve Tecrübesinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 128
Tablo 75: İlin Doğal Yer Altı/Üstü Kaynaklarının Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 129
Tablo 76: Ürün ve Servise Yönelik Hizmet Teknolojilerinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 130
Tablo 77: Bölge Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının Gücünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 130
Tablo 78: Bölge Ekonomisinin Gücünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi..... 131
Tablo 79: Bölgede Bulunan Üniversitelerin Verdiği Destek Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 132
Tablo 80: Bölgede Teknik İşgücünün Kalitesi ve Yeterliliğinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 133
Tablo 81: Pazar Potansiyeli ve Büyüklüğünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi 133
Tablo 82: Bölgedeki Sanayi Destek Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı .. 134
Tablo 83: Bölgedeki Kurumların Görev Tanımları Açıkça Yapılmıştır Görüşüne Katılım Düzeyi 136
Tablo 84: Bölgedeki Kurum/Kuruluşlar Görevlerini Eksiksiz Yerine Getirmektedir 137
Tablo 85: Bölgedeki Her Türlü Sanayi Organizasyonunda, Kurumların Üst Düzey Yöneticileri Azami Özen ve Çaba Göstermektedir 138
Tablo 86: Sanayi Destekleme Teşviklerinin Değerlendirilme ve Karar Alma Süreçleri Şeffaf ve Sanayicinin Katılımına Açıktır 139
Tablo 87: Kurumlar Üreticileri Kolayca Yeni Projeler ve İşbirlikleri İçin Teşvik Ederler ... 140
Tablo 88: Kurumlar, Üreticilerin Yeni Ürün Geliştirmesine Önemli Katkı Yapmaktadır 141
Tablo 89: Kurumlar Üreticilerin Yeni Teknolojileri Öğrenip Kullanmasına Önemli Katkı Yapmaktadır 142
Tablo 90: Kurumlar Üreticilerin Başka Kuruluşlarla İşbirliğine Önemli Katkı Yapmaktadır 143
Tablo 91: Kurumların, Teknik İşgücü Altyapısının Güçlenmesi Ve Geliştirilmesi Gereklidir 143
Tablo 92: Kurumlar, Sanayiciler ve Devlet Arasındaki İlişkiyi Kolaylaştırmaktadır..... 144
Tablo 93: Kurumlar, Personeli ve Her Türlü Bilgi Kaynakları İle Tüm Sanayicilere Açıktır145
Tablo 94: Kurumlar, Dengeli Dağılmayan Ekonomik Yatırımlar İle İlçelerin Farklı Oranlarda Büyümesine ve Gelişmesine Sebep Vermektedir 146
Tablo 95: Kurumlar, Bölgede Güçlü ve Etkili Bir Sanayi Büyüme ve Kalkınma Politikası İzlemektedir..... 147
Tablo 96: Kurumlar, Bölgedeki Altyapıyı Geliştirmek İçin Yatırım Desteklerini "Doğru" Yönlendirmektedir 148
Tablo 97: İl ve İlçedeki Kurumların İl Turizminin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi 149
Tablo 98: KOSGEB'in İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı..... 150
Tablo 99: OSB-Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün Katkısı..... 151
Tablo 100: Besi OSB Müdürlüğü'nün Katkısı..... 152
Tablo 101: KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı 153
Tablo 102: KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı..... 153
Tablo 103: KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı..... 154
Tablo 104: Kalkınma Ajansı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 155

Tablo 105: GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 156
Tablo 106: Ekonomi Bakanlığı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 157
Tablo 107: Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı..... 158
Tablo 108: Büyükşehir Belediyesi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 159
Tablo 109: Valiliğin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı..... 160
Tablo 110: İlçe Belediyesi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı..... 161
Tablo 111: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun (TKDK) İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı..... 162
Tablo 112: Ticaret ve Sanayi Odası'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 163
Tablo 113: Üniversitelerin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 164
Tablo 114: Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 164
Tablo 115: TEKNOKENT'in İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı 165
Tablo 116: İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler ve Üretim Kapasitelerinin Değerlendirilmesi 166
Tablo 117: İl-ilçedeki Üreticilerimizde Çoğu Çalışanın Üniversite Dereceleri/ Profesyonel Nitelikleri Vardır Görüşüne Katılım Düzeyi..... 167
Tablo 118: Sanayicimiz, İl-ilçelerde Sahip Oldukları Makine Teçhizat ve Teknolojiyi İyileştirme, Tamir Çalışmalarını Kendileri Yaparlar 169
Tablo 119: Sanayicimiz Kendilerine Sağlanan Desteklerden Habersizdirler ve Desteklerden Faydalanmazlar 170
Tablo 120: İl-ilçelerdeki Sanayi Üretimi, Ürünler ve Üretim Yöntemlerimiz Tümüyle Geleneksel Teknolojilerden Oluşur..... 171
Tablo 121: Bölgedeki Sanayi Destek Kurum Ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı 172
Tablo 122: Kurumlar, Üreticilere Her Koşulda Olumlu Yaklaşıyor ve İşbirliği Yapmak İstiyor 173
Tablo 123: Kurumlar, Üreticileri Sadece Dışarıdan Destekleyerek, Asıl Sorunlara Tam Anlamda Girmiyorlar 174
Tablo 124: Kurumlar, Üreticilere Ne Olumlu Ne De Olumsuz Yaklaşarak Asıl Sorunlardan Haberdar Değiller..... 175
Tablo 125: Kurumlar, Üreticiler İle Genel Görevleri Dışında (Teşvikler vd.) Başka Türlü Herhangi Bir Destek Vermiyorlar..... 176
Tablo 126: Kurumlar, Sınırlı Teşvikler İle Üreticiye Baskı Kurarak Üreticinin Gelişim Alanını Kısıtlayarak Kontrol Altında Tutmak İstiyorlar..... 177
Tablo 127: Kurumların Yönetim Biçimine ve Kişilere Göre Tutum Ve Destekler Dönemsel Olarak Değişiyor 178
Tablo 128: İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler İçin Teknolojiyi Kullanma ve Yenileme Süreçleri İle İlgili Görüşlerin Dağılımı..... 179
Tablo 129: Sanayicimiz, Sürekli Teknolojilerini Yenilerler Görüşüne Katılım Düzeyi..... 180
Tablo 130: Sanayicimiz, Teknolojilerini Yenilemek İçin Sürekli Ar-Ge Çalışmaları Yapar Görüşüne Katılım Düzeyi..... 180
Tablo 131: Sanayicimiz, Ar-Ge Yapamaz; Ama Yine de Teknolojik Gelişmeleri Takip Eder Görüşüne Katılım Düzeyi..... 181
Tablo 132: Sanayicimizin, Geleneksel Üretim Yapısı İçinde Mevcut Cihazları ve Teknolojileri Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 182
Tablo 133: Sanayicimiz, Yeni Ürün Geliştirecek Bilgi Beceri Altyapı ve Tecrübeye Sahiptir Görüşüne Katılım Düzeyi..... 183

Tablo 134: Sanayicimiz, Özgün Üretim Yerine Ürün Kopyalamayı Tercih Eder Görüşüne Katılım Düzeyi 184
Tablo 135: Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanakları ve Potansiyeller Hakkındaki Görüşlerin Dağılımı 185
Tablo 136: Ulusal Pazarlar, İl-ilçe Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 186
Tablo 137: Uluslararası Pazarlar, İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 187
Tablo 138: Bölgesel Pazarlar İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 188
Tablo 139: Ulusal Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 189
Tablo 140: Bölgesel Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 190
Tablo 141: Uluslararası Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi 190
Tablo 142: Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazarlar Hakkındaki Bilgileri Müşterilerinden Elde Ederler Görüşüne Katılım Düzeyi 191
Tablo 143: Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazar Olanaklarını Kendileri Sürekli İzlerler Görüşüne Katılım Düzeyi 192
Tablo 144: Sanayicimiz, Ulusal Pazarı Analiz Etmek İçin Hiç Çaba Sarf Etmez Görüşüne Katılım Düzeyi 193
Tablo 145: Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanaklarını Üniversiteler İle Ortaklaşa Yaptıkları Çalışmalar ve Projeler Neticesinde Tanırlar Görüşüne Katılım Düzeyi 194
Tablo 146: İl-İlçedeki Üretim İşbirlikleri İle Yapılanlar Hakkındaki Görüşlerin Dağılımı .. 195
Tablo 147: İl-İlçede, Sanayicilerimiz İçin Yeterli İşbirliği Ortamı Sağlanmıştır ve Desteklenmektedir Görüşüne Katılım Düzeyi 196
Tablo 148: Sanayicilerimiz, Sadece Bulundukları Sanayi Sitesi İçinde Kendi Aralarında İşbirliği Yapmaktadır Görüşüne Katılım Düzeyi 197
Tablo 149: İl-İlçede Yer Alan Sanayilerin Diğer Bölgeler İle Yaptığı İşbirlikleri Zayıftır Ve/Veya Yoktur Görüşüne Katılım Düzeyi 198
Tablo 150: Sanayicilerimiz, Planlı Olarak Markalaşma ve Teknoloji Geliştirme Çalışmaları Yaparlar Görüşüne Katılım Düzeyi 199
Tablo 151: Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler Görüşüne Katılım Düzeyi 199
Tablo 152: Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler Görüşüne Katılım Düzeyi 200
Tablo 153: Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Anlamda Ortak Satın Alma İşbirliklerini Tercih Ederler Görüşüne Katılım Düzeyi 201
Tablo 154: Sanayicimiz, Ortak Teknoloji Geliştirme Faaliyetinde Bulunurlar Görüşüne Katılım Düzeyi 202
Tablo 155: Sanayicimiz, Test ve Laboratuvar Hizmetleri İçin İşbirliği Yaparlar Görüşüne Katılım Düzeyi 203
Tablo 156: İl-İlçedeki Sunulan Teşvikler Düşünüldüğünde, Sanayicilerin, Ulusal Ar-Ge Destek Hizmetleriyle Bağlantıları Hakkında Görüşlerin Dağılımı 204

Tablo 157: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Sürekli Olarak Yararlanmaktadır Görüşüne Katılım Düzeyi 205
Tablo 158: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Yararlanmak İçin Çalışmalar Yaparlar ancak faydalanmazlar Görüşüne Katılım Düzeyi 206
Tablo 159: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerini Tanıma ve Öğrenme Aşamasındadır Görüşüne Katılım Düzeyi 207
Tablo 160: Sanayi Destek Kuruluşlarının İl-İlçede Üretiminde Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller 208
Tablo 161: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Bölgedeki Yapısal ve Yönetsel Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 208
Tablo 162: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yöneticilerden ve Çalışanlardan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 209
Tablo 163: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yetenekli İşgücü Ve Yöneticilik Bilgisi Eksikliğinden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 210
Tablo 164: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Makine - Teçhizat Alımı Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 211
Tablo 165: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yüksek Üretim Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 212
Tablo 166: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumların Kapasite Eksikliği ve Teknolojik Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 213
Tablo 167: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumlarda Ortak Bir Vizyon Olmayışından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 214
Tablo 168: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumlardaki Yanlış Sanayi ve Üretici Algısından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 215
Tablo 169: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Hizmet Sektörüne Yönelik Eksik ve Yanlış Desteklerden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler 216
Tablo 170: Üretim Sektörünün Gelişiminin Önündeki Engellerin Dağılımına Verilen Cevap Oranları 217
Tablo 171: İl-ilçedeki Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engel 218
Tablo 172: İl-ilçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engel 219
Tablo 173: İl-ilçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engel 221
Tablo 174: Hizmet Sektörünün Gelişiminin Önündeki Engellerin Dağılımına Verilen Cevap Oranları 222
Tablo 175: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engel 223
Tablo 176: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engel 224
Tablo 177: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engel 226
Tablo 178: İl, ilçedeki Kamu-Özel Yatırım Teşviklerinin Üretim Modernizasyonu İçin Kullanımına İlişkin Görüşler 227

Tablo 179: İl-ilçedeki Teşvikler, Başarı İle Yatırıma Dönüşmektedir Görüşüne Katılım Düzeyi 228
Tablo 180: İl-İlçedeki Teşvikler, Bilişim Teknolojileri Alanına Yönelik Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 229
Tablo 181: İl-İlçedeki Teşvikler, Yeni Pazarlara Açılma ve İhracat Desteği Şeklinde Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 230
Tablo 182: İl-İlçedeki Teşvikler, Enerji ve Hammadde Yatırımlarına Dönük Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 230
Tablo 183: İl-İlçelerdeki Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının, Üretimin Modernizasyonu İçin Hangi Çalışmaları Daha Çok Desteklemesi Gerektiğine İlişkin Görüş Ve Öneriler 231
Tablo 184: Sanayicilerimiz, Daha Çok Makine/Ekipman/Bilişim Teknolojileri Yatırımlarına Yönelik Desteklenmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 233
Tablo 185: Sanayicilerimiz, Pazara Yönelik İş Geliştirme Destekleri İle Desteklenmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 234
Tablo 186: Sanayicilerimiz, Teknik Eğitimler İle Geliştirilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 234
Tablo 187: Sanayicimiz, Kalite Hizmet Belgesi Alımı (ISO 9001 Gibi) Ve Test İle Laboratuvar Hizmetleri İçin Teşvik Edilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 235
Tablo 188: Sanayicimiz, Yurt İçinde Faaliyet Gösteren İşletmeler İle Ortak Üretim ve Satın Alma İşbirlikleri İçin Teşvik Edilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 237
Tablo 189: İl-İlçenizdeki Üretim Altyapısının ve Sanayinin Modernizasyonu İçin "Planlama Ufku-Stratejik Kalkınma Vizyonunun Kaç Yıllık Olduğuna İlişkin Görüşlerin Genel Dağılımı 238
Tablo 190: İl-İlçenizdeki Üretim Altyapısının ve Sanayinin Modernizasyonu İçin "Planlama Ufku-Stratejik Kalkınma Vizyonunun Kaç Yıllık Olduğuna İlişkin Görüşlerin Kurumsal Yapıya Göre Dağılımı 238
Tablo 191: İl-İlçede Faaliyet Gösteren Sanayi Destek Kuruluşları Üreticiyi Nasıl Desteklemelidir Konusundaki Görüşler 239
Tablo 192: Üretim Maliyetini Azaltacak Şekilde Destekleri Artırmalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi 240
Tablo 193: Vergiler, Zorunlu Vergiler, Sübvansiyonları Azaltacak Yeni Destekler Vermelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 241
Tablo 194: Üretimde Verimi Artırmak İçin Sanayiciler Arasında Koordinasyonu Sağlayacak Ve Zaman Maliyetini Azaltacak Destekler Vermelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 243
Tablo 195: Sanayicilerimizin Üretim ve Hammadde Darboğazlarını Aşmaları İçin Direkt Finansal Destekler Sağlamalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi 244
Tablo 196: Sanayinin Altyapısını Geliştirecek Yeni Üretim ve Sanayi Kollarını İlçeye Teşvik Etmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 245
Tablo 197: Sanayicimize Yeni Pazarlara Ve Yeni Teknolojilere Erişim Olanağı Oluşturmak İçin Teşvikleri Artırmalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi 245
Tablo 198: Üretimde Kalite ve Verimlilik Esaslı Destek Programlarını Güçlendirmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi 246
Tablo 199: İl-ilçedeki Sanayi Destek Kurumlarından ve Ar-Ge ve Yenilik Konularında Verilen Desteklerden Haberdar Olma Durumu 247
Tablo 200: Kalkınma Ajansı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 248

Tablo 201: TÜBITAK Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 249
Tablo 202: Ekonomi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 249
Tablo 203: KOSGEB-Girişimcilik Enstitüsü Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 250
Tablo 204: KOSGEB-Tekmer Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 251
Tablo 205: Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 252
Tablo 206: Büyükşehir Belediyesi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 252
Tablo 207: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 253
Tablo 208: TTGV Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 254
Tablo 209: Özel Yatırımcılar ve Yatırım Sermayesi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu 255
Tablo 210: Bankalar ve Teşviklerden Haberdar Olma Durumu 255
Tablo 211: İl-İlçede Sanayinin Gelişimi Konusunda Kalkınma Ajansı'nın Rolü Konusundaki Görüşler 256
Tablo 212: Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırımları İlçeye Yönlendirecek Farklı Proje Destekleri Verme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi 257
Tablo 213: Karacadağ Kalkınma Ajansı Nitelikli ve Vasıflı İşgücünü İlçeye Çekecek Projeleri Destekleme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi 258
Tablo 214: Karacadağ Kalkınma Ajansı Eğitimi Geliştirmeye Yönelik Çalışmalara Teşvik ve Destek Verme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi 259
Tablo 215: Karacadağ Kalkınma Ajansı İl ve İlçe Sanayi Yapısına Göre Özel Projeler Geliştirmeli Görüşüne Katılım Düzeyi 260
Tablo 216: Karacadağ Kalkınma Ajansı Altyapı Problemlerinin Çözümü Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi 261
Tablo 217: Karacadağ Kalkınma Ajansı Markalaşma, Pazara Açılma, Yeni Pazar Bulma Konusunda Danışmanlık Vermeli Görüşüne Katılım Düzeyi 262
Tablo 218: Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi Sektörünün Planlanmasında Daha Etkin Rol Almalı Görüşüne Katılım Düzeyi 263
Tablo 219: Çalışmada Kullanılan Göstergeler 273
Tablo 220: Çalışmada Geliştirilen Ana Boyut Ve Değişkenlere Göre Ağırlık Payları 275
Tablo 221: İlçelerin Endeks Değerlerine Göre Gruplanma Ölçütleri 275
Tablo 222: Çalışma Çağı Nüfusu 15-64 %, Toplam Nüfus ve Toplam Demografik Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi ve Gruplanmaları 277
Tablo 223: Okuma Yazma Bilmeyen, Lise Ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus Yüzdesi, Kadın Okuma Yazma Oranı Ve Toplam Eğitim Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 278
Tablo 224: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Kentli Nüfus Yüzdesi, Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğunun Nüfusa Oranı, Son Üç Yılda Alınan Yapı Ruhsatları Yüzölçümü Ve Toplam Kentleşme Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 279
Tablo 225: Eğitim, Kentleşme ve Toplam Soyut Boyutlara Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 280
Tablo 226: Tarla Bitkileri Üretimi, Sebze Bitkileri Üretimi, Meyve Üretimi Ve Silajlık Mısır Üretimi Verimleri Ve Toplam Tarımsal Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları .. 281
Tablo 227: Bal Üretimi Verimi, Yeni Kovan Sayısı Ve Toplam Arıcılık Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 282

Tablo 228: Canlı Hayvan Varlığı (Küçükbaş Ve Büyükbaş), Kültür Irkı (Sığır), Süt Üretimi Verimi Ve Toplam Hayvancılık Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 283
Tablo 229: Tarımsal, Arıcılık, Hayvancılık Ve Toplam Tarımsal Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 284
Tablo 230: Tescilli Yapı, Sit Alanları Ve Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 285
Tablo 231: Tesise Geliş, Geceleme Ve Toplam Konaklama Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 286
Tablo 232: Tarihsel/Arkeolojik Değer, Konaklama Ve Toplam Turizm Altyapısı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 287
Tablo 233: Finansal Altyapı Ve Firma Etkinliği Altyapısı İle Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 288
Tablo 234: Sektörlere Göre Sigortalı Çalışan Sayıları Ve Toplam Çalışan Alt Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 289
Tablo 235: Toplam Demografik, Sosyal, Ekonomik Boyutlar Ve Toplam Endeks Değerlerine Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları 290
Tablo 236: Çalışmada Kullanılan Değişkenler Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları 291
Tablo 237: Çalışmada Kullanılan Alt Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları 292
Tablo 238: Ana Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları 292
Tablo 239: Göstergelerin Korelasyon Katsayıları (N=25) 293

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

ÇDP : Çevre Düzeni Planı

ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi

DİSİAD : Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği

DİTAM : Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi

DTSO : Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası

GAP BKİ : Kalkınma Bakanlığı Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi

GAP : Güneydoğu Anadolu Projesi

GİDEM : Girişimci Destekleme Merkezi

GÜNSİAD : Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Derneği

GÜNSİAD : Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Derneği

İBBS : İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması

KOSGEB : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

KSS : Küçük Sanayi Sitesi

MEKSA : Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayiyi Destekleme Vakfı

MTA : Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

MÜSİAD : Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği

MYO : Meslek Yüksek Okulu

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

SAİDER : Siverek Sanayici ve İşadamları Derneği

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TKDK	: Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurulumu
TSE	: Türk Standartlar Enstitüsü
TTGV	: Türkiye Teknolojiyi Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VİRGİAD	: Viranşehir Girişimci İşadamları Derneği

I. GİRİŞ

TRC2 Bölgesi Sanayi Gelişim Planı Çalışma Ekleri kapsamında, plan çalışmaları kapsamında yapılan ek çalışmalara ilişkin ek bilgiler paylaşılmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, üç ana çalışma bölümünden oluşmaktadır;

i. Çalışmanın birinci bölümünde 22.0cak.2013 – 01.Mart.2013 tarihleri arasında Diyarbakır ve Şanlıurfa il merkezleri ve ilçelerde düzenlenen sanayi çalıştayları için hazırlanan ana rapor sunulmaktadır.

ii. Çalışmanın ikinci bölümünde söz konusu çalıştaylarda katılımcılara uygulanan anketler aracılığı elde edilen genel bulgular paylaşılmaktadır.

iii. Çalışmanın üçüncü bölümünde, TRC2 Bölgesi ilçelerini 'tarım', 'turizm', 'sanayi', 'demografik yapı' başlıklarında ayrı ayrı ve de bir arada karşılaştıran endeks çalışmasına ilişkin rapor yer almaktadır.

.

II. TRC2 BÖLGESİ SANAYİ ÇALIŞTAYLARI RAPORU

1. GİRİŞ

Bölge ölçeği, ekonomik ve toplumsal kalkınma konusunda giderek önem kazanmaktadır. Kentlerin içinde bulundukları bölge üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve kentleri etkileyecek sektörel yatırım kararları alınırken bölge ölçeğinin değerlendirme içerisine alınması kaçınılmaz hale gelmektedir. Öte yandan bölge ölçeği, yerel aktörlerin kamu politikaları konusunda karar alma süreçlerine katılımını kolaylaştıracak ortamı sağlamakta ve kararların yaygın biçimde benimsenip uygulanabilmesine önayak olmaktadır. Bu doğrultuda, yerelde sahip oldukları uygulama araçları ile bölgesel kalkınma süreçlerinde etkin bir rol üstlenmesi ve karar alma süreçlerine yerel katılımın sağlanmasının aracısı olması amacıyla kurulan kalkınma ajanslarından biri olan Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2014-2023 Bölge Planını hazırlama çalışmaları kapsamında, bölgede yer alan ilçeleri de içerisine alan bir çalıştay sürecini katılımcı yöntemler izleyerek yürütmüştür.

Bölge çalıştayları sürecinde yukarıdan aşağıya, tek yönlü bir planlama süreci kurgusu yerine, katılımcı ve demokratik bir yöntem tercih edilmiş ve bölge planı çalışmaları kapsamında Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinde ve ilçelerinde tarım, turizm, sanayi ve sosyal politika başlıklarında çalıştaylar düzenlenmiştir. Farklı kurum ve kuruluşları temsilen birçok katılımcı çalıştaylara katılarak bölgeleri hakkında alınacak kararlar konusunda yönlendirici bir rol üstlenmişlerdir. Çalıştayların ilçeleri de kapsayacak şekilde kurgulanmasıyla, yerelde katılım yelpazesinin mekansal olarak genişletilmesi amaçlanmıştır. Böylece kalkınma politikalarının belirlenmesi sürecine, bölgealtı ölçekteki yerleşmelerde bulunan yerel uygulayıcı aktörlerin de katılımının ve belirlenen politikaları daha fazla benimsenmesinin yolu açılmıştır.

Yerelde birlikte karar alma ve katılımcılık ilkeleri ile hareket eden Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde ve ilçelerinde 18 gün boyunca süren toplam 48 sektörel çalıştay gerçekleştirmiştir. Yerel yöneticilerin, kamu aktörlerinin, üniversitelerin, yerel yönetimlerin, yerel sermaye temsilcilerinin ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile gerçekleşen bu çalıştaylarda katılımcılar ile birlikte yerelin sorunları ve

potansiyelleri tartışılmış, öncelikli sorun alanları belirlenmiş ve bu sorun alanları için çözüm önerileri tartışılmıştır.

Katılımcı süreçlerle belirlenen sorun alanları, çözüm önerileri ve potansiyeller, Bölge Planının hazırlanmasında önemli bir girdi oluşturmuştur.

2. BÖLGE PLANI

Türkiye'de bölge planları üreterek bölgesel düzeyde planlı kalkınmanın sağlanmasını amaçlayan planlama deneyimi, 1960'lı yıllardan bu yana yapılmaktadır. Bu kapsamda, 1960'lı yıllardan 1980'lere kadar planlı kalkınma çalışmaları ve çabaları devam etmiş, bölge planları ulusal kalkınma planları üretilmiştir. O tarihten itibaren, GAP Master Planı başta olmak üzere pek çok bölgesel plan üretilmiş, kalkınma sürecinde bölgeler arası eşitsizliği azaltma yönündeki adımlar bu planlar aracılığı ile atılmıştır. Ancak, GAP Master Planı dışındaki planlar yeteri kadar uygulanamamıştır.

Günümüzde bölge ölçeği yeniden tanımlanmıştır. Avrupa Birliği'ne (AB) uyum süreci kapsamında Türkiye kentleri, NUTS (*Nomenclature of territorial units for statistics* – İBBS *İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması)* bölgelerine ayrılarak, farklı kentlerin bir araya gelmesi ile yeni ekonomik bölgeler tanımlanmış; bu tanımlama sonrasında da bölgelerde plan yapma, proje uygulama, izleme-değerlendirme yapma, yatırım destek gibi yetkilerle donatılmış olan kalkınma ajansları kurulmuştur. Bu yeni bölgeleme sistemi ile beraber bölge planlama deneyimi yeni bir dönemece girmiş; karar alma süreçleri yerele daha çok yaklaşmış; merkezi kararlar yerine yerelin de karar alma süreçlerine daha fazla katılımının önü açılmıştır.

Kentlerde ve bölgelerde üretilecek kentsel politikaların bir parçası haline gelen kalkınma ajansları, çeşitlenen uygulama araçları ve farklı aktörleri bir araya getiren rolü ile bölgesel kalkınmanın önemli aktörlerinden birisi olmuştur. Kalkınma Bakanlığı'nın koordinasyonunda, ayrı tüzel kişiliğe sahip, yerel ve özerk kuruluşlar olarak tasarlanan Kalkınma Ajansları, yeni bir ölçekte, yerelin katılımını mümkün kılacak biçimde kamu politikaları üretebilmenin aracı olma potansiyeline sahiptir.

3. 2014-2023 BÖLGE PLANI ÇALIŞTAYLARI

Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerini kapsayan ve 2014-2023 dönemi Bölge Planı hazırlık çalışmaları kapsamında, sektörel ve ilçe düzeyinde çeşitli çalıştaylar gerçekleştirmiştir. İlçe düzeyindeki çalıştaylarla; Kalkınma Ajansı, katılımcı olmayı benimsediğini, kalkınmayı yaygınlaştırmayı ve bunu sadece kent, bölge ve kent-bölge düzeylerinde kalarak değil, ilçe düzeyine kadar inerek gerçekleştirme arzusunda olduğunu göstermiştir.

Bölge Planı hazırlıklarının ilk adımı olarak toplam 18 gün süren ve iki aylık bir sürece yayılan, Bölgede öne çıkan 4 sektörü içeren toplam 48 adet çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayların bir kısmı il merkezlerinde, bir kısmı da ilçelerde gerçekleştirilmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa'da her sektöre bir tam gün ayrılarak dörder günlük sektörel çalıştaylar (tarım, turizm, sanayi ve sosyal politika) gerçekleştirilmiştir. Sonrasında Diyarbakır'da Ergani, Silvan, Bismil; Şanlıurfa'da Siverek, Viranşehir ve Birecik ilçelerinde paralel oturumlarla 24 sektörel çalıştay düzenlenmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın geriye kalan ilçeleri iki günde gruplar halinde olmak üzere 16 sektörel çalıştayda bir araya getirilmiştir. Diyarbakır İlinde; Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle ve Çınar ilçeleri bir grup; Hani, Kocaköy, Lice, Kulp ve Hazro ilçeleri ise ikinci grup olacak şekilde çalıştaylar düzenlenmiştir. Şanlıurfa İlinde ise; Suruç, Harran, Akçakale ve Ceylanpınar bir grup; Halfeti, Bozova ve Hilvan ikinci grup olmak üzere iki çalıştayda bir araya getirilmiştir. Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinin görece büyük ilçeleri dışında kalan bu ilçeler için düzenlenen çalıştaylar, Diyarbakır ve Şanlıurfa kent merkezlerinde organize edilmiştir. Düzenlenen çalıştaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; çalıştayların verimli geçtiği, Bölge Planına girdi olabilecek ve yerel karar alıcı aktörlere yol gösterebilecek sonuçların elde edildiği söylenebilir. Nitekim bütün çalıştay katılımcılarının geri bildirimleri bu yöndedir. İlçe çalıştaylarının en önemli katkısı; dezavantajlı ilçelerin kalkınmışlık sorununu yerele götürerek tartışmaya açmış olması ve Bölge Planını yereldeki karar alıcı aktörlerin gündemine taşıyarak tartışmaya açması olmuştur. Pek çok ilçede ilgili aktörler ilk defa, Ajans aracılığı ile bir araya geldiklerini belirtmiştir. Bu durumun önümüzdeki süreçte kalkınma çalışmalarına ve Bölge Planının sahiplenilerek uygulanmasına büyük katkısı olacağı açıktır.

3.1. Genel Bilgiler

Diyarbakır ve Şanlıurfa'da, turizm sektörüne ilişkin olarak gerçekleştirilen çalıştaylarına ait genel bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 1: Diyarbakır İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler

Çalıştay Konusu	İlgili Yerleşim Yeri	Çalıştay Yeri	Tarih	Katılımcı Sayısı
Sanayi	Diyarbakır İli	Merkez	24 Ocak 2013	31
	Ergani	Ergani	11 Şubat 2013	6
	Silvan	Silvan	12 Şubat 2013	16
	Bismil	Bismil	13 Şubat 2013	16
	Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle, Çınar	Merkez	14 Şubat 2013	8
	Hani, Kocaköy, Lice, Kulp, Hazro	Merkez	15 Şubat 2013	11

Tablo 2: Şanlıurfa İl ve İlçe Çalıştayları Genel Bilgiler

Çalıştay Konusu	İlgili Yerleşim yeri	Çalıştay Yeri	Tarih	Katılımcı Sayısı
Sanayi	Şanlıurfa İli	Merkez	31 Ocak 2013	26
	Siverek	Siverek	25 Şubat 2013	23
	Viranşehir	Viranşehir	26 Şubat 2013	19
	Suruç, Harran, Akçakale, Ceylanpınar	Merkez	27 Şubat 2013	22
	Halfeti, Bozova, Hilvan	Merkez	28 Şubat 2013	17
	Birecik	Birecik	1 Mart 2013	7

3.2. Çalıştayların Amacı ve Kapsamı

Bölgeler arasında ve bölge içerisinde var olan gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına katkı sunmayı amaçlayan Karacadağ Kalkınma Ajansı, yerel aktörleri kalkınmanın önemli ve karar alabilen unsurları haline getirmeye yönelik olarak katılımcı süreçlerle yürütülen çalıştaylar düzenlemiştir. Doğrudan il ve ilçelerde gerçekleştirilen çalıştaylarda kamu, özel sektör ve sivil toplum aktörlerinin en geniş kesiminin katılımının sağlanmasına özen gösterilmiştir.

3.3. Çalıştayların Yöntemi

Ajans tarafından hazırlanan sektörel sunuşlar ile başlayan çalıştaylarda, kısa tutulan açılış sonrasında, kolaylaştırıcı moderatörler aracılığıyla söz yerel katılımcılara bırakılmıştır.

Çalıştaylar, katılımcıların etkileşimini arttıracak ve bölge kalkınma süreçlerine ilişkin görüş, öneri ve beklentilerini kayıt altına alabilecek biçimde tasarlanmıştır. Bu doğrultuda kolaylaştırıcılar, sektörün bölge içerisindeki genel görünümünü ortaya koyan kısa değerlendirmeler yaptıktan sonra, çalıştayın elde etmek istediği yerel katkıyı, çalıştay gündemini koruyarak ve toplantının dağılmasını engelleyecek küçük müdahaleler ile katılımcı bir biçimde sektörel sorun alanlarının tespit edilmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve sektörün var olduğu düşünülen olanaklarının belirlenmesi ve tartışılmasını sağlama görevini üstlenmişlerdir. Çalıştay süresince katılımcıların yapmış oldukları bildirimler eş zamanlı biçimde kayıt altına alınmış ve katılımcıların üzerinde uzlaşmış oldukları sorun alanları puanlanarak önceliklendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların önceliklendirdikleri sorun alanları bir sonraki oturumda, tartışmaya açılarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi istenmiştir. Böylelikle katılımcıların belirlemiş oldukları sorun alanlarının hangilerinin öncelikli çözüm beklediği bizzat kendileri tarafından tespit edilmiş ve çözüm sürecinin tasarlanması sağlanmıştır. Çözüm önerilerinin tartışılıp yazılı biçimde kayıt altına alınmasından sonra, toplantı sektörün henüz devreye sokulmamış potansiyellerinin var olup olmadığının araştırıldığı ve bildirimlerin kayıt altına alındığı son oturum ile bitirilmiştir. Katılımcıların üzerinde uzlaşarak belirledikleri sorun alanlarını puanlayarak önceliklendirmeleri ve sonrasında öncelikli sorun alanlarına ait çözüm önerilerini tartışmaları çalıştay katılımcılarının katkı düzeyini arttırmış ve katılımcılar açısından sorun alanından çözüme kadar olan sürecin tasarlanmasında sorumluluk duymaları sağlanmıştır. Bu açılardan kullanılan çalıştay yöntemi katılımcıların geri bildirimlerinden de anlaşılabileceği üzere başarıya ulaşmıştır.

3.6. Diyarbakır İl ve İlçeler Sanayi Çalıştayları

3.6.1. Diyarbakır İl Sanayi Çalıştayı

Diyarbakır'da gerçekleştirilen Sanayi Çalıştayına merkezi birimler, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerini temsil eden ve aşağıdaki listede yer alan kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşan 31 kişi katılmıştır.

Tablo 3: Diyarbakır Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Niyazi KAVAR	Diyarbakır Valiliği B.S.T.M.	Mühendis
2	Zülfikar ALTUNBAĞ	KOSGEB	KOBİ Uzmanı
3	Hanife BULUT	Diyarbakır Gümrük M.	Gümrük M.
4	Enver OĞUZ	TCDD	Gar M.V.
5	Demet BARAN	TÜİK	İstatistikçi
6	Ferruh BİLMEZ	TÜİK	İstatistikçi
7	Sertaç IŞIK	MEKSA Vakfı	Şube Başkanı
8	Hikmet ÖCAL	Büyükşehir Belediyesi	Müdür
9	Berrin AKSU	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	Proje Eş Uz.
10	Mehmet ÖZTEK	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Basın
11	Yusuf AKKAYA	Ulaştırma Denizcilik H. B. M.	İnşaat Müh.
12	Selahattin ATATEKİN	2. Marangozcular S.S.	Başkan
13	Hülya ARAL	TDİSOB	Müdür
14	Ahmet Cemil ALKAN		Müdür
15	Kader BAYÜLSAN	T. Halk Bankası	Şube Müdür
16	Özgür TÜZÜN	GÜNTİAD	Koordinatör
17	Abbas BÜYÜKTAŞ	DTSO	Genel S. Yrd.
18	Celal BALIK	GÜNSİAD	İdari Müdür
19	Muhsin ERDOĞMUŞ	4. Sanayi Sitesi Başkanlığı	Oto Kaportacı
20	Hayrettin BAHÇİVANCI	Bilim Sanayi Teknoloji M.	İl Müdürü
21	Abdullah SEVİNÇ	Büyükşehir Belediyesi	Genel S. Yrd.
22	Abidin KARDAŞ	Metal İşleri KSS	Başkan
23	Dr. İlhan KARAKOYUN	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Genel S.
24	M. Lezgin YALÇIN	DİSİAD	Genel S.
25	Ramazan GÜL	TDTOSB	Müdür V.
26	Tahir H. KELLECİOĞLU	GAP İdaresi	Uzman
27	Ahmet AKAYDIN	Dicle TEKNOKENT	Genel M. Yrd.
28	İhsan OĞURLU	GÜNTİAD	Yönetim K.B.
29	Devrim TÜRK	DTSO	Yönetim K.Ü.
30	Mürra BOZYEL	DOGÜNKAD	Mimar
31	İlhami BİRKAN	DİTAM	Koordinatör

Diyarbakır Sanayi Çalıştayında 51 sorun alanı belirlenmiştir. Diyarbakır kentinde sanayinin gelişiminin önündeki en büyük engel olarak görülen konu; organize sanayi bölgelerinde yaşanan enerji kesintileri ve altyapı eksikliğidir. Diğer taraftan kurumlararası koordinasyon eksiklikleri de önemli sorunlardan birisi olarak öne çıkmıştır. Ayrıca,

katılımcıların büyük bölümü bölgeye özgü teşvik politikalarının bulunmadığına yönelik bir yargıya sahiptirler ve bu durumu sanayinin gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak görmektedirler. Her ne kadar önceliklendirme çalışmasında alt sıralarda yer almış olsa bile Devletin sanayi-üretim alanından çekilmesi, bölgeye yönelik politik ön yargılar, Ortadoğu bölgesinde meydana gelen karışıklıkların bölgeyi olumsuz etkilemesi gibi önemli sorun alanları da çalıştayda belirlenmiştir.

Tablo 4: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Enerji sorunları; OSB'de sıkça yaşanan elektrik kesintileri, altyapı eksikliği ve maliyetlerin yüksek olması	105
2	Kurumlararası işbirliği ve koordinasyon eksikliği (sanayi sektörü, yerel yönetimler ve üniversiteler) nedeniyle her kurumun sorunları tek başına çözmeye çalışması	100
3	Türkiye genelinde üretim sektörüne yapılan desteklerin artmasına rağmen bölgede etkisinin az olması; bölgeye özgü teşvik politikaların eksik olması	99
4	Teşvik yasasındaki eksiklikler (altyapıya yönelik bir kararın ve bölgedeki sektörlere yönelik teşvikin olmaması, teşvik süresi bitiminde yatırımların bölgeden ayrılmasına engel olunmaması)	99
5	Ulaşım ve lojistik olanaklarının yetersiz olması (demiryolu - havayolu bağlantıları, taşımacılık sektörü lojistik merkez eksikliği, Diyarbakır-Urfa hattı - Diyarbakır-Nusaybin hattı eksikliği, limanlara ulaşımın kısıtlı olması)	99
6	Altyapı sorunu (bölgeye yatırım çekilmesi ve bölgedeki hali hazırda yatırım yapanların bölgeden ayrılması sorunu ile bağlantılı olarak)	98
7	İşletme büyüklüğüne uygun, altyapısı tamamlanmış, planlı sanayi alanlarının yetersizliği; yatırım yeri politikaları konusunda sorunlar yaşanması, (ulaşım ve altyapı yetersizlikleri, OSB'de yer olmaması, sanayi kullanımı için arsa üretme sorunları, yatırım yeri tahsisi konusunda teşvik sisteminin işlememesi)	98
8	Sanayi politikalarının merkezden belirlenmesi; yerel, bölgeye özgü çalışmaların eksikliği (tarım, maden)	97
9	Bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik orta ve uzun vadeli plan ihtiyacının karşılanmaması	96
10	Nitelikli işgücü ve nitelikli işgücü yaratmaya yönelik eğitim eksikliği, insan kaynakları konusunda destek alınamaması ve eğitim olanaklarının geliştirilememesi	94
11	Büyükşehir yasası (6306) ile genişleyen hizmet alanlarına yerel yönetimlerin sanayi konusunda hizmet götürebilecek kapasitede olmaması	94
12	Kümelenme modelinin eksikliği (birbirini destekleyen sektörlerin bir arada çalışmalarının sağlanamaması)	94
13	Politik ortamın güvenlik sorunu yaratması	94
14	Kredi bulmanın zorluğu (bölgede kredi koşullarının ağır olması)	92
15	KOBİ'lerin yararlanabileceği mekanizmaların arttırılmaması	92
16	Teşviklerde yeni yöntemlerin kullanılmaması (özel-kamu yatırım ortaklığı yöntemi, düşük teminatlı kredi sağlama, insan kaynağı üzerine teşvikler vb.)	90
17	Bölgenin yatırımcılarının bölgede kalmaması ve bölge dışı yatırımcıların bölgeye	90

	gelmemesi	
18	Olumsuz imaj ve algı sorunu (basında, söylemde)	90
19	Üretimin, kent içindeki konut alanlarında (bina altı atölyelerde, fiziki altyapısı yetersiz alanlarda) sürdürülmesi, küçük sanayi için gerekli altyapının olmaması (şehir içinde bina altı üretim), kümelenme olmaması, yeni KSS'lerin eksikliği ve yetersizliği	89
20	Bürokratik engeller yüzünden sürecin uzaması	88
21	Finansmana erişim konusunda yaşanan sorunlar (risk sermayesi eksikliği)	87
22	Sınır kapıları ile ilgili sorunlar (Irak ile güçlü ticari ilişkiler kurulmasına rağmen Irak'a açılan tek sınır kapısının olması vb.)	87
23	Ortadoğu'daki karışıklık nedeniyle pazarda daralma yaşanması	86
24	Tarıma dayalı sanayi konusunda (un, makarna ve diğer bölgesel ürünler) yeterli çalışma yapılmaması	86
25	Tarımda sanayileşmeye geçilememiş olması	86
26	Başka bölgelerdeki üretimle rekabet edilebilirliğin düşük olması (maliyetlerin –ulaşım vb. düşürülememesi)	86
27	İlgili kurum ve kuruluşlar arasında yerel anlaşmazlıklar ve uzlaşmazlıkların bulunması	86
28	Sivil toplum kuruluşlarının yeterli katkı koy(a)maması, Ticaret Odası ve DESO'nun bir arada çalışmaması, diğer aktörlerle zayıf ilişkiler içinde olması	86
29	Bölgeye yönelik politik önyargıların bulunması	85
30	Vergilerin yüksek olması, dezavantajlı bölgelere yeterli vergi indirimi yapılmaması	85
31	Küçük üreticinin altyapı eksikliği nedeniyle teşviklere ulaşamaması	85
32	Yatırımcılarda kurumsallaşma eksikliği	85
33	Kalkınma kurullarının etkin çalışmaması	85
34	Belediyenin sanayi çalışmalarında aktif yer alabileceği mekanizmaların olmaması	85
35	Teşvik için gerekli altyapının sağlanmaması, teşvik haricindeki gerekli araçlara ulaşılamaması (Ar-Ge, altyapı desteği, bilgi akışı, kurumsal kapasite geliştirme araçları, planlı sanayi alanları, tahsis konularında)	84
36	Yapılan altyapı yatırımlarının ulaşım ve lojistik projelerinin hızlı hayata geçirilmemesi	83
37	Bölgede uluslararası sorunların yaşanmasının yanı sıra, komşu ülkelerle ilişkilerde de sıkça sorun yaşanması	81
38	Teşviklerin sonuçlarının kalıcı olmaması (üretim tesislerinin bölgede geçici olarak yerleşmesi ve teşvik süreleri sonunda yer değiştirmeleri)	80
39	Ortadoğu bölgesinde ihracat yapabilecek ulusal düzeyde bir kurumsal altyapının olmaması (ihracat yapılabilecek komşu ülkelerde kurumsal muhatap bulamama sorunu)	80
40	Yatırımcılar arasında birlikte iş yapabilme kültürünün bulunmaması	80
41	Sağlıklı veri tabanının olmaması, istatistiklerin toplanması, tasnifi ve dağıtılması aşamalarında sorunlar yaşanması	79
42	Ar-Ge ve laboratuvar eksikliği (yeni ürün geliştirme, geliştirilen ürünleri test etme)	78
43	Sektörler arası (hizmet, ticaret, lojistik, ulaşım) entegre çalışmaların yürütülmemesi	78
44	Bölgesel koşullara uygun sektörel desteklerin olmaması	77
45	Bölgenin özgün koşulları nedeniyle çekebildiği yatırımın sadece bölge içinden olması	76
46	Hizmet, iç ve dış ticaret gibi sanayiyi destekleyici ilgili yan sektörlerin geliştirilmemesi	76
47	Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi çalışmalarında geri sıralarda yer alması nedeniyle teşvik alamaması	76
48	Güvenlik sorunları nedeniyle madencilik potansiyelinin kullanılamaması	74

49	Yerel sanayiciye destek verilmemesi	72
50	Kayıt dışı üretim ve istihdamın yaygın olması	71
51	Devletin ülke genelinde ve bölge özelinde sanayi-üretim alanından çekilmesi	65

Çalıştay katılımcıları Diyarbakır'da sanayi sektörüne ilişkin olarak ana sorun alanlarını belirlemiş daha sonra bu sorun alanları puanlama yöntemiyle önceliklendirilmiştir. Önceliklendirme sonucunda ortaya çıkan ilk 8 sorun alanına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Öncelikli olarak tanımlanan sorun alanları; enerji sorunları, altyapı eksikliği, üretim maliyetlerinin yüksekliği, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon eksikliği, bölgeye özgü teşvik politikalarının eksikliği, sanayi politikalarının merkezden belirlenmesi, planlı sanayi alanlarının yetersiz olması, ulaşım ve lojistik olanaklarının eksikliği ve altyapıya ilişkin sorunlar olarak özetlenebilir.

Çalıştayda belirlenen 8 sorun alanından yedisine yönelik olarak çözüm önerileri geliştirilmiştir. Her sorun alanına özgün olarak çeşitli çözümler önerilmiş ve böylece Diyarbakır'da sanayinin bir sektör olarak yerel kalkınmaya nasıl daha fazla katkı yapabileceği ortaya konmuştur. Öncelikli sorunlara ilişkin olarak önerilen çözümler aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Diyarbakır sanayi sektöründe yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri; enerji yatırımlarının ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi, kurumlararası işbirliğini sağlayacak koordine edici bir platformun oluşturulması, teşvikler konusunda bilgilendirmenin arttırılması ve bölgeye özgü teşvik sisteminin geliştirilmesi, ulaşım ve altyapı olanaklarının geliştirilmesi, kümelenme çalışmaları ve üretim birimlerinin sanayi alanlarında toplanması gibi farklı konuları kapsamaktadır.

OSB'lerde yaşanan enerji sorunlarının çözümünde; kaçak enerji kullanımının azaltılması, yeni enerji yatırımlarının hayata geçirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının arttırılması ve OSB altyapısının yenilenmesi gibi öneriler ifade edilmiştir. Kurumlararası koordinasyon sorunları ve işbirliği eksikliği sorununun çözümü olarak; Valilik, Büyükşehir Belediyesi, Sivil Toplum Örgütleri, Esnaf ve Sanatkarlar Odası temsilcilerinin bir

araya gelerek oluşturacakları bir platformda beraber çalışması önerilmiştir. Aynı konuda Kalkınma Ajansı ve GAP İdaresi'nin birlikte ortak bir platform oluşturması önerisi de geliştirilmiştir. Sanayi, yerel yönetimler ve üniversite arasında yaşanan koordinasyon sorunları ve birlikte çalışma eksikliği sorununun çözümünde; İl istihdam kurulunun sanayi sektörünün sorunlarının çözümünde daha aktif rol alması ve sivil toplum kuruluşlarının daha yoğun olduğu, işletmecilerin bizzat yer aldığı katılımcı sayısı geniş olan bir koordinasyon kurulunun kurulması gerektiği belirtilmiştir.

Tablo 5: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Enerji sorunları; OSB'de sıkça yaşanan elektrik kesintileri, altyapı eksikliği ve maliyetlerin yüksek olması	• Enerji yatırımlarının arttırılması ve hayata geçirilmesi • Hidroelektrik, güneş ve rüzgâr enerjisi konusunda ihtiyacın dört katına yakınını üretebilme potansiyeli var, bu kullanılmalı • Yenilenebilir enerjilerin sulama, soğutma gibi alanlarda kullanılması • Kaçak enerji kullanımının azaltılması • Yeni teknolojiler desteklenmeli pilot bölgelerde denenmeli • Değişen kanunlarla beraber artan enerji yatırımı desteklerinin bölgede kullanılmasının sağlanması ve bölge halkının bilgilendirilmesi • Donanım eksikliklerinin (indirici trafo merkezi vb.) giderilmesi • Barajdan ek bir enerji aktarım hattının çekilmesi • OSB'nin kendi elektriğini üretmeye yönelik adımlar atması • Bölgede mevcut enerji kullanımının verimliliğinin tespit edilmesi ve devamında Ar-Ge çalışmaları yapılması • OSB'de altyapı yenilenmeli ve geliştirilmeli
2	Kurumlararası işbirliği ve koordinasyon eksikliği (sanayi sektörü, yerel yönetimler ve üniversiteler) nedeniyle her kurumun sorunları tek başına çözmeye çalışması	• Enerji kesintilerinin azaltılması konusunda Kalkınma Ajansı, GAP İdaresi ile birlikte ortak platform oluşturması • Valilik, Büyükşehir Belediyesi, sivil toplum örgütleri, esnaf temsilcileri bir araya gelerek bir platform oluşturmalarının ve beraber çalışmalarının sağlanması • Kentte ajanslar ile birlikte kalkınmaya yönelik kalkınma kurulu oluşturulması, mevcut yapıların aktif hale getirilmesi, tanıtılması,

		kurumların çatışması yerine ortak çalışma yapmasının sağlanması • İl İstihdam Kurulunun sanayi konusunda aktif rol almasının sağlanması • Sivil Toplum Kuruluşlarının daha yoğun olduğu, işletmecilerin bizzat yer aldığı katılımcı sayısı geniş olan bir koordinasyon kurulu kurulması ve bir sekretarya oluşturulmasının sağlanması, kamu kurumu aktörlerinden çok sivil toplum ve sermaye sahiplerinin bu kurulda yer almasının sağlanması • Ticaret ve sanayi odasının güçlendirilmesi • Meslek komitelerinin etkin çalıştırılması • Ticaret odasının farklı aktörler arası iletişimi sağlayabilir • Sonuç odaklı somut tartışmalar yürütülmeli • Kurum içi yapıların da yeniden düzenlenmesi gerekli; değişen kadrolar/çalışanlar yerine birikimin aktarılabileceği daha kalıcı yapılar gerekli • Bilgi akışı sağlanmalı, sanayi konusunda kim hangi kurum veya kuruluşta ne yapıyor konusu bilinmeli ve kurum içi ve kurumlar arası yaygınlaştırılmalı • Kurumlara sorumluluk dağıtılmalı ve yüklenilen sorumlulukların durumu takip edilmeli ve takvim ile hareket edilmeli (komitelerde bir araya gelindiğinde örneğin, illa ki yapı kurulması gerekmiyor) • Merkezi başvuru (kurumlar kimin neye başvurduğundan haberdar olacak, başvurular ortak olacak…) • (yerel gündem 21 ile kurulan) kent konseyi yeniden ve bu konuda işlevli hale getirilebilir baskı unsuru olarak kullanılabilir
3	Türkiye genelinde üretim sektörüne yapılan desteklerin artmasına rağmen bölgede etkisinin az olması; bölgeye özgü teşvik politikaların eksik olması	• Bölgesel ürünlerde markalaşma sağlanmalı • ÇED raporu alabilmek için gerekli koşullar sağlanmalı • Çalışma koşullarının kötü olması da teşvik almaya engel, üretimde çalışma koşulları iyileştirilmeli • Bölgedeki yatırımcılara teşvik nedir, hibe nedir vb. Konularda bilgilendirme yapılmalı • Yatırımcının kararını etkileyebilecek, bölgeye yatırımcı çekebilecek destekler geliştirilmeli • Yatırım teşvik mevzuatının süresi bitmeden bu konuda adımlar atılmalı

		• Teşvik için yatırım yeri tahsisi sorunu çözülmeli (tespit, ilan, tahsis aşamalarını içeren süreç sadeleşmeli ve kısalmalı) • KOSGEB'in yeni girişimci desteği daha yararlanabilir hale getirilmeli • Belli bir seviyenin altında (500 bin sınırı) da verilen teşviklerden yararlanılabilmeli, küçük ölçekli işletmeler, yatırımcılar da teşviklerden yararlanabilmeli • OSB'den yer tahsisi küçük üretici için de mümkün olmalı (en az 10 çalışan, parseller küçülebilir) • OSB boş olmasına rağmen bu yapılamıyor • Yatırım yeri sorunu çözülmeli
4	Teşvik yasasındaki eksiklikler (altyapıya yönelik bir kararın ve bölgedeki sektörlere yönelik teşvikin olmaması, teşvik süresi bitiminde yatırımların bölgeden ayrılmasına engel olunmaması))	• Altyapıya yönelik teşviklerin sayısı artmalı ve yaygınlaşmalı • Teşvik yasasının bölgelere, şehirlere özel/özgü haline gelmesi için kamuoyu oluşturulmalı • Teşviklerin bölgeye faydaları ile izleme değerlendirme yapılmalı • Sivil toplum kuruluşları bir araya getirilmeli bilgilendirilmeli • Mikro ölçekli teşvik talep edilmeli ve anlatılmalı
5	Ulaşım ve lojistik olanaklarının yetersiz olması (demiryolu - havayolu bağlantıları, taşımacılık sektörü lojistik merkez eksikliği, Diyarbakır-Urfa hattı - Diyarbakır-Nusaybin hattı eksikliği, limanlara ulaşımın kısıtlı olması)	• Demiryolu bağlantısı (OSB'ye) yapılacak • Sanayi stoka dayalı değil siparişe dayalı bir üretim biçimi var, lojistik bu nedenle iyi düşünülmeli
6	Altyapı sorunu (bölgeye yatırım çekilmesi ve bölgedeki hali hazırda yatırım yapanların bölgeden ayrılması sorunu ile bağlantılı olarak)	• Şehir içinde üretim yapan bina altı atölyelerin kümelenme çalışmaları ile bir araya getirilerek sanayi alanlarında toplanması sağlanmalı
7	İşletme büyüklüğüne uygun, altyapısı tamamlanmış, planlı sanayi alanlarının yetersizliği; yatırım yeri politikaları konusunda sorunlar yaşanması, (ulaşım ve altyapı yetersizlikleri, OSB'de yer olmaması, sanayi kullanımı için arsa üretme sorunları, yatırım yeri tahsisi konusunda teşvik sisteminin işlememesi)	• Kurumlar bu konuda koordineli ve hızlı çalışmalı (2 yıldır bekleyen arazi kullanımı kararları tamamlanmalı) • Kümeleşme çalışması için yer ayarlanmalı • Tekstil kümelenmesi dikkatli yapılmalı • Kooperatiflere alan gösterme • OSB'de parseller (en küçük parsel beş dönüm) • Çok büyük, KSS'lerde (en büyük 400-500 metre) küçük • 400 metrekare ile beş dönüm arası yer isteyenlere yer yok, bu aradaki boşluğu kapatacak, altyapısı tamamlanmış, ulaşılabilir alanlara ihtiyaç var, bu yapılmalı

• Özel sanayi bölgelerine geçilmeli

Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştayda önceliklendirilmiş sorun alanları ve bu alanlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerinin dışında sanayi sektörüne ilişkin olanaklarda tespit edilmiştir. Tespit edilen olanaklar arasında; kentin küçük sanayisinin gelişme potansiyeli bulunduğu, kolektif çalışma anlayışı ile bu potansiyelin büyük sanayiye dönüşme olanağının olduğu, sulu tarımın gelişmesiyle ürün deseninin değişeceği, bu değişimin tarıma dayalı sanayinin gelişmesine katkıda bulunabileceği, kentin antik çağlara dayanan geçmişinin önemli olduğu, arkeoloji müzesi çalışmalarının turizmin gelişme potansiyelini arttıracağı bu nedenle turizm sektörü ile sanayinin bağlantısının kurulmasının gerektiği, işbirliği ve koordinasyon eksikliklerine rağmen Diyarbakır'da yer seçen kurumların varlığının avantajlar yarattığı belirtilmiş ve maden, seracılık ve mobilya sektöründe Diyarbakır'ın gelişme potansiyeli olduğu görüşleri öne çıkmıştır. Çalıştay'da belirlenen olanaklar aşağıda yer alan tabloda listelenmiştir.

Tablo 6: Diyarbakır Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Kentin küçük sanayi sektörünün gelişimine olanak sağlayabilecek bir potansiyelinin olması ve bu gelişime bağlı olarak organize sanayi sitelerine dönüşebilme olanakları
2	Kolektif çalışma anlayışının varlığının küçük ölçekli üretimin örgütlenmesine olanak tanıması
3	Bölgede sulu tarımın yaygınlaşması ile ürün deseninin değişecek olması, sanayinin kullandığı tarım ürünlerinin çeşit ve miktarında artış yaşanması sonucu tarıma dayalı sanayinin artma potansiyeli
4	Turizmin gelişmesiyle birlikte turizme dayalı sanayinin (el sanatları, zanaatlar; halı, kilim vb.) gelişme potansiyeli
5	Bölgede bulunan maden potansiyelinin (mermer, krom, demir cevheri gibi) zenginleştirme tesisleri ile işlenebilir hale gelip ağır sanayinin kümelenmesine olanak sağlaması
6	Koordinasyon eksikliği olmasına rağmen KOSGEB merkezi ve Ajansın varlığı
7	Tekstil atölyelerinin artması
8	Kentin 8000 yıllık geçmişi ile uzun süreden bu yana bölgedeki ticaretin merkezi olması
9	Bölgeden ve kentten dünyanın çeşitli yerlerine göçmüş insanların bölgeleriyle iletişimi devam ettirmeleri ve sermaye birikimlerini yatırıma dönüştürebilme olanakları
10	Arkeoloji müzesi çalışmalarının yürütülüyor olması ve büyük bir tarihi eser koleksiyonunun

	varlığı
11	Tarımda endemik bitkiler türler üretilebilme olanağı
12	Bölgenin kültürel dokusu ve coğrafyasına uygun kimlikli politikalar üretilebilme potansiyeli
13	Yerel ürün çeşitliliğinin yeni kanallar ile (üretim, dağıtım) alıcıya ulaştırılabilme potansiyeli
14	Bölgeye dönen ve yeni bir şeyler yapmak isteyen genç girişimcilerin, iş kadınlarının ve iş adamlarının varlığı
15	Sera üretiminin artma potansiyeli nedeniyle, sera organize bölgesi ile tarıma dayalı sanayi alanına dönüşebilme olanağı
16	İkinci bir OSB potansiyeli
17	En fazla dışalımın olduğu makine altyapısına yönelik küçük sanayinin bulunması
18	Mobilya sektörü
19	Turizm sektörünün gelişme potansiyeli
20	Kentin tüm olanaklarının gerçekleştirilebilmesi için yetişmiş insan gücü ve koordinasyon (belediye, valilik, sanayi, vb.) potansiyeli
21	Bölgede yapılan üretim biçimleri için eğitim verilmesi, bilgi aktarımı ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin yürütülmesi ile ilgili olanaklar
22	Eğil İlçesi'nin sahip olduğu turizm potansiyeli
23	Çermik İlçesi'nin sahip olduğu kaplıca potansiyeli

3.6.2. Diyarbakır 1. Grup (Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle ve Çınar) İlçeleri Sanayi Çalıştayı

Diyarbakır'da 1. Grup İlçeler olarak Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle ve Çınar İlçeleri belirlenmiştir. Diyarbakır şehir merkezinde bu İlçelerin sanayi sektörüne ilişkin sorun alanlarının tespit edilmesi, gelişme olanaklarının tartışılması ve çözüm önerilerinin ortaya konulmasını hedefleyen bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya katılan paydaşlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7: Diyarbakır 1. Grup Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Ahmet Cengiz	Çınar Belediyesi	Belediye Başkanı
2	Ramazan Ak	Eğil Esnaf ve Sanatkârlar Odası	Başkan
3	Ali Arı	Eğil İlçe MEB ARGE	Öğretmen
4	Gıyasettin Temel	Çermik Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü
5	Mehmet Akdağ	Çermik Belediyesi	Bel. Başkanı
6	Mehmet Demir	Çınar MEB	Müdür
7	Nurda Zeynep Pirinç	Ziraat Mühendisi	
8	İdris Bayram Akkay	Çüngüş Esnaf Odası	Oda Başkanı

Çalıştaya katılan paydaşların belirttiği ve puanladığı sorunlar önceliklendirilmiş ve bu kapsamda 5 İlçenin sanayi sektörüne ilişkin 27 ana sorun alanı saptanmıştır. Saptanan öncelikli sorun alanları; nitelikli işgücü ihtiyacı, küçük sanayilerin kent içinde mekânsal olarak dağınık bir biçimde yer seçmesi, göçten dolayı beşeri ve finansal sermayenin kaybı, ilçelerde girişimci eksikliği, ihtisas OSB'lerin bulunmaması, sanayi altyapısının yetersizliği, yerel ürünlerin işlenememesi ve markalaştırılamaması, yatırım için kooperatiflerin kurulamaması, kurulan kooperatiflerinse iyi yönetilemeyerek kapanması olarak özetlenebilir.

Diyarbakır'ın Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicle, Çınar ilçelerini kapsayan sanayi çalıştayı sonucunda belirlenen 27 ana sorun alanından katılımcıların daha önemli gördüğü 10 sorun alanı aşağıda sıralanmıştır. İlçelerdeki kalifiye eleman ihtiyacını karşılayabilecek mesleki eğitim kurumlarının bulunmaması en önemli sorun alanı olarak görünürken; ilçelerde ve kent içinde dağınık bir şekilde bulunmakta olan küçük sanayi tesislerini bir araya toplayacak küçük sanayi sitelerinin olmaması da sorun olarak tanımlanmıştır. Üçüncü sorun olarak; bölgede siyasi gündemin ön planda olmasının kalkınmayı ve sanayi sektörünün gelişimini engellemesi belirtilmiştir. Ulusal politikaların ve bölgedeki dinamiklerin yetersizliği nedeniyle sanayinin gelişememesi de bir başka problem olarak tespit edilmiştir. Göçlerin yaşanması yüzünden beşeri ve finansal sermayenin bölge dışına çıkması beşinci ve altıncı sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca; bilgi ve finansal sermayenin eksikliği yüzünden bölgedeki mevcut hammaddenin kullanılamaması ve sanayi açısından Diyarbakır'a yakınlık avantajının değerlendirilmemesi de iki ana sorun alanı olarak kabul edilmektedir. Dokuzuncu ana sorun Diyarbakır'ın Çınar ilçesi özelinde tanımlanmıştır. Çınar ilçesinde yaşayan nüfusun hizmeti Çınar ilçesinden değil de kent merkezinden alması ve atanan öğretmenlerin ilçede ikamet etmemesi sorun olarak tanımlanmıştır. Sanayi planlamasının ilçeler düşünülerek yapılmamış olması ve ilçelerin koşullarına uygun ihtisas OSB'lerin bulunmaması da önemli bir problem olarak tanımlanmıştır.

Tablo 8: Diyarbakır 1. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanı	Puan
1	İlçelerde kalifiye eleman ihtiyacını giderecek mesleki eğitim kurumlarının bulunmaması	5,00
2	İlçelerde dağınık şekilde bulunan küçük sanayicilerin bir araya getirilebileceği küçük sanayi sitelerinin bulunmaması	5,00

3	Bölgede siyasi gündemin ön planda olmasının kalkınma ve sanayi gelişmesinin önünde engel teşkil etmesi	5,00
4	Ulusal politikalar ve bölgedeki dinamiklerin eksikliği nedeniyle sanayinin gelişememesi	4,83
5	Göçten dolayı beşeri sermayenin bölge dışına gitmesi	4,83
6	Yaşanan göçlerle birlikte finansal sermayenin de bölgeden ayrılması	4,83
7	Bilgi ve finansal sermaye eksikliği nedeniyle bölgede işlenebilir hammaddenin kullanılmaması	4,83
8	Sanayi açısından Diyarbakır merkezine yakınlık avantajının kullanılamaması	4,83
9	Diyarbakır-Çınar ilçesinin Karacadağ eteklerinde yerleşik bulunan kırsal nüfusunun hizmeti Çınar İlçesi'nden değil, kent merkezinden alması, atanan öğretmenlerin ilçede ikamet etmemesi	4,83
10	Sanayi planlamasının ilçeler düşünülerek geliştirilememesi, ilçelere özgü ihtisas OSB'lerin bulunmaması	4,83
11	İlçelerde girişimci eksikliği	4,83
12	İlçelerde sanayi altyapısının bulunmamasının ilçe sanayilerinin gelişmesinin önünde engel teşkil etmesi	4,83
13	Hayvancılık ürünlerinin hayvanlığa dayalı bir sanayide kullanılmaması, yeterli işletmenin olmaması	4,83
14	Yerel ürünlerin (Karacadağ pirinci, Eğil ve Çüngüş balı vb) işlenememesi ve markalaştırılamaması	4,83
15	Yatırım için kooperatiflerin kurulamaması, kurulan kooperatiflerin iyi yönetilememesi	4,83
16	Sanayi sektörüne destek veren kurumların ilçelerde etkin olmaması	4,83
17	Üniversitenin bölgede kendi kabuğuna çekilmesi, sahada yeterince etkin olmaması	4,83
18	Devletin özel sektörden çekilmesi ile birlikte dezavantajlı bölgelerde var olan kamu sermayesinin de bölgeden çekilmesi	4,67
19	Bölgesel yapıya özgün kalkınma politikalarının geliştirilmemesi, doğru kalkınma stratejilerinin uygulanamaması	4,67
20	İlçelerin enerji, ulaşım, bilgi ve sermaye eksikliğinin sanayinin gelişiminin önünde engel olması	4,67
21	Çınar ilçesinde imar planının 4 yıl gibi uzun bir sürede tamamlanamaması	4,67
22	Tarım araçlarının bölge dışında üretilmesi, bölgede bu sanayinin gelişmemesi	4,67
23	İlçede konut imkânlarının yeterli seviyede olmaması	4,67
24	Çınar ilçesine yakın kurulan hipodromun ihtiyaç duyduğu iş ve meslek alanlarına yönelik meslek yüksekokulunun kurulmaması	4,50
25	İlçede ortak iş yapma ve ortaklık kültürünün olmaması	4,50
26	İlçelerde genç nüfusun azalması, genç nüfusun dışarıya göç etmesi (turizm bölgelerinde hizmet sektöründe çalışmaya gitmeleri)	4,50
27	Kurumsal yapıda görev tanımlarının net olmaması, kurumlar arasında ve idari yapıda yapısal sorunların bulunması	4,33

Çalıştayda saptanan öncelikli sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri de geliştirilmiştir. Önerilen çözümler arasında; açılan meslek edindirme kursları ve meslek liselerinin işgücü niteliğini arttırması, küçük sanayi sitesi için yer tahsisi yapılması, göçün

nedenlerinin ortaya çıkarılması için bir araştırma başlatılması, sanayi sektöründe hizmet veren oda ve benzeri kuruluşların danışmanlık kapasitesinin geliştirilmesi, Eğil ve benzeri ilçelerde meyveciliğin geliştirilmesi, üzüm ve badem yetiştiriciliği için kooperatif kurulması ve sözleşmeli çiftçiliğin geliştirilmesi bulunmaktadır. Öncelikli sorun alanları hakkında paydaşların önerdiği çözümler aşağıda sunulmaktadır.

Çalıştay katılımcıları öncelikli buldukları 10 sorun alanına çözüm önerileri geliştirmişlerdir. İlçelerdeki kalifiye eleman ihtiyacını giderecek olan mesleki eğitim kurumlarının bulunmaması sorununa çözüm olarak; Çınar ilçesinde hipodromun bulunmasından dolayı seyislik vb. bölümleri içeren, ayrıca otomotiv, doğalgaz tesisatçılığı gibi bölümleri de olan meslek yüksekokulu ve meslek lisesi açılabilir, meslek edindirme kurslarının açılması teşvik edilebilir ve ilçede projecilik geliştirilerek yerel sorunlar ortadan kaldırılabilir önerisi geliştirilmiştir.

İlçelerde KSS kurulabilmesi için gerekli olan yer tahsisinin yapılmasının, ilçelerde dağınık bir biçimde bulunan küçük sanayicileri bir araya getirecek bir sanayi sitesinin oluşmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Yaşanılan göç ile beşeri sermayenin bölge dışına çıkması sonucu ortaya çıkan beşeri sermaye erozyonunu ortadan kaldırmak için; beşeri sermayenin bölge dışına çıkmasının nedenlerini ayrıntılı bir biçimde tanımlayacak araştırmaların yapılması önerilmiştir.

Ayrıca, beşeri sermaye gibi bölge dışına çıkan finansal sermaye sorununun çözümü için; ilçelerde maddi bakımdan iyi durumda olan yatırımcıların sosyal ilişkileri göz önünde bulundurularak kendi ilçesine yatırım yapmalarını özendirecek politikaların desteklenmesi önerilmiştir.

Sanayi planlamasının ilçeler düşünülerek yapılmamış olması ve ilçelerde özel ihtisas OSB'lerin bulunmaması, ilçelerdeki girişimci eksikliği, ilçelerde sanayi altyapısının olmaması ve bunun sanayinin gelişimini engellemesi sorunlarının ortak çözümü olarak; Büyükşehir Belediyeleri yasasının değişmesi ile birlikte yeni yapılacak planlarda, ilçelerin sanayi altyapısının planlanabileceği, sanayi sektöründe hizmet vermekte olan oda vb. kuruluşların birbirleriyle iletişim kurarak yardımlaşmasının sağlanabileceği ve bu kuruluşların danışmanlık hizmeti verebilmesi amacıyla kapasitelerinin arttırılabileceği belirtilmiştir.

Karacadağ pirinci, Eğil ve Çüngüş balı gibi yerli ürünlerin işlenememesi ve markalaşamaması; yatırım için kooperatiflerin kurulamaması ve kurulan kooperatiflerin de iyi yönetilememesi sorunlarına çözüm olarak; Eğil'de su ürünleri meslek yüksekokulunun açılabileceği, Eğil ve Çüngüş'te badem ve üzüm yetiştiriciliği için kooperatif kurulabileceği ve tarımsal üretim kapasitesinin arttırılması için daha fazla arazinin belirlenebileceği, Eğil vb. ilçelerde meyveciliğin geliştirilebileceği, Çınar bölgesinde tarımsal üretimin arttırılmasına katkıda bulunacak olan sulama kanallarının yapılmasının bitirilmesi gerektiği, büyük markalarla anlaşılarak sözleşmeli çiftçilik sisteminin getirilebileceği, pazar analizleri yapılarak hangi ürünlerin yetiştirilmesi gerektiğinin belirlenmesi gerektiği ve bu ürünleri geliştirmek amacıyla birliklerin kurulabileceği, tarımda imalatçı ile üreticiler arasında bağlantılar sağlanabileceği, tarım veya hayvancılık ile uğraşan köylülerin ürün kalitesinin arttırılarak markalaşmaya uygun hale getirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Bölgede rekabet üstünlüğü olan alanlarda sanayinin gelişmesi ve küçük ilçelerde belirlenmiş olan bir sanayi türünün gelişmesine yön verilmesi de; bölgesel kalkınma stratejilerinin uygulanamaması ve doğru stratejilerin geliştirilememesi sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen önerileridir.

Tablo 9: Diyarbakır 1. İlçeler- Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	İlçelerde kalifiye eleman ihtiyacını giderecek mesleki eğitim kurumlarının bulunmaması	• Çınarda meslek lisesinin açılması (özellikle tarım ile ilgili meslek lisesi, hipodromdan dolayı seyislik vb. bölümlerini içeren meslek yüksekokulu, otomotiv, doğalgaz tesisatçılığı vb. diğer bölümler açılması) • Meslek edindirme kurslarının açılmasının teşvik edilmesi • İlçede projeciliğin geliştirilerek yerel sorunların çözülmesi
2	İlçede dağınık şekilde bulunan küçük sanayicileri bir araya getirecek küçük sanayi sitelerinin bulunmaması	• İlçede KSS oluşturulabilmesi için yer tahsisinin yapılması
3	Göçten dolayı beşeri sermayenin bölge dışına gitmesi (beşeri sermaye erozyonu)	• Beşeri sermayenin bölge dışına gitmesinin sebepleri daha net ortaya koyulması için bir araştırma yapılması

4	Yaşanan göçlerle birlikte finansal sermayenin de bölgeden ayrılması	• İlçede durumu iyi yatırımcının kendi ilçesinde sosyal ilişkilerden ötürü ilçe dışına yatırım yapmasını engelleyecek politikaların geliştirilmesi
5	Sanayi planlamasının ilçeler düşünülerek geliştirilememesi, ilçelere özgü ihtisas OSB'lerin bulunmaması	• Büyükşehir yasası değişmesiyle yapılması gereken yeni planda ilçelerdeki sanayi altyapısı planlamaya ayrılması • Sanayi sektöründe hizmet veren oda ve benzeri kuruluşların birbirleri ile yardımlaşmasının sağlanması ve bu kurumların danışmanlık kapasitesinin geliştirilmesi
6	İlçelerde girişimci eksikliği	
7	İlçelerde sanayi altyapısının bulunmamasının ilçe sanayilerinin gelişmesinin önünde engel teşkil etmesi	
8	Yerel ürünlerin (Karacadağ pirinci, Eğil ve Çüngüş balı vb) işlenememesi ve markalaştırılamaması	• Eğil'de su ürünleri meslek yüksekokulunun açılması • Üzüm ve badem yetiştiriciliği için kooperatif kurulması (Eğil, Çüngüş) tarımsal üretim için daha fazla arazinin belirlenmesi • Eğil ve benzeri ilçelerde meyveciliğin geliştirilmesi • Çınar bölgesinde tarımsal üretimin artmasını sağlayacak olan sulama kanallarının bitirilmesi • Sözleşmeli çiftçiliğin (büyük markalarla anlaşarak) geliştirilmesi • İlçelerde birlikler geliştirilmeli (pazar analizine göre hangi ürünlerin geliştirilmesi gerektiği belirlenmeli) • Tarıma dayalı imalatçı ile üreticiler arasındaki bağlantıların kurulması, çiftçiler veya hayvancılık ile uğraşan köylülerin ürünlerinin kalitesinin markalaşmaya uygun hale getirilmesi
9	Yatırım için kooperatiflerin kurulamaması, kurulan kooperatiflerin iyi yönetilememesi	
10	Bölgesel yapıya özgün kalkınma politikalarının geliştirilmemesi, doğru kalkınma stratejilerinin uygulanamaması	• Bölgede rekabet üstünlüğü olan alanlardaki sanayiler geliştirilmesi • Küçük ilçelerde belirlenmiş bir sanayi türünün gelişmesine yön verilmesi

Diyarbakır 1. Grup ilçeler kapsamında yer alan ilçelerin sanayi sektörüne ilişkin olanaklar olarak; Kuzey Irak pazarına yakınlık, sulama kapasitesinin artması, Çüngüş ilçesinde bulunan turizm ve rüzgar enerjisi potansiyelleri, Çınar bölgesinde yapılması planlanan yeni havaalanı, Eğil'de baraj gölü yakınındaki arazilerin sulanabilmesiyle meyvecilik ve sebzecilikte beklenen artış belirtilmiştir.

Çüngüş, Çermik, Eğil, Dicleo ve Çınar ilçeleri sanayi çalıştayında belirlenen olanaklar daha detaylı olarak incelendiğinde;

Kuzey Irak pazarının bölgeye yakın olması Çüngüş, Çermik, Eğil, Hazro ve Çınar ilçeleri için bir olanak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca ilçelerde sulama kapasitesinin arttırılması ile tarımsal üretimin de arttırılabileceği belirtilmiştir. Çüngüş ilçesi özelinde, ilçenin turizm alanında gelişme potansiyelinin bulunduğu, ilçede turizm amaçlı kullanılabilecek kanyonlar ve baraj suları altında kalan kaplıcaların bulunduğu belirtilmiştir. Baraj suyu altında kaldığı belirtilen sıcak su kaynakları ve kaplıcaların MTA'nın da yardımlarıyla bulunabileceği, böylelikle ilçede seracılığın ve termal turizmin gelişme potansiyeli bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Çınar ilçesinin 1/100.000 ölçekli planlarda kavşak noktasında bulunduğu (Karadeniz yolu, Siverek otobanı, devlet demiryolları, Diyarbakır çevre yolu, Çınar-Bismil kavşağına kurulacak olan yeni havalimanı), yeni havaalanının Çınar bölgesinde yapılmasının önerildiği, bu plan kararlarının ilçenin gelişimi üzerinde olumlu etkide bulunacağı ifade edilmiştir. Çüngüş ilçesinin yukarıda belirtilen diğer fırsatlarına ek olarak rüzgâr enerjisi potansiyelinin de bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Eğil'de bulunan baraj gölünden elde edilecek sulama suyu ile ilçe arazilerin sulanabileceği, böylelikle bölgede meyve ve sebze üretiminin gelişebileceği ifade edilmiştir. Diğer taraftan Çüngüş, Çermik, Eğil, Hazro ve Çınar ilçelerinin tamamında tarıma dayalı sanayinin gelişme potansiyelinin bulunduğu düşünülmektedir. Bütün bu olanakların yanı sıra bölgede bilinirliği yüksek olan Çüngüş ekmeğinin markalaşma olanağının da olduğu belirtilmiştir.

Diyarbakır 1. Grup - İlçeler Sanayi Çalıştayında İlçeler için belirlenen olanaklar ve potansiyeller aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır.

Tablo 10: Diyarbakır 1. Grup - Çüngüş, Çermik, Eğil, Hazro, Çınar İlçeleri-Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Kuzey Irak pazarının yakın olmasının bölgeye sağlayacağı olanaklar
2	İlçede sulama kapasitesinin artmasına bağlı olarak tarımsal üretimin artması potansiyeli
3	Diyarbakır'dan da eski bir yerleşim yeri olan Çüngüş İlçesi'nin geçmişte İpek yolu güzergâhında bulunması, kanyonların, kaplıcaların (baraj altında kalmış, su kaynağı bulunabilirse) varlığı sebebiyle turizm potansiyeli (seracılık ve termal turizmin gelişme potansiyeli)
4	Çınar'ın 1/100.000 ölçekli planlarda kavşak noktasında kalması ve yeni havaalanın Çınar bölgesinde yapılması ile birlikte ilçenin tarımsal sanayi ve hayvancılığın gelişme potansiyeli
5	Rüzgâr enerjisinin Çüngüş İlçesinde kullanılabilme potansiyeli
6	Eğil'de baraj gölü yakınındaki arazilerin sulanabilmesi sağlanırsa meyvecilik ve sebzeciliğin

	gelişme potansiyeli
7	Tarıma dayalı sanayinin gelişme olanakları (Çüngüş ekmeğinin markalaşması olanağı)

3.6.3. Diyarbakır 2. Grup (Lice, Kulp, Kocaköy, Hazro ve Hani) İlçeleri Sanayi Çalıştayı

Diyarbakır'da 2. Grup İlçeler kapsamında Lice, Kulp, Kocaköy, Hazro ve Hani İlçelerini içeren bir sanayi çalıştayı yapılmış ancak çalıştaya Kocaköy ve Hazro ilçelerinden katılım sağlanmamıştır. Çalıştaya toplam 11 paydaş katılım göstermiştir. Katılan paydaşlar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 11: Diyarbakır 2. Grup Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Erhan Adıgüzel	Kulp Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Başkan
2	Mustafa Adil Savay	Lice Kaymakamlığı	Proje Uzmanı
3	Mehmet Yiğit	Kulp Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü
4	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
5	Hasan Türmak	Lice Belediyesi	İnşaat Mühendisi
6	Vedat Duran	Hazro İlçe Özel İdare	
7	Fettah Doger	Özel Sektör	
8	Mehmet Özbek	Hani Sanayi Odası	
9	Mensur Kuzu	Hazro Müftülüğü	VHKİ
10	Nevzat Yekta	Hazro İlçe Sağlık Müdürlüğü	İlçe Sağlık Müdürü
11	Seyfettin Karay	Hazro Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü

Lice, Kulp, Kocaköy, Hazro ve Hani sanayi çalıştayında 20 ana sorun alanı belirlenmiştir. Bu sorun alanları özetle; Kulp ilçesinde uzunca bir süredir desteklenen ipek böcekçiliği gelişiminin, İlçe Kaymakamlığının yaklaşımının değişmesiyle birlikte sekteye uğradığı belirtilmiştir. Başlatılan projelere aynı hassasiyetin gösterilmemesi sonucu ilk başta iyi bir örnek olarak ortaya çıkan durumun, bugün projenin sürdürülmesinin önünde engel oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu durum Kulp ilçesinin en önemli sorun alanı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca; Lice ilçesinde yaşanan sanayileşme sürecinin olumsuz sonuçlanmış olmasının diğer ilçeleri de kötü bir şekilde etkilediği belirtilmektedir. Lice ilçesinde yer alan ve önemli bir turistik potansiyel olan Bırkleyn mağaralarının değerlendirilememesi ve mağaraların yanında petrol istasyonu açılacağı söylentileri katılımcılar tarafından sorun olarak

tanımlanmıştır. Dördüncü ana sorun alanı olarak, İlçelerde yerel ürünleri profesyonel bir şekilde üretme, işleme ve pazarlama imkânlarının olmaması ve beşinci sorun alanı olarak, ilçelerde sanayi tesislerinin gelişebilmesine olanak sağlayabilecek sanayi altyapısının bulunmaması gösterilmiştir. Ayrıca, ilçelerde kurulan kooperatiflerin istikrarlı bir şekilde devam ettirilememesi de gene önemli bir problem olarak tanımlanmıştır. Organik tarım konusunda bölgenin sahip olduğu potansiyelin geliştirilememesi ve bölgede yaygın olarak sürdürülen hayvancılığın gelişimine olanak sağlayacak uygun hayvan ırklarının belirlenememesi, katılımcıların önem verdiği diğer iki ana sorun alanı olmuştur. Tarımsal ürün girdi maliyetlerinin yüksek olmasının tarımsal üretimin karlı olmasını engellemesi dokuzuncu ana sorun olarak görülmektedir. Onuncu ana sorun ise mera alanlarının otlatmaya yasaklanmış olmasının, hayvancılığı olumsuz bir şekilde etkilemesi olarak tanımlanmıştır.

Tablo 12: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Kulp'ta ipek böcekçiliği gelişiminin desteklenmesinin iyi bir örnek olmasına rağmen projenin sürdürülebilirliğinin sağlanamaması	5
2	İlçe sanayisinde Lice örneğinin olumsuz akıbetinin ilçeyi etkilemesi	5
3	Bırkleyn Mağaraları'nın önemli bir turistik potansiyele sahip olmasına rağmen yeterince değerlendirilememiş olması	4,75
4	Yerel ürünlerin profesyonel üretim, işleme ve pazarlama imkânlarının bulunmaması	4,75
5	İlçelerde sanayi tesislerinin gelişmesi için altyapının olmaması	4,5
6	İlçelerde kurulan kooperatiflerin devam ettirilememesi	4,5
7	Organik tarım üretiminde bölgedeki potansiyelin geliştirilememesi	4,5
8	Bölgeye uygun hayvancılık türlerinin belirlenmesinde problemler yaşanması	4,25
9	Tarımsal ürün girdilerinin üretimin karlı olmasını engellemesi	4,25
10	Mera alanlarında yasaklı bölgelerin olmasının hayvansal üretim üzerindeki olumsuz etkileri	4,25
11	İlçelerde altyapı tesislerinin (su artıma tesisleri, katı atık tesisleri vb.) bulunmayışı	4,25
12	Tarımsal sanayiye hammadde girdisi sağlayacak tarım ürünlerinin yeterli seviyede olmaması	4
13	Desteklerin, proje – üretim – işleme - pazarlama zincirleri düşünülmeden tasarlanmasının yarattığı olumsuzluklar	4
14	Hani'deki Ankaris şifalı suyuna talep çok olmasına rağmen, burada bir tesisin olmaması ve var olan koşulların oldukça kötü olması	4
15	Bademin pazarlama sorunu	4

16	Göçten dolayı, geleneksel sanatları yaşatan nüfusun da İlçe merkezlerinden ayrılmaları sebebiyle bu sanatların yok olması	3,75
17	Tarımı desteklemek için sürdürülen faaliyetlerin (fidan dağıtımı, toprak analizi vb.) fizibilite çalışması yapılmadan yapılıyor olması	3,25
18	İlçelerde inşaat sektörünün durmasının (yapı denetim şartlarının zorluğu vb. sorunlar sebebiyle) diğer sektörler üzerindeki olumsuz etkisi	3,25
19	Verilen tarımsal destek şartlarının küçük ilçe ölçeklerine göre tasarlanmamış (destek için tek parça 200 dönüm arazi isteniyor olması ancak Kulp gibi ilçelerde bu ölçekte arazi sayısının azlığı) olması	3
20	Bölgenin yatırımcılar için güvenli olmadığı algısı	3

Diyarbakır 2. Grup ilçeler sanayi çalıştayına katılan paydaşların belirttiği ve puanladığı sorunların önceliklendirilmesi sonucunda Lice, Kulp ve Hani ilçelerinde sanayi sektörüne ilişkin 6 öncelikli sorun alanı saptanmıştır. Bu sorunlar; Kulp'ta ipek böçekçiliğinin yeterince desteklenmemesi, Bırkleyn mağaraları gibi turistik potansiyellerin kullanılamaması, yerel ürünlerin profesyonel üretim, işleme ve pazarlama imkânları olmaması ve desteklerin proje-üretim-işleme-pazarlama zincirleri düşünülmeden tasarlanması, ilçelerde kurulan kooperatiflerin devam ettirilememesi olarak saptanmıştır.

Katılımcılar Çalıştayda belirlenen öncelikli sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Katılımcıların çözüm önerileri aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır. Çözüm önerileri incelendiğinde;

Kulp ilçesinde desteklenen ipekböcekçiliğinin iyi bir örnek olduğu ancak sürdürülebilirliğinin sağlanmasında yaşanan sorunların ortadan kaldırılabilmesi için; projenin uygulama ve denetim eksikliğinin giderilmesi gerektiği belirtilmektedir. İlçede halen devam etmekte olan koza üretiminin arttırılması için destek verilmesi istenmekte ve ipeğin işlenmesi için kurulan mevcut işletmenin devreye sokulması ve işletmenin uzun vadede özel sektöre devredilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, Kalkınma Ajansı'nın da ilk işletme sermayesinin oluşturulması konusunda girişime destek vermesinin yararlı olacağı belirtilmiştir.

Lice ilçesi sanayi yatırımlarında yaşanan sorunlar nedeniyle oluşan olumsuz yargının diğer ilçelerdeki girişimcilere kötü örnek olması sorununun çözümü için; Kaymakamlık, Kalkınma Ajansı, Sanayi Ticaret Odası gibi kurumların Lice'deki sanayi tesislerinin

kapanmasına neden olan sorunları ele alan ve değerlendiren ayrıntılı bir rapor hazırlatması önerilmektedir.

Yerel ürünlerin profesyonel bir şekilde üretmesi, işlenmesi ve pazarlaması konularında yaşanan sorunların çözümü olarak; yerel, bölgeye özgü belirli ürünlerin pazara sunumu için fizibilite çalışmaları yapılmasının gerekli olduğu, fizibilite raporları olumlu olan yerel ürünler için işletmeler kurulabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, işlenmeden Çin'e ihraç edilen Diyarbakır mermerinin bölgede işlenebilmesi için gerekli işletmelerin kurulmasının bölge ekonomisine daha fazla katkı sağlayacağı ifade edilerek, atık mermerlerin de işlenerek mermer eskitme yöntemiyle dekoratif taşların üretilebileceği belirtilmektedir.

İlçelerde kurulan ancak devam ettirilemeyen kooperatiflerin işlerliğini sağlamak amacıyla; kooperatiflerin bünyesinde nitelikli ziraat mühendisi ve veteriner bulundurulması, kooperatiflerin yönetimini ve denetimini sağlayacak ayrı bir mekanizmanın kurulması veya ilçe tarım müdürlüğü veya ziraat odalarının denetimine bırakılması ve bölgenin yapısına uygun ortaklık modelleri için araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Ayrıca, destek süreçlerinin siyasi etkilerden arındırılması talep edilmekte ve destek mekanizmalarının analiz, eğitim, teknik destek ve işletme yardımlarını da içeren bir biçimde sunulması önerilmektedir.

Tablo 13: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Kulp'ta ipekböcekçiliği gelişiminin desteklenmesinin iyi bir örnek olmasına rağmen projenin sürdürülebilirliğinin sağlanamaması	• Proje doğru ancak uygulama ve denetim eksikliği vardı • Kulpta devam eden koza üretiminin artması için desteklenmeli • İşlenmesi için mevcut işletmenin devreye alınması gerekir ve bunun orta vadede özel sektöre devredilmesi gereklidir • İlk işletme sermayesi için destek alınması gerekir (kalkınma ajansının girişimiyle bir proje verilmiş)
2	İlçe sanayisinde Lice örneğinin olumsuz akıbetinin ilçeyi etkilemesi	• Lice'deki tesislerin neden çalışmadığı için bir rapor hazırlanması gerekir (kaymakamlık, kalkınma ajansı, sanayi ticaret odası vb.)

3	Bırkleyn Mağaraları'nın önemli bir turistik potansiyele sahip olmasına rağmen yeterince değerlendirilememiş olması	• Turizm potansiyeli için projeler hazırlanıp ilgili programlardan destek sağlanabilir • Diyarbakır imajının değiştirilmesi konusunda bölgedeki kurumların girişimlerde bulunması tanıtım faaliyetlerinin yapılması gerekir
4	Yerel ürünlerin profesyonel üretim, işleme ve pazarlama imkânlarının bulunmaması	• Belirli yerele özgü ürünlerin pazara kazandırılması gerekir bunun için iyi fizibilitesi olan ürünler için işletmeler kurulması gerekir • Diyarbakır mermerinin (blok mermer) işlenmeden Çin'e ihraç ediliyor, bu mermerin bölgede işlenmesi için işletmeler kurulmalı (atık mermerin işlenmesi (mikronize kalsit) ve mermer eskitme yöntemiyle dekoratif taşlar üretilebilir)
5	İlçelerde kurulan kooperatiflerin devam ettirilememesi	• Kooperatiflerin bünyesinde nitelikli ziraat mühendisi ve veteriner bulundurulmalı • Kooperatiflerin yönetimi ve denetimini sağlayacak bir harici mekanizma kurulmalı • (ilçe tarım veya ziraat odalarının denetimine bırakılabilir) • Bölgenin yapısına uygun bir ortaklık modelinin geliştirilmesi için araştırma yapılabilir
6	Desteklerin, proje – üretim – işleme - pazarlama zincirleri düşünülmeden tasarlanmasının yarattığı olumsuzluklar	• Destek süreçleri siyasi etkilerden arındırılmalı • Destekler analizi, eğitimi, teknik desteği ve işletmeyi de içermeli. Destek mekanizmaları tüm aşamalarda işin içerisinde olmalı (olmalı mı?)

Diyarbakır 2. Grup ilçelerin sanayi sektörüne ilişkin gelişme olanakları olarak; Diyarbakır mermerinin işlenmesi, Lice'de yabani menengiçin fıstık üretimi ve kozmetik sanayi açısından sağladığı olanaklar, ipekböcekçiliği, yerel üzüm üretimi ve organik tarımda sahip olunan potansiyeller sıralanmıştır.

Lice İlçesinde yabani menengiçin aşılanarak fıstık yetiştirilmesi veya fide ile fıstık yetiştiriciliği yapılması ve ipekböcekçiliği alanında var olan potansiyelinin kullanılması önerilmektedir. Kulp İlçesindeki koza işletmesinin faaliyete geçirilmesinin bölgedeki ipekböcekçiliğin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmekte ve üç ilçede de gelişme potansiyeli olan organik tarımın desteklenmesi istenmektedir. Ayrıca, Lice ve Hani ilçelerindeki yerel üzüm üretiminin değerlendirilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.

Coğrafi olarak birbirine yakın olan Lice, Kulp ve Hani ilçelerinde ortak kooperatifler kurulmasının bölgesel kalkınmaya katkı sağlayabileceği ve birbirlerine benzer bir yapıda olan üç ilçe için ortak çözümler üretilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, Lice'de üretilen Kef sucuğunun markalaşma potansiyeli bulunduğu, ancak bunun için bir proje geliştirilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 14: Diyarbakır 2. Grup İlçeler- Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Diyarbakır mermerinin (blok mermer) işlenmesi potansiyeli
2	Lice'de yabani Menengiç aşılamayla fıstık yetiştirilebilmesi ve Menengiç'in kozmetik sanayinde kullanılması potansiyeli
3	Kulptaki koza işletmesinin faaliyete geçirilmesi ile birlikte İpek böcekçiliğinin bölge için önemli bir potansiyele sahip olması
4	Lice-Kulp-Hani gibi ilçelerdeki organik tarım potansiyeli
5	Lice ve Hani'de yerel üzüm üretiminin sürdürülmesi olanakları
6	Lice-Kulp-Hani coğrafi yakınlığının ortak kooperatifler kurulabilmesine olanak tanıması
7	Lice'de Kef sucuğunun markalaştırılmasına dönük çalışmalar yapılarak tanıtılması potansiyeli
8	Benzer koşullara sahip ilçeler için (Lice, Kulp, Hani) ortak çözümler üretme olanağı
9	Eskitme mermer atölyesi projesinin ilçelerde uygulanma potansiyeli

3.6.4. Bismil Sanayi Çalıştayı

Bismil'de gerçekleştirilen sanayi çalıştayına 16 kişi katılmıştır. Çalıştaya katılan paydaşlar aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 15: Bismil Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Enver Koç	Koç Plastik A.Ş.	Esnaf
2	Ercan Altuğ	AR Çırçır Fabrikası	Müdür
3	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
4	Mahsum Altay	Bismil Genç İşadamları Derneği	İşletmeci
5	Yıldırım Çayır	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Denetleme Üyesi
6	Mahmut Özaydın	Tekstilci	Müdür
7	Songül Kaptan	Bismil Belediyesi	Başkan Yardımcısı
8	Sevgi Ayaydın	Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi/ Kızılay	Müdür Yardımcısı
9	Davut Gülsever	Bismil Sanayi Sitesi	Başkan

10	Zafer Han	Müze Müdürlüğü	Sanat Tarihçisi
11	Ali Kurt	Gıda, Tarım Hayvancılık İlçe Müdürlüğü	Ziraat Mühendisi
12	Halil Çelebi	Tepe Çelebi Çırçır	Başkan
13	Hamdi Çalın	Koza Tarım Dan.	Yönetici
14	Müjde Karakurt	Konfeksiyon	Konfeksiyon
15	Şeyhmus Gelen	Esnaf ve Sanatkârlar Odası	Başkan
16	Fırat Şat	Özaydın Tekstil Muhasebe	Muhasebeci

Bismil'de yapılan sanayi çalıştayında katılımcılar 27 ana sorun alanı belirlemişlerdir. Bismil'de organize sanayi bölgesinin bulunmaması ilçenin en büyük sorunu olarak tanımlanmış; küçük sanayi işletmelerinin kent içinde faaliyet göstermesi ve yeni KSS'lerin kurulmaması sorun olarak tanımlanmıştır. İlçede sıkça yaşanan elektrik kesintilerinin, voltaj düşmesinin ve sanayi tesislerinin köy trafosuyla aynı hattan beslenmesinin sanayi sektörüne düzenli enerji sağlanmasını sorunlu hale getirdiği belirtilerek, sanayi altyapısının sorun oluşturduğu ifade edilmiştir. Teşvik ve kredilerin, işletmeleri küçük, orta ve büyük olarak sınıflandırılmadan verilmesi ve bütün işletmelerden aynı koşulları sağlanmalarının istenmesi dördüncü ana sorun olarak tespit edilmiştir. İlçede, tekstil sektörüne yönelik ihtisas bir organize sanayi alanının bulunmaması sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır. Altıncı ana sorun alanı olarak, özellikle çırçır fabrikaları gibi sanayi tesisleri için planlı sanayi alanlarının bulunmaması, yedinci sorun alanı olarak, sanayi alanlarının yeterli olmaması ifade edilmiştir. KASKO hizmetlerinin pamuğu kapsamaması ve pamuk mamullerinin sigortalanmaması da önemli bir sorun alanı olarak tanımlanmıştır. Bölgedeki sanayinin gelişimine destek olacağı düşünülen pazar, hammadde gibi konularda fizibilite ve araştırma yapılmaması dokuzuncu sorun olarak, İlçede silajlık mısır, arpa, yem bitkileri gibi ürünleri kapsayan yem imalatının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaması da onuncu sorun olarak tanımlanmıştır.

Tablo 16: Bismil Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Bismil'de bir organize sanayinin bulunmaması	4,9
2	Küçük sanayi alanlarının kent içinde kalması yeni KSS açılamaması (ilçe merkezinde 200'e yakın sanayi işletmeleri var, küçük sanayi sitesi dolu, yenisi için yer bulunamıyor olması)	4,8
3	Düzenli enerji sağlanmasında yaşanan altyapı sorunları (elektrik dalgalanmaları ve kesintileri, köy trafosuyla aynı hattan beslenmesi)	4,8

4	Teşvik ve kredilerin küçük, orta ve büyük işletmelere göre sınıflandırılarak şartlarının ayrıştırılmaması	4,8
5	Tekstil alanında bir organize sanayi alanının bulunmaması	4,7
6	Sanayi tesisleri için (özellikler çırçır fabrikaları) planlı sanayi alanlarının bulunmaması	4,6
7	Sanayi alanlarının yeterli olmaması (mevcut alanların tarım alanı veya hazine arazisi tahsisinde güçlükler yaşanması)	4,6
8	Pamukta mamullerin sigortalanmaması (kasko hizmetinin pamuğu kapsamaması, çırçır fabrikasının organize içindeyse yapılıyor olması)	4,6
9	Bölgedeki sanayinin gelişmesine destek olacak pazar, hammadde vb konularda fizibilite ve araştırmaların yapılmaması	4,6
10	Yem imalatının (silajlık mısır, arpa, yem bitkileri vb konularda) geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılmaması	4,6
11	Sanayicinin krediye erişim sorunları	4,6
12	Destek süreçlerinde bürokratik engellerin olması	4,5
13	Tarımsal ürünlere (buğday, vb) yönelik borsaların olmaması, mevcut borsaların (pamuk, vb) pazarlamaya yönelik çalışma yapmaması	4,5
14	Tekstil konfeksiyon sektörünün bölge dışında metropollerde çalışılması, bu sektörün bölgede gelişme potansiyeli olmasına rağmen bu alanda planlı bir gelişmenin bulunmaması	4,4
15	Tarım makineleri imalatının ilçede gelişmemesi, bu işletmelerin desteklenmemesi	4,4
16	Mısır kurutma ve depolama tesislerinin bulunmaması	4,3
17	Çırçır işletmelerine destek verilmemesi, işletmelerin entegre tesislere dönüştürülememesi	4,2
18	Tarıma dayalı diğer sanayi kollarının gelişmesinde ürün çeşitliliğinin yeterli olmaması	4,2
19	İşçi temini maliyetleri (SSK, vergi vb.)	4,1
20	Çırçır fabrikalarında işlenen ürünlerin ürün kimliği, barkodlama gibi sorunlardan dolayı uluslar arası pazarlara açılmada sorunlar yaşanması (bundan dolayı kaliteli pamuğa fiyat alınamaması)	4,1
21	Pamuğun kalitesini belirleyen laboratuvarların işletmelere uzak olması (Şanlıurfa'da bulunuyor)	4,1
22	Küçük sanayicilerin ortak amaçlar için bir araya gelmekte sorun yaşamaları	4,0
23	Sanayi işletmelerinde (otomotiv, vb) kalifiye eleman teminindeki güçlükler	4,0
24	Güvenlik sorunları ile ilgili olumsuz algının yatırım ortamını olumsuz etkilemesi	3,9
25	Çırçır fabrikalarının dönemsel çalışmadan dolayı işçi temininde yaşanan sorunlar (yeşil kartlı olduğundan sigortalı çalışmak istemiyor)	3,9
26	İlçede hayvancılık gelişme potansiyeli olmasına rağmen hayvancılığa yönelik imalatçı işletmelerin gelişmemesi	3,9
27	İlçede çırçır fabrikalarının çokluğundan dolayı kapasite fazlalığı sorunları (pamuk nemli olduğundan kısa dönemde pamuk işlenmesi gerektiğinden fazla işletmenin varlığı)	3,8

Bismil'de gerçekleştirilen çalıştaya katılan paydaşlar sanayi sektörüne ilişkin sorunları tanımladıktan sonra bu sorun alanlarını puanlanarak önceliklendirilmişlerdir. İlçenin öncelikli sorun alanları; organize sanayinin bulunmaması, küçük sanayi sitesinin gelişimi için elverişli arazi bulunmaması, sanayinin gelişmesine destek olacak pazar ve hammadde konularında fizibilite ve araştırmaların yapılmaması, enerji sağlanmasında yaşanan altyapı sorunları, sanayicinin krediye erişim sorunları ve destek süreçlerinde bürokratik engellerin çokluğu, tarımsal ürünlere yönelik borsaların olmaması ve tarıma dayalı diğer sanayinin gelişimi için ürün çeşitliliğinin yeterli olmaması olarak özetlenebilir.

Katılımcılar belirledikleri öncelikli sorun alanlarının çözümüne ilişkin olarak; İlçe'de organize sanayi bölgesi, yeni bir küçük sanayi sitesi ve tarıma dayalı ihtisas sanayi bölgesinin kurulmasını önermişlerdir. Ayrıca, sanayi sektöründe fizibilite çalışmaları yapmak üzere Kalkınma Ajansı, GAP ve Ticaret Sanayi Odası gibi kuruluşların işbirliği yapması, Kalkınma Ajansı, Valilik gibi kuruluşların devreye girerek kredi hacmini genişletmesi ve mevcut borsaların işlevli hale getirilmesi için sanayicilerin işbirliği yapması gibi çözümler önerilmiştir. Öncelikli sorun alanlarına yönelik olarak geliştirilen çözüm önerileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 17: Bismil Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Bismil'de bir organize sanayinin bulunmaması	• Küçük sanayiciler için yeni bir KSS belirlenmeli • (yeni kurulacak KSS'ler için ölçek büyüklüğü gözetilmeli küçük, orta ve büyük ölçekte farklı büyüklükler göz önünde bulundurulmalı) • İlçede bölgeye de hitap edecek bir organize sanayi bölgesi oluşturulmalı • İlçede tarıma dayalı ihtisas sanayi bölgesinin kurulması (pamuk, vb) • Sanayi alanı ihtiyacının belediyeye bildirilmesi konusunda girişimlerin artırılması • Enerji altyapı sorunlarının organize sanayi bölgeleri oluşturulurken çözülmesi
2	Küçük sanayi alanlarının kent içinde kalması yeni KSS açılamaması (ilçe merkezinde 200'e yakın sanayi işletmeleri var, küçük sanayi sitesi dolu, yenisi için yer bulunamıyor olması) Sanayi alanlarının yeterli olmaması (mevcut alanların tarım alanı veya hazine arazisi tahsisinde güçlükler yaşanması)	

3	Düzenli enerji sağlanmasında yaşanan altyapı sorunları (elektrik dalgalanmaları ve kesintileri, köy trafosuyla aynı hattan beslenmesi)	• Büyükşehir yasasının değişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni durum değerlendirilerek ilçe planlamasına organize sanayi alanlarının eklenmesi • Yeni sanayi alanları belirlenene kadar mevcut alanlarda yaşanan sorunların çözülmesi için ilçede kurumlar arası işbirliğine dönük istişare mekanizmalarının geliştirilmesi: • İlçe idaresi, belediye ve işadamları temsilcilerinin (STK, vb) çözüm için bir araya gelmesi (işin sahibinin de belirlenmesi) • Enerji altyapısının 1980'lerden kaldığı bölgedeki gelişme ve nüfus artışının yeni enerji ihtiyacını doğurduğu bunun için enerji altyapısının geliştirilmesi gerekir
4	Pamukta mamullerin sigortalanmaması (kasko hizmetinin pamuğu kapsamaması, çırçır fabrikasının organize içindeyse yapılıyor olması)	• Sigorta firmaları ile bu konuda bir görüşme yapılması, en azından belli kriterleri yerine getirebilen işletmelere sigorta yapılması
5	Bölgedeki sanayinin gelişmesine destek olacak pazar, hammadde vb konularda fizibilite ve araştırmaların yapılmaması	• Bölgede gelişebilecek sanayinin fizibilite çalışmalarını yapmak üzere kalkınma ajansı GAP ticaret sanayi odası gibi kuruluşların işbirliği yapması • Bölgede fizibilite ve araştırmalar için bir sanayi envanterinin yapılması
6	Sanayicinin krediye erişim sorunları	• Banka kredilerinde yaşanan olumsuz geri dönüşlerden dolayı bankalar halen kredi vermekte zorluk çıkarıyor bunun için bölgedeki ajans valilik gibi kuruluşlar devreye girerek kredi hacmini genişletmeli
7	Destek süreçlerinde bürokratik engellerin olması	• Destek süreçlerindeki asgari şartların engel olarak algılanması söz konusudur. Destekler için geliştirilen şartların herkes için aynıdır ve dava hakları vardır. Destekler şartlar veya çağrı yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. • Ancak teklif çağrılarının veya desteklerin şartları iyi belirlenmeli teknik koşullar öngörülü olarak belirlenmeli, amaca hitap etmeli
8	Tarımsal ürünlere (buğday, vb) yönelik borsaların olmaması, mevcut borsaların (pamuk, vb) pazarlamaya yönelik çalışma yapmaması	• Bölgede sanayici birliklerinin geliştirilmesi • Mevcut borsaların işlevli hale getirilmesi için sanayicilerin bir araya getirilmesi • Diyarbakır ticaret borsasının ilçelerde temsilciliğinin bulunması gerekir • İlçedeki sanayicinin, karar verici organların bir araya gelerek çözüm kapasitesini artırması gerekir

		• Tek balya sisteminin oluşturulması için laboratuarlara destek verilmesi
9	Tarıma dayalı diğer sanayi kollarının gelişmesinde ürün çeşitliliğinin yeterli olmaması	• Yerfıstığı, şekerpancarı gibi ürünler ve bunları üretime kazandırılması konusunda girişimlerde bulunulması

Katılımcılar tarafından farklı başlıklar altında sıralanmış olsa da Bismil'de organize sanayi sitesinin ve tekstil sektörüne yönelik bir ihtisas organize sanayinin bulunmaması, küçük sanayi alanlarının kent içinde kalması, yeni KSS'lerin açılamaması, sanayi alanlarının yeterli olmaması ve sanayi sektörüne enerji sağlanmasında yaşanan altyapı sorunları birbirlerini etkileyen ve birbirlerine bağlı sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar bu nedenle bu sorunlara ortak çözümler sunulmuşlardır. Geliştirilen çözüm önerileri; küçük sanayiciler için yeni bir KSS alanının belirlenmesi ve bu KSS'ler kurulurken işletme ölçeği büyüklüğünün gözetilmesi gerektiği, ilçede bölgeye de hakim olacak bir organize sanayi bölgesinin oluşturulabileceği, ilçede pamuk gibi ürünler üzerinden tarıma dayalı ihtisas sanayi bölgesinin kurulabileceği, sanayi alanı ihtiyacının giderilmesi amacıyla Belediyeye bildirimlerde bulunulması gerektiği, organize sanayi bölgeleri oluşturulurken enerji altyapı sorunlarının çözülmesi gerektiği, Büyükşehir yasasının değişmesi ile beraber hazırlanacak yeni planlarda organize sanayi bölgelerine yer ayrılabileceği, yeni sanayi alanları belirlenene kadar mevcut alanlardaki sorunların çözülebilmesi için ilçede kurumlararası işbirliğinin geliştirilebileceği, İlçe İdaresi, Belediye ve işadamı temsilcilerinin mevcut sorunların çözümlerini üretmek amacıyla bir araya gelebilecekleri, bölgedeki enerji altyapısının 1980'lerden kalma olduğu ve bölge nüfusunun artışı nedeniyle enerji ihtiyacının arttığı bu nedenle enerji altyapısının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

İlçenin diğer bir sorunu olan pamuk ve mamullerinin KASKO işlemlerine dahil edilmemesi sorununun çözüm olarak; sigorta firmalarıyla görüşülmesi ve belli kriterleri yerine getirebilen işletmelerin ürünlerinin sigortalanabilmesinin sağlanması önerilmiştir.

Katılımcılar, bölgedeki sanayinin gelişimine destek olacağı düşünülen pazarlama, hammadde temini konularında fizibilite ve araştırma yapılmaması sorununun çözümü olarak; bölgede gelişebilecek sanayilerin fizibilite çalışmalarının; Kalkınma Ajansı, GAP, Ticaret ve

Sanayi Odası ile işbirliği ile yapılabileceği ve ilçeye yönelik bir sanayi envanterinin çıkarılabileceğini belirtilmişlerdir.

Geçmişte yaşanan kredi problemlerden dolayı bankaların İlçede sanayiciye kredi vermeye sıcak bakmaması sorununun aşılabilmesi için; Valilik, Kalkınma Ajansı gibi kurumların devreye girebileceği, böylelikle ilçenin kredi hacminin genişletilebileceği ve sanayicinin krediye erişim sorununun çözülebileceği ifade edilmiştir.

Destek süreçlerinde bürokratik engellerin çok olması sorununun çözümü için; desteklerin teklif çağrısı yöntemiyle yapılması ve destek alımı için tanımlanan koşulların iyileştirilmesi gerektiği önerileri geliştirilmiştir.

Buğday gibi tarımsal ürünlere yönelik borsaların olmaması ve pamuk gibi ürünlerde mevcut olan borsaların pazarlamaya yönelik çalışma yapmaması sorununun çözümü için; bölgede sanayi birliklerinin oluşturulması, mevcut borsaların işlevli hale getirilmesi amacıyla sanayicilerin işbirliklerinin geliştirilmesi, Diyarbakır Ticaret Borsası'nın ilçelerde temsilciliklerinin bulunması, sanayicilerin ve karar yetkisine sahip organların bir araya gelerek çözüm kapasitelerini arttırması ve tek balya sistemini oluşturabilmek için laboratuvarların desteklenmesi önerilmektedir.

Yerfıstığı, şekerpancarı gibi ürünlerin üretime kazandırılmasına yönelik adımlar atılması önerisi; tarıma dayalı sanayi kollarının gelişmesinde yeterli çeşitlilik olmaması sorununun çözümü için önerilmektedir.

Bismil sanayi çalıştayının olanakların tespit edilmesi bölümünde ise;

Sulama alanlarının artışıyla beraber bölgede sulama sistemlerine olan talebin artacağı belirtilerek, Bismil ilçesinde sulama sistemleri imalatına yönelik bir potansiyelin oluşacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, sulama sistemleri için gereken yatırımların artacak olmasının bölgede tarım ekipmanları için servis hizmetlerine olan talebin de artmasına yol açacağı öngörülmektedir.

İlçenin yakın gelecekte konfeksiyon sektörü alanında yeni yatırımlar çekmesi beklenmekte ve yem sanayisinin gelişmeye çok açık olduğu ifade edilmektedir. Bismil ilçesinin, Diyarbakır ile Batman gibi bölgesel gelişme odaklarının ortasında yer alıyor

olmasının büyük bir şans olduğu ve İlçenin konum üstünlüğü nedeniyle tarım aletleri üretimi alanında geliştirilebilir fırsatları olduğu söylenmektedir. Bu nedenle ilçede tarım aletleri üretimine yönelik desteklerin arttırılması ve küçük sanayinin desteklenmesi talep edilmektedir. İlçenin organik ve yarı organik hayvan yetiştiriciliği konusunda da bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, güneş enerji sistemlerinin maliyetlerinin azalması durumunda ilçenin seracılık sektörünün de gelişmeye açık olduğu belirtilmektedir.

Bismil Sanayi Çalıştayı Olanaklar tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 18: Bismil Sanayi Çalıştayı Olanaklar Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Yeni sulama alanlarının artmasıyla bölgede sulama sistemlerine olan talebin artma potansiyeli sonucu bu yönde işletmelerin (basınçlı sulama sistem ve mekanizmaları yatırımları, tarım ekipmanları için servis hizmetleri vb.) geliştirilebilmesi olanakları
2	İlçede konfeksiyon alanında yatırımların artması potansiyeli
3	Bölgede yem sanayisi geliştirilmesi potansiyeli
4	Bismil'in konumu itibariyle Diyarbakır ve Batman gibi bölgesel gelişme odaklarının ortasında olması ilçenin gelişmesi için yarattığı olanaklar
5	İlçenin tarım aletleri üretimi için önemli bir merkez haline gelme potansiyeli
6	İlçede organik-yarı organik kanatlı hayvan yetiştiriciliği geliştirilebilme potansiyeli
7	İleride bölgede güneş enerjisi sistemlerinin maliyetleri azalırsa seracılığın gelişme potansiyeli

3.6.5. Ergani Sanayi Çalıştayı

Ergani'de gerçekleştirilen sanayi çalıştayına 6 kişi katılmıştır. Çalıştaya katılan paydaşlar aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 19: Ergani Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Cebrail Güler	Kaymakamlık	Yazı işleri Müdürü
2	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
3	Mehmet Kaya	D.Ü. Ergani MYO	MYO Müdürü
4	Murat Karadağ	LİMAK Çimento Fabrikası	
5	Nezir Avcı	Ergani Belediyesi	Fen İşleri Müdürü
6	Bilal Tuna	Ergani MYO	Müdür Yardımcısı

Ergani'de düzenlenen sanayi çalıştayında 29 ana sorun alanı belirlenmiştir. Bu sorun alanlarından öncelikli olarak görülenleri; Ergani peyniri, yoğurdu, pestili gibi yerel ürünlerin başka il ve ilçelere pazarlanmasından dolayı yerelde değerlendirilememesi, bölgedeki sosyal ve feodal yapının yatırımcıya zorluklar çıkarılması, küçük sanayi sitesinin yetersiz ve şehrin dışında kalması nedeniyle sanayinin gelişememesi, kurulacak yeni sanayi sitesi için yer göstermek konusunda kurumlararasında yaşanan koordinasyon sorunları, toprak mahsulleri ofisinin atıl durumdaki kamu arazisinin sanayi tesisleri kurulması için kullanılamaması, şaraplık üzüm gibi ürünleri işleyecek tesis bulunmaması, kalifiye elemanların ilçedeki sosyal imkansızlıklardan dolayı ilçede uzun süre kalmaması, depolama, pazarlama, bankacılık, duble yol çalışmaları gibi altyapı çalışmalarının son derece yetersiz olması nedneiyle ilçenin bölgesel bir merkez olamaması, bakırcılık, dokumacılık gibi geleneksel devam ettirilememesi, ilçede kalkınma ve girişimcilik adına lider bir sektörün ve kişilerin bulunmaması olarak belirtilmiştir.

Tablo 20: Ergani Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Bölgede yerel ürünlerin (Ergani peyniri, yoğurdu, pestil) başka il ve ilçeler tarafından pazarlanması, yerelde değerlendirilememesi	5
2	Bölgedeki sosyal ve feodal yapıdan kaynaklanan yatırımcıya zorluk çıkartan (yol verilmemesi, para istenmesi) sorunlar	5
3	Küçük sanayi sitesinin yetersizliği ve şehrin içerisinde kalmış olması	4,8
4	Kurumlar arası koordinasyon sorunu (kurulacak yeni sanayi sitesine yer gösterme konusunda yeterli koordinasyonun olmaması)	4,6
5	Atıl kamu arazilerinin (toprak mahsulleri ofisi) sanayi tesisleri için kullanılamaması	4,6
6	Bağcılıkta (şaraplık üzüm ekimleri) ürünün hammadde olarak gitmesi, bu konuda bir tesis bulunmaması	4,6
7	İlçe sosyal imkânlarının yetersizliğinden dolayı nitelikli kalifiye elemanların uzun süre bölgede kalmasına olanak sağlamaması	4,6
8	Altyapı olanaklarının yetersizliğinin (depolama, pazarlama, bankacılık, duble yol çalışmaları) İlçenin bölgesel merkez olması üzerindeki olumsuz etkisi	4,6
9	Geleneksel üretimin (bakırcılık, dokuma) ilçede kendini yenileyememesinden ve var olan koşullardan dolayı yaşatılamaması	4,6
10	Bölgede kalkınma ve girişimcilik adına sektörde lider kişilerin olmaması	4,6
11	İlçedeki fabrikalar için gerekli yan sanayi (döküm, imalat vb) sektörlerinin ilçede gelişmemesi	4,4
12	Bölgedeki fabrikalara dönük (özellikle çimento fabrikası) bir demir döküm	4,4

	yatırımının olmaması, bu hizmetin bölge dışından sağlanması	
13	Süt fabrikasının olmaması, toplamadan sonra işleme imkânlarının olmaması	4,2
14	İlçede çimento fabrikasının halktan kopuk olması	4,2
15	İlçedeki sanayicilerin, üniversite, teknokent danışmanlık kuruluşları gibi kurumlarla ilişkisinin olmaması	4,2
16	Tarıma dayalı borsaların olmayışı	4
17	Teşvik sistemlerinin ilçede bilinmemesi, destekleme yöntemleri hakkında bilgilendirme yapılmaması	4
18	Yeni küçük sanayi sitesi için yer tahsisi yapılmaması.	3,8
19	Tarıma dayalı (çırçır, vb) sanayi sektörlerinin gelişmemiş olması	3,8
20	Yerel sermayenin, çeşitli sorunlar (parasal) nedeniyle sanayiye yönelememesi	3,8
21	İlçe halkında, çimento fabrikasının kenti kirletici olduğuna (bu sorun çözülmüş olmasına rağmen) dair bir algının olması	3,8
22	Devlet demiryollarındaki sıkıntılardan (maliyet, indirme, bindirme) dolayı nakliye için demiryollarının tercih edilmemesi	3,8
23	Kurumlararası işbirliğinin ve sosyal sermayenin gelişmemiş olması, sanayicinin sorun alanlarını tespitte bir araya gelememesi	3,6
24	Ürünlerin pazara uygun paketleme ve üretim koşullarının sağlanmasında yaşanan sorunlar	3,6
25	Sanayi için gerekli enerji kaynaklarında (elektrik) altyapı sorunlarından dolayı dalgalanmaların olması	3,6
26	Bankacılık kredi hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler	3,6
27	Sanayi kapasitesinin kısıtlı olmasının insan kaynaklarının gelişmemesi sorununa yol açması.	3,4
28	Depolama tesislerinin yetersizliği	3,4
29	Yeni yatırımlar için güvenlik kaygısının olması	3,4

Katılan paydaşların ifade ettiği sorunlar puanlanarak önceliklendirmiş ve önceliklendirilen 8 temel soruna ilişkin çözümler önerilmiştir. Önceliklendirilen ve çözüm önerileri geliştirilen sorun alanları;

Ergani peyniri, yoğurdu, pestili gibi yerel ürünlerin başka il ve ilçelere pazarlanmasından dolayı yerelde değerlendirilememesi sorunun çözümü olarak; yerel ürünler için kapasitesi araştırmaları yapılması ve bu araştırmalar desteklenmesi önerilmiştir. Ayrıca, GAP GİDEM gibi yapılar tarafından proje fizibilite raporlarının hazırlanabileceği, odalar ve ilgili kooperatiflerin bu ürünlerin patentlerinin alınması için girişimlerde bulunulabileceği, mali ve kurumsal destekler sağlanabileceği, üretimden sonraki tedarik ve pazarlama

zincirlerinin kurulabilmesi için yol haritaları hazırlanabileceği, bu tür ürünlerin desteklenmesi için büyük marketlerle görüşülerek satış anlaşmaları yapılabileceği önerileri geliştirilmiştir.

Bölgedeki sosyal ve feodal yapıdan kaynaklanan yatırımcıya zorluk çıkartan sorunları ortadan kaldırmak için; ilçedeki kanaat önderleri ve mülki amirlerin bir araya gelmeleri sağlanarak uzlaşma yollarının aranabileceği ve sosyal yapının kendi içinde bulunan çözümlerinden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir.

İlçede küçük sanayi sektörünün yetersiz oluşu ve kurumlararası koordinasyon sorunlarına ortak çözüm olarak; küçük sanayi sitesi için ihtiyaç duyulan 300 dönüm arazinin hazine arazilerinden tahsis edilmesinin Valilik nezdinde girişimlerde bulunularak çözülebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, küçük sanayi için yer tahsisinin sağlanmasından sonra kooperatifin Sanayi Bakanlığı'na başvurması ve kururmlararası koordinasyon sorununu çözmek amacıyla Kaymakamlık, Belediye, Oda Temsilcileri ile sanayicilerin bir arada katılım sağladıkları koordinasyon toplantılarının yapılmasının gerekli olduğu konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Atıl kamu arazilerinin tarıma dayalı sanayi tesisleri için kullanılamaması sorununun çözümü için; arazi tahsisi amacıyla bir birlik veya kooperatif kurulabileceği, tahsis alınan alanda süt ve süt ürünleri, seracılık gibi alanlar için ihtisas küçük sanayi sitesi kurulabileceği ifade edilmiştir.

Tarıma dayalı sanayi tesislerinin geliştirilmesi, depolama alanlarının daha iyi hale getirilmesi ve lisanslı depolama alanları için gereken desteklerin alınması hususları; şaraplık üzüm gibi ürünlerin hammadde olarak değil işlenerek mamul madde olarak satılmasını sağlamanın çözümleri olarak önerilmiştir.

İlçedeki sosyal olanakların sınırlı olmasından dolayı kalifiye elemanların uzun sure ilçede kalmaması ve ilçede depolama, pazarlama, bankacılık, duble yol çalışmaları gibi altyapı olanaklarının yetersiz olması gibi sorunlar birbirleriyle örtüştüğü için çözümlerin birarada sunulması öngörülmüştür. Bu kapsamda: turizme yönelik altyapının geliştirilebileceği, ilçelerde bölge merkezlerinin gelişimi adına Ergani-Çermik-Siverek bölünmüş yolunun yapılabileceği, ilçe merkezinde yeniden yapılanma için kentsel dönüşüm çalışmalarında TOKİ'nin rol üstlenebileceği, yeni yerleşim yerlerindeki gelişmelerin ve planlı

altyapı çalışmalarının desteklenebileceği ve ilçe merkezinde belediye hizmetlerinin arttırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Aşağıda yer alan tabloda sorun alanları ve çözüm önerileri bir arada sunulmaktadır.

Tablo 21: Ergani Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanı	Çözüm Önerileri
1	Bölgede yerel ürünlerin (Ergani peyniri, yoğurdu, pestil) başka il ve ilçeler tarafından pazarlanması, yerelde değerlendirilememesi	• Yerel ürünlerin kapasitelerinin tespiti için araştırmalar yapılması/desteklenmesi • (yerel markalar araştırması), (GİDEM gibi projelerle fizibilite raporlarının hazırlanması gerekir) • Bu ürünlerin patentinin alınması için girişimlerde bulunması (oda ve ilgili KOOP.ler) • Bu konuda mali veya kurumsal destekler verilmeli • Ürünlerin sadece üretimi değil tedarik ve pazarlama zincirlerinin kurulmasını planlayan yol haritalarının çıkarılması hazırlanması • Bu tür ürünlerin desteklenmesi için büyük marketlerle satış anlaşmalarının yapılması ve desteklerinin alınması
2	Bölgedeki sosyal ve feodal yapıdan kaynaklanan yatırımcıya zorluk çıkartan (yol verilmemesi, para istenmesi) sorunlar	• Böyle sorunlar gerçekleştiğinde ilçedeki kanaat önderlerinin ve mülki amirlerin bir araya getirilerek çözüm/uzlaşı ortamını sağlayacak girişimlerde bulunması • Sosyal yapıda bulunan çözümlere referans yapılması
3	Küçük sanayi sitesinin yetersizliği ve şehrin içerisinde kalmış olması	• Yer tahsis sorununun çözülmesi gerekir (300 dönüm arazi lazım) • Hazine arazilerinin yeri gösterilmediğinden dolayı yer çözümü bulunamıyor. Bu konuda yer tahsisi için valilik nezdinde girişimde bulunularak çözüm geliştirilmesi. • (burada inisiyatif var arazi yok!) • Yer tahsisinden sonra sanayi bakanlığından ilgili destekler için kooperatifin başvurması gerekir. • Koordinasyon sorununun çözümünde kaymakamlık, belediye ve oda ve sanayicilerin bir arada yer aldığı koordinasyon toplantılarının yapılması
4	Kurumlar arası koordinasyon sorunu (kurulacak yeni sanayi sitesine yer gösterme konusunda yeterli koordinasyonun olmaması)	

5	Atıl kamu arazilerinin (toprak mahsulleri ofisi) sanayi tesisleri için kullanılamaması	• Bu tahsis için bir kooperatif veya birlik kurulması gerekir • Küçük ihtisas sitesi (süt, süt ürünleri, seracılık,) kurulabilir • Böyle bir yerin yapılması için ziraat odası başkanlığı araziyi kendi imkânlarıyla alıp değerlendirebileceğini ifade ediyor • (burada arazi var inisiyatif yok) • Bu işlemler için plan değişikliği gerekir
6	Bağcılıkta (şaraplık üzüm ekimleri) ürünün hammadde olarak gitmesi, bu konuda bir tesis bulunmaması	• Tarıma dayalı sanayi tesislerinin geliştirilmesi • Depolama alanlarının geliştirilmesi • Lisanslı depolama alanlarının kurulması için destek verilmesi
7	İlçe sosyal imkânlarının yetersizliğinden dolayı nitelikli kalifiye elemanların uzun süre bölgede kalmasına olanak sağlamaması	• Turizme yönelik altyapının geliştirilmesi gerekir • İlçelerde bölge merkezlerinin gelişiminin desteklenmesi için Ergani-Çermik-Siverek bölünmüş yolunun yapılması • İlçe merkezinde yeniden yapılanma için kentsel dönüşüm çalışmalarında toplu konut idaresinin rol üstlenmesi • Yeni yerleşim yerindeki yapısal gelişmelerin planlı altyapı gelişmelerinin desteklenmesi, İlçe merkezinde belediye hizmetlerinin sağlanması
8	Altyapı olanaklarının yetersizliğinin (depolama, pazarlama, bankacılık, duble yol çalışmaları) İlçenin bölgesel merkez olması üzerindeki olumsuz etkisi	

Ergani'de sanayinin gelişmesine ilişkin tespit edilen olanaklar ise; vasfını yitirmiş mera arazilerinin sanayi amaçlı olarak yapılaşmaya açılabilmesi, tarım ve hayvancılık ile ilgili meslek yüksekokulunun açılması ve tarıma dayalı sanayinin ilçede gelişme potansiyeli göstermesi, mobilyacılık ve kireç fabrikası için ilçenin gelişme potansiyelleri bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, ilçede çok iyi mobilya ustalarının bulunduğu, bu nedenle ilçenin mobilyacılık sektörünün gelişme potansiyelinin var olduğu, ilçede mobilyacılar sitesinin kurulabileceği belirtilmiştir. Diğer taraftan ilçenin gelişme potansiyeli olan tarım ve hayvancılık alanlarında var olan potansiyelini ortaya çıkartabilmek amacıyla tarım ve hayvancılık meslek yüksekokulunun açılması gerektiği ifade edilmektedir. Ergani'nin diğer bir potansiyeli olarak da kalker gösterilmektedir. Kalker hammaddesinin ilçede çok fazla olması nedeniyle ilçede bir kireç fabrikası kurulma potansiyelinin olduğu belirtilmektedir.

Tablo 22: Ergani Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Vasfını yitirmiş mera arazilerinin, tarıma dayalı sanayi ve sanayi sitelerine tahsisine verilen destekler
2	Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi potansiyeli dışında İlçede mobilyacılık sektörünün gelişme potansiyeli
3	İlçede tarım-hayvancılık ile ilgili bir meslek yüksekokulu açılma olanağı
4	Yatırım yapılabilirse, kireç fabrikası kurulması potansiyeli (Ergani'de kalkerin çok fazla olması)

3.6.6. Silvan Sanayi Çalıştayı

Silvan'da gerçekleştirilen sanayi çalıştayına 16 kişi katılmıştır. Çalıştaya katılan paydaşlar aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 23: Silvan Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No.	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Haşim Turan		İşçi
2	Muhittin Kan	EKK Başkanlığı	Başkan
3	Faruk Karaali	Sanayici	Avukat
4	Seyithan Erboğa	Milli Eğitim Müdürlüğü	Müdür
5	Enver Başaran	Ziraat Odası	Memur
6	Mehmet Eken	Silvan Belediyesi	Özel Kalem
7	Ali Tanış	Silvan Güçbirliği A.Ş.	Genel Müdür
8	Namet Yavuz	SİGİAD	Başkan
9	Mahmut Yüzkan	SİGİAD	başkan
10	Nihat Devrim Çevin	Silvan Nergiz Tarım	
11	Murat Hevedanlı	Dicle Üniversitesi Silvan MYO	MYO Müdürü
12	Ferman Karaali	Silvan Gıda Sanayi ve Pazarlama	
13	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
14	Ali Ömür	Silvan Tekstil	
15	M.Eşref Işık	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Başkan
16	Mehmet Değerli	Silvan Sanayi Sitesi	Başkan

Silvan'da düzenlenen sanayi çalıştayında 32 ana sorun alanı belirlenmiştir. Silvan sanayisinin gelişiminin önündeki en önemli sorun olarak; bölgesel gelişmişlik farklarını

azaltmaya yönelik yapılan girişim ve çabaların yetersiz kalması görülmektedir. İkincil olarak; mısır, arpa, pamuk ve mercimek gibi tarımsal ürünlerin bölgede işlenememesi ve başka merkezlere gönderilmesiyken; üçüncü olarak teşvik sistemindeki zorlayıcı bürokrasi ve uygulamalar yüzünden hibe almanın zorlaşması olarak tanımlanmıştır. Küçük ölçekli sanayinin büyüyememesi, yatırım destek mekanizmalarının bürokratik formalitelerle dolu olması ve bu yüzden yatırımların gerçek yatırımcıya gitmemesi de önemli iki sorun olarak belirtilmiştir. Küçük işletmelere (KOBİ'lere) yatırım teşvik belgesinin tedarik edilememesi de altıncı ana sorun alanıdır. Yedinci ana sorun alanı ise; belediye ve sanayi altyapı hizmetlerinin yatırımları engelliyor olması gösterilmiştir. Ayrıca, sanayici için yeterli sermaye birikimi bulunmaması ve banka kredileri, destekler gibi finansal yardımlara ulaşmakta sıkıntıların var olması sorun olarak tanımlanmaktadır. Dokuzuncu ana sorun, ihracatın ve yerel pazar kapasitesinin arttırılamamasıyken; onuncu ana sorun, sanayi için hizmet sunacak olan nitelikli işgücüne ulaşmakta sorunlar yaşanması olarak ifade edilmiştir.

Tablo 24: Silvan Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması için teşviklerin yetersiz olması	5,0
2	Tarımsal ürünlerin bölgede işlenememesi	4,7
3	Teşvik sistemindeki bürokratik uygulamalardan dolayı hibe almanın zorlaşması	4,7
4	Küçük ölçekli sanayi işletmelerinin büyüme sorunları	4,7
5	Yatırım destek mekanizmalarının bürokratik formalitelerle dolu olması nedeniyle desteklerin gerçek yatırımcıya gitmemesi	4,6
6	Yatırım teşvik belgelerinin küçük işletmelere (KOBİ'lere) sağlanamaması	4,6
7	Belediye hizmetleri ve sanayi altyapı hizmetlerinin yatırımlar önünde engel oluşturması	4,5
8	Sanayici için yeterli sermaye birikiminin olmaması, finansal kaynaklara erişimin (banka kredileri, destekler) zorluğu	4,5
9	İhracat ve yerel pazar kapasitesinin geliştirilememesi	4,5
10	Sanayiye hizmet sunacak mesleki eğitimin verilebilmesi için yeterli insan kaynağı bulunmayışı	4,4
11	Sanayide girdi maliyetlerinin (vergiler ve SSK primleri, enerji giderleri) yüksek olması	4,3
12	Tarımsal üretim yapan çiftçinin, yeni ürünlerin yetiştirilmesi konusundaki bilgisinin yetersizliği	4,2
13	Teşvik sisteminin değişmesinden dolayı işçi maliyetlerinin artması	4,2
14	Tarımsal üretime dair ilçedeki imalat sanayisinin yetersizliği	4,2

15	Bölge potansiyellerini pazarlama alanlarını analiz eden ve yönlendiren kurum kuruluşların bölgede aktif olmaması	4,2
16	Kalifiye eleman ve eğitim problemlerinin üretim üzerindeki olumsuz etkisi	4,1
17	Bölgede ortaklık kültürünün olmaması	4,1
18	İşletme sermayesinin yeterli olmaması	4,1
19	Sanayi makinelerine verilen teknik desteğin yetersizliği	4,0
20	Sanayide danışmanlık hizmetlerinin yeterli seviyede olmaması	3,8
21	Sulama imkânları olmaması sebebiyle alternatif ürünlerin geliştirilememesi	3,8
22	Tarımsal ürün çeşitliliğinin az olması	3,7
23	İlçede kamu kurumlarının yaptığı toplantılardan verim alınamaması	3,7
24	Sanayici ve girişimcilerin eğitim seviyesinin düşük olması	3,6
25	Sanayi işletmelerinin aile işletmeleri olarak devam ediyor olması ve işletmelerde kurumsallaşmanın sağlanamaması	3,6
26	İlçede, Sanayi il müdürlüğü temsilciliğinin bulunmaması	3,5
27	Meslek lisesinde kapalı branşların (mobilya, dekorasyon, motor vb) olması ve bu branşların açılmaması	3,5
28	Tarımsal ürünlerin pazarlanmasında ve ürünlerin fiyatlandırılmasında yaşanan sorunlar	3,5
29	Sanayi altyapı sorunlarının, yeni yatırımların önünde engel teşkil etmesi	3,5
30	Yerel sermayenin hizmet sektörü gibi alanlara yönelmesi yerine sanayiye yönelmek istememesi	3,5
31	Arazi sorunları ve hazine arazisi tahsislerinin yapılmaması	3,2
32	İşçi istihdamında sorular yaşanması	3,0

Katılan paydaşların görüşleri ve verdikleri puanlar çerçevesinde belirlenen sorunlar önceliklendirilmiş ve 8 ana sorun alanı Silvan'da sanayi sektörüne ilişkin öncelikli olarak çözüm bekleyen sorunlar olarak tespit edilmiştir. Belirlenen öncelikli ana sorun alanları; teşviklerin yetersizliği, tarımsal ürünlerin bölgede işlenmemesi, küçük ölçekli sanayinin büyüyememesi, yatırım teşvik belgelerinin küçük işletmelere sağlanmaması, belediye hizmetleri ve sanayi altyapı hizmetlerinin yetersizliğinin yatırımların önünde engel oluşturması, finansal kaynaklara erişmenin güçlüğü ve hibe alma koşullarının zorluklarıdır.

Öncelikli sorunların çözümüne ilişkin yapılan öneriler arasında; teşvik paketlerine erişilebilirliği arttırmaya yönelik tedbirlerin alınması, ilçeye özgü yerel ürünlerin markalaşmasına yönelik faaliyetlerin arttırılması, teşvik sisteminin yeniden yapılandırılmasına yönelik öneriler, nitelikli eleman ihtiyacı giderilmesi için mesleki eğitimin geliştirilmesi ve küçük sanayi sitelerindeki altyapı hizmetlerindeki eksikliklerinin giderilmesi yer almaktadır.

Bölgesel gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılması için yapılan teşviklerin yetersiz kalması, yatırım destek mekanizmalarının bürokratik formalitelerle dolu olması; bu yüzden yatırımların gerçek yatırımcıya gitmemesi ve küçük ve orta boy işletmelere (KOBİ'lere) yatırım teşvik belgesinin sağlanamaması sorunlarına ortak çözüm olarak; teşvik paketleri erişilebilir hale getirilebilir, destek şartları küçük işletmeler için 500 bin TL. yatırım ölçeğinin altına indirilebilir ve küçük ölçekli işletmeler için 200 bin TL. seviyesine getirilebilir, desteklerde makro düzey etkilere odaklanmaktan daha çok mikro düzeydeki işletmelere özel çözümler üretilebilir denilmektedir. Bu kapsamda hibe ve destek sağlayan kuruluşların ilçe bazında daha aktif faaliyet göstermeleri ve meslek liselerinden başlanmak üzere sanayiyi destekleyecek yeni mekanizmaları tanımlamaları beklenmektedir.

Tarımsal ürünlerin bölgede işlenememesi sorununu ortadan kaldırmak için; incaz eriği, peynir ve süt gibi ilçenin yerel ürünlerinin markalaştırılması, artan sulama olanakları ile birlikte ürün miktarı da artacağı için yeni depolama alanları ve imalat fabrikalarının yapılması, ilçedeki mısır kurutma tesisi, silo vb. tesislere olan ihtiyacın çözümlenebileceği, buğday pazarı veya buğday borsasının kurulabileceği ve süt üreticilerinin bir araya getirilmesi ile imalata yönelik bir kooperatifin kurulabileceği belirtilmiştir.

Teşvik sistemindeki zorlayıcı bürokrasi ve uygulamalar yüzünden hibe almanın zorlaşması ve küçük işletmelere (KOBİ'lere) yatırım teşvik belgesi tedarik edilememesi sorununun çözümü için; yurtdışında olduğu gibi sanayicinin sadece işletme kısmıyla ilgilendiği hatta personelini bile rahatça yetiştirebileceği imkanların sağlandığı bir modelin uygulanması, NUTS1 veya NUTS2 benzeri bir teşvik sisteminin getirilmesi, eğer ilçede bir teşvik sistemi uygulanacak olursa Kalkınma Ajansı gibi yerel kuruluşların kontrolü altında olması gerektiği ve teşviklerde siyasi kaygı ve tercihlerden bağımsız olarak hareket edilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Küçük ölçekli sanayinin büyüyememesinin nedeni olduğu belirtilen teşvik sisteminin; küçük sanayinin niteliğine göre yeniden yapılandırılması gerektiği, nitelikli eleman ihtiyacının giderilmesine yönelik çabalara ağırlık verilerek mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesine ağırlık verilmesi, KSS doluluk oranlarının arttırılmasına yönelik tedbirler alınabileceği ve Silvan'da CNC tezgahı ve kamyon tamiri gibi olanakların gelişme potansiyeli

bulunduğu belirtilerek, bu konularda gösterilecek çabaların olumlu sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir.

Belediyecilik hizmetlerinin geliştirilmesi, ruhsat alınımındaki güçlüklerin giderilmesi, KSS altyapı hizmetlerindeki yetersizliklerin giderilmesi, ev kiralarının yüksek olmasının ve inşaat sektörünün gelişmemiş durumda kalmasının önüne geçilmesi; belediye ve sanayi altyapı hizmetlerinin yatırımlar önünde engel olması problemini çözmeye yönelik adımlar olarak önerilmiştir.

KSS'nin gelişmesinin önündeki engelleri azaltmak amacıyla; ilçede 90'lı yıllarda yaşanan ve küçük sanayinin gelişmesini engelleyen toplumsal ve sosyal olayların etkilerinin azaltılması gerektiği, ilçe içerisinde ve yol üstünde dağılmış olan küçük sanayi tesislerinin küçük sanayi sitesi içerisinde birleştirilmesi gerektiği ve ustaların yeni teknolojilere adaptasyonunu sağlamak amacıyla eğitim çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Tablo 25: Silvan Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması için teşviklerin yetersiz olması Yatırım destek mekanizmalarının bürokratik formalitelerle dolu olması nedeniyle desteklerin gerçek yatırımcıya gitmemesi	• Teşvik paketlerinin erişilebilir olması lazım • Destek şartları küçük işletmeler için 500 bin yatırım ölçeğinin altına çekilmelidir. • (küçük ölçekli için 200 bin seviyesinde olmalı) • Desteklerin makro düzeydeki etkilerine odaklanmak yerine mikro düzeyde işletmelere özel çözümler geliştirilmeli • Hibe ve destek veren kuruluşların özellikle ilçe bazında daha etkin çalışması gerekir • Meslek liselerinden başlayarak sanayiyi destekleyen mekanizmaların yeniden yapılandırılması gerekir
2	Tarımsal ürünlerin bölgede işlenememesi	• İlçeye özgü yerel ürünlerin (incaz eriği, peynir, süt) markalaşması lazım • Bölgeye yakın zamanda baraj ve su kanalları bittikten sonra çok geniş sulama olanakları ortaya çıkacak. Yeni ürünler için depolama alanları ve imalat fabrikalarının yapılması gerekir • İlçede acilen silo ihtiyacı var (mısır kurutma tesisi vs.) • Buğday pazarı veya borsası kurulmalı • Süt üreticileri bir araya getirilmeli imalat

		amacıyla kooperatif haline getirilmeli
3	Teşvik sistemindeki bürokratik uygulamalardan dolayı hibe almanın zorlaşması	• Başka ülkelerde yatırım için başvuru yapıyorsun ruhsatını veriyor, elektriğini suyunu çekmiş sana diyor ki yatırıma başla. Sanayiciye sadece işletmek kalıyor. Hatta personelini yetiştirecek imkânları sağlıyor. Ülkemizde de böyle bir model geliştirilmeli. • NUTS1 veya NUTS2 düzeyinde bir teşvik sistemi uygulanmalı • Yerelde bir teşvik sistemi uygulanacaksa bunu ajans gibi yerel kuruluşların kontrolünde olmalı • Teşviklerde siyasi kaygı ve tercihlerin ön plana çıkmaması gerekir
4	Küçük ölçekli sanayi işletmelerinin büyüme sorunları	• Teşviklerin küçük sanayiye göre yeniden yapılandırılması gerekir • Nitelikli eleman ihtiyacı giderilmeli mesleki eğitim geliştirilmeli • (ilçedeki KSS doluluk oranı %70i geçmiyor: 220 dükkânın 150'si dolu bazıları da mevsimlik çalışıyor. Silvan'da CNC tornası yok, kamyon tamircisi yok)
5	Belediye hizmetleri ve sanayi altyapı hizmetlerinin yatırımlar önünde engel oluşturması	• Belediyecilik hizmetleri geliştirilmeli • Ruhsat alınımda güçlükler var • KSS altyapı hizmetlerinin yetersizliği • Ev kiraları yüksek, inşaat sektörü gelişmemiş
6	KSS'nin gelişmesi önündeki engeller	• İlçede 90lı yıllardaki sosyal olaylar küçük sanayicinin gelişmesinin önüne engel teşkil etmiştir • İlçe içerisine dağılmış yol üstünde açılmış sanayi alanları var bunlar bir yerde birleştirilmeli • Ustalarımız yeni teknolojilere adapte olmakta güçlük çekiyor

Silvan'da sanayi sektörünün gelişiminin önündeki olanaklar konusunda Çalıştaya katılan paydaşların yaptıkları saptamalar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. Silvan sanayi sektörünün olanakları arasında; sulama imkanlarının artması ile tarımsal üretimde yaşanacak artışın sanayi sektörünü geliştirme olanakları, ilçenin genç ve dinamik nüfus yapısı, bölgede çatışmalı ortamın sona ermesiyle siyasi istikrarın sağlanmasının yaratacağı olumlu havanın ilçeyi geliştirebileceği, ilçenin güneş enerjisi potansiyeli bulunduğu ve tarıma dayalı sanayi

için eğitim kurumlarının geliştirilmesinin bölgenin var olan potansiyellerinin ortaya çıkartılması ve var olan olanaklarının ise etkin kullanımının sağlanması açısından önemli olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 26: Silvan Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Sulama imkânlarının ve sulanabilir tarım arazilerinin artma potansiyeli
2	Genç ve dinamik bir nüfus varlığı
3	Tarıma dayalı sanayi geliştiğinde bu alandaki eğitim kurumlarının ilçede gelişecek olması potansiyeli
4	Silvan Ovası'nın, Harran Ovası ile yarışabilecek kapasiteye sahip olması
5	Mesleki eğitimin geliştirilebilme, mesleki eğitim için uygulamalı eğitim merkezi açılma olanakları
6	Bölgede siyasi istikrar sağlandığı taktirde, Silvan'da önemli bir gelişme potansiyelinin bulunması
7	Silvan ticaretinin tarımsal üretimle bağının sürüyor olması
8	Güneş enerjisinden yararlanma potansiyeli
9	Makarna fabrikası kurulabilme potansiyeli
10	Hizmet sektöründe, tarıma dayalı imalatı destekleyecek firmaların gelişmesi olanakları
11	İlçede, kurumlararası koordinasyon problemleri giderilebildiğinde ve sanayi aktörlerinin bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunması sağlandığında önemli bir gelişme potansiyelinin var olması

Ayrıca, Silvan'ın artmakta olan sulama imkanları ve sulanabilir tarım arazilerinin bulunduğu, genç ve dinamik nüfusunun sağladığı avantajla, tarıma dayalı sanayinin gelişmesi yolunda adımlar atılabileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda ilçede eğitim kurumlarının ve mesleki eğitimin geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca tarımsal ekipman üreten ya da satan tesislerin kurulması gerektiği, yakın gelecekte Harran ovası gibi Silvan ovasının da öne çıkabileceği ifade edilmektedir. İlçenin güneş enerjisi için önemli bir potansiyele sahip olması ilçe adına büyük bir şans olarak görülmektedir. Silvan esnafının köylüye bağlı oluşu da Silvan için olumlu bir özellik olarak belirtilmiştir. Silvan'da sanayinin gelişimi için bir makarna fabrikasının kurulması potansiyelinin bulunduğu ifade edilmektedir. Silvan'ın sanayisinin gelişimi için belediye gibi kamu kurum ve kuruluşlarındaki personel sayısının arttırılmasının, yatırımlara kolaylık sağlayabileceği belirtilmektedir. Diğer taraftan ilçedeki sanayi sektöründe rol üstlenen aktörlerin daha fazla işbirliği yapmasının sağlanması ve katılımcı toplantıların yerelde daha sık yapılması önerilmektedir.

3.7. Şanlıurfa İl ve İlçeler Sanayi Çalıştayları

3.7.1. Şanlıurfa İl Sanayi Çalıştayı

Şanlıurfa şehir merkezinde gerçekleştirilen sanayi çalıştayına kamu kurum temsilcileri, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini temsil eden 26 kişi katılmıştır. Farklı paydaşları temsil eden katılımcılar Şanlıurfa'da sanayi sektörünün sorun alanlarını, çözüm önerilerini ve olanaklarını tartışmış ve yerel ekonomik kalkınma açısından sanayinin sektörünün daha etkili olabilmesinin yollarını araştırmışlardır.

Tablo 27: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Salahattin Kirgıl	TCDD 6. Bölge	Md. Yardımcısı
2	Güllü Altıntaş	Şanlıurfa Gümrük Müdürlüğü	Muayene Mühendisi
3	Mehmet KAya	Makine Mühendisleri Odası	Makine Mühendisi
4	Mustafa Arslan	S. S. Evren Sanayi Kooperatifi	Başkan
5	Abas Tumbul	Kasaplar Odası	Başkan
6	M. Balkan Işıkyıldız	Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası	Meclis Üyesi
7	İsmail Keski	Dicle EDAŞ	İl Müdür Yardımcısı
8	H. Tolga Göksidan	İvedik OSB-TTO	Yönetici
9	M. Murat Taplamalı	Şanlıurfa Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği	Genel Sekreter Yardımcısı
10	Aylin Kırcıduman	Şanlıurfa Valiliği	Vali Yardımcısı
11	Ferruh Bilmez	TUİK	İstatistikçi
12	Müslüm Altun	GAP İdaresi	Uzman
13	Atiye Atgüden	KOSGEB Şanlıurfa HMM	Danışman
14	Veysel Akbıyık	Şanlıurfa Belediyesi	Şehir Plancısı
15	M. Ali Ünlü	Şanlıurfa Belediyesi	Şehir Plancısı
16	Mustafa Badıllı	Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası	Meclis Üyesi
17	Osman Yıldırım	TCDD 6. Bölge	Müdür Yardımcısı
18	Ahmet Kırıkçı	Şanlıurfa 2. OSB Müdürlüğü	Çevre Yüksek Mühendisi
19	Seyfullah Duran	Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü	İl Müdürü
20	İsmail Karacabey	Şanlıurfa GAP Esnaf Kefalet Derneği	Başkan
21	Osman Oktay	Şanlıurfa Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	Kimyager
22	Abdurrahman Yetkin	MÜSİAD Şanlıurfa Şubesi	Şube Başkanı
23	M. Bedih Atlı	MÜSİAD Şanlıurfa Şubesi	Şube Başkanı
24	Tahir H. Kellecioğlu	GAP İdaresi	Uzman
25	Didem Demirkol	MEKSA Vakfı	Koordinatör
26	Hamza Tavas	OSB-Meksan Traktör	Şirket Müdürü

Çalıştayda belirlenen öncelikli sorun alanlarına yönelik çözümler farklı uygulamaları ve faaliyetleri içermektedir. Bu kapsamda önerilen çözümler; demiryolu hattı, hava limanı ve lojistik köy ile yurt içi ve sınır ötesi ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi; kümelenme çalışmaları ve tekstilde entegre üretime geçiş; nitelikli eleman arzı için kurumların bir araya gelerek ortak ve etkili eğitim programları tasarlaması; orta ölçekli işletmelere uygun sanayi alanlarının tespit edilmesi ve desteklenmesi; sanayi envanterinin GAP İdaresi ve Kalkınma Ajansı tarafından çıkarılması olarak ifade edilmiştir.

Tablo 28: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Demiryolu bağlantısının olmaması, taşıma maliyetlerinin yüksekliği ve bu durumun rekabet edilebilirliği azaltması	**90**
2	Kümelenme eksikliği ve tekstil konusunda entegre çalışmanın planlanmamış olması	**88**
3	KOSGEB'e verilen, bölgeye verilecek desteği içeren bütçenin yetersiz olması verilen bütçenin hizmet sektörünün büyüklüğü dikkate alınarak belirlenmiyor olması, önceki dönem borçlarının fazla olması nedeniyle bütçenin kullanılamıyor olması	**86**
4	Nitelikli çalışana yönelik olarak mesleki eğitim eksiklikleri, meslek edindirme çalışmalarından sonuç alınamaması	**85**
5	KOBİ'lere verilen desteğin yetersiz olması, girişimciliğin yeterli desteklenememesi	**84**
6	Küçük sanayinin şehir merkezinden (küçük) sanayi sitelerine taşınmamış olması fabrikaların OSB'de bir arada değil, kente dağılmış olarak yer seçmeleri (bu sorundan kaynaklanan hizmet ve altyapı götürme sorunları)	**82**
7	Sanayi envanterinin çıkarılmamış olması, verilerin sağlıklı olmaması	**81**
8	Hazine alanlarının sanayiye tahsisinin zor olması, bürokrasi sorunları, arazi kullanımında yaşanan sorunlar	**80**
9	Teknopark ve OSB içinde, Ar-Ge çalışmaları için laboratuar eksikliği	**80**
10	Gelen nitelikli/ eğitilmiş elemanların kısa süreli - geçici çalışması ve/veya yetersiz eğitim almış olması	**79**
11	Tekstil sektörünün bölgeye kayması sonucu artan su sorununun çözülememesi, bu konuda altyapının yetersiz olması, konu ile ilgili risklerin (kirlenme vb.) fizibilite ve etki değerlendirme çalışmaları ile bu sorunun hesaba katılmasının eksikliği ve çevreye duyarlı su altyapısının olmaması	**78**
12	İkinci OSB'de, gelen yatırımcıların öncelikli olarak teşvik edilmemesi, rekabet edilebilirliğe öncelik verilmemesi	**78**
13	(Küçük) Sanayi sitelerinin istenilen düzeyde gelişmemiş olması	**77**
14	OSB alanlarında teşvikler, destekler ve indirimlerin sürekliliğinin sağlanmamış olması	**77**

15	Orta ölçekli sanayinin (mermer sanayi vb.) yerleşebileceği bir alan olmaması, KSS ile OSB'nin arasında kalan ölçekteki işletmelerin yer bulamaması, orta ölçekli (en az bin metrekare parselli, altyapılı) bir OSB'nin olmaması	**76**
16	Ekonomik alanda sanayi ile ilgili olarak çalışan çok fazla kurum olması ve bu kurumların bir arada koordinasyon kurulu benzeri bir çatı altında koordineli çalışmaması	**76**
17	Üniversitelerle sanayicilerin işbirliğinin yetersiz olması; üniversitenin sanayi alanına birebir ziyaretlerde bulunmaması ve/veya sanayicilerin üniversiteden yeterli destek talebinde bulunmaması, Harran üniversitesinin sanayicilere yeterli desteği sunmaması, üniversitenin sanayi içinde bir biriminin kurulmamış olması, ilgili bölümlerde yazılan tezlerin konularının ve yapılan araştırmaların sanayi üzerine olmaması ya da ilişkilenmemiş olması	**76**
18	Test kalibrasyon ve sertifikasyon merkezi eksikliği, üretim araçlarının kalibrasyonu ve sertifikalandırılmasının sağlanmamış olması	**76**
19	Üreticinin desteklerden haberdar olmaması ve bu nedenle yeterince yararlanamaması	**75**
20	Teşvik yasasının eski işletmeler için geçerli olmaması (bu nedenle toplu işten çıkarmaların ve fabrikalarda küçülmenin yaşanması)	**74**
21	Yatırım sektöründeki işadamlarının sanayi sektörüne yöneltilmesi konusunda yeterli çalışma yapılmıyor olması, sermaye sahiplerinin üretime teşvik edilmemesi(medya aracılığı ve diğer araçlarla)	**73**
22	OSB'de katı atık bertaraf tesisinin kurulmamış olması ve bu konuda yeterli destek verilmemesi	**72**
23	Çıraklık eğitim merkezlerinin UMEM ile bir arada uyumlu çalışmaması	**72**
24	Kooperatif kurulurken aranan şartların bölgeye uymaması (akrabalığın yüksek olduğu bölgelerde kooperatif kurulurken akraba olmama şartının aranması vb. Sorunlar)	**72**
25	İl istişare kurullarının oluşturulmamış olması	**71**
26	İlçelerdeki altyapı sorunları; Viranşehir, Suruç, vb. İlçelerin yeterli KSS altyapısına sahip olmaması	**70**
27	Her fabrikanın kendi teknik uzman personelini bulundurma imkânının olmaması ve bu durumun tüm OSB'yi etkileyecek sorunlar doğurması	**69**
28	Ortak kullanılabilecek teşvikler konusunda bölge halkının yeterli bilgiye sahip olmaması ve bir arada çalışmamaları	**68**
29	Elektrik dağıtımı ile ilgili sorunlar (çırçır fabrikalarının gereksiniminin fazla olması nedeniyle diğer sanayilerin farklı trafodan alma isteğinin karşılanmamış olması)	**68**
30	Toplum yararına çalışma programı konusunda yaşanan sorunlar	**68**
31	UMEM kurslarının etkin kullanımının sağlanmamış olması	**68**
32	Urfa'nın ürünlerinin kalitesiz olduğu algısı	**67**
33	Tezgah, ekipman vb satışlarının Urfa için toplu alımının gerçekleştirilmiyor olması (bir kurum tarafından alınabilir-Karacadağ kalkınma ajansı gibi) (ekipmanın tek tek alımın pahalı olması - CNC tezgahı vb. büyük üretim araçları), teminat sorunlarından kaynaklanan fiyat artışı	**67**

34	OSB içinde alt-bölgeleme (elektrik dağıtımı konusunda, kooperatiflerin dağılımına uygun olarak, vb.) yapılmamış olması	**66**
35	Akçakale ve Şanlıurfa arasında dağılmış olan çırçır fabrikalarının taşıma maliyetlerinin OSB'dekilerden düşük olması ve bu durumun OSB'deki üreticilerin rekabet edebilirliğini azaltması	**64**
36	Tarım makinelerinin kullanımına yönelik eğitim eksikliği	**63**
37	Tarım alanı olarak gösterilen alanların fazla olması	**55**

Şanlıurfa Sanayi Çalıştayında ana sorun alanları belirlenmiş ve bu sorun alanları puanlanarak aralarından öncelikli olan 7 sorun saptanmıştır. Saptanan 7 öncelikli soruna yönelik çözüm önerileri geliştirilmiş ve ortaya konan olanaklarla birlikte tarımın Şanlıurfa'da gelişimi ve dönüşümü açısından stratejik önemde bilgilere ulaşılmıştır.

Farklı paydaşların katılımı ve görüşleri çerçevesinde belirlenen 7 temel sorun alanı; taşıma maliyetlerinin yüksekliği, kümelenme eksikliği, desteklerin yetersiz olması, mesleki eğitimin yetersizliği, KOBİ'lere verilen desteğin yetersizliği, küçük sanayinin kent merkezinden şehir dışındaki küçük sanayi sitelerine taşınmamış olması ve sanayi envanterinin çıkarılmamış olması olarak özetlenebilir.

Şanlıurfa sanayi çalıştayı öncelikli sorun alanlarından 5'ine çözüm önerileri geliştirilmiştir. Şanlıurfa sanayisinin en önemli sorun alanı "Demiryolu bağlantısının olmaması nedeniyle taşıma maliyetlerinin yükselmesi" görülmektedir. Taşıma maliyetlerinin yüksekliği sanayi ürünlerinin rekabet edilebilirliğini azaltması nedeniyle çözülmesi istenen en önemli sorun olarak tanımlanmaktadır. Katılımcılar, rekabet edebilirliğin arttırılabilmesi için hava limanından havaalanına dönüştürülen GAP hava limanının yeniden kargo taşımacılığına açılması önerisi getirilmiştir. Ayrıca, hızlı tren olarak projelendirilen demiryolu hattının Cizre-Habur bağlantılı olarak Irak'a bağlanması gerektiği ve limanlara bağlantılarda kullanılan karayollarının alternatifli olarak geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Mardin'deki lojistik köy önerisinin Irak gibi Ortadoğu ülkelerine ihraç edilecek ürünlerin bekleme odağı olması gerektiği ve lojistik köylerin birbirlerine demiryolu ile bağlanmasının rekabet edebilirliği arttıracağı düşünülmektedir.

Çalıştayın belirlediği diğer öncelikli sorun alanı olan "Kümelenme eksikliği ve tekstil konusunda entegre çalışmanın planlanmamış olması" sorununun çözüm önerileri olarak;

Tekstil sektörü ile ilgili yan sektörlerin kurulması ve eğitimler verilmesi, işletmelerin sayısının artmasının sağlanması önerilmektedir. Ayrıca, konfeksiyon sektörünün yan sanayisine yönelik düşünülen tekstil adası projesinin yer tahsisi sorununun çözülmesi beklenmektedir. Yeni ihracat pazarlarının oluşturulması önemli görülmekte ve Suriye, Irak vb. ülkelerde yaşanan sorunlardan sektörün olumsuz etkilenmesi nedeniyle Türki Cumhuriyetlerle bağlantıların güçlendirilmesine önem verilmesi istenmektedir. Ayrıca, bölgenin önemli sektörlerinden olan tarıma dayalı sanayi ile ilgili planlama ve yatırımların yapılması önerilmekte ve zeytin, nar gibi ürünlerin bölgede işlenmesine yönelik yatırımlara öncelik verilebileceği düşünülmektedir. Tarımsal ürünlerin depolama sorunlarının aşılabilmesi için bölgede yaygınlaşan meyve bahçelerinin ürünlerinin işlenebileceği depolama alanlarının oluşturulması istenmektedir. Kümelenme çalışmalarının sektör odaklı olarak yürütülmesi gerektiği belirtilerek, yapılan kümelendirme çalışmalarında temalar belirlenmesi istenmektedir. Bu kapsamda teknoloji geliştirmeye özel önem verilmesi gerektiği, buna bağlı olarak fiyat-maliyet konusunda rekabet edebilirliğin arttırılabileceği belirtilmektedir. Yurt dışından gelen firmalara arazi temininin kolaylaştırılması ve pamuğa dayalı tekstil kümelenmesinin oluşturulması talepleri de diğer çözüm önerileri olarak ifade edilmiştir.

Şanlıurfa için belirlenen diğer bir sorun alanı ise kalifiye işçinin niteliğini arttırmaya yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin eksik olduğu ve aynı zamanda meslek edindirme çalışmalarından da etkili sonuç alınamaması gösterilmiştir. Bu sorunun çözümü olarak; Nitelikli eleman arzı için kurumların bir araya gelerek ortak ve hızlı çalışma yürütmesi, Bölgede ŞUTGEM'in açılması ve meslek edindirme faaliyetlerinin arttırılması ve bu faaliyetlerin sanayicilerle işbirliği içinde yapılması önerilmektedir. Ayrıca, verilen mesleki eğitimlerin süresi yetersiz (3-4 ay) bulunmakta ve bu sürenin arttırılması gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda, 2 dönem eğitim 1 dönem sanayide uygulama/çalışma/staj biçiminde bir eğitim kurgulanabileceği ifade edilmektedir.

Küçük sanayinin şehir merkezinden (küçük) sanayi sitelerine taşınmamış olması ve fabrikaların OSB'de bir arada değil, kente dağılmış olarak yer seçmeleri nedeniyle yaşanan hizmet ve altyapı götürme sorunlarının çözümü olarak; OSB ile KSS arasında ara kademede, orta ölçekli işletmelere uygun sanayi alanlarının üretilmesi önerilmekte ve sanayi parseli üretmekte yaşanan sorunların aşılmasına yönelik önlemlerin alınması istenmektedir.

Şanlıurfa Sanayi çalıştayı katılımcılarının önemli buldukları sorunlardan birisi de "sanayi envanterinin çıkarılmamış olması ve sanayi verilerinin sağlıklı olmamasıdır. Bu sorunun çözümü olarak GAP İdaresi ve Kalkınma Ajansı'nın birlikte çalışarak güncel ve kapsamlı bir sanayi envanterini çıkartması önerilmekte ve bu çalışmanın da ivedilikle yapılması talep edilmektedir.

Tablo 29: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelıklı Sorun Alanları	Çözüm Önerıleri
1	Demiryolu bağlantısının olmaması, taşıma maliyetlerinin yüksekliği ve bu durumun rekabet edilebilirliği azaltması	• Bölgedeki GAP hava limanının, hava limanından havaalanına dönüştürülmesi sorunu çözülmesi gerekli
		• Demiryolu hattı hızlı tren olarak projelendirilmiş
		• Cizre-Habur bağlantılı Irak geçişi
		• Limanlara karayolu alternatifinin geliştirilmesi
		• Mardin'deki lojistik köy önerisinin Irak gibi Ortadoğu ülkelerine ihraç edilecek ürünlerin bekleme odağı olması
		• Lojistik köylerin birbirine demiryolu ile bağlanması
		• 2013-18 yılları arası bölgeye yeni demiryolu yatırımları ve lojistik merkez yatırımları yapılması planlanıyor
		• Irak'a erişimin Suriye'den geçiyor olması sorununun çözümüne yönelik olarak demiryolu projesinin gerçekleştirilmesi gerekli (81 km)
2	Kümelenme eksikliği ve tekstil konusunda entegre çalışmanın planlanmamış olması	• Tekstil ile ilgili yan sektörler kurulmalı (overlok vb.)
		• Tekstil sektörü ile ilgili eğitimler verilmeli
		• Tekstil sanayi konusunda gerekli çalışmalar yapılmalı, işletmelerin sayısının artması sağlanmalı
		• Bulgur'da yaşanan pazar kayıpları (Suriye ile sorunlar, Gaziantep'in öne geçmesi) ile ilgili çalışma yapılmalı
		• İhracat pazarı konusunda çalışma yapılmalı, yeni yerlerle yeni bağlar kurulmalı (Suriye, Irak vb. Ülkelerde yaşanan sorunlardan fazlasıyla etkilenmesi nedeniyle) Türki cumhuriyetler olabilir
		• Tarıma dayalı sanayi ile ilgili planlama ve yatırım yapılmalı (zeytin, nar)
		• Depolama ile ilgili çalışma yapılmalı, bölgede yaygınlaşan meyve bahçelerinin ürünleri bu alanlarda işlenebilmeli, depolanabilmeli
		• Tekstil adası konfeksiyon sektörünün yan sanayisine yönelik düşünülüyor bununla ilgili yer tahsisi sorunu çözülmeli
		• Sanayide kullanılan elektrikle ilgili sorunun çözümü için yeni altyapı yatırımlarının yapılması gerekli

		• Pamuğa dayalı tekstil kümelenmesi oluşturulmalı - geliştirilmeli (teşviklerin de desteği ile)
		• Arazi toplulaştırma çalışmaları sürdürülmeli
		• Hazine arazisi tahsisi kolaylaşmalı
		• Yurt dışından gelen firmalara arazi temini kolaylaştırılmalı
		• Odaklı küme çalışması yürütülmeli, yapılan kümelendirme çalışmalarında temalar belirlenmeli
		• Teknolojiler geliştirilerek fiyat-maliyet konusunda rekabet edebilirlik arttırılmalı
		• Irak pazarına özel önem gösterilmeli: turlar düzenlenmeli, gidilip-gelinmeli
		• Demiryolu bağlantısı da bu çabayı kolaylaştıracak
		• Suriye pazarına da önem verilmeli
		• Irak yönüne yazın yoğun ihracat olduğu için sınır kapılarında uzun süre bekleniyor, kısmen azaltılmış ancak daha da azaltılmalı
		• Kilis sınır kapısının kapalı olması sorunu çözülmeli
		• 5084 sayılı yasanın uygulamaları devam etmeli teşvikler konusunda (yeni yasanın ne getirip ne götürdüğü yeterince bilinmiyor)
3	Nitelikli çalışana yönelik olarak mesleki eğitim eksiklikleri Meslek edindirme çalışmalarından sonuç alınamaması	• Nitelikli eleman arzı için kurumlar bir araya gelerek ortak ve hızlı çalışma yürütmeli
		• Bölgede ŞUTGEM'in açılması ve meslek edindirme faaliyetlerinin arttırılması
		• Mesleki eğitim faaliyetlerinin sanayicilerle işbirliği içinde yapılması ve planlanması
		• Üreticinin işine yarayan eleman arzı sağlanamıyor, sorunlar tespit edilmeli (üreticilere talepleri sorularak) ve çözülmeli
		• Eğitimin süresi yetersiz (3-4 ay) bu süre arttırılmalı: eğitimin bir kısmını (örn.bir dönemin tamamını) uygulama ile sanayide geçirmeleri sağlanabilir
		• Yatılı meslek okulları önerilebilir
		• 2 dönem eğitim 1 dönem sanayide uygulama/çalışma/staj biçiminde bir eğitim kurgulanabilir
		• Çalışanla senet imzalama (çalışanın kısa sürede gitmesine engel olmak için)
		• Yüksek danışman ücretleri yerine devlet stajyerin/çalışanın sigortasının desteklenmesini (SGK indirimleri) sağlayabilir
4	Küçük sanayinin şehir merkezinden (küçük) sanayi	• OSB ile KSS arasında ara kademede, orta ölçekli işletmelere uygun sanayi alanları üretilmeli

	sitelerine taşınmamış olması fabrikaların OSB'de bir arada değil, kente dağılmış olarak yer seçmeleri (bu sorundan kaynaklanan hizmet ve altyapı götürme sorunları)	• Arazi üretmede süre kısaltılmalı, yatırımcının vazgeçmemesi sağlanmalı
5	Sanayi envanterinin çıkarılmamış olması	• Sanayi envanteri ivedilikle çıkarılmalı
	Verilerin sağlıklı olmaması	• GAP İdaresi ve Kalkınma Ajansı bu konuda birlikte çalışmalı

Şanlıurfa'da sanayinin gelişimine ilişkin olarak paydaşlarca saptanan olanaklar arasından ön plana çıkanlar; bölgenin uzun güneşlenme süresinin değerlendirilebileceği belirtilerek bu olanağın sulama, seracılık alanında kullanılması halinde bölgenin rekabet edebilirliğini arttırıcı bir potansiyel oluşturduğu belirtilmektedir. Ayrıca, bölgede yenilenebilir enerji sanayinin gelişme potansiyeli de bulunduğu belirtilmektedir. Bölgenin önemli tarım üretim havzalarından birisi olması ve sulu tarıma yönelik yatırımların devam ediyor olmasına bağlı olarak tarımsal ürünün artacağı ve tarıma dayalı sanayinin gelişme potansiyeli bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca, kurutulmuş ürünlerin pazarlanabileceği ve nar üretiminin yaygınlaştırılabileceği ifade edilmektedir. Hızlı demiryolu projesi, lojistik köy yaklaşımı gibi yeni yatırımların bölgenin ihracat olanaklarını arttıracağı düşünülmektedir.

Tablo 30: Şanlıurfa Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Tarıma dayalı sanayi potansiyeli
2	Yenilenebilir enerji potansiyeli (güneş enerjisi – 330 gün civarı gün-güneş sayısı)
3	Sulama ile ilgili güneş enerjisi ile kuyu suyu çekme konusunda projelerin yürütülüyor olması
4	Kurutulmuş ürünler (biber ve domates)
	Urfa isotu ve salçası potansiyelleri değerlendirilmeli (alfa toksin sorunları üniversite ile işbirliği içinde çözülebilirse)
5	Nar üretimi potansiyeli
6	BİOGAP ile işbirliği içinde çalışılabilme olanağı
7	Zeytin üretimi potansiyeli
8	Yeni yatırımcıların Urfa'da hammaddesi olan üretim alanlarını tercih etmeleri sağlandığı taktirde gelişme potansiyeli
9	UMEM ile ilgili Odalar Borsalar Birliğinin ciddi yatırımların varlığı
10	Toplum yararına çalışma programlarının verimli kullanılması potansiyeli
11	Sanayi ve üniversite işbirliği potansiyeli
12	İhracat için desteklerin veriliyor olması

13	Sektör rekabetçiliği, kent rekabetçiliği potansiyeli
14	Sektör dinamizmini sağlayan gelişmekte olan bir il olması
15	Ulaşım ve lojistik konusunda demiryollarının önerileri/projelerinin sağlayacağı olanaklar
16	Yeniden inşa edilen Irak pazarının bölgenin rekabet üstünlüğü üzerinde yaratacağı olanaklar

3.7.2. Şanlıurfa 1 .Grup Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar İlçe Sanayi Çalıştayı

Şanlıurfa 1. Grup İlçeler kapsamında Akçakale, Suruç, Harran ve Ceylanpınar İlçelerine yönelik sanayi çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu sanayi çalıştayına 22 kişi katılmıştır. Katılımcılar aşağıdaki tabloda belirtilmektedir.

Tablo 31: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler -Akçakale, Suruç, Harran, Ceylanpınar- Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Mehmet Şimşek	Suruç MYO	Prof. Dr.
2	Baran Arslan	Akçakale MYO	Öğretim Görevlisi
3	Süleyman Yılda	Suruç Belediyesi	Başkan Yardımcısı
4	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
5	Harun Urtekin	Akçakale Belediyesi	Danışman
6	A.Kadir Sevdiren	Suruç Kaymakamlığı	Yazı İşleri Müdürü
7	İbrahim Cevet	Ceylanpınar Kaymakamlığı	Kaymakam
8	Ali Kınacılar	Akçakale MEM	Müdür
9	Abdulkadir Yahlizade	Suruç	İşadamı
10	M. Lami Yahlizade	Suruç	Makine Mühendisi
11	Mehmet Durmaz	Suruç	Esnaf
12	Ahmet Öztürk	Suruç	Esnaf
13	Rıfat Coşkun	Suruç	Esnaf
14	Rıfat Yıldızoğlu	Suruç	Esnaf
15	İsa Yılmaz	Harran Belediyesi	Yazı İşleri Müdürü
16	Emin Şelmi	Ceylanpınar Belediyesi	Mühendis
17	Hamit Özyavuz	Cumhuriyet Ortaklık	Müteahhit
18	Mehmet Kartal	Akçakale Esnaf Odası	Başkan
19	Cuma Ertuğrul	Akçakale Esnaf Odası	Başkan Vekili
20	Musa Dağtekin	Ceylanpınar	Muhtar
21	Mustafa Güneş		İnşaat Mühendisi
22	Nedret Özel	GAP BKİ	Jeoloji Mühendisi

Akçakale, Suruç, Ceylanpınar ve Harran sanayi çalıştayında yapılan değerlendirmeler sonrasında 27 ana sorun alanı tespit edilmiştir.

Katılımcılar Akçakale, Suruç, Ceylanpınar ve Harran ilçelerinin sorun alanları olarak:

Suruç'tan otobana kadar planlanan 6 km'lik çevre yolunun yapılmaması ve Mürşitpınar sınır kapısının faaliyete geçirilmemesi, sanayicilerin desteklerden habersiz olması, farkındalığı arttırma konusundaki faaliyetlerin yetersizliği, destek veren kuruluşların ilçelerde temsilcilik bulundurmaması ve bu kurumların bilgilendirme konusundaki yetersizlikleri ana sorun alanları içerisinde sayılmaktadır. Diğer ana sorun alanı olarak; Suruç'ta küçük sanayi sitelerinin yer seçme, kurulma ve altyapı hizmetlerinin alana götürülmesinde yaşanan sorunların var olması gösterilmiş ve Akçakale'de KSS için kooperatifin kurulmamış olması sorununun devam ettiği belirtilmiştir. Tarımsal desteklerde uygulanan faiz oranlarının yüksek oluşunun desteklerden yararlanmayı olumsuz yönde etkilemesi de başka bir sorun alanı olarak tanımlanmıştır. Sanayi sektörüne yeni girişimcilerin girebilmelerini sağlayacak özendirici ve teşvik edici politikaların bulunmaması ve mevcut sanayi sektörünün süreklilik halini almış olan elektrik kesintileri nedeniyle üretim yapamayacak duruma geldikleri ifade edilmiştir. Destek veren kurumların yeni girişimciler ve küçük sermayesi olan işletmeler için ağır koşullara sahip olması da önemli bir problem olarak tanımlanmaktadır. Bölgede zeytin üretimi teşvik edilmesine rağmen ürünü işleyecek tesis bulunmaması da sorunlardan birisi olarak belirtilmiştir. Ayrıca, yaşanan Suriye krizinin ilçelerin önemli geçim kaynaklarından olan nakliyeciliği olumsuz yönde etkilediği ve işletmelerin Bağkur borçlarını ödeyemez hale geldikleri belirtilmektedir. Meslek edindirme kurslarının verilebileceği eğitim alanlarının ve işliklerin bulunmamasının ilçelerde ihtiyaç duyulan nitelikli eleman sorununun çözümünü güçleştirdiği ifade edilmektedir. Diğer taraftan sınırda bulunan tarım arazilerinin mayınlardan arındırılması projesinin hayata geçirilmemiş olmasının önemli miktardaki tarım alanının ekonomik olarak atıl kalmasına yol açtığı belirtilmektedir.

Şanlıurfa 1. Grup İlçeler ana sorun alanları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 32: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Suruç'ta planlanmış olan çevre yolunun gerçekleştirilmemesinin Suruç sanayisini olumsuz etkilemesi	4,9
2	Mürşitpınar sınır kapısının (sınır kapısının projesi olmasına rağmen altyapı ve ulaşımın ona göre yapılmaması) faaliyete geçirilmemesinin Suruç'un gelişmesini olumsuz etkilemesi	4,8
3	Tarımsal alanların sulamaya açılacak olmasından dolayı organize sanayi ihtiyacının olması (özellikle Suruç'ta)	4,8
4	Sanayicinin desteklerden habersiz olması, bu konuda farkındalık faaliyetlerinin eksikliği, destek veren kurumların ilçelerde temsilciliklerinin olmaması, destek veren kuruluşların bilgilendirme faaliyetlerinin yetersizliği	4,8
5	İlçede küçük sanayi sitelerinin yer, kurulma ve altyapı sorunlarının (Suruç'ta KSS kapasitesinin üstünde çalışması, ikinci bir küçük sanayi sitesi veya mevcudun geliştirilmesi ihtiyacı, Suruç'ta KSS de yer olmadığından kent merkezi içerisinde 200'den fazla işyerinin bulunması) ilçenin kentsel gelişimine engel olması	4,8
	Akçakale'de KSS için kooperatifin kurulmamış olması	
6	Desteklerdeki faiz oranlarının yüksek olmasının desteklerden yararlanmayı olumsuz etkilemesi	4,8
7	Yeni girişimcilerin sanayi sektörüne girebilmesi için özendirici teşvik politikalarının bulunmaması	4,8
8	Enerji altyapı sorunları nedeniyle (elektrik kesintileri) sanayicinin üretimde sıkıntı yaşaması	4,7
9	Destek veren kurumların, yeni girişimciler ve küçük sermayesi olan işletmeler için ağır şartlar içermesi	4,7
10	Bölgede zeytin üretimi teşvik edilmesine rağmen, ürün işlemek için herhangi bir tesisin olmaması	4,6
11	İŞKUR'un meslek edindirme kurslarının ilçe ölçeğinde yapılmaması	4,6
12	İlçede yapılacak yatırımlar için yatırım fizibilite analizlerinin olmaması	4,6
13	İlçelerde kalifiye eleman ihtiyacının olması, ilçedeki mesleki eğitimin kalifiye eleman yetiştirmek için yetersizliği (yeni eleman bulmada ve mevcut elemanların mesleki eğitiminde yaşanan sorunlar)	4,4
14	Sınır ticaretinin kapanmasının ilçe ekonomisini olumsuz etkilemesi (Suriye krizi)	4,4
15	Bölgedeki nakliyecilerin Suriye krizinden dolayı iş bırakması	4,4
16	İlçe belediyelerinin, sanayicinin ihtiyacı olan altyapıyı sağlayacak ekonomik kaynak ve personel kaynağından yoksun olması	4,4
17	İlçede meslek edindirme için uygun işliklerin olduğu bir merkezin bulunmaması	4,4
18	İlçelerde önemli bir gelişme potansiyeli olmasına rağmen, uzun vadeli planlama yapılmaması	4,3
19	Suriye krizinden dolayı sınır ilçelerinde esnafın Bağkur primlerini ödeyememesi	4,3

20	İyi bir danışmanlık hizmetinin verilmemesi	4,3
21	İlçedeki küçük sanayici finansmana (destek ve banka kredileri) erişiminin olmaması	4,3
22	Akçakale, Ceylanpınar ve Suruç'ta sınır ticaretinin yapılabileceği lojistik merkezlerin kurulmaması	4,2
23	Mayınlı arazilerin temizlenememesi	4,1
24	Kurumlararası koordinasyon eksikliği	3,8
25	İlçede üretilen ürünlerin, ilçe içerisinde tarımsal imalat sanayine kazandırılamaması (Suruç'ta un fabrikasının bulunmaması), ham madde olarak dışarıya satılması	3,8
26	Yatırım ortamının güvensiz olmasının yerel ve ulusal yatırımcının bölgeye gelmesini engellemesi	3,7
27	Akçakale-Şanlıurfa yolunun (yoldaki kavşak düzenlemelerinin yapılmaması, yol üzerindeki çırçır fabrikalarına girişi sağlayacak kavşakların tasarlanmaması) yetersiz olması	3,0

Çalıştaya katılan paydaşlar belirledikleri sorun alanları içerisinden 10 sorunu öncelikli sorun alanı olarak belirlemişlerdir. Puanlama yöntemiyle belirlenen bu sorunlar dört ilçenin sanayi sektörlerinin gelişimini yavaşlatan veya gelişimlerinin önünde engel teşkil eden ana sorun alanları olarak belirlenmiştir. Öncelikle çözüm bekleyen bu sorunlar; ulaşım sorunları ve sınır ötesi ticaretin yapılmasının önündeki güçlükler, örgenize sanayi bölgesi ihtiyacı ve küçük sanayi sitelerinin yer seçim ve altyapı sorunları, sanayi sektörüne yönelik özendirici teşvik politikalarının eksikliği, sanayicilerin desteklerden habersiz olması ve meslek edindirme kurslarının eksikliği olarak belirtilmiştir.

Belirlenen öncelikli sorun alanlarının çözümüne yönelik öneriler; İlçeleri dış pazara bağlayacak ana ulaşım akslarının ve bağlantıların geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve sınır ötesi ticaretin arttırılabilmesine yönelik olarak lojistik merkezin kurulması, sınır ticaretinin geliştirilmesi amacıyla sınır kapılarına yakın yerlerde serbest ticaret bölgelerinin kurulması, organize sanayi bölgeleri için gerekli imar planlarının hazırlanması, mevcut KSS alanlarının genişletilerek yeni KSS alanlarının açılması olarak özetlenebilir.

Sorun alanlarına yönelik çözüm önerileri sırasıyla;

Suruç'tan otobana kadar planlanan 6 km'lik çevre yolunun yapılmaması ve Mürşitpınar sınır kapısının faaliyete geçirilmemesi nedeniyle Suruç sanayisinin olumsuz etkilendiğini belirtilmiş ve Suruç ilçesinin gelişiminin önündeki en önemli iki sorun olarak

tanımlanmıştır. Çevre yolunun ivedilikle yol yatırım programına alınması ve bu konuda lobi faaliyetlerinin yürütülmesi, Karayolları Bölge Müdürlüğü ile görüşülerek yolun yapılmama nedenlerinin öğrenilmesi ve Kalkınma Ajansının bu bağlantı yolu ile ilgi olarak devreye girmesinin sağlanması önerilmiştir. Ayrıca, Suruç ilçesinde tarımsal alanların sulamaya açılması ile birlikte organize sanayi ihtiyacının doğacağı, bu nedenle sulama programı ile eşgüdümlü giden bir organize sanayi planlamasının yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda Şanlıurfa İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün ve yerel seçimlerden sonra yetki sahibi olacak olan Büyükşehir Belediyesi'nin yetkilerini kullanarak organize sanayi bölgesi imar planlarını hazırlamasının sağlanması istenmiştir.

Suriye krizinin ortaya çıkmasıyla askıya alınan Müşritpınar sınır kapısı projesinin tekrar gündeme alınmasının sağlanması gerektiği belirtilmiş ve sınır kapısının açılması Suruç ilçesinin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir denilmiştir.

Sanayicilerin desteklerden habersiz olması, farkındalığı arttırma konusundaki faaliyetlerin yetersiz olması başlığı altında tanımlanan sorunların; bütün ilçelerde faaliyet gösteren sanayicilerin ve iş adamlarının paydaş veri tabanına eklenmesi ve destek zamanlarında iş adamlarına mail ve mesaj yolu ile ulaşılarak, destek duyurularının ilçelerdeki yerel basın ve yerel web sitelerinde duyurulmasının sağlanması ile çözülebileceği belirtilmiştir.

Suruç'ta küçük sanayi sitelerinin yer seçme, kuruluş ve altyapı sorunları ve Akçakale'de KSS için kooperatifin kurulmamış olması sorunlarının çözümü için; Suruç'ta KSS kurulmasında Kalkınma Ajansına yapılan başvurunun kabul edilmemesi halinde iş adamlarının kendi girişimleriyle KSS kurabilmesinin sağlanması, Suruç'ta yerel besicilik sektörünün devletin yürüttüğü ithal et politikalarından dolayı zor günler geçirdiği bu nedenle kooperatiflerin projelerinin desteklenmesi gerektiği, 1. KSS'nin genişletilmesi ve 2. KSS'nin kurulumu ile ilgili çalışmaların yapılmaya başlanması ve iş adamlarının birlikte hareket edebileceği ve Batı'daki iyi örneklerin yerlerinde incelenerek model alınabileceği belirtilmektedir.

Ayrıca, yeni girişimcilerden ilk yıl vergi alınmaması gibi eski yıllarda uygulanan destek politikalarının yeniden gündeme alınmasının, yeni girişimcilerin sanayi sektörüne

girebilmesi için özendirici teşvik politikalarının bulunmaması sorununu çözebileceği düşünülmektedir.

Bölgede zeytin üretiminin teşvik edilmesine rağmen, ürün işlemek için herhangi bir tesisin olmaması sorununun çözümü olarak birbirleriyle tutarlı desteklerin verilmesi ve tarımsal desteklerle uyumlu girişimci desteklerinin verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Katılımcılar ilçelerde yapılacak yatırımlar için fizibilite analizlerinin olmamasını önemli bir sorun olarak görmüş ve bölgede yatırımlar yapılmadan önce fizibilite çalışmalarının yapılmasının faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Akçakale, Ceylanpınar ve Suruç ilçelerinde sınır ticaretinin yapılabileceği lojistik merkezlerin kurulmamış olması sorununun, sınır ticaretinin geliştirilmesi ve sınır kapılarına yakın serbest ticaret bölgeleri oluşturularak çözülebileceği düşünülmektedir.

Tablo 33: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Suruç'ta, planlanmış olan çevre yolunun gerçekleştirilmemesinin Suruç sanayisini olumsuz etkilemesi	• Söz konusu yol yatırım programına alınmalı bu yönde lobi yapılmalı
		• Karayolları ile görüşülüp yolun yapılmama sebepleri araştırılmalı (Karayollarının bir projesi olmasına rağmen yapılmamış, Belediye 3 ay aralıklarla 3 yazı yazmasına rağmen karayollarından gerekçe olarak bir cevap gelmemiş)
		• Kalkınma Ajansı bağlantı yolu ile ilgili devreye girmeli
2	Mürşitpınar sınır kapısının (sınır kapısının projesi olmasına rağmen altyapı ve ulaşımın ona göre yapılmaması) faaliyete geçirilmemesinin Suruç'un gelişmesini olumsuz etkilemesi	• Mürşitpınar kapısının açılması projesi Suriye krizinin çıkmasıyla askıya alındı, yeniden canlandırılabilir
3	Tarımsal alanların sulamaya açılacak olmasından dolayı organize sanayi ihtiyacının olması (özellikle Suruç'ta)	• Organize sanayinin imar planları çizilmemiş, Şanlıurfa İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü yetkisini (1 yıl sonra büyükşehir yetkili olacak) kullanarak plan hazırlama ihalesi açmalı

4	Sanayicinin desteklerden habersiz olması, bu konuda farkındalık faaliyetlerinin eksikliği, destek veren kurumların ilçelerde temsilciliklerinin olmaması, destek veren kuruluşların bilgilendirme faaliyetlerinin yetersizliği	• Sanayi ile ilgili tüm ilçelerdeki işadamları paydaş veri tabanına işlenerek destek zamanlarında ilgililere mail ve mesaj atılmalı
		• Destek duyurularının ilçelerdeki yerel basına verilmeli, ilçe web sitelerine gönderilmeli
5	İlçede küçük sanayi sitelerinin yer, kurulma ve altyapı sorunlarının (Suruç'ta KSS kapasitesinin üstünde çalışması, ikinci bir küçük sanayi sitesi veya mevcudun geliştirilmesi ihtiyacı, Suruç'ta KSS de yer olmadığından kent merkezi içerisinde 200'den fazla işyerinin bulunması) ilçenin kentsel gelişimine engel olması	• Suruç'ta KSS için ajansa yapılan başvuru desteklenmediği takdirde işadamları kendi girişimleriyle sanayi sitesini kurabilirler
	Akçakale'de KSS için kooperatifin kurulmamış olması	• Suruç'ta besicilik bitmek üzere ulusal et politikalarından dolayı et (ithal et) fiyatları düştü.
		• Kooperatif destekli projeler desteklenerek 1. KSS'nin genişletilmesi ve 2 KSS nin açılması için çalışmalara başlanması
		• İş adamları birlikte hareket etmeli, sivil toplum bilinci geliştirilmeli, bunun için batıdaki iyi örnekler yerinde incelenmeli
6	Yeni girişimcilerin sanayi sektörüne girebilmesi için özendirici teşvik politikalarının bulunmaması	• Yeni girişimci için vergi muafiyeti vb. destekler verilmeli (eskiden yeni girişimci için ilk yıl vergi alınmıyordu)
7	Bölgede zeytin üretimi teşvik edilmesine rağmen, ürün işlemek için herhangi bir tesisin olmaması	• Desteklerin birbiriyle ilişkili olmalı, Tarımsal desteklerle uyumlu girişimci destekleri verilmeli
8	İlçede yapılacak yatırımlar için yatırım fizibilite analizlerinin olmaması	• Bölgedeki yatırımlar fizibilitesi yapılmadan gerçekleştirilmemeli
9	Akçakale, Ceylanpınar ve Suruç'ta sınır ticaretinin yapılabileceği lojistik merkezlerin kurulmaması	• Sınır ticaretinin geliştirilmesi ve modern yöntemlerle yapılması amacıyla sınır kapılarına yakın yerlerde serbest ticaret bölgelerinin kurulması

İlçelerin sanayi sektöründe var olan sorunlarına rağmen, devreye sokulabilecek bazı olanakları olduğu da görülmektedir. Suruç ilçesinde 2013 yılı sonunda sulamaya açılacak tarım alanları ile birlikte tarımsal üretimde büyüme yaşanacağı belirtilmekte ve tarıma dayalı sanayinin gelişimi açısından ilçenin önemli bir yatırım potansiyeli bulunduğu ifade edilmektedir. Zeytincilik, mantar üretimi, biber üretimi, sütçülük, Suruç narı ve bademcilik de

Suruç ilçesinin gelişmeye açık tarıma dayalı sanayi alanları olarak tanımlanmaktadır. Suruç ilçesinin sınıra yakın olması da ilçenin gelişimine katkı sağlayabilecek bir olanak olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Türkiye'deki Arap atlarının yarısının Suruç ilçesinde yetiştirildiği ve atçılığın Suruç ilçesinde daha da fazla geliştirilme olanaklarının bulunduğu bildirilmektedir.

Diğer taraftan bütün ilçelerde; tarımsal üretimin yoğun yapılan bir faaliyet olmasına bağlı olarak tarıma dayalı sanayinin gelişebileceği, doğal nar ekşisi üretiminin yaygınlaştırılabileceği ve organik tarıma dayalı üretimin gelişme potansiyeli bulunduğu bildirilmiştir. Bölgenin güneşten yararlanma sürelerinin diğer bölgelere oranla daha yüksek olması nedeniyle yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı sanayinin geliştirilebileceği ve fizibilitelerinin yapılması koşuluyla ısıtmada güneş enerjisi kullanan seracılığa yatırımların arttırılabileceği ifade edilmektedir. Bölgede sulu tarıma açılan tarım arazilerinin yakın bir dönemde artacağı, damla sulamada kullanılan ekipmanların bakımı ve üretiminin özendirilmesi gerektiği, tarımsal ekipman üretimine dayanan sanayilerin gelişme potansiyeli bulunduğu bildirilmektedir. Ayrıca, ilçelerde eğitimli genç nüfusun bulunmasının bölgede gelişecek sanayi yatırımlarının ihtiyaç duyacağı nitelikli işgücünün ilçelerden karşılanması olanağı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 34: Şanlıurfa 1. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Suruç'ta büyük bir alanın sulamaya açılacak olmasının üretim kapasitesini arttırması potansiyeli
2	Bölgede, zeytin, mantar, biber, süt, Suruç narı, badem gibi ürünlerin varlığının, tarıma dayalı sanayinin gelişmesi için olanak yaratması
3	Türkiye'de ki Arap atının yarısının Suruç'ta yetiştiriliyor olması
4	Suruç'un, sanayi gelişme alanlarına ve sınıra yakın olması
5	Organik tarıma dayalı üretimin gelişme potansiyeli
6	Fizibilitesi yapılma şartıyla; seracılığın ve yenilenebilir enerjiye dayalı sanayinin gelişme potansiyeli
7	Damla sulama ekipmanlarının, üretim ve bakımı ile ilgili sanayilerin gelişmesi olanakları
8	Eğitimli genç nüfus potansiyeli

3.7.3 Şanlıurfa 2. Grup Halfeti, Bozova, Hilvan İlçe Sanayi Çalıştayı

Şanlıurfa 2. Grup İlçeler kapsamında Halfeti, Bozova ve Hilvan İlçelerine yönelik gerçekleştirilen sanayi çalıştayına 17 kişi katılmıştır.

Tablo 35: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Abdulkadir Akgün	Bozova Belediyesi	Belediye Başkan Vekili
2	M. Şakir Seçme	Hilvan Kaymakamlığı	İlçe Proje Koordinatörü
3	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
4	Ali Ezen	ERG giyim	Yetkili
5	Ömer Salgın	Esnaf ve Sanatkârlar Odası	Başkan
6	Durak Akiz	Esnaf ve Sanatkârlar Odası	
7	Süleyman Açar	Hilallı Köyü Muhtarı	
8	Serap Ateş	Harran Üni. Hilvan MYO	Öğretim Görevlisi
9	Ömer Sait Kılıç	Harran Üni. Bozova MYO	Müdür Yardımcısı
10	Mehmet Çiçek	Hilvan Esnaf ve Sanatkârlar Odası	Yönetim Kurulu Üyesi
11	Veysi Erişen	Harran Üniversitesi Hilvan MYO	Sekreter
12	Müslüm Şiş	Bozova Belediye Başkanlığı	Başkan Yardımcısı
13	Abdulaziz Argin	Halfeti Küçük Sanayi	YKBY
14	Ali Çetin	Girişimci	İşadamı
15	Bedir Harsa	Hilvan EKK	Müdür
16	Muzaffer Açar	Halfeti KSS	KSS başkanı/Jeoloji Mühendisi
17	A. Yusuf Yüksel	Harran Üni. Bozova MYO	Yrd. Doç. Dr.

Katılımcılar Halfeti, Bozova ve Hilvan ilçeleri sanayi çalıştayında 16 ana sorun alanı belirlemiştir. İlçelerdeki sanayi işletmelerinde çalışacak yetişmiş nitelikli eleman bulunamaması ve yaşanan elektrik dalgalanmaları ve elektrik altyapısından kaynaklanan sorunlar en önemli iki sorun olarak belirtilmiştir. Sanayicilerin yatırım yaptığı iş kollarında uygulamalı mesleki eğitim veren liselerin ilçelerde bulunmaması ve çok programlı mesleki eğitim liselerinin yetersiz kalması, mesleki eğitim alanını ilçeler için sorunlu hale getirmektedir. Ayrıca, girişimciler bölgedeki feodal yapının çeşitli sorunlara yol açtığını belirtmişlerdir. Bölgede yatırım yapmayı düşünen kurumların karşı karşıya kaldığı bürokratik engellerde sorun alanları içerisinde tanımlanmıştır. Diğer bir sorun alanı ise; yeni teşvik yasası ile bölge dışından gelerek bölgede yatırım yapmak isteyen yatırımcıların planlı ve altyapısı hazır sanayi parseli bulamaması nedeniyle yatırımdan vazgeçmesi olarak tanımlanmıştır. Bu

duruma örnek olarak, Bozova ilçesinde entegre et, konfeksiyon ve süt ürünleri işleme tesisleri yapmak isteyen yatırımcılar olmasına rağmen, planlı sanayi parsellerinin olmaması nedeniyle yatırımın gerçekleşemediği belirtilmektedir. Ayrıca, SGK işveren payı, vergiler gibi iş maliyetlerinin sanayiciyi olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir. Tarımsal ürünlere destek verildiği halde ilçelerde tarımsal ürünü işleyecek tesis bulunmaması nedeniyle ürünlerin hammadde olarak başka bölgelere gönderilmesi de sorun olarak gösterilmektedir. Özellikle tarımsal destekler olmak üzere alınan desteklerin amacına uygun kullanılmaması, destekler sağlanırken siyasi tercihlerin ön plana çıkması ve desteklerin takibinin yapılmaması ilçelerde karşılaşılan sorunlardan birisi olarak tanımlanmıştır. Sanayicinin faaliyetlerini düzenleyen yönetmeliklerin yetersiz kalması da önemli bir problem olarak belirtilmektedir. Bu duruma örnek olarak, Belediye kanununda iş yeri ruhsatı için ustalık belgesinin şart olmaması verilmektedir. İlçelerde (özellikle Hilvan'da) nisan ayından itibaren ilçedeki tarım işçilerinin 6 ay batıya göç ediyor olması önemli sorunlardan biri olarak tanımlanmıştır. Teşviklerin tarımsal üretim-imalat-satış zinciri bütüncül olarak düşünülmeden veriliyor olması ve yerelde yetişmiş eğitimli işgücünün karar mekanizmalarına dâhil edilmiyor olması da sorun alanları içerisinde belirtilmiştir.

Tablo 36: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler - Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	İlçelerde, sanayi işletmeleri için yetişmiş eleman ihtiyacı	4,7
2	Elektrik altyapısının (elektrik dalgalanmaları, elektrikte mesafe kontrolünün olmaması, dağıtım hatları ve trafolarda sorunlar) yetersizliği sebebiyle yaşanan sorunlar	4,6
3	İlçelerde mesleki eğitim veren kurumların ve uygulamalı mesleki eğitim veren ilgili liselerin bulunmaması	4,4
4	Yerel aktörlerin (feodal yapı vb), girişimcilerin büyümesinin önünde engel teşkil etmesi	4,4
5	Kurumların, yatırımlar önünde bürokratik engeller çıkarması	4,4
6	Yeni teşvik yasası ile bölge dışından yatırım yapmak isteyen yatırımcıların, yer bulunamaması ve altyapının uygun olmaması sebebiyle yatırım yapamamaları	4,3
7	İşçi maliyetlerinin (SGK işveren payı, vergiler) yüksekliği	4,1
8	Tarımsal ürünlere teşvik verilmesine rağmen, tarıma dayalı sanayi işletmelerinin azlığı sebebiyle ürünlerin ham madde olarak başka bölgelere gönderiliyor olması	3,8
9	Alınan desteklerin (özellikle tarımsal destekler) amacına uygun kullanılmıyor olması, desteklerin dağıtımında siyasi tercihlerin ön plana çıkması ve desteklerin takibinin yapılmaması	3,7

10	Sanayicinin faaliyetlerini düzenleyen yönetmeliklerin (belediye kanununda işyeri açma ruhsatı vermesindeki usul esaslarda 3308 sayılı mesleki eğitim belgesinin – ustalık diploması- aranmıyor olması) yetersizliği	3,3
11	İlçelerde kooperatiflerde üye aidatlarının toplanmasında yaşanan güçlükler	3,1
12	İlçe belediyelerin işletmelere ilçe merkezinde işletme ruhsatı veriyor olması, sanayi işletmelerinden bazılarının belgesiz olarak faaliyetlerine başlamaları	3,1
13	Teşviklerin tarımsal üretim- imalat - satış zinciri bütüncül olarak düşünülmeden verilmesi	3,0
14	İlçelerde (özellikle Hilvan'da), Nisan ayından itibaren 6 ay ilçedeki tarım işçilerinin batıya göç etmesi	3,0
15	Hazineden belediyeye geçen küçük sanayi parsellerinin yüksek fiyata veriliyor olması, küçük sanayi sitesi için yer tahsisinin (Halfeti) istenen ölçüde olmaması	2,9
16	Yerelde; yetişmiş, eğitimli işgücünün karar mekanizmalarına dâhil edilmiyor olması	2,7

Çalıştaya katılan paydaşlar belirledikleri 16 sorun alanından 8'ini öncelikli sorun alanları olarak belirleyerek bu sorunların çözüm yollarını tartışmışlardır. Puanlama yöntemiyle belirlenen bu sorunlar üç ilçenin sanayi sektöründe öncelikle çözüm bekleyen sorun alanları olarak tanımlanmıştır. Öncelikle çözüm bekleyen sorunlar; nitelikli işgücü ihtiyacı, enerji altyapısında yaşanan sorunlar, işgücü maliyetini yükselten vergiler ve teşvik sisteminden kaynaklanan sorunlar olarak özetlenebilir.

Öncelikli sorunların çözümüne yönelik olarak yapılan öneriler;

İlçelerde var olan sanayi işletmelerinin yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanması ve ilçelerde eksikliği hissedilen mesleki eğitim ve uygulamalı mesleki eğitim veren liselerin olmamasının yol açtığı sorunların giderilmesi için, bütün ilçeleri kapsayan ortak çözümler önerilmiştir. Yapılan öneriler, ilçelerin sanayi ve tarım sektörlerindeki potansiyelleri de dikkate alınarak mesleki eğitim kurumlarının veya modüler mesleki eğitim kurslarının yaygınlaştırılmasının sağlanması ve mesleki eğitim kurumlarda ulusal düzeyde yaşanan gelişmelerin hızlı bir biçimde ilçelere de aktarılması, ilçelerdeki halk eğitim merkezlerinde güncel mesleki eğitim modülleri ile kurslar açılması, sertifikasız eleman çalıştırılmasının engellenmesi, toplum yararına çalışma programları gibi kalıcı olmayan çözümlerin mesleki eğitim alanını olumsuz etkilediğinin fark edilmesi, İŞKUR'un eğitim ve istihdam desteklerinin ilçelerdeki işletmelerde faaliyet göstermesinin sağlanması, işletmelerde informal bir biçimde

mesleki eğitim alan elemanların yeniden eğitimden geçirilerek sertifikalı hale getirilmesi, çıraklık sistemi olmayan yerlerde halk eğitim merkezinin meslek sertifikalandırma yetkilerinin kullanılabilmesinin sağlanması ve ilçelerde doğru meslek programları ve eğitim modüllerini içeren kaynakçılık, demir doğramacılık, motor tamirciliği, mobilyacılık gibi meslek liselerinin açılmasının sağlanması, yaşanan sorunların çözümünün araçları olarak önerilmiştir. Ayrıca, uygulamalı mesleki eğitimle nitelikli işgücünün sağlanabileceği, işçi maliyetlerini düşürecek tedbirlerin alınması gerektiği ve ortak ürünler için işbirliği yapılarak ortak üretim tesislerinin oluşturulmasının yararlı olacağı belirtilmiştir.

Sanayi yatırımcısının yaşadığı en önemli sorunlardan birisi olan elektrik altyapısının yetersizliği sorununun çözümü olarak; elektrik dağıtımında sanayi hattının, sulama hattı ve evsel kullanım hatlarından ayrı döşenmesi gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca, bölgede yaygın olarak kullanılan kaçak elektrikten dolayı yaşanan yüksek elektrik faturalarının engellenebilmesi için kayıp-kaçak sorununun öncelikli bir biçimde çözüme kavuşturulması talep edilmektedir. İlçelerdeki KSS ve OSB'lerde kurulan elektrik hatları ile trafoların birbirlerinden ayrılabileceği belirtilerek, özellikle Halfeti'ye gelen elektrik hatları öncelikli olmak üzere ilçe indirme trafolarının ve iletim hatlarının birbirinden ayrılması gerektiği ifade edilmiştir.

Bölgenin feodal yapısının girişimcilerin önünde engel oluşturması ve kurumların yatırımlarının önünde bürokratik engellerin bulunması sorunlarının; kronik hale geldiği bu sorunların kurumların bir araya gelmesi ile çözülebileceği, ilçelerdeki kurumsal kapasitenin arttırılması gerektiği, ilçe yerel yönetimlerinin finansal kaynaklarının yetersiz olduğu ve arttırılması gerektiği, sürdürülebilir bir sanayi yapısının oluşabilmesi için KSS ve OSB'lerin kendi kaynaklarını yönetebilmesini sağlayacak kurumsal kapasitenin oluşturulması amacıyla destek programının geliştirilmesi önerilmektedir.

Yeni yatırımcıların ilgisinin il merkezine yoğunlaştığı ancak bu durumun ilçelerdeki yatırım potansiyellerinin göz ardı edilmesine neden olmaması gerektiği, yeni teşvik yasası ile bölge dışından yatırım yapmak isteyen yatırımcıların yetersiz altyapı ve planlı sanayi parseli bulamamaktan kaynaklanan sorunlarının uzun erimli planlama ile çözülebileceği ifade edilmektedir.

İşçi maliyetlerinin sanayiciyi olumsuz anlamda etkilemesi sorun olarak tanımlanmakta ve teşviklerde OSB'ler gibi KSS'lerin de desteklenebileceği, SSK prim indirimi uygulamasına devam edilmesi gerektiği, emekli kişilerin kendi adına iş kurarken ödediği %15'lik sosyal destek priminin kaldırılması ve hammadde alınırken %18 olan KDV oranının ürün oluşturulduktan sonra satılırken %8 KDV ile satılmasından doğan KDV farkının geri ödenmesinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Birbirine yakın ilçelerde üretilen ortak ürünler için işbirliği yapılarak ortak üretim tesislerinin açılması önerisi ise; tarımsal ürünlere destek verildiği halde işleyecek tesis olmadığı için ürünlerin hammadde olarak başka bölgelere gönderilmesi sorununun çözümü olarak önerilmektedir.

Tablo 37: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	İlçelerde, sanayi işletmeleri için yetişmiş eleman ihtiyacı	• İlçelerdeki sanayi ve tarım potansiyeli de dikkate alınarak uygun alanlarda mesleki eğitim kurumlarının veya modüler mesleki eğitim kurslarının yaygınlaştırılması (ulusal düzeyde mesleki eğitimdeki kurumsal gelişmeler ilçelere yansıtılmalı)
	İlçelerde mesleki eğitim veren kurumların ve uygulamalı mesleki eğitim veren ilgili liselerin bulunmaması	• İlgili mesleki eğitim modüllerinin geliştirilmesi ve eğitimin ilçedeki halk eğitim merkezlerinde verilmesi
		• Sertifikasız eleman çalıştırılmasının engellenmesi.
		• Toplum yararına çalışma programları gibi geçici çözümlerin mesleki eğitimi olumsuz etkilemesi sorununun çözülmesi
		• İŞKUR istihdam ve eğitim desteklerinin ilçelerdeki işletmelerde kullanılabilir olması
		• İşletmelerde informal meslek geliştiren işçilerin sertifikalandırılması
		• Halk eğitimin çıraklık eğitim merkezi olmayan yerlerde meslek sertifikalandırma yetkilerinin uygulamaya geçirilmesi
		• İlçelerde doğru meslek programlarını içeren meslek liselerinin açılması (kaynakçılık, demir doğrama, motor tamiri, mobilya)
2	Elektrik altyapısının (elektrik dalgalanmaları, elektrikte	• Sanayi hattı, sulama hattı ve evsel kullanım hatları birbirinden ayrılmalı

	mesafe kontrolünün olmaması, dağıtım hatları ve trafolarda sorunlar) yetersizliği sebebiyle yaşanan sorunlar	• Bölgedeki kayıp kaçak oranı sorunun çözümünü engelliyor, faturasını ödeyenlerin ve sanayicinin cezalandırılmaması gerektiği
		• İlçelerdeki KSS ve OSB'lerde hattın ve trafonun ayrılması
		• İlçelere gelen hatlar (özellikle Halfeti) birbirinden ayrılmalı (ilçe indirme trafoları ayrılmalı)
3	Yerel aktörlerin (feodal yapı vb), girişimcilerin büyümesinin önünde engel teşkil etmesi	• Kurumlar kronik sorunlar için bir araya getirilmeli, bu konuda bölgede inisiyatif alabilecek kurumlar girişimde bulunmalı
		• İlçedeki kurumsal kapasite geliştirilmeli, ilçe yerel yönetimlerin finansal kaynakları artırılmalı
4	Kurumların yatırımlar önünde bürokratik engeller çıkarması	• Sürdürülebilir bir sanayi gelişmesi için KSS ve OSB'lerin kendi kaynaklarını yönetebilmesi gerekir bunun için kurumsal kapasiteyi geliştirecek bir destek programının sürdürülebilmesi gerekir
5	Yeni teşvik yasası ile bölge dışından yatırım yapmak isteyen yatırımcıların, yer bulunamaması ve altyapının uygun olmaması sebebiyle yatırım yapamamaları	• Yeni yatırımcı için il merkezlerine odaklanmışken ilçelerdeki yatırım potansiyelini gözden kaçırılmaması
6	İşçi maliyetlerinin (SGK işveren payı, vergiler) yüksekliği	• Teşviklerde OSB'ler destekleniyor, KSS'ler de bu kapsamda desteklenmeli
		• SSK prim indirimi devam ettirilmeli
		• Emekli olan kişi kendi adına işletme kurduğunda % 15 sosyal destek pirimi ödüyor bunun kaldırılması
		• Ham madde alınırken % 18 KDV ile alım yapılıyor, ürün haline geldikten sonra ise % 8 KDV ile satılıyor aradaki fark tahsil edilmeli
7	Tarımsal ürünlere teşvik verilmesine rağmen, tarıma dayalı sanayi işletmelerinin azlığı sebebiyle ürünlerin ham madde olarak başka bölgelere gönderiliyor olması	• Birbirine yakın ilçelerde üretilen ortak ürünler için işbirliği yapılarak ortak üretim tesislerinin kurulması

Çalıştay katılımcıları Halfeti, Bozova ve Hilvan ilçelerinin çeşitli olanaklara ve potansiyellere sahip olduklarını tespit etmişlerdir. İlçelerde, sulamanın artmasına bağlı olarak tarımsal üretimin artacağı ve yaşanan üretimin artışına bağlı olarak tarıma dayalı sanayinin de geliştirilebileceği ve damlama sulama sisteminin yaygınlaştırılması ile girdi maliyetlerinin azaltılabileceği ve tarımsal etkinliğin de arttırılabileceği ifade edilmiştir. Halfeti, Bozova gibi ilçelerde ciddi bir fıstık üretimi bulunduğu, ancak işleme tesislerinin bulunması nedeni ile

potansiyelin değerlendirilmediği belirtilmektedir. Ayrıca bu ilçelerde büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan büyük miktarlarda süt üretimi sağlandığı belirtilerek, süt ve süt ürünlerine dayalı işletmelerin açılma potansiyelinin bulunduğu ifade edilmiştir. Bölgedeki uluslararası kargo havalimanı ile meyve sebze ticaretinin geliştirilebileceği, bu havalimanına destek olacak bir lojistik merkezin kurulması gerektiği belirtilmiştir. Diğer taraftan, yeni teşvik sisteminin bölgede tekstil sektörünün gelişimi için ciddi fırsatlar yarattığı düşünülmektedir. Hilvan ilçesinde bulunan yem fabrikasının da bölgede küçükbaş hayvancılığın geliştirme potansiyeli bulunduğu belirtilmektedir. Özellikle Halfeti ilçesi olmak üzere bölgede organik tarım ve seracılığın gelişme potansiyeli bulunduğu, bölgeye özgü yöresel ürünlerin ön plana çıkartılması gerektiği ifade edilerek Hilvan armudu ve elmasının, doğal peynirin pazarlanma potansiyeli bulunduğu belirtilmektedir.

Tablo 38: Şanlıurfa 2. Grup İlçeler Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Bölge ilçelerinde önemli tarımsal üretim potansiyelinin bulunması, sulama projelerinin gelişmesiyle ve tarımsal üretim artmasına bağlı olarak tarıma dayalı sanayinin geliştirilebilme olanakları
	Damla sulamanın yaygınlaştırılması
2	Halfeti-Bozova gibi ilçelerdeki önemli fıstık üretimi ve süt üretimi potansiyeli
3	Bölgeye hitap eden uluslararası kargo havalimanının varlığı ve havalimanını destekleyecek bir lojistik merkez kurulma potansiyeli
4	Yeni teşvik sistemiyle, özellikle tekstilciler için bölgede önemli fırsatların oluşması
5	Hilvan'da büyük bir yem fabrikasının bulunması, Bölgede küçükbaş hayvancılığın gelişme potansiyeli
6	Halfeti'de turizm önemli bir potansiyelinin varlığı
7	Özellikle Halfeti'nin organik tarım ve seracılık potansiyeli
8	Bölge ilçelerinde yöresel ürünler; Hilvan da lezzetli armut ve elma yetişiyor olması, doğal peynir, Halfeti sırtlanı

3.7.4 Birecik Sanayi Çalıştayı

Birecik İlçesinde gerçekleştirilen sanayi çalıştayına kamu kurum temsilcileri, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini temsil eden 7 paydaş katılmıştır.

Tablo 39: Birecik Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Kerim Güler	OSB	Müdür

2	Hacı Budak		Esnaf
3	Mehmet Yenice	Tekstil	Müdür
4	Feridun Korkmaz		Esnaf
5	Yakup Yıldız	Otomobil	Müdür
6	Cemal Erkoç	Tekstil	Genel Müdür
7	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman

Birecik sanayi çalıştayında 22 ana sorun alanı tespit edilmiştir. İlçenin sanayisinin gelişiminin önünde sorun teşkil ettiği düşünülen sorun alanlarının ağırlıkla kamu kurumları arasında yeterli işbirliğinin bulunmaması, işletme sorunları, altyapı sorunlarından kaynaklandığı görülmektedir.

Sorunlar incelendiğinde;

İlçede yeterli sanayi alanlarının olmaması ve buna bağlı olarak yeni yatırımcıların yer bulamadıkları için yatırımlarını Gaziantep'e kaydırmaları en büyük sorun olarak tanımlanmaktadır. Sanayide kullanılan elektriğin sürekli kesilmesi, düşük voltajda gelmesi nedeniyle cihazların bozulması, elektrik idaresinde yatırımcı için bürokratik engeller olması gibi sorunlar ve doğalgaz sorunları ikinci ana sorun alanıdır. Üçüncü sorun ilçede meslek odaları ve STK'lar etkinliğinin olmaması; dördüncü sorun ise politikacıların büyük yatırımların bölgeye gelmesinde yeterli çabayı göstermeyerek ilçe sanayisinin gelişimine katkıda bulunmaması olduğu düşünülmektedir. Meslek odaları, STK'lar ve kurumlar arasında işbirliği bulunmaması ve bunun gerçekleştirilebilmesi adına bir çaba gösterilmemesi de sorunlar arasında sayılmıştır. Yeni sanayi alanlarının tespit edilmesinde bürokratik sıkıntılar yaşanması altıncı ana sorun olarak ve ilçenin eğitim seviyesinin yüksek, yatırım için cazip bir yer olmasına karşın planlı ve altyapısı tamamlanmış sanayi parseli olmadığından yatırımcının eski sanayi parsellerini almak zorunda kalması yedinci ana sorun olarak tanımlanmıştır. Tarımsal ürünleri işleyecek tesislerin yetersiz olması da ilçenin çözüm bekleyen sorun alanlarından birisi olarak belirlenmiştir. Dokuzuncu ana sorun alanı, teşvik sisteminde 6. bölge olmasına rağmen, OSB'nin fiilen kurulmaması, onuncu ana sorun alanı olarak, Birecik'i Fırat nehri üzerinden karşıya bağlayan köprünün yetersiz kalması nedeniyle yeni bir köprüye ihtiyaç olması olarak tanımlanmıştır.

Çalıştayda belirlenen diğer sorun alanları ise; İlçe merkezinde yer alan imalat işletmelerinin küçük sanayiye taşınamaması (100'e yakın işyerinin KSS'ye gitmek istemiyor olması, yerel yönetimin gerekli yaptırımları yapmaması, yeni KSS'de yeterli kapasitenin bulunmasına rağmen sanayi sitesinin şehre uzak olması), teşvik yasasının başvuru süresinin 2013 yılı sonunda bitmesinden dolayı yatırım altyapısı hazır olana kadar teşvik başvuru süresinin dolacak olmasının orta vadede yeni yatırımcı çekme konusunda sorun oluşturması, ilçede yatırımcı için danışmanlık hizmetlerinin sunulmaması, ilçede yatırımcı için danışmanlık hizmetlerinin bulunmaması, ilçenin Şanlıurfa'dan çok Gaziantep'e bağlantısı olmasına rağmen (ilçe merkezi Gaziantep il sınırına 300 metre) Şanlıurfa'ya bağlı olması, sermaye yetersizliği ve ortak iş yapma kültürünün olmaması, ilçeye gelen yatırımcının kalifiye yetişmiş eleman bulamaması gösterilmiştir.

Tablo 40: Birecik Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	İlçede yeterli sanayi alanlarının olmaması, organize sanayi sitesinin 15 yıl gibi geç bir sürede devreye girmesi, yeni yatırımcıya yer gösterilemediğinden dolayı yatırımların Gaziantep'e yapılması	5,0
2	İlçede elektriklerin her gün kesilmesi nedeniyle cihazların arızalanması, elektrik idaresinde yatırımcıya bürokratik engeller çıkarılması, doğalgazın ilçeye getirilmemesi	4,9
3	İlçede kurumlararası işbirliğini geliştirecek bir çabanın olmaması, meslek odaları, STK'lar ve kurumlar arasında işbirliğinin olmaması	4,6
4	Politikacıların ilçe sanayisinin gelişmesinde yeterli desteği yapmamaları, büyük yatırımların bölgeye gelmesinde yeterli çabanın göstermemesi	4,4
5	Meslek odaları ve STK'ların ilçede etkinliğinin olmaması	4,4
6	Yeni sanayi alanlarının tespiti ve belirlenmesinde bürokratik engellerin olması	4,3
7	İlçenin eğitim düzeyinin yüksek, yatırım için cazip bir yer olmasına rağmen bir sanayi parselinin olmaması sebebiyle yeni yatırımcının eski yerleri almak zorunda kalıyor olması	4,3
8	Tarımsal ürünleri işleyecek tesis sayısının yeterli olmaması	4,3
9	Teşvik sisteminde 6. Bölge olmasına rağmen OSB'nin henüz fiilen kurulmaması	4,1
10	Birecik ilçesini Fırat nehrinin karşı yakasına bağlayan köprünün yetersiz olması nedeniyle trafiğin sıkışması ve kazaların yaşanması	4,1
11	İlçe merkezi içindeki imalatın küçük sanayiye taşınamaması (100'e yakın işyeri KSS'ye gitmek istemiyor, yerel yönetim gerekli yaptırımları uygulamıyor, yeni KSS'de kapasite var ancak şehre uzak)	4,0
12	Yatırım altyapısı hazır olana kadar teşvik başvuru süresinin dolacak olmasının orta vadede yeni yatırımcı çekme konusunda sorun oluşturması	4,0
13	İlçede yatırımcı için danışmanlık hizmetlerinin olmaması, sanayiciye yol	4,0

	gösterecek bir kurumun bulunmayışı	
14	Yabancı yatırımcının yerelde benimsenmemesi	3,9
15	Belediyenin imarlı parsel üretmemesinin sanayinin gelişmesinde engel teşkil etmesi	3,9
16	İlçede yerel ulaşımda (kamu taşımacılığı) sorunlar yaşanması	3,9
17	İlçedeki fıstık halinin borsa haline getirilmemesi	3,7
18	İlçenin otobana girişinin 22 km ötede olması ve yeni çevre yolunun şehirden 15 km ötede olması	3,6
19	İlçenin Şanlıurfa'dan çok Gaziantep'e bağlantısının olmasına rağmen (ilçe merkezi Gaziantep il sınırına 300 metre) Şanlıurfa'ya bağlı olması	3,4
20	İlçeye gelen yatırımcının kalifiye eleman bulamaması	3,4
21	İlçede açılan mesleki eğitim kurumları ve kurslarının yetersiz seviyede olması	3,4
22	Sermaye yetersizliği ve ortak iş yapma kültürünün olmaması	3,0

Birecik'te gerçekleştirilen sanayi çalıştayına katılan paydaşlar 8 öncelikli sorun alanı belirlemişlerdir. Puanlama yöntemiyle belirlenen bu sorunlar ilçenin sanayi sektöründe öncelikle çözüm beklemektedir. Öncelikli sorunlar; sanayi yatırımlarının desteklenmesi sorunları, nitelikli işgücü ihtiyacı ve ortak iş yapma kültürünün hakim olmaması olarak özetlenebilir.

Çalıştayda belirlenen öncelikli sorunlarından 6'sına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. İlçenin en önemli sorunu olarak tanımlanan; İlçede yeterli sanayi alanlarının olmaması nedeniyle (organize sanayi sitesinin 15 yıl sonra yeni devreye girmesi) yeni yatırımcıya yer gösterilemediğinden, yatırımların Gaziantep'e kayması sorununun çözümü olarak; Nizip ile bütünleşen ilçe idari sınırının Nizip'e doğru kaydırılması, OSB'nin 1 yıl gibi kısa bir sürede hazırlanarak teşvik başvuru dönemi kaçırılmadan devreye sokulması, ilçe merkezindeki işletmelerin yeni KSS'ye taşınmasının sağlanması ve taşınmayan işletmelerin ruhsatlarının iptal edilmesi ve küçük sanayinin genişletilmesi önerilmiştir.

Sanayi sektöründe kullanılan elektrikte ve doğalgazda yaşanan sorunların giderilebilmesi için; bölgedeki yüksek orandaki kayıp kaçak oranıyla mücadele edilmesi, TEDAŞ'ın bölgedeki altyapıyı kendisinin düzeltmesinin sağlanması, Kalkınma Ajansının yatırım, destek ofislerinin sanayi sektöründe yaşanan sorunların çözümünde etkin olmasının sağlanması ve il, ilçe sanayisinin geliştirilmesine yönelik yapılacak toplantıların düzenli hale getirilmesi talep edilmektedir.

Meslek odaları ve STK'ların ilçede etkinliğinin olmaması, politikacıların ilçe sanayisinin gelişmesi için yeterince katkı yapmaması, ilçede kurumlararası işbirliği olmaması, yeni sanayi alanlarının tespitinde bürokratik engellerle karşılaşılması ve ilçeye yatırım yapmak isteyenlerin yeni parsel bulamayıp eski arazileri satın almak zorunda kalması gibi sorunlar için ortak çözümler önerilmiştir. Önerilen çözümler; ilçedeki meslek odaları ve belediye yönetimlerinde birden fazla aday içermesinin sağlanması, merkezi yönetimin ilçedeki temsilci kuruluşlarının insiyatif almasının sağlanması ve ilçelerde merkezi kuruluşlar tarafından yapılacak toplantılarda meslek odalarının ve belediyelerin katılımı sağlanarak sorunların masaya yatırılmasının sağlanması olarak belirtilmiştir.

Tarımsal ürünleri işleyecek tesislerin yeterli olmaması durumuna çözüm olarak; fıstık için kavlatma ve kırma tesislerinin yanı sıra paketleme ve pazarlama tesislerinin kurulması ve bölgede yetiştirilen fıstığın ayrı bir marka olarak tanımlanması, yeni ürün tiplerinin geliştirilmesi önerilmiştir.

Birecik'i karşıya bağlayan köprünün yetersiz kalması sorununun çözümü olarak şehrin gelişim aksları düşünülerek yeni bir köprünün yapılması önerilmiştir.

Tablo 41: Birecik Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	İlçede yeterli sanayi alanlarının olmaması, organize sanayi sitesinin 15 yıl gibi geç bir sürede devreye girmesi, yeni yatırımcıya yer gösterilemediğinden dolayı yatırımların Gaziantep'e yapılması	Nizip'le bütünleşen ilçe idari sınırının Nizip'e doğru kaydırılması
		OSB'nin teşvik başvuru dönemi kaçırılmadan gündeme alınmasının sağlanması
		İlçe merkezindeki işletmelerin yeni KSS'ye taşınmasının sağlanması, belediyenin merkezde faaliyet gösteren işletmelerin ruhsatlarını iptal etmesi, ilçedeki tüm işyerlerine yer verilebilmesi için küçük sanayi genişleme alanının da yapılmaya başlanması
2	İlçede elektriklerin her gün kesilmesi nedeniyle cihazların arızalanması, elektrik idaresinde yatırımcıya bürokratik engeller çıkarılması, doğalgazın ilçeye getirilmemesi	Bölgede yüksek olan kayıp kaçak oranları ile etkin mücadele sürdürülmesi
		Elektrik altyapısının düzeltilebilmesi için TEDAŞ yetkilileri ile görüşülmesi
		Sanayi sektörüne destek olan kuruluşların (ajans yatırım destek ofisleri gibi), yatırımcıya kendilerini daha iyi tanıtmaları
		İl/ilçe sanayicilerinin katılım gösterdiği toplantıların organize edilmesi

3	Meslek odaları ve STK'ların ilçede etkinliğinin olmaması	İlçede faaliyet gösteren meslek odaları ve belediye yönetimlerinin katılımcı bir yapı sergilememeleri ve bir grubun etkisi altında kalmaları nedeniyle seçimlerde birden fazla aday çıkmasının desteklenmesi
		Merkezi kuruluşların tıkanan noktalarda insiyatif alması lazım
4	İlçede kurumlararası işbirliğini geliştirecek bir çabanın olmaması, meslek odaları, STK'lar ve kurumlar arasında işbirliğinin olmaması	İlçelerde merkezi kurumlarca yapılan toplantılara yerel yöneticilerin, odaların ve Belediye gibi kuruluşların katılımının sağlanması ve sorunların tartışılması
5	Tarımsal ürünleri işleyecek tesis sayısının yeterli olmaması	Kavlatma ve kırma seviyesinde kalan fıstık işleme tesislerinin, paketleme ve pazarlama üniteleri kurularak geliştirilmesi
		Bölgede yetiştirilen fıstığın ayrı bir marka olarak pazarlanması ve yeni ürünlerin geliştirilmesi
6	Birecik ilçesini Fırat nehrinin karşı yakasına bağlayan köprünün yetersiz olması nedeniyle trafiğin sıkışması ve kazaların yaşanması	Şehrin gelişim aksı doğrultusunda yeni bir köprünün yapılması

Paydaşlar, Birecik ilçesinin sanayi sektörünün olanaklarını ve potansiyellerini çalıştayın son oturumunda değerlendirmiştir.

İlçenin potansiyelleri olarak; Birecik'in eğitim seviyesinin yüksek, yatırım için cazip bir yer olmasının yanında; konum olarak bölge yollarına yakın olması önemli bulunmaktadır. Birecik'in patlıcan üretimi, fıstık üretimi, peynirciliği ve bulgurculuğu önemli olanaklar olarak tanımlanmıştır. Ancak, ilçede soğuk hava depolarının bulunmaması nedeniyle tarımsal ürünlerin fiyatlarının kışın çok düştüğü ve depolama olanaklarının yetersizliği nedeniyle de yazın çok ucuzladığı belirtilmektedir. Ayrıca, Birecik'in otomotiv bakım-onarım sanayinin ve eskisi kadar iyi durumda olmayan hayvancılığının geliştirilmesi için çalışmalar yapabileceği ifade edilmiştir. İlçedeki kelaynakların varlığının turizm potansiyeli yarattığı ancak, turistler için kalacak yer olmaması nedeniyle değerlendirilemediği belirtilmiştir. İlçenin sebze halinin tarihi kalenin yanına yapılmış olası yanlış bulunmakta ve taşınması gerektiği, ilçenin tarihi kültürel mirasının parçası olan 5 tarihi hanın restore edilmediği ifade edilmiştir. İlçenin yeni teşvik sistemi sayesinde önemli sanayi yatırım fırsatları yakaladığı, yeni KSS'nin hemen dolabileceğinden dolayı inşaatı devam eden OSB'nin hızlı bir biçimde bitirilmesi gerektiği

belirtilmiştir. Ayrıca, bölgede Birak adıyla üretilen ayran markasının geliştirilebileceği de düşünülmektedir.

Tablo 42: Birecik Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Birecik ilçesinin eğitim seviyesinin yüksek olması nedeniyle yatırımcılara cazip gelmesi
2	Birecik patlıcanı, kelaynaklar, bulgurculuk ve fıstık üretiminin varlığı
3	İlçede önemli bir turizm potansiyelinin varlığı
4	Hayvancılığın gelişme potansiyeli
5	Yeni teşvik sisteminin ilçede önemli bir sanayi yatırım fırsatı sağlaması
6	Birecik'te ayran üreten bir markanın(Birak) varlığı
7	Bölge yollara yakınlığı sebebiyle otomotiv bakım sanayisinin geliştirilebilme olanağı

3.7.5. Siverek Sanayi Çalıştayı

Siverek İlçesinde gerçekleştirilen sanayi çalıştayına merkezi birimler, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini temsil eden 23 paydaş katılmıştır. Katılımcılar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 43: Siverek Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Selahattin Özdoğan	Siverek Belediyesi	Fen İşleri Müdürü
2	A. Vahit Sevdek	Gıda Mod. Odası	Başkan
3	Serdar Sütlü		Şirket Patronu
4	Cuma Yılmaz	Siverek Belediyesi	Meclis Üyesi
5	Sinan Uçar	Siverek Bal Üreticileri Birliği	Başkan
6	Ayhan Ekinci	Siverek Kuyumcular Odası	Başkan
7	Sabri Karakuş	İlçe TarımMüdürlüğü	Ziraat Mühendisi
8	İzzet Paktoğlu	SAİDER	
9	Sedat Sela	SAİDER	Yönetim Kur. Üyesi
10	Abdulkadir Ural	SAİDER	Yönetim Kur. Üyesi
11	Azad Gül	SAİDER	Genel sekreter
12	Hacı İnan	Siverek Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Başkan
13	Tuğba Gül	Siverek MYO	Öğretim Görevlisi
14	Zehra Bozdağ	Siverek MYO	Öğretim Görevlisi
15	Mustafa Alpselen	Siverek MYO	Öğretim Görevlisi

16	Ramazan Tatar		İmalatçı
17	Mehmetemin Okar	Esnaf ve Kefalet Koop	Başkan
18	Adnan Akçiçek	S.S. Mat. Taş. Koop.	Başkan
19	Ahmet Koşak	Fırıncılar, Kahveciler ve Lokantacılar Odası	Başkan
20	Kafur Ordu	Siverek Küçük Sanayi Sitesi	Başkan
21	Abdulkerim Karaboğa	Siverek Marangoz Es. San. Odası	Başkan Vekili
22	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
23	Ali Baran	Sanayici	Demirci

Siverek sanayi çalıştayında katılımcılar, ilçenin gelişiminin önündeki sorunları, çözüm önerilerini ve olanaklarını değerlendirmişlerdir. Çalıştayda 24 sorun alanı belirlenmiştir.

İlçe sanayisinin gelişimini engelleyen sorunlar;

Tarım politikalarından dolayı küçükbaş hayvancılıkta dalgalanmalar yaşanması ve bu alandaki sanayinin gelişimini engellemesi ilçenin en önemli sorunu olarak belirlenmiştir. İkinci olarak, sanayi sektörü için bölgedeki gerekli altyapının bulunmaması, üçüncü olarak tarımsal sanayiye kaynak sağlayan tarımsal ürünlerin üretiminde kullanılan elektrik, mazot gibi enerji maliyetlerinin çok yüksek olması gösterilmiştir. Siverek'te başvuru yapılan ve Bakanlıktan izin beklenen organize sanayi bölgesinin hala tamamlanamamış olması önemli sorunlar arasında sayılmıştır. İlçede sanayi meslek kollarının gelişimine katkıda bulunacak meslek yüksekokulunun olmaması ve kalifiye elemanın bulunmaması beşinci ana sorun alanı olarak tespit edilmiştir. Kredilere ve desteklere ulaşmak için danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması, yeterince bilgi alınamaması ve teşviklerin ilçe bazında planlanmaması da bir başka problem olarak öne çıkmıştır. Yedinci ana sorun alanı, Kalkınma Ajansı ve diğer destek kuruluşlarının bürokratik işlemlerinin ve başvuru şartlarının güçlükler içermesi; sekizinci ana sorun alanı ise, ihtisasa dayalı imalat sitelerinin bulunmaması ve gıda, hazır giyim gibi işletmelerin merdiven altında hizmet vermesidir. Sanayi ile ilgilenen yatırımcının ve işçilerin eğitiminde sorunlar bulunması ve bu sorunu çözebilecek olan kursların ve seminerlerin ilçede verilmemesi, çıraklık eğitiminin yetersiz olması diğer bir sorun olarak tanımlanmıştır. Onuncu ana sorun alanı ise; sanayicilerin ve kurumların işbirliği yapma alışkanlığına sahip olmaması ve koordinasyon sorunlarının bulunması olarak belirtilmektedir.

Siverek ilçesinin diğer sorunları ise; YİBO'nun üniversiteye tahsis edilmemesi, Devletin sunduğu kredi olanaklarına erişimde güçlükler yaşanması (ilçedeki bankalardan kredi alma şartlarının çok güç olması, teminat bulmakta yaşanan güçlükler ve bankaların ilçedeki evi teminat olarak kabul etmemesi), üreticinin kapasitesini artırmak için teknik ve finansal desteklerin yetersiz olması, İlçede konfeksiyon sektörünün gelişmesi ile ilgili bir potansiyel bulunmasına rağmen, sektörde oluşan katma değerin ilçede kalmayıp İstanbul'a gitmesi (büyük yatırımcıların Siverek'te üretip İstanbul'da satıyor olması nedeniyle katma değerin İstanbul'a kayması), otomotiv bakım ve tarım aletleri sektöründe ilçeye yetkili bayilikler verilmemesi nedeniyle küçük sanayi sitesinin gelişememesi olarak belirlenmiştir.

Tablo 44: Siverek Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Tarım politikalarından kaynaklanan küçükbaş hayvancılıktaki dalgalanmaların, tarıma dayalı sanayinin gelişimini engellemesi	4,9
2	Bölgede sanayi hizmet sektörü için altyapının bulunmaması	4,8
3	Tarımsal sanayiye girdi teşkil eden ve tarımsal ürünlerin üretiminde kullanılan enerji (elektrik, mazot) maliyetlerinin çok yüksek olması	4,4
4	Siverek'te organize sanayinin olmaması, Siverek OSB ile ilgili başvurular tamamlanmasına rağmen Bakanlıktan gerekli izinlerin çıkmaması	4,3
5	İlçede var olan sanayi tesislerinin, ihtiyaç duyduğu işgücünü yetiştirecek meslek yüksekokullarının olmaması ve kalifiye elemanın bulunmaması	4,1
6	Kredi ve desteklere ulaşmak için danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması, bilgi alınamaması, teşviklerin ilçe bazında planlanmaması	4,0
7	Kalkınma Ajansı ve diğer destek kurumlarına başvuru şartlarının zor olması, başvuru sürecinde ağır bir bürokrasisinin olması	3,9
8	İhtisasa dayalı imalat sitelerinin bulunmaması, (gıda, hazır giyim vb.) işletmelerin merdiven altında hizmet vermesi	3,9
9	Sanayi ile ilgili sanayicinin ve işçinin eğitiminde sorunların bulunması, yeterli kurs ve seminer bulunmaması, çıraklık eğitiminin yeterli olmaması	3,8
10	Sanayici ve kurumların birlikte iş yapma alışkanlığının olmaması ve koordinasyon sorunları	3,6
11	Siverek YİBO'nun üniversiteye tahsis edilmemesi	3,6
12	Kurulma aşamasındaki organize sanayi bölgesi için kalifiye eleman ihtiyacını karşılayacak eğitim merkezlerinin bulunmaması	3,6
13	Karacadağ bölgesinde yetişen ters lalenin ticaretinin önünde kota engelinin bulunması ihracat kotası nedeniyle üreticiye ihracat hakkı verilmemesi, Türkiye'de ihracat olanağının sadece 3 işletmenin elinde bulunması	3,6
14	Devletin sunduğu kredi olanaklarına erişimde güçlükler yaşanması, ilçedeki bankalardan kredi alma şartlarının güç olması, bankaların ilçedeki konutları teminat olarak kabul etmemesi	3,6

15	Üreticinin kapasitesini artırmak için teknik ve finansal desteklerin yetersiz olması	3,6
16	Sanayicilerin kendi aralarında bir araya gelmemesi, ortak hareket etme kültürünün gelişmemiş olması	3,6
17	İşletmelerin danışmanlık hizmeti alamaması, devletin bu konuda yeterli destek vermemesi	3,6
18	Yeni teşvik yasasından sonra eski yatırımcının sosyal güvenlik paylarının yükselmesi, eski teşvik sisteminin devam etmemesi	3,5
19	İlçede yüksek düzeyde işsizliğin olması, Üniversite mezunlarının bile iş bulamaması, iş alanlarının yetersizliği	3,4
20	Desteklerin sektörel bazda çeşitlendirilmemiş olması, desteklerin belli bir sektöre verilmesi	3,4
21	1985-2000 yılları arasındaki maliye kaydı olduğu halde Bağkur'a kayıtlı olmayan esnafın sosyal güvenlik kapsamına alınmaması	3,4
22	Sanayicinin sorununun yerinde tespit edilmemesi, kurumların sanayiciyi toplantılara davet ettiği ancak sanayicinin durumunun yeride tespit edilmemesi	3,4
23	Otomotiv bakım ve tarım aletleri sektöründe ilçede yetkili bayilikler verilmemesi bundan dolayı küçük sanayi sitesinin gelişememesi	2,9
24	İlçede konfeksiyon sektörü gelişme göstermesine rağmen sektörde oluşan katma değerin büyük kentlere gitmesi, büyük yatırımcıların Siverek'te üretip İstanbul'da satıyor olması nedeniyle katma değerin İstanbul'a aktarılması	2,8

Siverek'te gerçekleştirilen sanayi çalıştayına katılan paydaşlar belirlenen 24 sorun alanı içerisinden 9 sorun alanını daha öncelikli sorunlar olarak belirlemişlerdir. Puanlama yöntemiyle belirlenen bu sorunlar ilçenin sanayi sektörünün gelişebilmesi için öncelikle çözüm beklemektedir. Öncelikli sorunlar incelendiğinde; hayvancılığa dayalı sanayinin gelişmesinin önündeki sorunlar, enerji maliyetlerinin yüksekliği, nitelikli işgücü eksikliği, kredi ve desteklere ulaşmak için danışmanlık hizmetlerinin yetersizliği ve devletin sunduğu kredi olanaklarına erişimde güçlükler yaşanması olarak özetlenebilir.

Bu öncelikli sorunların çözümüne yönelik olarak ortaya konan çözümler ise hayvancılık faaliyetlerine ilişkin destek ve kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi, ssanayi envanter çalışmasının yapılması, organize sanayi bölgesinin planlanması, meslek liselerinin ve meslek yüksekokullarının sanayi ile ilişkisinin güçlendirilmesi ve devletin sunduğu destek ve kredilere erişeme imkanını arttıracak tedbirler olarak özetlenebilir.

Öncelikli sorun alanları için önerilen çözüm önerilerine daha ayrıntılı bakıldığında;

Tarım politikalarından dolayı küçükbaş hayvancılıkta dalgalanmalar yaşanması ve bu alandaki sanayinin gelişimini engellemesi sorununun çözümü için; devlet desteğiyle kooperatiflere verilen hayvanların durumunun kontrol edilmesi ve denetlenmesi gerektiği belirtilmiş ve kooperatifçiliğin suistimal edilmesini önlemek amacıyla denetim mekanizmalarının geliştirilmesi önerilmiştir. Kooperatiflere teşvik ile verilen hayvanların olup olmadığının düzenli biçimde kontrol edilmesi gerektiği, dolaylı teşvik sisteminin kullanılabileceği, desteğin hayvanlara değil hayvanlardan elde edilen ürünlere verilebileceği, İlçe Mülki İdaresi öncülüğünde süt üreticileri birliğinin kurulması gerektiği ve ilçede günlük 350 ton küçükbaş hayvan sütü potansiyelinin değerlendirmesi amacıyla üretici birliklerine destek verilebileceği ifade edilmiştir.

Sanayi sektörünün gelişimi için yeterli altyapının olmaması sorununun; devletin üreticiyi tanımasını sağlayacak sanayi envanter çalışmasının yapılması, küçük sanayi sitesinde var olan büyük işletmeler için organize sanayi bölgesinin kurulması ve ikinci küçük sanayi sitesinin kurulmasının sağlanması ile çözülebileceği belirtilmiştir.

Tarımsal sanayiye kaynak sağlayan tarım ürünlerinin üretiminde kullanılan enerji maliyetlerinin yüksek olması önemli bir sorun olarak görülmüş ve Akçakale, Suruç ilçelerindeki 1200 tarımsal sulama kanalının DSİ tarafından devralındığı gibi Siverek'te de kuyuların DSİ tarafından devralınabileceği, vatandaştan dönüm başına su parası alınma sisteminin uygulanabileceği ve tarımda kullanılan motorinin desteklenmesi gerektiği çözümler arasında sayılmıştır.

Siverek'te organize sanayi bölgesinin olmaması sorununun çözümü için bölgede yeni bir organize sanayi sitesinin planlanması önerilmektedir.

İlçede sanayi meslek kollarını geliştirecek meslek yüksekokulunun olmaması ve kalifiye eleman bulunamaması sorunlarının çözümü için; meslek liselerinin ve meslek yüksekokullarının sanayi ile olan irtibatının güçlendirilebileceği, otomotiv ve tarım liseleri gibi okulların kurulabileceği, TOBB liseleri gibi bir dönem okulda bir dönem sanayide çalışılan bir sistemle meslek okullarının sanayi ile staj ilişkilerinin kurmasının sağlanabileceği ifade edilmektedir.

Kredilere ve desteklere ulaşmak için danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması, yeterince bilgi alınamaması ve bu teşviklerin ilçe bazında planlanmaması sorununun çözümüne; sanayicinin rehberlik konusunda duyduğu ihtiyacın, kredi ve destek sağlayan kuruluşlarca verilmesinin katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlçede ihtisasa dayalı imalat sitelerinin bulunmaması ve işletmelerin merdiven altında hizmet vermesi sorununun; organize sanayi alanının ihtisas sanayi sitelerini de kapsayacak bir biçimde planlanması, gıda ihtisas sanayisi (peynirciler) gibi küçük sanayi sitelerinin kurulması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

Sanayi konusunda sanayicinin ve işçinin eğitim sorunlarını ortadan kaldırılması için; ilçede tarım lisesi, tarım aletleri ve otomotiv bölümlerinin kurulabileceği, çıraklık eğitim merkezine zorunlu eğitimi bırakmış öğrencilerinde alınmasının sağlanabileceği, sanayicilerin bir araya getirilmesini sağlamak amacıyla devletin organizasyonlar yapabileceği, vergi veren vatandaşa ayrıcalıklar tanınması gerektiği ve kooperatifçiliğin bölgede desteklenmesinin çözüm araçları olarak kullanılabileceği belirtilmektedir.

Devletin sağladığı kredi olanaklarına erişimde yaşanan sıkıntıların çözülebilmesi için; kredi şartları ve teminatların küçük ilçeler de düşünülerek yeniden gözden geçirilmesi gerektiği, Hilvan ilçesinde başvuru sahibi tapulu mülkünü teminat gösterebiliyorken Siverek'te tapulu mülklerin teminat olarak gösterilememesi sorunun çözülmesi gerektiği, Siverek ilçesinin bankaların kara listesinden çıkartılabileceği ve kredi garanti fonlarının bölgede faal olmasının sağlanabileceği ifade edilmektedir.

Tablo 45:Siverek Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm önerileri
1	Tarım politikalarından kaynaklanan küçükbaş hayvancılıktaki dalgalanmaların, tarıma dayalı sanayinin gelişimini engellemesi	• Devlet desteğiyle kooperatiflere verilen hayvanların akıbetinin kontrol edilmesi, denetim mekanizmalarının oluşturulması ve kooperatifçiliğin suistimal edilmesini önleyecek mekanizmaların geliştirilmesi
		• Dolaylı teşvik sistemlerinin geliştirilmesi ve teşviklerin hayvana değil, hayvansal ürünlere verilmesinin sağlanması
		• Süt üreticileri birliğinin kurulmasına İlçe mülki idaresinin öncü olması, ilçede üretilen günlük 350 ton küçükbaş sütün birlik

		aracılığı ile değerlendirilmesi
2	Bölgede sanayi hizmet sektörü için altyapının bulunmaması	• Sanayi envanter çalışmasının yapılması
		• Organize sanayi sitesi olmadığı için küçük sanayi sitesinde faaliyet gösteren büyük ölçekli işletmeler için organize sanayi sitesinin kurulması
		• İkinci küçük sanayi sitesinin kurulmasına öncelik verilerek, desteklenmesi
3	Tarımsal sanayiye girdi teşkil eden ve tarımsal ürünlerin üretiminde kullanılan enerji (elektrik, mazot) maliyetlerinin çok yüksek olması	• Akçakale, Suruç vb. İlçelerde bulunan 1200 tarımsal sulama kuyusunun DSİ tarafından devralındığı gibi, Siverek'te de sulama amaçlı kullanılan kuyuların DSİ tarafından devir alınarak dönüm başına su parası alınması
		• Tarımsal motorinin desteklenmesi
4	Siverek'te organize sanayinin olmaması, Siverek OSB ile ilgili başvurular tamamlanmasına rağmen Bakanlıktan gerekli izinlerin çıkmaması	• Başvurusu tamamlanan OSB'ye Bakanlık tarafından izin verilmesi
		• Bölge planında organize sanayi sitesi planlanmalı
5	İlçede var olan sanayi tesislerinin ihtiyaç duyduğu işgücünü yetiştirecek meslek yüksekokullarının olmaması ve kalifiye elemanın bulunmaması	• Meslek liselerinin ve MYO'larının sanayi sektörü ile olan ilişkisinin güçlendirilmesi
		• Otomotiv lisesi, tarım lisesi gibi liselerin kurulması ve sanayi sektörü ile bağlantılarının güçlendirilmesi (TOBB liseleri gibi bir dönem okulda bir dönem sanayide çalışmalı)
6	İhtisasa dayalı imalat sitelerinin bulunmaması, (gıda, hazır giyim vb.) işletmelerin merdiven altında hizmet vermesi	• Sanayicinin rehberlik ihtiyacının ilgili destek kuruluşlarınca sağlanması
		• Organize sanayi alanları planlanırken, ihtisas sanayiler içinde ayrı yerler oluşturulması
		• İhtisas küçük sanayi sitelerinin kurulması (gıda ihtisas vb.)
		• Peynirciler ihtisas sanayi sitesinin kurulması
7	Sanayicinin ve işçinin eğitiminde sorunların bulunması, yeterli kurs ve seminerlerin bulunmaması, çıraklık eğitiminin yeterli olmaması	• Tarım lisesinin, tarım aletleri ve otomotiv bölümünün kurulması
		• Çıraklık eğitim merkezine zorunlu temel eğitimi terk etmiş öğrencilerinde alınmasının sağlanması
		• Sanayinin bir araya getirilmesi için devletin organize etmesi ve vergi veren vatandaşa ayrıcalıklar sunması gerekir
		• Kooperatifçiliğin bölgede desteklenmesi

8	Devletin sunduğu kredi olanaklarına erişimde güçlükler yaşanması, ilçedeki bankalardan kredi alma şartlarının güç olması, bankaların ilçedeki konutları teminat olarak kabul etmemesi	• Kredi şartlarının ve teminatın küçük ilçeler de düşünülerek revize edilmesi • Siverek'in bankaların kara listelerinden çıkarılması • Kredi garanti fonlarının bölgede ki etkinliklerinin arttırılması

Siverek'te sanayinin gelişimi açısından belirlenen olanaklar; hayvancılık, coğrafi konum avantajı ve bu avantajın sunduğu lojistik imkanlar, yöresel ürünlerin doğru bir şekilde pazarlanarak yerel markalar haline getirilme potansiyeli olarak belirtilebilir.

Katılımcılar çalıştayda, Siverek'in geliştirebilecek alanlarını, olanaklarını ve potansiyellerini ifade etmişlerdir. Siverek ve çevresinde hayvancılığın ön plana çıktığı, büyükbaş hayvancılıkta rekabetin çok fazla olması nedeniyle küçükbaş hayvancılığın özendirilmesi gerektiği ve hayvancılığa bağlı et ve et ürünleri entegre tesislerinin kurulma potansiyeli bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, ilçenin hayvancılığa bağlı olarak ciddi bir yün potansiyeli bulunduğu belirtilmiştir. Siverek yağsız peyniri, Karacadağ yağı, Siverek tereyağı ve Siverek örgü peyniri gibi yerel ürünlerin desteklenmesi gerektiği, Siverek peynirciliğinin önemli potansiyele sahip olmasına rağmen, peynir sanayinin merdiven altı çalışma koşullarının düzeltilerek organize edilmesi istenmektedir. Diğer taraftan Siverek şire üzümü, Karacadağ pirinci, Siverek katine narı, Siverek peyniri, Siverek siyah doğal taşı, Siverek kuzu başı peyniri ve Siverek yavan yağsız peyniri gibi markalaştırılabilir ürünlerin bulunduğu belirtilmiştir. Karacadağ bölgesinde yetişen ancak kota nedeniyle yeterince ticareti yapılamayan ters lalenin öne çıkarılması gerektiği ifade edilmektedir. Siverek'in Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman illerinin kesişim noktasında bulunmasından dolayı ciddi bir avantajı bulunduğu, bu nedenle bölgesel lojistik merkez olabileceği ve pazara erişim olanaklarının genişleyebileceği belirtilmektedir. Bölgede ciddi bir domates üretimi olmasına rağmen, salça fabrikası bulunmaması bu potansiyelin değerlendirilmesinin önünde engel olarak görülmektedir. Ayrıca, Siverek ilçesinde sertifikalı organik tarımın gelişme potansiyeli bulunduğu, bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için üreticilerin organize edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tablo 46: Siverek Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Siverek ve çevresinin en önemli hammaddesi hayvancılık olduğundan hayvancılığa dayalı sanayinin gelişme potansiyeli
2	Siverek-Karacadağ yağı, tereyağı, Siverek örgü peyniri gibi yerel ürünlerin varlığı
3	Karacadağ bölgesinde yetişen ters lalenin ticaretinin (kota ile ilgili sorunlar aşılırsa) gelişme potansiyeli
4	Peynircilik ve buna bağlı sanayinin gelişme potansiyeli
5	Siverek'in coğrafi konumu itibariyle var olan avantajlarından dolayı bölgenin lojistik merkez olma potansiyeli
6	Siverek Şire üzümü, Karacadağ pirinci, Siverek Katine narı ve Siverek siyah doğal taşının markalaştırılma potansiyeli
	Siverek kuzu başı peyniri, yavan yağsız peyniri, Siverek odun fırınlarından tırnak ekmeği ve yün potansiyeli
7	Karacadağ pirincinin pazarlanabilir bir marka haline getirilmesi potansiyeli
8	Siverek bölgesinde üretilen domateslerin işlenebileceği bir salça fabrikasının kurulma potansiyeli
9	Karacadağ kayak merkezinin gelişme potansiyeli
10	Hayvancılık potansiyeline bağlı olarak et ve et ürünleri entegre tesislerinin kurulma olanakları
11	Organik tarım ve hayvancılık potansiyelinin sertifikalandırılarak değerlendirilmesi potansiyeli

3.7.6. Viranşehir Sanayi Çalıştayı

Şanlıurfa'ya bağlı Viranşehir İlçesinde gerçekleştirilen sanayi çalıştayına 19 paydaş katılmıştır.

Tablo 47: Viranşehir Sanayi Çalıştayına Katılan Kurumlar

No	Adı-Soyadı	Kurumu-Birimi	Unvanı
1	Hikmet Kırmızıtaş	Meslek Yüksek Okulu	Öğretim Görevlisi
2	Nusret Ekinci	VİRGİAD	Mühendis
3	Abdullah Başer		Marangoz
4	Abdulhalim Tepret	Sanayi ve Ticaret Odası	Başkan
5	Tahir H. Kellecioğlu	GAP BKİ	Uzman
5	Hasan Çetiner	Viranşehir Esnaf ve Kefalet Kooperatifi	Başkan
6	Muharrem İşcan	Umut Elektrik	Esnaf
7	Eyyüp Yağmur	MAYSAN Sulama Sistemleri	Müdür
8	Mehmet Atakay	Küçük Sanayi Kooperatifi	Başkan
9	Mustafa Bayrak	Bayrak PVC	PVC Doğrama
10	Halil Demir	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	Genel Sekreter
11	Suna Uluğtürken	Viranşehir Belediyesi	Başkan Yard.

12	Halil Geçici	SS Küçük Sanayi	Müdür
13	Nilgün Nebati	Taç Perde	İşletme Yardımcısı
14	İbrahim Beslenen	NANSA Sulama Sistemleri	Müdür
15	Sait Yazar	NANSA Sulama Sistemleri	Muhasebe
16	Bahri Palmecinek	OSB Başkanı	
17	İbrahim Direk	Memoş Petrol	
18	Asye Bilici	Taç Perde	İşletmeci
19	Muharrem İşcan	Umut Elektrik	İşletmeci

Düzenlenen çalıştaya katılan paydaşlar, Viranşehir sanayisi hakkında ana sorun alanlarını tespit etmişler ve bu alanları önem derecelerine göre sıralamışlardır. İlçe sanayisinin 31 ana sorun alanı olduğu görülmektedir.

Katılımcılar tarafından belirlenen sorun alanları:

OSB'nin iç yollarının yapılmaması, doğalgazın ilçeye getirilmemesi, Viranşehir organize sanayi sitesine devlet desteğinin sağlanmaması, Viranşehir'de küçük sanayi sitesinin olmaması nedeniyle işletmelerin yerleşim yerleri içinde kalması ve kurulan kooperatiflere devlet desteği sağlanmaması en önemli iki sorun olarak belirtilmiştir. Üçüncü olarak, Viranşehir ilçesine doğalgazın getirilmemesi sorun olarak görülmektedir. Sanayide elektrik dalgalanmalarının yaşanması ve enerji maliyetlerinin yüksek olmasının işletmelerin imalat çalışmalarını engellemesi ve rekabeti azaltması dördüncü ana sorun olarak tanımlanmıştır. Destek mekanizmalarında ve resmi işlemlerde ağır bürokratik bir yapının varlığı da çözülmesi istenen bir sorundur. İlçedeki meslek okulunda ihtiyaç duyulan bölümlerin -örneğin; sanayicinin ihtiyaç duyduğu elektrik bölümünün- olmaması altıncı ana sorun alanı olarak, sanayiciye danışmanlık hizmeti verilmesi konusunda devletin yeterli desteği sağlamaması yedinci ana sorun alanı olarak belirtilmiştir. Destek projelerinde, proje öncesi verilen danışmanlığın proje sonrası devam ettirilmiyor oluşu ve sanayiciye yatırım-işletme-pazarlama alanlarını kapsayan danışmanlık hizmetinin verilmeyişi çözülmesi istenen bir problem olarak tanımlanmıştır. Dokuzuncu ana sorun alanı olarak sanayi ve ticaret odasının bağımsız olmayıp Şanlıurfa'ya bağlı olması gösterilmiş, onuncu sorun alanı olarak ise, Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın çalışmalarının iş sahasına yansıtılamaması olarak tanımlanmıştır.

Yapılan puanlama çalışmasında daha az puan alan ancak, ilçede sanayinin gelişiminin önünde engel teşkil eden daha fazla sorun alanı bulunmaktadır. Diğer sorun alanları incelendiğinde; sanayicilerin proje değerlendirmelerini yeterince şeffaf bulmadığı, kadın girişimcilerin kooperatif kurmakta maddi sorunlar yaşadığı, mikro kredi faizlerinin çok yüksek olduğu, küçük girişimcinin ve esnafın destek alabilmek için yaptığı başvuruda istenen destek koşullarının sağlanmasının güç olduğu, ticaret borsasının ilçede kurulamadığı, finansal kaynaklara erişim ve pazar araştırmalarının yeterli olmadığı, İlçede sanayicinin ihtiyaç duyduğu eğitim alanlarında nitelikli eğitici personelin bulunmadığı bu durumun sanayinin gelişmesini engellediği, sanayicinin profesyonel bir yönetime sahip olmadığı, mesleki eğitim ile ilgili eğitimlerin ve desteklerin amacına ulaşamadığı, eğitim ihalelerini alan özel sektör temsilcilerinin nitelikli olmadığı, girişimcilik kurslarının amacına hizmet etmediği, süt toplama sürecinde faaliyet gösteren üretici birliklerinin gelişemediği, el işi yapan ve geçimini bundan sağlayan kadın girişimcilerin ürünlerini satacak pazar bulamadığı, bölgede ahşap imalatı için gereken ağacın bulunmadığı bu nedenle ağaçlandırma çalışmaları yapılması gerektiği, ilçedeki çırçır fabrikalarının sigortalandırılamadığının belirtildiği görülmektedir..

Tablo 48: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Ana Sorun Alanları

No	Ana Sorun Alanları	Puan
1	Viranşehir organize sanayi sitesine devlet desteği verilmemesi (OSB'nin iç yollarının yapılmaması, doğalgaz gelmemesi)	5,0
2	Viranşehir'de resmi küçük sanayi sitesinin olmaması, işletmelerin yerleşim yerleri içerisinde kalması, kurulan kooperatife devlet desteğinin verilmemesi	4,7
3	Viranşehir ilçesinde doğalgaz ile ilgili bir çalışma yapılmaması	4,6
4	Sanayide yaşanan elektrik dalgalanmaları nedeniyle işletmelerin imalat çalışmalarının engellenmesi ve enerji maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle sanayinin rekabet edilebilirliğini azaltması	4,4
5	Destek mekanizmalarında ve resmi işlemlerde ağır bir bürokrasinin olması	4,4
6	İlçedeki meslek yüksekokulundaki bölümlerin ilçe ihtiyaçlarına göre tasarlanmaması, sanayici için ihtiyaç olan elektrik bölümünün açılmaması	4,4
7	Sanayicinin danışmanlık konusunda özel sektöre muhtaç kalması, devletin kendisinin yeterli danışmanlık hizmeti vermemesi	4,3
8	Destek programlarında proje öncesi kurum tarafından verilen danışmanlığın daha sonra devam etmemesi, sanayiciye yatırım-pazarlama-işletme konularında danışmanlık hizmetinin devamlı verilmemesi	4,3
9	Sanayi ve Ticaret Odasının Şanlıurfa'ya bağlı olması, odanın bağımsız olmaması	4,2
10	Karacadağ Kalkınma Ajansının çalışmalarının iş sahasına yansımaması	4,2
11	Proje değerlendirmelerinde yeterli şeffaflığın olmaması	4,2

12	Kadın girişimcilerin kooperatif kurmakta maddi sorunlar yaşaması, mikro kredilerin faizlerinin çok yüksek olması	4,2
13	Küçük girişimci ve esnaf destek için başvurduğunda koşullarının ağır olması	4,2
14	Ticaret borsasının bağımsız olmaması, ilçede kurulmaması	4,2
15	Finansal kaynaklara erişim ve pazar araştırmalarının yeterli olmaması	4,1
16	İlçede sanayicinin ihtiyaç duyduğu alanlarda eğitimli personelin bulunmaması nedeniyle profesyonel sanayinin gelişememesi, sanayicinin profesyonel yönetime sahip olmaması	4,1
17	İşletmelerin ağırlıkla aile işletmeleri biçiminde olması, küçük işletmelerde aile bireylerinin işe devam etmediği durumlarda işletmenin kapanması	4,1
18	Bölge içinden ve bölge dışından ilçeye yatırım çekilememesi (öz sermayenin de bölgeden gitmesi)	4,1
19	Endüstriyel gelişme için üniversite ve ilgili kuruluşlardan yeterli destek alınmaması (üniversitenin sanayiden kopuk olması)	4,1
20	İhracatçılar için bölgede bir birlik olmaması	4,1
21	Sanayi ile ilgili çalıştayların yeterince duyurulmaması	4,1
22	Mesleki eğitimlerin ve desteklerin amacına ulaşmaması, eğitim ihalelerini alan özel sektör temsilcilerinin nitelikli olmaması, girişimcilik kurslarının da amacına hizmet etmemesi	4,0
23	El işi yapan ve geçimini yaptığı elişlerinden sağlayan kadın girişimcilerin ürünlerini satacak pazar bulamaması	4,0
24	Çiftçiye verilen üretim desteğinin küçük esnafa verilmemesi	3,9
25	Kalkınma Ajansının verdiği desteklerin yılın her ayına yayılmaması, desteklerin dönemsel açılması	3,9
26	Sulama sistemlerine verilen 0 faiz desteğinin sulama imalatçısına verilmemesi	3,9
27	Devletin sanayi politikasının (Can suyu kredileri gibi kredilerden yararlanamama) küçük esnafa göre yapılandırılmaması	3,8
28	Süt toplamada üretici birliklerin gelişmemesi	3,8
29	Bölgede ahşap imalatı için ağaçlandırma çalışmalarının yapılmaması	3,8
30	Bankaların, küçük esnafın kredi taleplerini reddetmesi, kredi koşullarının (bilanço, teminat gibi sorunlar) zor olması	3,7
31	İlçedeki çırçır fabrikalarının sigortalandırılmaması	3,3

Çalıştaya katılan paydaşlar 31 sorun alanı içerisinde yer alan 8 sorun alanının daha öncelikli sorunlar olduğunu belirlemişlerdir. Puanlama yöntemiyle belirlenen ve ilçenin sanayi sektöründe öncelikle çözüm bekleyen bu sorunların; organize sanayi sitesine devlet desteği verilmemesi ve ilçede küçük sanayi sitesinin olmaması, enerji maliyetlerinin ve mikro kredilerin faizlerinin yüksekliği, destek mekanizmalarına ilişkin sorunlar, meslek yüksekokulundaki bölümlerin ilçe ihtiyaçlarına göre tasarlanmaması olduğu görülmektedir.

Çalıştayda belirlenen öncelikli sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiş ve bu önerilerin yaşama geçirilmesiyle İlçenin sanayi sektöründe gelişme gösterebileceği ifade edilmiştir.

Çözüm önerileri incelendiğinde;

OSB'nin iç yollarının yapılmaması, ilçeye doğalgazın getirilmemesi ve Viranşehir organize sanayi sitesine yeterli devlet desteğinin sağlanmaması sorunlarına ortak çözümler üretilmiştir. Yapılan öneriler, Kalkınma Ajansına yapılan proje başvurunun kabul edilmesi halinde sanayi altyapısının geliştirilmesi projesinin Kalkınma Bakanlığı'nın programına alınmasının sağlanabileceği, 3000 metre yolun asfalt çalışmasının yapılması için gerekli görüşmelerin yapılabileceği ve doğalgazın yatırım programının öğrenilebileceği ifade edilmiştir.

Viranşehir'de kurulu bir küçük sanayi sitesinin olmaması nedeniyle işletmelerin yerleşim yerleri içerisinde kalması ve kurulan kooperatife devlet desteğinin verilmemesi gibi sorunların çözümü için; mahalle aralarına yayılmış küçük sanayicilerin küçük sanayi sitelerine taşınmasının sağlanması gerektiği, bunun sağlanması halinde yeni bir küçük sanayi sitesinin kurulması gerekeceği belirtilerek, Viranşehir'de küçük sanayi yapılabilecek hazine arazisinin bulunduğu ve 3700 dönümlük hazine arazisinin 140 dönümlük bölümünün tapusunun alındığı ve yeni tahsislerle bu alanın 240 dönüme çıkartılabileceği belirtilmiştir.

Sanayi sektörünü olumsuz önde etkileyen elektrik dalgalanmaları ve enerji maliyetlerinin yüksek olmasının, işletmelerin imalat çalışmalarını engellediği ve rekabeti olumsuz yönde etkilediği, bu nedenle özellikle güneş enerjisi olmak üzere alternatif enerji kaynaklarının kullanımının özendirilmesi ve teşvik edilmesi gerektiği, küçük işletmelerin enerji maliyetlerinin düşürülmesinin sağlanması, sanayi elektrik hatlarının yerleşim alanlarından ayrı tutulması, buna bağlı olarak sanayinin ortak bir alanda üretim yapması amacı ile sanayi sitelerinin kurulup sorunlarının çözülmesi, dalgıç pompalarının kullanılması için kompanzasyon panolarının eklenmesi, merdiven altında ve evlerde faaliyet gösteren küçük işletmeler için İŞGEM merkezlerinin kurulmasının yararlı olabileceği ifade edilmiştir.

Destek mekanizmalarında ve resmi işlerde ağır bir bürokrasinin olması sorununun çözümü için; bürokrasi algısının destek kriterleri ile karıştırılmaması ve destek mekanizmaların yerel ihtiyaçları göre yeniden yapılandırılması gerektiği belirtilmektedir.

İlçedeki meslek yüksekokulundaki bölümlerin ilçe ihtiyaçlarına göre tasarlanmaması sorununun çözümü olarak; organize sanayi içinde uygulamalı eğitim merkezi kurulması, bölgedeki ihtiyacın işgücü analiz çalışmaları yapılarak belirlenmesi gerektiği ve analiz sonuçlarına bağlı olarak meslek yüksekokulunda açılacak bölümlerin belirlenmesi istenmektedir. Ayrıca, meslek yüksekokulunda bölge sanayicisinin ihtiyaç duyduğu bilinen işkollarına nitelikli eleman yetiştirmek için elektrik, sulama ve tarım gibi bölümlerin açılabileceği belirtilmektedir.

Kadın girişimcilerin kooperatif kurmakta maddi sorunlar yaşaması ve mikro kredilerin faizlerinin çok yüksek olması sorununu çözmek amacıyla; girişimcilerin SODES programlarına proje yazarak destek istemesi önerilmektedir.

Çırçır fabrikalarının sigorta kapsamına alınmaması sorununu çözmek amacıyla sigorta şirketleri ile yeni görüşmelerin yapılması talep edilmektedir.

Tablo 49: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Öncelikli Sorun Alanları Çözüm Önerileri

No	Öncelikli Sorun Alanları	Çözüm Önerileri
1	Viranşehir organize sanayi sitesine devlet desteği verilmemesi (OSB'nin iç yollarının yapılmaması, doğalgaz gelmemesi)	• Kalkınma Ajansına başvurusu yapılan projenin Kalkınma Bakanlığı yatırım programına alınmasının sağlanması
	Viranşehir ilçesinde doğalgaz ile ilgili bir çalışmanın yapılmaması	• 3000 m yolun asfalt çalışmasının Karayolları tarafından yapılmasının sağlanması
		• Viranşehir'e getirilmesi düşünülen doğalgaz boru hattının yatırım programının öğrenilmesi ve programın öne çekilmesinin sağlanması
2	Viranşehir'de resmi küçük sanayi sitesinin olmaması, işletmelerin yerleşim yerleri içerisinde kalması, kurulan kooperatife devlet desteğinin verilmemesi	• Mevcut sanayi sitesinin nerede ise 2 katı miktarda olan mahalle aralarına yayılmış olan küçük sanayicileri içerisine alabilecek yeni bir sanayi sitesinin kurulmasının sağlanması
		• Viranşehir'de 400 işletmelik küçük sanayi sitesinin yapılması için gerekli olan 240 dönümlük arazinin, tapusu alınan 140 dönümlük kısmına ek olarak 100 dönümlük bölümününde tahsis edilmesinin sağlanması

3	Sanayide yaşanana elektrik dalgalanmaları nedeniyle işletmelerin imalat çalışmalarının engellemesi ve enerji maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle sanayinin rekabet edilebilirliğini azaltması	• Alternatif enerji kaynaklarının (özellikle güneş enerjisi) kullanılmasının özendirilmesi ve teşvik edilmesi
		• Küçük işletmelerin enerji maliyetlerinin düşürülmesi
		• Sanayi elektrik hatlarının yerleşme yerlerine giden elektrik hatlarından ayrılması ve sanayicilerin sanayi sitelerinde üretim yapmasının sağlanması, sanayi sitelerinin kurulma ve faaliyete geçmelerini engelleyen sorunların ortadan kaldırılması
		• Dalgıç pompaların kullanımı için kompanzasyon panolarının eklenmesi
		• Merdiven altında faaliyet gösteren veya evlerdeki küçük işletmeler için İŞGEM merkezlerinin kullanılması
4	Destek mekanizmalarında ve resmi işlemlerde ağır bir bürokrasinin olması	• Destek mekanizmalarının yerel ihtiyaçlara göre yeniden yapılandırılması
5	İlçedeki meslek yüksekokulundaki bölümlerin ilçe ihtiyaçlarına göre tasarlanmaması, sanayici için ihtiyaç olan elektrik bölümünün açılmaması	• Organize sanayi içerisinde uygulamalı eğitim merkezinin kurulması
		• Bölgede ihtiyaç olan meslekler için MYO'da açılacak bölümlerin belirlemesi için işgücü analizi çalışmalarının yapılması
		• MYO 'da ilçede ihtiyaç duyulan elektrik, tarım, sulama vb. bölümlerin açılması
6	Kadın girişimcilerin kooperatif kurmakta maddi sorunlar yaşaması, mikro kredilerin faizlerinin çok yüksek olması	• Kadın girişimcilere SODES programlarından destek almalarının sağlanması amacıyla proje yazım eğitiminin verilmesi
		• Kadın kooperatiflerinin kurulması için destek verilmesi
7	İlçedeki çırçır fabrikalarının sigortalandırılmaması	• Çırçır fabrikalarında eskiden yaşanan sigorta suistimalleri dolayısıyla sigorta yapılmıyor olması sorununun çözümü için yetkili kurumların girişimlerde bulunması

Viranşehir ilçesinin sanayi sektöründeki olanakları ve potansiyelleri katılımcılar tarafından değerlendirilmiş ve 2013-2014'te 377 bin dönüm tarım arazisinin sulamaya açılacağı, Mardin kanalının 2017'ye kadar sulayacağı alanın ise 200 bin hektar civarında olduğu, bu duruma bağlı olarak tarımsal üretimin gelişme potansiyeli bulunduğu belirtilmiştir. İlçenin meyvecilik ve sebzeciliğinin sulamaya bağlı olarak artış göstereceği de beklenmektedir. Ayrıca, ilçede üretilen mısır ve pamuğun üretim miktarında yaşanan artışa bağlı olarak yeni depolama tesislerinin inşa edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bölgede

yetişen keme mantarı bitkisinin toplanması ve pazarlanması olanakları bulunduğu, Viranşehir'e endemik şerengo sebzesinin yaygın olarak yetiştirilmesinin sağlanabileceği, Viranşehir'de bulunan zeytin ağaçlarından zeytin ve zeytinyağı üretimi yapılabileceği, ilçede nar üretimi yapıldığı ancak, üretilen ürünleri işleyecek tesislerin bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, artan tarımsal üretime bağlı olarak tarımsal ürünleri işleyecek sanayi tesislerinin kurulma potansiyelinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Damla sulama sistemleri ise bölge adına önemli bir fırsat olarak görülmekte ve bu alanda yapılacak yatırımlarla damla sulama sistemlerinin bölge ülkelerine de ihracat edilebileceği belirtilmektedir.

Tablo 50: Viranşehir Sanayi Çalıştayı Olanaklar-Potansiyeller

No	Olanaklar
1	Sulama kanallarının bitmesiyle 377 bin dönüm alanın sulamaya açılması sonrasında tarımsal üretimin artma potansiyeli
2	Viranşehir'de mısır ve pamuk üretimi artışı nedeniyle depolama tesislerinin yapılması olanakları
3	Bölgede yetişen keme mantarının (patatese benzer, terfezia boudieri chatin mantarının) pazarlanma olanakları ve patenti Viranşehir'e ait olan Şerengo sebzesinin yetiştirilmesinin yaygınlaşma potansiyeli
4	Viranşehir'de sulamanın artması ile birlikte sebzecilik ve meyveciliğin gelişme potansiyeli
5	Viranşehir'de zeytin ağaçlarının var olması nedeniyle zeytinyağı üretiminin yapılabilme potansiyeli ve bölgedeki nar üretimini işleyebilecek tesislerin kurulma potansiyeli
6	Damla sulama sistemleri imalatı ile Viranşehir'den bölge ülkelerine ihracat yapılabilme potansiyeli

III. TRC2 BÖLGESİ SANAYİ ÇALIŞTAYLARI ANKET RAPORU

1. SANAYİ SEKTÖRÜ ANKET RAPORU

1.1. Sanayi Sektör Paydaşları Görüş, Tutum ve Önerileri Araştırma Raporu

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın çağrısıyla Şanlıurfa ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştaylarda toplam 155 adet sanayi anketi gerçekleştirilmiştir. Anketler çalıştay toplantılarında tartışma sürecinin öncesinde katılımcılara uygulanmıştır. Bölgedeki sanayi, turizm ve tarım paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay oturumlarında; turizm sektörü paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde elde edilen 155 anketin verileri, SPSS veri analiz programıyla analiz edilmiş ve sonuçlar rapor olarak sunulmuştur.

1.2. Çalıştay Katılımcısı Sektör Paydaşlarının Dağılımı ve Kurum Temsilcilerinin Demografik Özellikleri

Sanayi sektörü paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilen anketlerin il ve ilçeye göre dağılımları, katılımcıların temsil ettikleri kurumsal yapılar, katılımcıların demografik nitelikleri, verilerin analizi sonucunda aşağıda ortaya konulmuştur.

Bölgedeki sanayi sektörü paydaşı olan katılımcıların illere göre dağılımı: Çalıştay katılımcısı sanayi sektörü paydaşlarının illere göre dağılımının yer aldığı tablo değerlendirildiğinde, katılımcıların % 57'sinin Şanlıurfa, % 43'ünün Diyarbakır İli'nden geldiği görülmüştür.

Tablo 51: Katılımcıların Geldikleri İle Göre Dağılımı

Katılımcıların İli	Sayı	%
Diyarbakır	66	43
Şanlıurfa	89	57
Toplam	**155**	**100**

Bölgedeki turizm sektörü paydaşları olan katılımcıların ilçelere göre dağılımı: Sanayi sektörü paydaşı olan araştırma katılımcılarının % 18'i Diyarbakır İl Merkezi, % 15'i Şanlıurfa İl Merkezi temsilcileridir.

Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın ilçelerinden gelen katılımcıların dağılımı; Viranşehir (% 23), Bismil (% 33), Birecik (% 11), Silvan (% 7), Ergani (% 3), Suruç (% 3), Akçakale (% 3), Eğil (% 1), Çüngüş (% 1), Lice (% 1), Hani (% 1), Kulp (% 1) olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 52: Katılımcıların Geldikleri İlçelere Göre Dağılım

Katılımcıların İlçesi	Sayı	%
Diyarbakır Merkez	27	18
Şanlıurfa Merkez	22	15
Ergani	5	3
Silvan	11	7
Çınar	3	2
Çüngüş	1	1
Eğil	1	1
Lice	2	1
Hani	1	1
Kulp	1	1
Viranşehir	35	23
Birecik	16	11
Bismil	19	13
Akçakale	4	3
Suruç	4	3
Toplam	**152**	**100**

Sanayi paydaşı katılımcıların temsil ettikleri kurumlar: Çalıştayda yer alan sanayi sektörü paydaşlarının temsil ettikleri kurumsal yapılar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Katılımcıların % 34'ü sanayi sektöründe paydaş olarak yer alan resmi kurumların temsilcileri, % 37'si sanayi sektörü içinde yer alan STK'lar, % 17'si sanayi sektöründe faaliyet gösteren özel kuruluşlar ve % 1'i bölgedeki üniversitelerin temsilcileridir.

Katılımcıların temsil ettikleri kurumsal yapılar değerlendirilirken, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ve Sanayi alanında yapı kooperatiflerinin temsilcileri "küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri" olarak nitelendirilmiştir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri katılımcılarının oranı % 11'dir.

Tablo 53: Katılımcıların Temsil Ettikleri Kurumlar

Kurumlar	Sayı	%
Resmi Kurum	53	34

Özel Sanayi Kuruluşu	26	17
STK	57	37
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	17	11
Üniversite	2	1
Toplam	**155**	**100**

Katılımcıların mesleki durumları: Katılımcıların temsil ettikleri kurumsal yapı içindeki mesleki durumlarının dağılımı aşağıda değerlendirilmiştir.

Katılımcıların % 12'si resmi kurumda üst düzey yönetici, % 11'i resmi kurumda orta düzey yönetici, % 13'ü resmi kurumda uzman-akademisyendir.

Özel sektör sanayi kuruluşu temsilcilerinin mesleki durumlarına göre dağılımları; % 13'ü özel sektörde üst düzey yönetici, % 4'ü özel sektörde orta düzey yönetici, % 1'i özel sektör çalışanı olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların % 36'sı STK temsilcisidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların mesleki durum ve kurumsal yapılarındaki çeşitlilik, sektörel yapı ve mevcut durum-sorunlara ilişkin farklı bakış açılarını bir araya getirmek açısından fayda sağlamıştır.

Tablo 54: Katılımcının Mesleki Durumu

Katılımcının Mesleki Durumu	Sayı	%
Resmi Kurumda Üst Düzey Yönetici	19	12
Resmi Kurumda Orta Düzey Yönetici	17	11
Resmi Kurumda Uzman-Akademisyen	20	13
STK Temsilcisi	56	36
Sanayi Birliği Örgütlenme Temsilcisi	16	10
Özel Sektörde Üst Düzey Yönetici	20	13
Özel Sektörde Orta Düzey Yönetici	6	4
Özel Sektörde Çalışan	1	1
Toplam	**155**	**100**

Katılımcıların eğitim düzeyi: Katılımcıların eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde, sektör bileşeni dâhilinde yer alan katılımcılarının yarıya yakınının (% 46) üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Lise mezunu olan katılımcıların oranı % 25, ortaokul ve daha altında eğitim durumuna sahip olan katılımcıların oranı % 19'dur.

Katılımcıların % 11'i eğitim durumu sorusuna cevap vermemiştir.

Tablo 55: Katılımcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
Ortaokul ve Altı	29	19
Lise	38	25
Üniversite	71	46
Cevap Yok	17	11
Toplam	**155**	**100**

1.3. Bölge Sanayi Sektöründe Rol Alan Kurumsal Yapıların Çalışma Alanları

Sanayi sektöründe faaliyet gösteren kurumların hizmet sektöründeki ve üretim sektöründeki öncelikli çalışma alanları ayrı değerlendirmeler içinde verilmiştir.

Katılımcı kurumların hizmet sektöründeki öncelikli çalışma alanları: Katılımcı kurumların hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanları aşağıda verilmiştir. Hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanlarına verilen cevap oranları değerlendirildiğinde, katılımcıların % 54'ünün öncelikli çalışma alanları sorusuna cevap verdiği görülmektedir. Birinci öncelikli çalışma alanı % 54 oranında belirtilmiştir. Katılımcıların % 37'si birinci öncelikli çalışma alanının yanında ikinci öncelikli çalışma alanı da belirtmiştir. Katılımcıların % 18'i ise birinci ve ikinci çalışma alanıyla birlikte üçüncü çalışma alanını da ortaya koymuştur.

Tablo 56: Üretim Sektörü İçindeki Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Öncelikli Çalışma Alanları %	Birinci Öncelikli Çalışma Alanı		İkinci Öncelikli Çalışma Alanı		Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	83	54	58	37	28	18

Kurumsal yapıya göre kurumların hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları: Kurumların hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları

değerlendirildiğinde, tüm kurumlar içinde gıda sektörünün öne çıktığı görülmektedir. resmi kurumların hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları arasında öne çıkan alanlar, gıda (% 32), makine-kimya sanayi (% 21), dokuma sanayi (% 14) ve araştırma-analiz (% 11) çalışmalarıdır.

Özel sanayi kuruluşlarının üretim sektörü içindeki öncelikli çalışma alanlarının başında; dokuma sanayi gelmektedir (% 43). Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 21'i makine-kimya sanayisini, % 7'si gıdayı birinci öncelikli çalışma alanları arasında belirtmiştir.

Tablo 57: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Üretim Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	Ulaşım	Inovasyon	Araştırma-analiz	Sanayi altyapısı geliştirme	Gıda	Makine-kimya sanayi	Fon sağlama-danışmanlık	Maden sanayi	Demir-çelik sanayi	Orman ürünleri sanayi	Dokuma sanayi	
Resmi Kurum	4	0	11	4	32	21	4	4	0	7	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	0	0	7	21	0	7	14	7	43	100
STK	0	0	0	3	28	14	3	3	14	3	31	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	9	0	0	18	55	0	0	0	9	9	100
Üniversite	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	2	1	3	2	20	19	2	3	6	5	20	83
Birinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	2	1	4	2	24	23	2	4	7	6	24	100

Kurumsal yapıya göre kurumların üretim sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanları: Kurumların üretim sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 41'i gıda, sanayisini; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 33'lük eşit oranlarla makine-kimya sanayi, maden sanayi, orman ürünleri sanayisini; STK temsilcilerinin % 50'si gıda sanayini; küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 30'luk eşit oranlarla gıda ve makine-kimya sanayini ve üniversite temsilcilerinin tamamı Ar-Ge faaliyetlerini ikinci öncelikli çalışma alanları arasında saymıştır.

Tablo 58: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Üretim Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	Ulaşım	Ar-Ge	Inovasyon	Araştırma-analiz	Gıda sanayi	makine-kimya sanayi	Fon sağlama-danışmanlık	Maden sanayi	Demir-çelik sanayi	Orman ürünleri sanayi	Dokuma sanayi	
Resmi Kurum	5	0	5	14	41	9	0	0	0	14	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	0	0	0	33	0	33	0	33	0	100
STK	0	0	0	0	50	23	5	0	5	5	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	10	0	10	0	30	30	0	0	20	0	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	2	1	2	3	23	11	1	1	3	5	6	58
Birinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	3	2	3	5	40	19	2	2	5	9	10	100

Kurumsal yapıya göre kurumların üretim sektörü içindeki üçüncü öncelikli çalışma alanları: Kurumların üretim sektörü içindeki üçüncü öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcileri % 33'lük eşit oranlarla ve özel sanayi kuruluşu temsilcileri % 50'lik eşit oranlarla gıda ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 40'lık eşit oranlarla makine-kimya sanayini; STK temsilcilerinin % 46'sı gıda sanayisini; üniversite temsilcilerinin tamamı üçüncü öncelikli görev alanları olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 59: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Üretim Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Üretim Sektörü İçindeki Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	Ulaşım	Ar-Ge	Gıda sanayi	makine-kimya sanayi	Fon sağlama-danışmanlık	Maden sanayi	Demir-çelik sanayi	Orman ürünleri sanayi	Dokuma sanayi	Orman ürünleri sanayi	Dokuma sanayi	
Resmi Kurum	11	0	33	33	11	0	0	0	11	14	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	50	50	0	0	0	0	0	33	0	100
STK	0	0	46	18	0	9	9	9	9	5	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	40	40	0	0	0	0	20	0	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	1	1	11	8	1	1	1	1	3	5	6	28
İkinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	4	4	39	29	4	4	4	4	11	9	10	100

Katılımcı kurumların hizmet sektöründeki öncelikli çalışma alanları: Katılımcı kurumların hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanları aşağıda verilmiştir. Hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanlarına verilen cevap oranları değerlendirildiğinde, katılımcıların % 37'sinin hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanları sorusuna cevap

verdiği görülmektedir. Birinci öncelikli çalışma alanı % 37 oranında belirtilmiştir. Katılımcıların % 19'u birinci öncelikli çalışma alanının yanında hizmet sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanı da belirtmiştir. Katılımcıların % 1'i ise birinci ve ikinci çalışma alanıyla birlikte üçüncü çalışma alanını da ortaya koymuştur.

Tablo 60: Hizmet Sektörü İçindeki Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Öncelikli Çalışma Alanları %	Birinci Öncelikli Çalışma Alanı		İkinci Öncelikli Çalışma Alanı		Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	58	37	30	19	17	11

Kurumsal yapıya göre kurumların hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları: Kurumların hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 32'si sektörel danışmanlığı; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin tamamı sağlık-güvenlik hizmetlerini; STK temsilcilerinin % 35'i tanıtım-iletişim faaliyetlerini, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 25'i tanıtım-iletişim ve sanayiye yönelik tarım-hayvancılık faaliyetlerini; üniversite temsilcilerinin tamamı Ar-Ge faaliyetlerini hizmet sektörü içindeki birinci öncelikli çalışma alanları olarak ortaya koymuştur.

Tablo 61: Kurumun Hizmet Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Hizmet Sektörü İçindeki Birinci Öncelikli Çalışma Alanı %											Toplam %
	Ulaşım	Ar-Ge	Araştırma-analiz	Personel eğitimi-mesleki eğitim	Sağlık-güvenlik hizmetleri	Fon sağlama-yönlendirme	Sektörel danışmanlık	Sosyal organizasyon-projeler	Destek-tamir-yenileme hizmetleri	Tanıtım-iletişim	Sanayiye yönelik tarım-hayvancılık	
Resmi Kurum	4	0	4	11	4	7	32	11	7	21	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	100
STK	0	0	0	25	0	0	25	10	5	35	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	13	0	0	13	0	0	13	13	25	25	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	1	2	1	8	3	2	14	6	4	15	2	58
Birinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	2	3	2	14	5	3	24	10	7	26	3	100

Kurumsal yapıya göre kurumların hizmet sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanları: Kurumların hizmet sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 38'i ve özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin tamamı sektörel danışmanlık hizmetlerini, STK temsilcilerinin % 44'ü sağlık-güvenlik hizmetlerini, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcileri % 33'lük eşit oranlarla personel eğitimi-mesleki eğitim, fon sağlama-yönlendirme, sektörel danışmanlık

faaliyetlerini; üniversite temsilcilerinin tamamı inovasyon çalışmalarını hizmet sektörü içindeki ikinci öncelikli çalışma alanları olarak ortaya koymuştur.

Tablo 62: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Hizmet Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Hizmet Sektörü İçindeki İkinci Öncelikli Çalışma Alanı %								Toplam %
	Ulaşım	Inovasyon	Araştırma-analiz	Personel eğitimi-mesleki eğitim	Sağlık-güvenlik hizmetleri	Fon sağlama-yönlendirme	Sektörel danışmanlık	Tanıtım-iletişim	
Resmi Kurum	6	0	6	13	19	6	38	13	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	0	0	0	0	100	0	100
STK	0	0	11	0	44	0	33	11	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	0	33	0	33	33	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	1	1	2	3	7	2	11	3	30
İkinci Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	3	3	7	10	23	7	37	10	100

Kurumsal yapıya göre kurumların hizmet sektörü içindeki üçüncü öncelikli çalışma alanları: Kurumların hizmet sektörü içindeki üçüncü öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin tamamının ulaşım faaliyetlerini ve üniversite temsilcilerinin tamamının inovasyon faaliyetlerini hizmet sektöründe üçüncü öncelikli çalışma alanı olarak belirttiği görülmektedir.

Resmi kurum temsilcileri % 20'lik eşit oranlarla sektörel danışmanlık, sağlık-güvenlik hizmetleri, personel eğitimi-mesleki eğitim faaliyetlerini; STK temsilcileri % 33'lük eşit oranlarla taşımacılık-ulaştırma, sosyal organizasyon-projeler, sağlık-güvenlik hizmetleri faaliyetlerini; küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'lik eşit oranlarla personel eğitimi-mesleki eğitim ve fon sağlama-yönlendirme faaliyetlerini üçüncü öncelikli çalışma alanı olarak ortaya koymuştur.

Tablo 63: Kurumsal Yapıya Göre Kurumların Hizmet Sektörü İçindeki Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanlarının Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Kurumun Hizmet Sektörü İçindeki Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı %										Toplam %
	Ulaşım	Inovasyon	Araştırma-analiz	Personel eğitimi-mesleki eğitim	Taşımacılık-ulaştırma	Sağlık-güvenlik hizmetleri	Fon sağlama-yönlendirme	Sektörel danışmanlık	Sosyal organizasyon-projeler	Tanıtım-iletişim	
Resmi Kurum	10	0	10	20	0	20	10	20	0	10	100
Özel Sanayi Kuruluşu	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
STK	0	0	0	0	33	33	0	0	33	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	0	50	0	0	50	0	0	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	2	1	1	3	1	3	2	2	1	1	17
Üçüncü Öncelikli Çalışma Alanı Toplamı %	12	6	6	18	6	18	12	12	6	6	100

Sektör paydaşı kurumların güçlü ve zayıf yönleri: Katılımcıları temsil ettikleri kurumun en güçlü ve en zayıf yönlerinin ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların % 60'ı kurumsal yapının güçlü yönlerine, % 61'i kurumsal yapının zayıf yönlerine ilişkin görüşlerini belirtmiştir.

Tablo 64: Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü ve Zayıf Yönleri Sorusunun Cevaplanma Oranları

Sektör Paydaşı Kurumların Güçlü Ve Zayıf Yönleri %	Katılımcı Kurumların Güçlü Yönleri Cevaplanma Oranı		Katılımcı Kurumların Zayıf Yönleri Cevaplanma Oranı	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	94	60	95	61

Katılımcı kurumların en güçlü yönleri: Katılımcılar, içinde bulundukları kurumsal yapılarının en güçlü yönünü değerlendirmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların kurumsal yapıya göre farklılık gösterdiği tabloda görülmektedir.

Resmi kurumların % 25 ağırlıklı oranı, yatırım yönlendirme, koordinasyon alanını kurumun en güçlü yönü olarak belirtmiştir. Bu cevabı, % 22 ile alanında uzman personele sahip olma-insan kaynağı geliştirme, % 14 ile altyapı, imar faaliyetleri, % 8 ile tanıtım, iletişim izlemektedir.

Özel sanayi kuruluşu temsilcileri, içinde bulundukları kurumun en güçlü yönü olarak % 36 oranında istihdam alanındaki çalışmalarını belirtmiştir. Özel sektör katılımcılarının % 21'i, yatırım yönlendirme koordinasyon, % 14'ü üretim alanında en güçlü yönünü tanımlamıştır.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcileri % 40 ağırlıklı oranda yatırım yönlendirme ve koordinasyon konusunda kurumlarının güçlü olduğunu belirtmiş; üniversite temsilcilerinin tamamı kurumlarının en güçlü yönü olarak Ar-Ge faaliyetlerini dile getirmiştir.

STK temsilcilerinin verdikleri cevaplar, kuruluşun çalıştığı alana göre çeşitlilik göstermiştir. STK temsilcileri, içinde bulundukları kurumun en güçlü yönleri arasında, sanayi

projeleri hazırlama-uygulama (% 18), yatırım yönlendirme, koordinasyon (% 15), alanında uzman personele sahip olma-insan kaynağı geliştirme (% 12), istihdam alanındaki çalışmalar (% 12), tanıtım, iletişim (% 12) alanlarını belirtmiştir.

Tablo 65: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan

Katılımcı Kurum %	Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Güçlü Olduğunu Düşündükleri Alan %												Toplam %
	Alanında uzman personele sahip olma-insan kaynağı geliştirme	Sanayinin gelişmesine mali destek	Sanayi projeleri hazırlama-uygulama	İstihdam alanındaki çalışmalar	Ulaşım, üstyapı iyileştirme	Yatırım yönlendirme, koordinasyon	Altyapı, imar faaliyetleri	Ar-Ge faaliyetleri	Tanıtım, iletişim	Üretim	Sektörel araştırma	Eğitim faaliyetleri	
Resmi Kurum	22	0	6	3	6	25	14	0	8	6	8	3	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	7	7	36	0	21	7	0	7	14	0	0	100
STK	12	15	18	12	0	15	6	0	12	6	3	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	10	20	0	10	40	0	0	0	0	0	20	100
Üniversite	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	12	7	11	10	3	21	8	1	8	6	4	3	94
En Güçlü Olduğu Düşünülen Alan Toplam %	13	7	12	11	3	22	9	1	9	6	4	3	100

Katılımcı kurumların en zayıf yönleri: Kurumların zayıf yönleri ele alındığında, güçlü yönlerin belirtildiği tabloyla benzer olarak kurumsal yapıya göre farklı cevapların verilmiş olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcileri kurumsal yapılarının en zayıf yönleri arasında ağırlıklı oranda (% 47) maddi kaynak-teşvik sıkıntısını dile getirmiştir. Maddi kaynak-teşvik sıkıntısı, kurumlar arasında en yüksek oranda resmi kurum temsilcileri arasında dile getirilmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin kurumsal yapıları ile ilgili en zayıf yönleri arasında, yatırım alanı tahsisi olmaması-yetersizliği (% 14), sanayi altyapı yetersizliğinden kaynaklı sorunlar (% 11), nitelikli insan kaynağı sıkıntısı (% 8) dile getirilmiştir.

Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin zayıf yön olarak dile getirdiği konuların başında, resmi kurumlarda olduğu gibi maddi kaynak-teşvik sıkıntısı (% 28) gelmektedir. Fakat özel sanayi kuruluşları arasında bu cevabı verme oranının resmi kurumlara göre daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin zayıf yön olarak dile getirdiği diğer konular, nitelikli insan kaynağı sıkıntısı (% 15), yetersiz üretim-imalat (% 15), kurumlar arası koordinasyon eksikliği (% 8), yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirememe (% 8), teknolojik olanakların yetersizliği (% 8), potansiyel ve imkanların ortaya çıkarılamaması (% 8), sanayi altyapı yetersizliğinden kaynaklı sorunlardır (% 8).

STK temsilcileri, kurumsal yapıyla ilgili en zayıf yönler arasında, maddi kaynak-teşvik sıkıntısı (% 28), sanayi altyapı yetersizliğinden kaynaklı sorunlar (% 24), kurumlar arası koordinasyon eksikliği (% 10), nitelikli insan kaynağı sıkıntısı (% 10), teknolojik olanakların yetersizliği (% 10) ağırlıklı olarak dile getirilmiştir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği temsilcileri kurumlarının en zayıf yönleri arasında, ağırlıklı olarak (% 27) sanayi altyapı yetersizliğinden kaynaklı sorunları dile getirmiştir. Teknolojik olanakların yetersizliği (% 20), maddi kaynak-teşvik sıkıntısı (% 13), kurumlar arası koordinasyon eksikliği (% 13) en zayıf yönler arasında ağırlıklı olarak dile getirilmiş olan diğer konulardır.

Üniversite temsilcileri, kurumlarının en zayıf yönü olarak kurumlar arası koordinasyon eksikliği (% 50) ve yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirememe (% 50) olarak dile getirmiştir.

Tablo 66: Katılımcı Kurumların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan

Katılımcı Kurum %	Katılımcıların Çalıştıkları Kurumsal Yapı İle İlgili En Zayıf Olduğunu Düşündükleri Alan %										Toplam %
	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği	Yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirememe	Maddi kaynak-teşvik sıkıntısı	Yatırım alanı tahsisi olmaması-yetersizliği	Nitelikli insan kaynağı sıkıntısı	Lojistik sorunlar	Teknolojik olanakların yetersizliği	Sanayi altyapı yetersizliğinden kaynaklı sorunlar	Potansiyel ve imkanların ortaya çıkarılamaması	Yetersiz üretim-imalat	
Resmi Kurum	8	0	47	14	8	3	3	11	3	3	100
Özel Sanayi Kuruluşu	8	8	23	8	15	0	8	8	8	15	100
STK	10	3	28	7	10	0	10	24	7	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	7	13	0	7	0	20	27	7	7	100
Üniversite	50	50	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	10	4	30	8	9	1	8	16	5	4	95
En Zayıf Olduğu Düşünülen Alan Toplam %	11	4	32	8	10	1	8	17	5	4	100

Üretimde öncelikli olan ürün veya hizmet: Kurum temsilcilerine bölge üretiminde öncelikli olan ürün veya hizmetlerin neler olduğu sorulmuştur. Aşağıda birinci öncelikli olarak belirtilmiş ürün veya hizmetler verilmiştir. Katılımcılar, ağırlıklı olarak dokuma endüstrisi ürünleri (% 30), gıda ürünleri (% 20), tarımsal üretim makine ve ekipmanlarını (%

13) dile getirmiştir. Bölgedeki birinci öncelikli ürünün değerlendirilmesinde kurumsal yapıya göre farklılıklar görülmektedir.

Resmi kurum (% 29), özel sanayi kuruluşu (% 33) ve STK temsilcilerinin (% 33) ağırlıklı oranı üretimdeki öncelikli ürün veya hizmet alanını, dokuma endüstrisi ürünleri olarak belirtmiştir. Gıda ürünleri, resmi kurum (% 17), özel sanayi kuruluşu (% 33) ve STK temsilcileri (% 16) tarafından üretimde birinci öncelikli diğer ürün olarak belirtilmiştir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcileri, gıda ürünlerini (% 25) ve tarımsal üretim ekipmanları-makinelerini (% 25) bölge üretiminde birinci öncelikli ürünler olarak belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin tümü, inşaat-yapı faaliyet ve ürünlerini bölgedeki birinci öncelikli ürün veya hizmet olarak ortaya koymuştur.

Tablo 67: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen Birinci Öncelikli Ürün veya Hizmetler

Katılımcı Kurum %	Üretimde Birinci Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet %												Toplam %
	Gıda ürünleri	Dokuma endüstrisi ürünleri	Kimya sanayi ürünleri	Tarımsal üretim ekipmanları-makineleri	Lojistik	Ahşap mobilya sanayi	Sanayi altyapısı geliştirme	Tamir-yedek parça-yan sanayi	İnşaat-yapı faaliyet ve ürünleri	Maden-hammadde işleme	Sanayi tanıtım ürünleri- faaliyetleri	Sağlık ürünleri	
Resmi Kurum	17	29	5	20	2	10	0	2	5	10	0	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	33	33	0	0	0	5	5	0	5	19	0	0	100
STK	16	33	2	9	0	9	0	0	12	12	5	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	25	17	0	25	8	8	0	0	17	0	0	0	100
Üniversite	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0	100

									0				
Toplam Sayı	24	35	3	15	2	10	1	1	11	13	2	1	118
Üretimde Öncelikli Olan Ürün Toplam %	20	30	3	13	2	9	1	1	9	11	2	1	100

Üretimde ikinci öncelikli olan ürün veya hizmet: Kurum temsilcilerinin % 40'ı bölgedeki ikinci öncelikli ürün veya hizmeti gıda ürünleri, % 20'si dokuma endüstrisi ürünleri, % 9'u tarımsal üretim ekipmanları-makineleri, % 9'u inşaat-yapı faaliyet ve ürünleri, % 9'u maden-hammadde işleme olarak ortaya koymuştur.

Kurumsal yapılara göre değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 37 ağırlıklı dilimi, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK'ların % 35'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 33'ü gıda ürünlerini ikinci öncelikli üretilen ürün veya hizmet olarak dile getirmiştir. Üniversite temsilcilerinin diğer kurumsal temsilcilerden farklı görüşte olduğu görülmektedir. Üniversite temsilcilerinin tümü maden-hammadde işlemeyi bölgedeki ikinci öncelikli ürün veya hizmet olarak ortaya koymuştur.

Tablo 68: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen İkinci Öncelikli Ürün veya Hizmetler

Katılımcı Kurum %	**Üretimde İkinci Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet %**										**Toplam %**
	Gıda ürünleri	Dokuma endüstrisi ürünleri	Kimya sanayi ürünleri	Tarımsal üretim ekipmanları-makineleri	Ahşap mobilya sanayi	Sanayi altyapısı geliştirme	Tamir-yedek parça-yan sanayi	İnşaat-yapı faaliyet ve ürünleri	Maden-hammadde işleme	Sanayi tanıtım ürünleri-faaliyetleri	
Resmi Kurum	37	27	3	7	3	0	3	7	10	3	100

	Özel Sanayi Kuruluşu	80	10	0	10	0	0	0	0	0	0	100
	STK	35	16	11	11	0	0	3	14	11	0	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	33	22	0	11	0	11	0	11	0	11	100
	Üniversite	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
Toplam sayı		35	17	5	8	1	1	2	8	8	2	87
Üretimde Öncelikli Olan Ürün Toplam %		40	20	6	9	1	1	2	9	9	2	100

Üretimde üçüncü öncelikli olan ürün veya hizmet: Bölgede üretilen üçüncü öncelikli ürün veya hizmetin içinde; gıda ürünleri, dokuma endüstrisi ürünleri ve maden-hammadde işleme ürün-hizmetleri ağırlıklı olarak dile getirilmiştir.

Gıda ürünleri, resmi kurumların % 31'i, özel sanayi kuruluşların % 17'si, STK'ların % 31'i ve Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 43'ü tarafından üçüncü öncelikli ürün veya hizmet olarak dile getirmiştir. Üniversite temsilcilerinin tamamı üçüncü öncelikli ürün veya hizmet olarak dokuma endüstrisi ürünlerini belirtmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde kurum temsilcilerinin görüşlerine göre, bölge üretiminde öne çıkan ürün veya hizmetlerin başında gıda ürünleri, dokuma endüstrisi ürünleri, tarımsal üretim ekipmanları-makineleri ve maden-hammadde işleme gelmektedir.

Lojistik, tamir-yedek parça yapımı, sanayi tanıtım ürünleri- faaliyetleri, sanayi altyapısı geliştirme, ahşap ürünleri sanayi; bölge üretimi içinde düşük oranda dile getirilmiş olan öncelikli üretim ve hizmet faaliyetlerdir.

Tablo 69: Kurumsal Yapıya Göre Bölgede Üretilen Üçüncü Öncelikli Ürün veya Hizmetler

Katılımcı Kurum %	Üretimde Üçüncü Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet										Toplam %
	Gıda ürünleri	Dokuma endüstrisi ürünleri	Kimya sanayi ürünleri	Tarımsal üretim ekipmanları-makineleri	Lojistik	Ahşap mobilya sanayi	Tamir-yedek parça-yan sanayi	İnşaat-yapı faaliyet ve ürünleri	Maden-hammadde işleme	Sanayi tanıtım ürünleri-faaliyetleri	
Resmi Kurum	31	13	6	13	0	6	6	0	19	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	0	17	17	17	0	0	17	17	0	100
STK	31	15	4	8	0	12	0	4	15	12	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	43	0	14	14	0	0	0	0	29	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam sayı	17	7	4	6	1	4	1	2	10	4	56
Üretimde Öncelikli Olan Ürün Toplam %	30	13	7	11	2	7	2	4	18	7	100

Ürün veya hizmetin üretiminde son 5 yılda ilçede yaşanan değişim: Bölge sanayi sektöründe üretilen ürünlerle ilgili son 5 yılda yaşanan değişimler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Katılımcıların değerlendirmelerine göre, bölgede birinci öncelikli üretilen ürünler arasında ağırlıklı olarak gıda ürünleri ve dokuma endüstrisi ürünleri dile getirilmiştir.

Bu ürünlerle ilgili son 5 yılda yaşanan değişime ilişkin katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, gıda ürünlerinin % 38 oranında arttığı, % 33 oranında azaldığı

belirtilmiş; dokuma endüstrisi ürünlerinin ise % 55 oranında arttığı, % 24 oranında azaldığı belirtilmiştir.

Maden-hammadde işleme ve ahşap sanayi birinci öncelikli üretilen ürünler arasında % 11 ve % 9 oranında dile getirilmiştir. Bu ürünlerin son 5 yıldaki değişimine bakıldığında ise; her iki üretim alanında artış olduğu ağır basan görüştür. Katılımcıların % 58'i maden-hammadde işleme ürünleri üretiminin artış gösterdiğini ve % 70'i ahşap mobilya sanayi üretiminin artış gösterdiğini belirtmiştir.

Birinci öncelikli üretilen ürünler arasında düşük oranlarla yer alan, tamir-yedek parça-yan sanayi ve sağlık ürünlerinin son 5 yıldaki değişimi konusunda katılımcıların tümü, azaldığı yönünde görüş bildirmiştir. Birinci öncelikli üretilen ürünler arasında düşük oranda yer almış olan diğer bir alan sanayi altyapısı geliştirme faaliyetleridir. Tüm katılımcılar son 5 yılda bu alandaki üretimin artış gösterdiğini düşünmektedir.

Birinci öncelikli üretilen ürünlerin son 5 yıldaki değişimleri ele alındığında; sanayi altyapısı geliştirme, sanayi tanıtım ürünleri- faaliyetleri, tarımsal üretim ekipmanları-makineleri, ahşap mobilya sanayi, inşaat-yapı faaliyet ve ürünleri, maden-hammadde işleme sanayinin artış gösterdiği belirtilmiştir. Son 5 yıl içinde azalma gösteren sanayi alanları tamir-yedek parça-yan sanayi, sağlık ürünleri, kimya sanayi ürünleri olarak ağırlıklı olarak dile getirilmiştir.

Tablo 70: Birinci Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim

Birinci Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet %	Ürün Veya Hizmetin Üretiminde Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	
Gıda Ürünleri	33	29	38	100
Dokuma Endüstrisi Ürünleri	24	21	55	100
Kimya Sanayi Ürünleri	33	33	33	100
Tarımsal Üretim Ekipmanları-Makineleri	7	27	67	100
Lojistik	0	50	50	100
Ahşap Mobilya Sanayi	20	10	70	100

Sanayi Altyapısı Geliştirme	0	0	100	100
Tamir-Yedek Parça-Yan Sanayi	100	0	0	100
İnşaat-Yapı Faaliyet Ve Ürünleri	27	0	73	100
Maden-Hammadde İşleme	0	42	58	100
Sanayi Tanıtım Ürünleri-Faaliyetleri	0	0	100	100
Sağlık Ürünleri	100	0	0	100
Toplam Sayı	25	26	64	115
Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim Toplam %	22	23	56	100

İkinci öncelikli ürün veya hizmette son 5 yılda yaşanan değişim: Bölge sanayi sektöründe üretilen ikinci öncelikli ürünlerle ilgili son 5 yılda yaşanan değişimler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Katılımcıların değerlendirmelerine göre, bölgede ikinci öncelikli üretilen ürünler arasında sayılan gıda ürünlerinin % 18, dokuma endüstrisi ürünlerinin üretiminde ise % 35 oranında azalma gösterdiği yönünde değerlendirilmiştir. Katılımcıların % 41'i gıda ürünleri üretiminde, % 29'u ise dokuma ürünleri üretiminde artış olduğunu belirtmiştir.

İkinci öncelikli üretilen ürünler arasında öncelikli olarak yer alan tarımsal üretim ekipmanları-makinelerinin üretiminde son 5 yılda yaşanan değişim hakkında katılımcıların % 63 çoğunluğu arttığı gösterdiğini belirtmiştir.

İkinci öncelikli üretilen ürünler arasında belirtilen ahşap mobilya sanayi ve sanayi altyapısı geliştirme konusunda katılımcıların tümü, azalma gösterdiğini belirtmiştir.

Sanayi tanıtım ürünleri- faaliyetleri konusunda katılımcıların tümü son 5 yılda artış olduğunu belirtmiştir.

Tablo 71: İkinci Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim

İkinci Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet %	Ürün veya Hizmetin Üretiminde Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	
Gıda Ürünleri	18	41	41	100
Dokuma Endüstrisi Ürünleri	35	35	29	100
Kimya Sanayi Ürünleri	0	40	60	100
Tarımsal Üretim Ekipmanları-Makineleri	0	38	63	100
Lojistik	100	0	0	100
Ahşap Mobilya Sanayi	100	0	0	100
Sanayi Altyapısı Geliştirme	50	0	50	100
Tamir-Yedek Parça-Yan Sanayi	0	14	86	100
İnşaat-Yapı Faaliyet Ve Ürünleri	0	25	75	100
Maden-Hammadde İşleme	0	0	100	100
Toplam Sayı	25	26	64	115
Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim Toplam %	22	23	56	100

Üçüncü öncelikli ürün veya hizmette son 5 yılda yaşanan değişim: Bölge sanayi sektöründe üçüncü öncelikli ürünler arasında sayılan ürün veya hizmet kollarına ilişkin değişim aşağıda verilmektedir. Tabloda dikkat çeken, katılımcıların tümünün, inşaat-yapı faaliyet ve ürünleri alanındaki üretimine "arttı"; lojistik alanındaki faaliyet veya üretimlere "değişmedi" ve tamir-yedek parça-yan sanayiye "azaldı" cevabını vermiş olmasıdır. Bu alanlardaki son 5 yılda yaşanan değişim konusunda cevap veren katılımcıların görüş birliğinde olduğu görülmektedir.

Üçüncü öncelikli ürün olarak gıda ürünlerini belirtmiş olan katılımcılar % 35 oranında son 5 yılda değişimin yaşanmadığını belirtirken, % 35'i arttığını ifade etmiştir.

Dokuma endüstrisi ürünlerini üçüncü öncelikli ürünler arasında belirten katılımcılar ise % 43 oranında son 5 yılda bu alanda değişim yaşanmadığını, % 43'ü ise artış yaşandığını belirtmiştir.

Tablo 72: Üçüncü Öncelikli Ürün veya Hizmette Son 5 Yılda Yaşanan Değişim

Üçüncü Öncelikli Olan Ürün Veya Hizmet %	Ürün veya Hizmetin Üretiminde Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim %			Toplam %
	Azaldı	Değişmedi	Arttı	
Gıda Ürünleri	29	35	35	100
Dokuma Endüstrisi Ürünleri	14	43	43	100
Kimya Sanayi Ürünleri	0	67	33	100
Tarımsal Üretim Ekipmanları-Makineleri	33	17	50	100
Lojistik	0	100	0	100
Ahşap Mobilya Sanayi	0	33	67	100
Sanayi Altyapısı Geliştirme	100	0	0	100
Tamir-Yedek Parça-Yan Sanayi	0	0	100	100
İnşaat-Yapı Faaliyet Ve Ürünleri	30	30	40	100
Maden-Hammadde İşleme	0	50	50	100
Toplam Sayı	12	19	23	54
Son 5 Yılda İlçede Yaşanan Değişim Toplam %	22	35	43	100

1.4. Bölge Sanayi Sektörünün Mevcut Durumu ve Gelişme Alanları

Bölgedeki sanayi sektörünün mevcut durumu ve gelişme alanlarına ilişkin görüşler bu başlık altında yer alan veriler aracılığıyla irdelenmiştir. Mevcut durumun değerlendirilmesi kapsamında rekabet unsurları, teknolojik gelişim, destekler, eğilimler gibi pek çok farklı alana ilişkin ayrıntılı veriler ortaya konulmuştur.

Bölgesel rekabet unsurlarını önem derecelerine ilişkin düşünceler: Bölgesel rekabet unsurları başlığı altında katılımcılara, bölgedeki ekonomik, fiziksel, sosyal ve kültürel konulardaki pek çok etkenin önem derecesi sorulmuştur.

Genel tablodaki değerlendirmenin ardından, kurumsal yapılara göre her bir sorunun ayrı ayrı irdelemesi yapılmıştır.

Rekabet unsurları kapsamında, yerel üretim yeteneği ve tecrübesi (% 79), bölge ekonomisinin gücü (% 78), bölge doğal yer altı / üstü kaynakları (% 83) konularının diğerlerine göre daha fazla önemsendiği dikkat çekmektedir.

Tablo 73: Bölgesel Rekabet Unsurlarını Önem Derecelerine İlişkin Düşünceler

Bölgesel Rekabet Unsurları %	Önem Derecelerine Göre Dağılım %					Cevaplanma Oranı %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Yerel üretim yeteneği ve tecrübesi	9	11	13	30	36	92
Bölge doğal yer altı / üstü kaynakları	9	9	17	28	38	89
Ürün ve servise yönelik hizmet teknolojileri	12	12	21	33	24	85
Bölge kamu / özel destek kuruluşlarının gücü	8	20	18	23	31	90
Bölge ekonomisinin gücü	9	13	20	22	36	88
Bölgede bulunan üniversitelerin verdiği destek	18	13	16	27	26	88
Bölgedeki teknik işgücünün kalitesi ve yeterliliği	15	12	9	9	30	89

Pazar potansiyeli ve büyüklüğü	12	13	18	20	37	90

Yerel üretim yeteneği ve tecrübesi: Yerel üretim yeteneği ve tecrübesinin rekabet unsurları içindeki önemi değerlendirildiğinde, üniversite temsilcilerinin tamamının, resmi kurum temsilcilerinin % 76'sının, STK temsilcilerinin % 83'ünün ve Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 92'sinin yerel üretim yeteneği ve tecrübesinin rekabet unsurları içinde önemli bir noktada nitelendirdiği görülmektedir.

Özel sanayi kuruluşları temsilcilerinin diğer kurumlara kıyasla; yerel üretim yeteneği ve tecrübesini rekabet unsurları içinde daha düşük oranda önemsediği dikkat çekmektedir.

Tablo 74: Yerel Üretim Yeteneği ve Tecrübesinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	**Yerel Üretim Yeteneği Ve Tecrübesi %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	31	16	6	40	30	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	4	22	9	39	100
STK	31	11	11	31	42	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	43	8	39	23	31	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	13	16	19	43	51	142
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	11	13	30	36	100

İlin doğal yer altı/üstü kaynaklarının rekabet unsurları içindeki önemi: İlin doğal yer altı/üstü kaynakları özellikle üniversite temsilcileri tarafından rekabet unsurları içinde çok önemli olarak nitelendirilmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 86'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 76'sı, STK temsilcilerinin % 81'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği temsilcilerinin % 85'i ilin doğal yer altı/üstü kaynaklarını rekabet unsurları içinde önemli olarak değerlendirmektedir. Verilerden hareketle, katılımcıların büyük bir çoğunluğu ilin doğal yer altı/üstü kaynaklarını rekabet unsurları içinde önemli veya çok önemli olarak değerlendirmektedir.

Katılımcılar arasında özel sanayi kuruluşu temsilcileri, en düşük oranda ilin doğal yer altı/üstü kaynaklarını rekabet unsurları içinde önemli olarak değerlendiren gruptur.

Tablo 75: İlin Doğal Yer Altı/Üstü Kaynaklarının Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	**İlin Doğal Yer Altı/Üstü Kaynakları %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	6	8	16	30	40	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	10	14	29	33	100
STK	11	8	9	30	42	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	15	54	15	15	100
Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	12	12	23	39	52	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	9	17	28	38	100

Ürün ve servise yönelik hizmet teknolojileri: Genel olarak tüm katılımcılar ürün ve servise yönelik hizmet teknolojilerini önemli veya çok önemli olarak nitelendirmiştir. Üniversite temsilcilerinin tümü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 86'sı, resmi kurum temsilcilerinin % 77'si, STK temsilcilerinin % 74'ü ürün ve servise yönelik hizmet teknolojilerini rekabet unsurları içinde çok önemli yere sahip olduğunu düşünmektedir.

Ürün ve servise yönelik hizmet teknolojilerini rekabet unsurları içinde en fazla önemsiz olarak gören katılımcılar % 26 oranıyla STK temsilcileri ve % 25 oranıyla resmi kurum temsilcileridir.

Tablo 76: Ürün ve Servise Yönelik Hizmet Teknolojilerinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	Ürün ve Servise Yönelik Hizmet Teknolojileri %					Toplam %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	9	14	18	34	25	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	10	19	29	29	100
STK	12	14	12	39	24	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	0	64	14	7	100
Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	15	15	27	43	31	131
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	12	21	33	24	100

Bölge kamu/özel destek kuruluşlarının gücü: Üniversite temsilcilerinin tamamı, STK temsilcilerinin % 71'i, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 70'i, resmi kurum temsilcilerinin % 76'sı, bölge kamu/özel destek kuruluşlarının gücünü rekabet unsurları içinde önemli olarak nitelemiştir.

Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 32'si bölge kamu/özel destek kuruluşlarının gücünü, rekabet unsurları içinde önemli olarak görmemektedir.

Tablo 77: Bölge Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının Gücünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	Bölge Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının Gücü %					Toplam %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	4	20	20	25	31	100

Özel Sanayi Kuruluşu	14	18	18	23	27	100
STK	7	22	15	24	33	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	15	15	15	39	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	11	28	25	32	44	140
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	20	18	23	31	100

Bölge kamu/özel destek kuruluşlarının gücü: Bölge ekonomisinin gücünün rekabet unsurları içindeki önemine ilişkin görüşlere bakıldığında özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 29'unun önemsiz olarak nitelemesi dikkat çekmektedir. Bununla birlikte resmi kurum temsilcilerinin % 25'i ve STK temsilcilerinin % 21'i bölge ekonomisinin gücünü önemli bir rekabet unsuru olarak görmemektedir. Bununla birlikte üniversite temsilcilerinin tamamı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 93'ü için bölge ekonomisinin gücü önemli bir rekabet unsurudur.

Tablo 78: Bölge Ekonomisinin Gücünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	**Bölge Ekonomisinin Gücü %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	6	19	9	30	36	100
Özel Sanayi Kuruluşu	24	5	24	10	38	100
STK	8	13	21	23	36	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	7	43	14	36	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	12	18	27	30	49	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	13	20	22	36	100

Bölgede bulunan üniversitelerin verdiği destek: Bölgede bulunan üniversitelerin verdiği destek, üniversite temsilcilerinin tamamı için oldukça önemli olarak nitelendirilmiştir. Üniversite temsilcileri dışında kalan kurumsal temsilcilerinin önemli oranı, bölgede bulunan üniversitelerin verdiği desteği; rekabet unsurları içinde önemli olarak nitelememiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 24'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 41'i, STK temsilcilerinin % 34'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 35'i bölgede bulunan üniversitelerin verdiği destekleri, rekabet unsurları içinde önemli olarak nitelememiştir.

Tablo 79: Bölgede Bulunan Üniversitelerin Verdiği Destek Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	**Bölgede Bulunan Üniversitelerin Verdiği Destek %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	14	10	14	36	26	100
Özel Sanayi Kuruluşu	27	14	23	9	27	100
STK	20	14	16	27	22	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	21	14	14	36	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	25	18	22	36	35	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	13	16	27	26	100

Bölgede teknik işgücünün kalitesi ve yeterliliği: Bölgede teknik işgücünün kalitesi ve yeterliliğinin rekabet unsurları içindeki önemi konusundaki görüşler aşağıda verilmektedir. STK temsilcilerinin % 30'u özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 32'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 28'i ve resmi kurum temsilcilerinin % 19'u

bölgede teknik işgücünün kalitesi ve yeterliliğini, rekabet unsurları içinde önemli olarak görmemektedir.

Bir diğer taraftan bakıldığında üniversite temsilcilerinin tamamı, resmi kurum temsilcilerinin % 81'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 78'i, STK temsilcilerinin % 70'i ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 72'si bölgede teknik işgücünün kalitesi ve yeterliliğini rekabet unsurları içinde önemli bir unsur olarak nitelemiştir.

Tablo 80: Bölgede Teknik İşgücünün Kalitesi ve Yeterliliğinin Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum %	Bölgede Teknik İşgücünün Kalitesi Ve Yeterliliği %					Toplam %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Resmi Kurum	15	4	10	29	42	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	14	9	36	23	100
STK	13	17	8	30	32	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	14	7	14	50	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam sayı	20	16	12	41	49	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	12	9	30	36	100

Pazar potansiyeli ve büyüklüğünün rekabet unsurları içindeki önemi: Pazar potansiyeli ve büyüklüğü; üniversite temsilcilerinin tamamı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 79'u, STK temsilcilerinin % 74'ü, resmi kurum temsilcilerinin % 89'u tarafından rekabet unsurları içinde önemli olarak ortaya konulmuştur.

Özel sanayi kuruluşlarının % 35 gibi önemli bir oranının, pazar potansiyeli ve büyüklüğünü rekabet unsurları içinde önemli bir unsur olarak görmediği dikkat çekmektedir.

Tablo 81: Pazar Potansiyeli ve Büyüklüğünün Rekabet Unsurları İçindeki Önemi

Katılımcı Kurum	Pazar Potansiyeli ve Büyüklüğü %	Toplam

%	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	%
Resmi Kurum	15	6	19	21	40	100
Özel Sanayi Kuruluşu	22	13	9	17	39	100
STK	7	19	15	22	37	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	14	36	14	29	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	17	18	25	28	52	140
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	13	18	20	37	100

Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşlerin dağılımı: Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi aşağıdaki tabloda genel olarak verilmiştir. Sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşler, genel tablonun ardından kurumsal yapıya göre ayrı ayrı ele alınmış ve detaylı olarak ortaya konulmuştur.

Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin ifadelerin cevaplanma oranlarının % 88 ile % 94 arasında oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşleri içeren her bir ifadenin kurumsal yapıya göre dağılımı genel tablonun ardından ortaya konulmuştur.

Tablo 82: Bölgedeki Sanayi Destek Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Sanayi Destek Kurum Ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşler %	Sanayi Destek Kurum Ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşlerin Değerlendirilme %					Cevaplanma Oranı %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Bölgedeki kurumların görev tanımları açıkça yapılmıştır	12	29	13	28	18	91
Bölgedeki kurum /	19	39	13	22	7	92

kuruluşlar görevlerini eksiksiz yerine getirmektedir						
Bölgedeki her türlü sanayi organizasyonunda, kurumların üst düzey yöneticileri azami özen ve çaba göstermektedir	15	40	13	26	7	92
Sanayi destekleme teşviklerinin değerlendirilme ve karar alma süreçleri şeffaf ve sanayicinin katılımına açıktır	15	35	18	22	10	93
Kurumlar üreticileri kolayca yeni projeler ve işbirlikleri için teşvik ederler	17	39	16	23	6	94
Kurumlar, üreticilerin yeni ürün geliştirmesine önemli katkı yapılmaktadır	20	38	16	22	5	91
Kurumlar üreticilerin yeni teknolojileri öğrenip kullanmasına önemli katkı yapmaktadır	15	42	22	18	4	92
Kurumlar üreticilerin başka kuruluşlarla işbirliğine önemli katkı yapmaktadır	16	34	20	23	7	91
Kurumların, teknik işgücü altyapısının güçlenmesi ve geliştirilmesi gereklidir	10	12	10	34	35	90
Kurumlar, bölgede sanayiciler ve devlet arasındaki ilişkiyi kolaylaştırmaktadır	15	22	10	36	18	92
Kurumlar, personeli ve her türlü bilgi kaynakları ile tüm sanayicilerimize açıktır	15	26	19	29	11	90
Kurumlar, dengeli dağılmayan ekonomik yatırımlar ile ilçelerin farklı oranlarda	12	19	25	32	12	88

büyümesine ve gelişmesine sebep vermektedir						
Kurumlar, bölgede güçlü ve etkili bir sanayi büyüme ve kalkınma politikası izlemektedir	20	36	16	18	9	91
Kurumlar, altyapıyı geliştirmek için yatırım desteklerini "doğru" yönlendirmektedir	19	37	13	21	11	92

Bölgedeki kurumların görev tanımları açıkça yapılmıştır görüşüne katılım düzeyi: Bölgedeki kurumların görev tanımları açıkça yapılmıştır ifadesine en yüksek düzeyde katılan kurumların üniversitelerdir. Diğer katılımcı kurumların önemli oranı, bölgedeki kurumların görev tanımları açıkça yapılmadığını düşünmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 44'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 39'u, STK temsilcilerinin % 42'si, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 35'i bölgedeki kurumların görev tanımlarının açıkça yapılmadığını düşünmektedir. Bu veriler bölge sanayi sektörü içinde kurumların görev ve çalışma alanlarında yaşanan bu tanımsızlıktan kaynaklanan koordinasyonsuzluk sorunu olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 83: Bölgedeki Kurumların Görev Tanımları Açıkça Yapılmıştır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Bölgedeki Kurumların Görev Tanımları Açıkça Yapılmıştır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	15	29	10	27	19	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	22	17	26	17	100
STK	7	35	11	24	22	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	21	21	36	7	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	17	41	18	39	26	141

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	29	13	28	18	100

Bölgedeki kurum/kuruluşlar görevlerini eksiksiz yerine getirmektedir: Bölgedeki kurum/kuruluşlar görevlerini eksiksiz yerine getirmektedir ifadesine katılım oranlarına bakıldığında; bir önceki tabloda ipuçlarını veren, sektördeki kurumların koordinasyon ve işleyiş sorunlarının daha görünür hale geldiği görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 60'ı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 69'u, STK temsilcilerinin % 53'ü, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'sı bölgedeki kurum/kuruluşların görevlerini eksiksiz yerine getirmediğini düşünmektedir.

Bunun yanında her biri kurum temsilcisi olan katılımcıların % 13'ü, bölgedeki kurum/kuruluşlar görevlerini eksiksiz yerine getirip getirmediği konusunda fikri olmadığını belirtmiştir. Özellikle üniversite temsilcilerinin % 50'sinin ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 21'inin fikri olmadığını belirtmiş olması dikkat çekicidir.

Tablo 84: Bölgedeki Kurum/Kuruluşlar Görevlerini Eksiksiz Yerine Getirmektedir

Katılımcı Kurum %	**Bölgedeki Kurum/Kuruluşlar Görevlerini Eksiksiz Yerine Getirmektedir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	26	34	10	24	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	23	46	14	14	5	100
STK	15	38	13	26	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	43	21	21	7	100
Üniversite	0	50	50	0	0	100
Toplam Sayı	27	55	19	32	10	143
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	19	39	13	22	7	100

Toplam %						

Bölgedeki her türlü sanayi organizasyonunda, kurumların üst düzey yöneticileri azami özen ve çaba göstermektedir: Bölgedeki her türlü sanayi organizasyonunda, kurumların üst düzey yöneticileri azami özen ve çaba göstermektedir ifadesine katılım oranının oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 33'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 26'sı, STK temsilcilerinin % 33'ünün, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 40'ı ve üniversite temsilcilerinin % 50'si, bölgedeki her türlü sanayi organizasyonunda, kurumların üst düzey yöneticileri azami özen ve çaba göstermektedir görüşüne katıldığını ifade etmiştir.

Tablo 85: Bölgedeki Her Türlü Sanayi Organizasyonunda, Kurumların Üst Düzey Yöneticileri Azami Özen ve Çaba Göstermektedir

Katılımcı Kurum %	**Bölgedeki Her Türlü Sanayi Organizasyonunda, Kurumların Üst Düzey Yöneticileri Azami Özen Ve Çaba Göstermektedir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	23	35	8	31	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	13	48	13	22	4	100
STK	11	38	18	22	11	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	47	7	33	7	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	21	57	18	37	10	143
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	40	13	26	7	100

Sanayi destekleme teşviklerinin değerlendirilme ve karar alma süreçleri şeffaf ve sanayicinin katılımına açıktır: Sanayi destekleme teşviklerinin değerlendirilme ve karar alma süreçleri şeffaf ve sanayicinin katılımına açıktır ifadesine katılım oranının da düşük kalmış

olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bölge sektöründe kurumlar arası koordinasyon ve gelişme sürecine eşit katılım sorunlarının yaşandığı söylenebilir.

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 54'ü, özel sanayi kuruşu temsilcilerinin % 49'u, STK temsilcilerinin % 48'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si, üniversite temsilcilerinin % 50'si; sanayi destekleme teşviklerinin, değerlendirilme ve karar alma süreçlerinin şeffaf ve sanayicinin katılımına açık olmadığını düşünmektedir.

"Sanayi destekleme teşviklerinin değerlendirilme ve karar alma süreçleri şeffaf ve sanayicinin katılımına açıktır" görüşüne, resmi kurum temsilcilerinin % 30'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 22'si, STK temsilcilerinin % 36'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 36'sı, katıldığını belirtmiştir. Üniversite temsilcilerinin görüşlerinin diğer kurumsal yapılara göre daha yüksek düzeyde olumlu olduğu görülmektedir. Üniversite temsilcilerinin % 50'si, sanayi destekleme teşviklerinin, değerlendirilme ve karar alma süreçlerinin şeffaf ve sanayicinin katılımına açık olduğunu belirtmiştir.

Tablo 86: Sanayi Destekleme Teşviklerinin Değerlendirilme ve Karar Alma Süreçleri Şeffaf ve Sanayicinin Katılımına Açıktır

Katılımcı Kurum %	**Sanayi Destekleme Teşviklerinin Değerlendirilme Ve Karar Alma Süreçleri Şeffaf Ve Sanayicinin Katılımına Açıktır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	20	34	16	22	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	26	23	30	22	0	100
STK	6	42	16	20	16	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	21	29	14	36	0	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	22	50	26	32	14	144
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	15	35	18	22	10	100

Toplam %						

Kurumlar üreticileri kolayca yeni projeler ve işbirlikleri için teşvik ederler: Bölge sanayi sektöründe yer alan kurumların, üreticileri kolayca yeni projeler ve işbirlikleri için teşvik ettiği görüşüne katılım durumları değerlendirildiğinde; üniversite temsilcilerinin diğer kurum temsilcilerine göre daha farklı ve olumlu bir yargıya veya düşünceye sahip olduğu görülmektedir.

Üniversite temsilcilerinin tümü, kurumların üreticileri kolayca yeni projeler ve işbirlikleri için teşvik ettiğini düşünürken; diğer kurum temsilcileri arasında bu olumlu görüşe sahip kesimin oranının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Resmi kurum temsilcilerinin % 26'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 22'si, STK temsilcilerinin % 31'i ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 33'ü kurumların üreticileri kolayca yeni projeler ve işbirlikleri için teşvik ettiğini düşünmektedir. Üniversite dışındaki kurum temsilcilerinin çoğunluğu, kurumların üreticileri teşvik ve işbirliğine yönlendirmede başarısız olduğunu düşünmektedir.

Tablo 87: Kurumlar Üreticileri Kolayca Yeni Projeler ve İşbirlikleri İçin Teşvik Ederler

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar Üreticileri Kolayca Yeni Projeler Ve İşbirlikleri İçin Teşvik Ederler %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	24	36	14	18	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	52	9	22	0	100
STK	7	42	20	22	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	27	20	20	33	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	24	56	23	33	9	145
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	17	39	16	23	6	100

Kurumlar, üreticilerin yeni ürün geliştirmesine önemli katkı yapmaktadır: Kurumların üreticilerin ürün geliştirmesine önemli katkı yaptığına ilişkin katılımcı görüşlerinin çoğunlukla olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Üniversite temsilcisi katılımcıların, önceki tablolarda da olduğu gibi, diğer kurum temsilcilerinden daha farklı bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir.

Üniversite temsilcilerinin tamamı; kurumların, üreticilerin yeni ürün geliştirmesine önemli katkı sağladığını düşünmektedir. Bunun karşısında, resmi kurumların ve STK temsilcilerinin yalnızca % 26'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin yalnızca % 23'ü ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 31'i kurumların, üreticilerin yeni ürün geliştirmesine önemli katkı sağladığını düşünmektedir.

Üniversite dışında kalan kurumların çoğunluğu bölge sanayi sektöründe yer alan kurumların üretici ile yeterli işbirliği içinde olmadığı, gelişme ve teşvikler konusunda başarısız kaldığı görüşüne sahiptir.

Tablo 88: Kurumlar, Üreticilerin Yeni Ürün Geliştirmesine Önemli Katkı Yapmaktadır

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Üreticilerin Yeni Ürün Geliştirmesine Önemli Katkı Yapmaktadır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	25	35	14	22	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	46	14	14	9	100
STK	18	40	16	22	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	31	23	31	0	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	28	53	22	31	7	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	38	16	22	5	100

Kurumlar üreticilerin yeni teknolojileri öğrenip kullanmasına önemli katkı yapmaktadır: Kurumlar üreticilerin yeni teknolojileri öğrenip kullanmasına önemli katkı yapmaktadır görüşüne üniversite temsilcilerinin tümü katıldığını belirtmiştir. Önceki değerlendirmelerde de olduğu gibi; diğer kurumsal temsilcilerin üniversite temsilcileri ile aynı görüşte olmadığı görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 63 çoğunluğu, STK temsilcilerinin % 57'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 48'i ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si, kurumların üreticilerin yeni teknolojileri öğrenip kullanmasına katkı yapmadığını düşünmektedir. Genel olarak; katılımcıların, bölge sektöründeki kurumların işleyişi ve verimliliği konusunda üniversite temsilcilerinin olumlu bakış açısına katılmadıkları söylenebilir.

Tablo 89: Kurumlar Üreticilerin Yeni Teknolojileri Öğrenip Kullanmasına Önemli Katkı Yapmaktadır

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar Üreticilerin Yeni Teknolojileri Öğrenip Kullanmasına Önemli Katkı Yapmaktadır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	18	45	18	12	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	13	35	30	17	4	100
STK	11	46	20	20	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	21	29	29	21	0	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	21	59	31	25	6	142
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	42	22	18	4	100

Kurumlar üreticilerin başka kuruluşlarla işbirliğine önemli katkı yapmaktadır: Kurumlar üreticilerin başka kuruluşlarla işbirliğine önemli katkı yapmaktadır görüşüne özel sanayi kuruluşlarının % 41'i, resmi kurum temsilcilerinin % 57'si, STK temsilcilerinin %

52'si ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 43'ü, kurumların üreticilerin başka kuruluşlarla işbirliğine önemli katkı yaptığını düşünmemektedir. Üniversite temsilcilerinin tümü kurumların üreticilerin başka kuruluşlarla işbirliğine önemli katkı yaptığını düşünmektedir.

Tablo 90: Kurumlar Üreticilerin Başka Kuruluşlarla İşbirliğine Önemli Katkı Yapmaktadır

Katılımcı Kurum %	Kurumlar Üreticilerin Başka Kuruluşlarla İşbirliğine Önemli Katkı Yapmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	22	35	16	18	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	23	14	41	5	100
STK	11	41	26	13	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	29	21	36	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	23	48	28	32	10	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	16	34	20	23	7	100

Kurumların, teknik işgücü altyapısının güçlenmesi ve geliştirilmesi gereklidir: Her kurumsal yapının katılımcıların büyük çoğunluğu bölge sanayi sektöründe yer alan kurumların, teknik işgücü altyapısının güçlenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin % 67'si, özel sanayi kuruluşlarının % 68'i, STK temsilcilerinin % 70'i, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 62'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı, kurumların, teknik işgücü altyapısının güçlenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 91: Kurumların, Teknik İşgücü Altyapısının Güçlenmesi Ve Geliştirilmesi Gereklidir

Katılımcı Kurum %	Kurumların, Teknik İşgücü Altyapısının Güçlenmesi Ve Geliştirilmesi Gereklidir %	Toplam %

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	15	8	10	38	29	100
Özel Sanayi Kuruluşu	9	9	14	41	27	100
STK	4	15	11	26	44	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	23	15	0	39	23	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	14	16	14	47	48	139
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	12	10	34	35	100

Kurumlar, sanayiciler ve devlet arasındaki ilişkiyi kolaylaştırmaktadır: Kurumlar, sanayiciler ve devlet arasındaki ilişkiyi kolaylaştırmaktadır görüşüne katılım düzeyinin yarı yarıya olduğu görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 50'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 68'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 57'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si bölge sanayi sektörü kurumlarının, sanayiciler ve devlet arasındaki ilişkiyi kolaylaştırdığı görüşündedir.

Tablo 92: Kurumlar, Sanayiciler ve Devlet Arasındaki İlişkiyi Kolaylaştırmaktadır

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Sanayiciler ve Devlet Arasındaki İlişkiyi Kolaylaştırmaktadır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	21	19	10	40	10	100
Özel Sanayi Kuruluşu	23	5	5	36	32	100
STK	7	29	14	34	16	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	29	0	36	21	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100

Toplam Sayı	21	31	14	51	25	142
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	22	10	36	18	100

Kurumlar, personeli ve her türlü bilgi kaynakları ile tüm sanayicilere açıktır: Kurumların, personeli ve her türlü bilgi kaynakları ile tüm sanayicilere açık olup olmadığına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin (% 19), STK temsilcilerinin (% 19), özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin (% 29) ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin (% 13) önemli oranda fikrim tok cevabını vermesi dikkat çekicidir. bu veriler, bölge sanayi sektöründeki kurumsal yapıların bilgi alışverişi gibi konularda ortak çalışmalar yapmadığı veya birbiri ile işbirliği yapmadığını göstermektedir.

Kurumlar, personeli ve her türlü bilgi kaynakları ile tüm sanayicilere açıktır ifadesine katılmayan katılımcıların oranının da oldukça yüksek olması dikkat çekicidir. Resmi kurum temsilcilerinin % 42'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 34'ü, STK temsilcilerinin % 43'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 47'si kurumların personeli ve her türlü bilgi kaynakları ile tüm sanayicilere açıktır görüşüne katılmamaktadır.

Tablo 93: Kurumlar, Personeli ve Her Türlü Bilgi Kaynakları İle Tüm Sanayicilere Açıktır

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Personeli Ve Her Türlü Bilgi Kaynakları İle Tüm Sanayicilere Açıktır %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	21	21	19	29	10	100
Özel Sanayi Kuruluşu	10	24	29	33	5	100
STK	11	32	19	28	11	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	27	13	27	13	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	21	36	27	41	15	140
Katkı Sağlama Konusundaki	15	26	19	29	11	100

Düşünce Toplam %						

Kurumlar, dengeli dağılmayan ekonomik yatırımlar ile ilçelerin farklı oranlarda büyümesine ve gelişmesine sebep vermektedir: Bölgede önemli bir ekonomik ve sosyal sorun olan gelişme sürecindeki eşitsizliklere işaret eden "kurumlar, dengeli dağılmayan ekonomik yatırımlar ile ilçelerin farklı oranlarda büyümesine ve gelişmesine sebep vermektedir" ifadesine ilişkin görüşler tabloda verilmektedir. Veriler, dengeli ve eşit gelişmeye olanak veren dağıtım ve destek faaliyetlerinin her kesime aynı düzeyde ulaşmadığını göstermektedir.

Verilen cevaplar, kurumların bölgedeki dengeli gelişme konusunda yeterli katkı sağlamadığını ortaya koymakla birlikte fikrim yok cevabını veren katılımcıların oranının yüksekliğine de dikkat çekmektedir. Özellikle resmi kurum temsilcilerinin ve STK temsilcilerinin % 25'inin, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 23'ünün fikrim yok cevabını vermesi, bölgedeki kurumsal temsilcilerin eşit gelişme ve dengeli dağıtım gibi konularda yeterli bilgi ve farkındalık sahibi olmadığını göstermektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 40'ı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 53'ü, STK temsilcilerinin % 49'u, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 33'ü kurumların dengeli dağılmayan ekonomik yatırımlar ile ilçelerin farklı oranlarda büyümesine ve gelişmesine sebep olduğunu düşünmektedir.

Tablo 94: Kurumlar, Dengeli Dağılmayan Ekonomik Yatırımlar İle İlçelerin Farklı Oranlarda Büyümesine ve Gelişmesine Sebep Vermektedir

Katılımcı Kurum %	Kurumlar, Dengeli Dağılmayan Ekonomik Yatırımlar İle İlçelerin Farklı Oranlarda Büyümesine Ve Gelişmesine Sebep Vermektedir %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	17	19	25	25	15	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	14	19	43	10	100
STK	6	21	25	40	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	23	23	31	15	8	100

Üniversite	0	0	50	0	50	100
Toplam Sayı	17	26	34	44	16	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	19	25	32	12	100

Kurumlar, bölgede güçlü ve etkili bir sanayi büyüme ve kalkınma politikası izlemektedir: Kurumlar, bölgede güçlü ve etkili bir sanayi büyüme ve kalkınma politikası izlemektedir ifadesine katılım oranının düşük oranda olması dikkat çekicidir. Resmi kurum temsilcilerinin % 60'ı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 60'ı, STK temsilcilerinin % 52'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si kurumların bölgede güçlü ve etkili bir sanayi büyüme ve kalkınma politikası izlemediğini belirtmiştir.

Tablo 95: Kurumlar, Bölgede Güçlü ve Etkili Bir Sanayi Büyüme ve Kalkınma Politikası İzlemektedir

Katılımcı kurum %	**Kurumlar, Bölgede Güçlü Ve Etkili Bir Sanayi Büyüme Ve Kalkınma Politikası İzlemektedir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	29	31	12	20	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	20	40	15	20	5	100
STK	11	41	23	14	11	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	29	29	7	21	14	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	28	51	23	26	13	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	36	16	18	9	100

Kurumlar, bölgedeki altyapıyı geliştirmek için yatırım desteklerini "doğru" yönlendirmektedir: Kurumlar, bölgedeki altyapıyı geliştirmek için yatırım desteklerini "doğru" yönlendirmektedir görüşüne katılımcıların çoğunluğunun katılmadığı görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 61'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 60'ı, STK temsilcilerinin % 52'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 47'si, üniversite temsilcilerinin % 50'si, kurumların, bölgedeki altyapıyı geliştirmek için yatırım desteklerini "doğru" yönlendirmediğini ifade etmiştir.

Verilerden hareketle, bölge sanayi sektöründe kurumlar ve üreticiler arasındaki işbirliği sorunlarının yanında; danışmanlık, yönlendirme ve destek konusunda da kurumların görevlerini yeterli düzeyde yerine getiremediği ve bölgesel bütünlükçü bir gelişimin sürdürülemediği belirtilebilir.

Tablo 96: Kurumlar, Bölgedeki Altyapıyı Geliştirmek İçin Yatırım Desteklerini "Doğru" Yönlendirmektedir

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Bölgedeki Altyapıyı Geliştirmek İçin Yatırım Desteklerini "Doğru" Yönlendirmektedir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	22	39	14	16	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	15	45	15	15	10	100
STK	18	34	11	25	13	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	27	13	27	13	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	27	52	18	30	15	142
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	37	13	21	11	100

İl–ilçelerdeki mevcut kurumların il sanayi gelişimine olan katkısının değerlendirilmesi: Katılımcılar, bölge sanayinde faaliyet gösteren kurumların il-ilçe sanayinin gelişimine olan katkısını değerlendirmiştir. Cevaplanma oranının en düşük olduğu kurum değerlendirme üniversiteler (% 38) ve Besi OSB Müdürlüğü (% 43) olmuştur. Bu oranın düşüklüğü üniversiteler ile sanayi sektörü paydaşları arasındaki iletişimin ve karşılıklı bilgi alışverişinin çok düşük düzeyde olduğunun bir işareti olarak algılanabilir.

Üniversiteye ilişkin değerlendirmede katkısı olduğunu düşünen katılımcıların % 14 gibi çok düşük bir oranda kalması da bu sonucu doğrulamaktadır. Besi OSB Müdürlüğü 'nün ise yerel bölgesel ve etki alanı dar bir kurumsal yapılanma olmasının bu oranının düşüklüğüne etkisi olduğu söylenebilir.

Bölge sanayi sektörüne en fazla katkı sağladığı belirtilen kurumların, Kalkınma Ajansı (% 43), ve Valilik (% 40) olduğu görülmektedir. Sonuçların kurumsal yapılara göre dağılımı genel tablonun ardından tek tek ortaya konulmuştur. Bu kapsamdaki veriler, kurumların bölge sektörü içindeki etkinliğini ortaya koymada çok daha net değerlendirmelere olanak vermiştir.

Tablo 97: İl ve İlçedeki Kurumların İl Turizminin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi

Kurumlar %	İl Sanayinin Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi %					Cevaplanma Oranı %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime eşit ulaşamıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
KOSGEB	29	26	20	19	7	92
OSB-Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü	39	27	13	15	6	86
Besi OSB Müdürlüğü	24	22	19	25	9	43
KSS-1-Küçük Sanayi Başkanlığı	22	27	14	25	13	90
KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı	21	33	27	19	0	69
KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı	20	37	24	20	0	70
Kalkınma Ajansı	21	17	21	22	21	85
GAP Bölge Kalkınma İdaresi	36	25	19	11	9	86
Ekonomi Bakanlığı	32	24	22	18	5	82
Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı	14	27	24	23	12	89
Büyükşehir Belediyesi	36	32	11	17	5	83
Valilik	11	23	26	28	12	43
İlçe Belediyesi	26	32	11	26	6	65
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)	28	27	27	15	4	85

Ticaret ve Sanayi Odası	28	31	16	16	9	79
Üniversite	22	37	27	9	5	38
Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	20	29	20	19	11	77
TEKNOKENT	38	26	28	6	2	68

KOSGEB'in il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: KOSGEB'in bölge sanayi sektörüne katkı sağladığını düşünen katılımcıların oranının em yüksek olduğu grubun resmi kurum temsilcileri olmasına rağmen, bu en yüksek oranın % 34 olması KOSGEB'in yeterli düzeyde katkı sağlamadığını ortaya koymaktadır. Bölge sanayisinde büyük ölçekli sanayi işletmelerinin sayısının az; bunun karşısında orta ve küçük ölçekli işletmelerin daha fazla olduğu göz önüne alındığında KOSGEB'in sanayi alanında daha etkin ve verimli rol oynaması gelişme sürecinde önem taşımaktadır. Bunun karşısında, üniversite temsilcilerinin hiçbiri KOSGEB'in katkısı olduğunu düşünmemekte, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin yalnızca % 21'i, STK temsilcilerinin % 23'ü, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin ise yalnızca % 20'si KOSGEB'in katkı sağladığını belirtmiştir.

Tablo 98: KOSGEB'in İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**KOSGEB %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	27	18	20	22	12	100
Özel Sanayi Kuruluşu	39	26	13	17	4	100
STK	28	30	20	19	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	33	27	13	7	100
Üniversite	50	50	0	0	0	100
Toplam Sayı	41	37	28	27	10	143
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	29	26	20	19	7	100

OSB-Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün il-ilçe sanayisine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün bölge sanayi sektörüne katılımına ilişkin görüşler tabloda verilmiştir.

Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün bölge sanayi sektörünün katkısının olduğunu belirten katılımcıların oranının oldukça düşük oranlarda bulunduğu görülmektedir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 31'i, resmi kurum temsilcilerinin % 27'si, STK temsilcilerinin % 20'si, özel sanayi kuruluşlarının yalnızca % 5'i Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün katkı sağladığını belirtmiştir. Üniversite temsilcilerinin tünü OSB'nin katkısını, Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor olarak değerlendirmiştir.

Tablo 99: OSB-Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'nün Katkısı

Katılımcı Kurum %	**OSB-Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	33	29	10	19	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	55	35	5	0	5	100
STK	45	20	16	16	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	39	15	23	8	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	52	36	17	20	8	133
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	39	27	13	15	6	100

Besi OSB Müdürlüğü'nün il-ilçe sanayisine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: Besi OSB Müdürlüğü, katılımcılar tarafından en az

değerlendirilen kurumlardan biri olmuştur. Genel tabloda da ortaya konulduğu gibi katılımcıların % 43'ü kurumu değerlendirmiştir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 80'i, resmi kurum temsilcilerinin % 47'si Besi OSB Müdürlüğü'nün katkı sağladığını düşünürken; Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 78'i ve resmi kurum temsilcilerinin % 54'ü Besi OSB Müdürlüğü'nün katkı sağlamadığını veya yetersiz kaldığını belirtmiştir.

Tablo 100: Besi OSB Müdürlüğü'nün Katkısı

Katılımcı Kurum %	**Besi OSB Müdürlüğü %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	8	23	23	35	12	100
Özel Sanayi Kuruluşu	67	11	22	0	0	100
STK	31	27	15	19	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	20	60	20	100
Üniversite	0	100	0	0	0	100
Toplam Sayı	16	15	13	17	6	67
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	24	22	19	25	9	100

KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın bölge sanayi sektörüne katılımına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 49'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 14'ü, STK temsilcilerinin % 36'sı, ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkı sağladığını belirtmiştir.

Tablo 101: KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı

Katılımcı Kurum %	KSS1-Küçük Sanayi Başkanlığı %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	22	18	10	27	22	100
Özel Sanayi Kuruluşu	27	46	14	14	0	100
STK	22	28	14	32	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	19	19	19	31	100
Üniversite	0	50	50	0	0	100
Toplam Sayı	30	37	19	35	18	139
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	22	27	14	25	13	100

KSS2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: KSS2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın bölge sanayi sektörüne katılımına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 44'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 20'si, STK temsilcilerinin % 13'ü, ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si KSS2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkı sağladığını fakat her kesime ulaşmadığını belirtmiştir.

Bunun yanında KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkı sağlamadığını düşünen katılımcılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 70'i, STK temsilcilerinin % 75'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 60'ı KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkısının olmadığını belirtmiştir.

Tablo 102: KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı

Katılımcı Kurum %	KSS-2-Küçük Sanayi Başkanlığı %				Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime	Katkı sağlıyor	

			ulaşmıyor		
Resmi Kurum	6	19	44	31	100
Özel Sanayi Kuruluşu	50	20	20	10	100
STK	25	50	13	13	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	60	20	20	100
Üniversite	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	10	16	13	9	48
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	21	33	27	19	100

KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının katılımcıların kurumsal dağılımına göre değerlendirilmesi: KSS3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın bölge sanayi sektörüne katılımına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 44'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 10'u, STK temsilcilerinin % 7'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı KSS3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkı sağladığını fakat her kesime ulaşmadığını belirtmiştir.

Küçük Sanayi Başkanlıkları ile en fazla iletişim ve işbirliği içinde olması gereken özel sanayi kuruluşlarının % 80'i ve STK temsilcilerinin % 86'sının KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın katkısını yetersiz veya hiç katkısı yok biçiminde değerlendirmiştir.

Tablo 103: KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı'nın Katkısı

Katılımcı Kurum %	**KSS-3-Küçük Sanayi Başkanlığı %**				**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	6	19	44	31	100
Özel Sanayi Kuruluşu	30	50	10	10	100
STK	36	50	7	7	100

Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	40	20	40	100
Üniversite	0	0	100	0	100
Toplam sayı	9	17	11	9	46
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	37	24	20	100

Kalkınma Ajansı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Kalkınma Ajansı, katılımcılar tarafından, il-ilçe sanayisine katkı sağladığı belirtilen kurumlardan biri olarak değerlendirilmiştir. Diğer kurumlarla kıyaslandığında Kalkınma Ajansı'nın katkı sağladığını belirten resmi kurum temsilcilerinin oranı % 50, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin oranı % 28, STK temsilcilerinin oranı % 44, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin oranı % 35'dir. Üniversite temsilcilerinin tümü, Kalkınma Ajansı'nın sanayinin gelişimine katkı sağladığını fakat her kesime ulaşmadığını belirtmiştir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 36'sı ve özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 33'ü de Kalkınma Ajansı'nın sanayinin gelişimine katkı sağladığını fakat her kesime ulaşmadığını belirtmiştir.

Kalkınma Ajansı'nın sanayinin gelişimine katkı sağladığı fakat her kesime ulaşmadığı görüşünün ağırlıklı dile getirilmesi, fırsat eşitliği ve dengeli dağıtım mekanizmalarının daha verimli ve etkin organize edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 104: Kalkınma Ajansı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**Kalkınma Ajansı %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	29	10	10	31	19	100
Özel Sanayi Kuruluşu	24	14	33	14	14	100
STK	13	25	19	19	25	100

	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	14	36	14	21	100
	Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı		27	22	27	29	27	132
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		21	17	21	22	21	100

GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin il-ilçe sanayisine olan katkısına ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmiştir. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin il-ilçe sanayisine olan katkısını resmi kurum temsilcilerinin % 53'ü, özel sanayi kuruluşlarının % 65'i, STK temsilcilerinin % 66'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 58'i ve üniversite temsilcilerinin tümü GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin il-ilçe sanayisine katkısının olmadığını düşünmektedir.

Bölgenin önemli kurumlarından olan GAP Bölge Kalkınma İdaresi, bölge sanayi sektörü paydaşlarının çoğunluğu tarafından sektör gelişimine katkı sağlamayan bir kurum olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 105: GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %		**GAP Bölge Kalkınma İdaresi %**					**Toplam %**
		Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
	Resmi Kurum	38	15	15	19	13	100
	Özel Sanayi Kuruluşu	45	20	20	10	5	100
	STK	32	34	20	4	10	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği	29	29	29	14	0	100

	Örgütlenmeleri					
	Üniversite	50	50	0	0	0	100
Toplam Sayı		48	33	25	15	12	133
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		36	25	19	11	9	100

Ekonomi Bakanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Ekonomi Bakanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 45'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 75'i, STK temsilcilerinin % 56'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 60'ı ve üniversite temsilcilerinin % 50'si Ekonomik Bakanlığı'nın il-ilçe sanayisinin gelişimine katkı sağlamadığını düşünmektedir.

Tablo 106: Ekonomi Bakanlığı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %		**Ekonomi Bakanlığı %**					**Toplam %**
		Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
	Resmi Kurum	32	13	19	28	9	100
	Özel Sanayi Kuruluşu	45	30	10	15	0	100
	STK	23	33	27	13	4	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	40	20	30	10	0	100
	Üniversite	50	0	50	0	0	100
Toplam Sayı		40	30	28	23	6	127
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		32	24	22	18	5	100

Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın il-ilçe sanayinin gelişimine olan katkısında, katkı sağladığı fakat her kesime ulaşmadığı görüşünün ve kurumun sanayinin gelişmesine katkı sağlamada yetersiz olduğu görüşü ağır başmaktadır. Üniversite temsilcilerinin tümü, özel sanayi kuruluşlarının % 44'ü ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 43'ü Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın katkı sağladığını fakat her kesime eşit ulaşmadığını düşünmüştür.

STK temsilcilerinin % 44'ünün Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın bölge sanayinin gelişimine katkı sağlamadığını düşündüğü görülmektedir. Verilerden hareketle, bölge sanayi sektörü paydaşlarının Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı ile sınırlı veya çok düşük düzeyde iletişim halinde olduğu, bölgedeki kurumlar ve Bakanlık ile bilgi alışverişi veya işbirliğinin yapılmadığı söylenebilir.

Tablo 107: Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	22	18	10	27	22	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	17	44	22	0	100
STK	6	44	20	22	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	14	43	21	14	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	19	37	33	32	17	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	27	24	23	12	100

Büyükşehir Belediyesi'nin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Büyükşehir Belediyesi'nin katkısının nasıl olduğuna ilişkin cevaplar tabloda verilmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 68'i, özel sanayi kuruluşlarının % 78'i, STK temsilcilerinin % 68'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 58'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si Büyükşehir Belediyesi'nin il-ilçe sanayisine katkı sağlamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun Büyükşehir Belediyesi'nin katkı sağlamadığı konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak, bölge sanayi sektöründeki kurumların görev tanımları ve rollerinin net ve doğru tanımlanmaması belirtilebilir. Bölge sektöründe yer alan kurumların görev ve rollerinin net olmaması ve iletişim-koordinasyon sorunları, sanayi sektörünün içinde yer alan pek çok kurumun çalışmasını ve işleyişini olumsuz etkilemekte, gelişime destek verme konusunda kurumu yetersiz hale getirmektedir.

Tablo 108: Büyükşehir Belediyesi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**Büyükşehir Belediyesi %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	35	33	11	17	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	30	45	0	20	5	100
STK	40	28	13	15	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	29	29	14	21	7	100
Üniversite	50	0	50	0	0	100
Toplam Sayı	46	41	14	22	6	129
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	36	32	11	17	5	100

Valiliğin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Valiliğin il-ilçe sanayisine olan katkısına ilişkin cevaplar değerlendirildiğinde resmi kurum temsilcileri dışında kalan kurumların çoğunluğunun katkısını yetersiz veya eksik bulmaktadır. Verilerde en çok dikkat çeken nokta; resmi kurumların temsilcilerinin % 61'inin sektörün gelişimine katkı sağladığı görüşüne karşı özel sektör temsilcilerinin % 77'si katkı sağlamadığını

belirtmiştir. Bununla birlikte STK temsilcilerinin % 44'ü, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerini % 44'ü ve üniversite temsilcilerinin tamamı, Valiliğin katkısını "katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor" olarak değerlendirmiştir.

Veriler, Valiliğin sanayi sektörü içindeki tüm paydaşlarla eşit iletişim ve koordinasyon çalışması içinde olmadığını özellikle özel sanayi kuruluşları ile işbirliği, bilgi alışverişi ve iletişiminin olmadığını veya çok eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle Valiliğin yalnızca resmi alandaki kurumlarla iletişim halinde olduğu, resmi alanın dışına çıkmadığı belirtilebilir.

Tablo 109: Valiliğin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**Valilik %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	9	22	9	52	9	100
Özel Sanayi Kuruluşu	33	44	0	11	11	100
STK	4	12	44	24	16	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	43	43	0	14	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	6	15	17	19	8	65
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	23	26	29	12	100

İlçe Belediyesi'nin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: İlçe Belediyesi'nin İl-İlçe Sanayisine olan katkısına resmi kurum temsilcilerinin % 58'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 57'si, STK temsilcilerinin % 61'i, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si katkı

sağlamadığını ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, ilçe belediyesinin katkısını yetersiz veya yok olarak değerlendirmiştir.

Tablo 110: İlçe Belediyesi'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	İlçe Belediyesi %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	36	22	11	22	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	27	27	7	40	0	100
STK	17	44	14	19	6	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	25	25	8	33	8	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	26	32	11	26	6	101
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	26	32	11	26	6	100

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sanayinin gelişimine olan katkısını değerlendiren katılımcıların çoğunluğu kurumun katkısını yetersiz veya olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sanayi sektörünün gelişimine katkı sağladığını düşünen katılımcıların oranı oldukça düşüktür. Özel sanayi kuruluşlarının % 10'u, resmi kurum temsilcilerinin % 24'ü, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 15'i ve STK temsilcilerinin % 20'si Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun katkı sağladığını belirtmiştir. Üniversite temsilcilerinin hiçbiri katkı sağladığını düşünmemektedir.

Tablo 111: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun (TKDK) İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı kurum %	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	38	20	18	20	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	24	24	43	10	0	100
STK	20	32	28	14	6	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	31	31	23	15	0	100
Üniversite	0	50	50	0	0	100
Toplam Sayı	36	35	35	20	5	131
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	28	27	27	15	4	100

Ticaret ve Sanayi Odası'nın il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Sanayi sektörünün önemli paydaş kurumlarından biri olan Ticaret ve Sanayi Odası'nın, il-ilçe sanayisine olan katkısı tabloda verilmiştir. Ticaret ve Sanayi Odası'nın il-ilçe sanayisine olan katkısını katılımcıların çoğunluğu olumsuz veya yetersiz olarak değerlendirmiştir.

Özel sanayi kuruluşlarının % 67 çoğunluğu, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 62 çoğunluğu, STK temsilcilerinin % 62 çoğunluğu, resmi kurum temsilcilerinin % 53'ü ve üniversite temsilcilerinin % 50'si Ticaret ve Sanayi Odası'nın katkısını olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Katılımcıların değerlendirmeleri, bölge sanayisinde yer alan kurumlar arası iletişim, koordinasyon ve işbirliği sorunlarını öne çıkarmaktadır. Bölgede sanayi alanındaki önemli kurumların dahi katkısının olmadığını belirten sektör paydaşı katılımcıların görüşleri; bu alandaki sorunların çözülmesinin önemine de işaret etmektedir.

Tablo 112: Ticaret ve Sanayi Odası'nın İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Ticaret ve Sanayi Odası %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	39	14	21	21	7	100
Özel Sanayi Kuruluşu	27	40	13	13	7	100
STK	18	44	16	13	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	31	31	6	13	19	100
Üniversite	0	50	50	0	0	100
Toplam Sayı	34	38	20	19	11	122
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	28	31	16	16	9	100

Üniversitelerin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Üniversitelerin bölge sanayinin gelişimine olan katkısı, genel tabloda da ortaya konulduğu gibi en düşük oranda (% 38) cevaplanmış olan soru olmuştur. Bunun nedenleri arasında, üniversitelerin diğer kurumlarla ve özel sektörle olan ilişkisinin ve iletişimimin hiç olmadığı veya çok düşük düzeyde olduğu belirtilebilir.

Tabloda, yalnızca resmi kurum temsilcilerinin ve STK temsilcilerinin küçük bir oranının üniversitelerin katkı sağladığı konusunda görüş bildirdiği dikkat çekmektedir. Üniversite temsilcilerinin tamamının, kendi kurumsal yapıları hakkında gelişime "katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor" cevabını vermesi; sanayi sektöründeki diğer kurumlar gibi üniversitelerin de koordinasyon, iletişim ve işbirliği problemini yaşadığını göstermektedir. Üniversiteler bu sorunların yanında, bölgedeki diğer kurumlardan daha fazla sektörün dışında yer almakta veya bütünden daha kopuk, yalnızca kendi içindeki etkinliklerine yoğunlaşarak çalışmaktadır.

Tablo 113: Üniversitelerin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı kurum %	Üniversiteler %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	19	43	19	14	5	100
Özel Sanayi Kuruluşu	33	50	17	0	0	100
STK	21	33	29	8	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	29	29	43	0	0	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	13	22	16	5	3	59
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	22	37	27	9	5	100

Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'nin il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'nin il-ilçe sanayisine olan katkısını değerlendiren katılımcıların çoğunluğu, diğer kurumların değerlendirmelerine benzer olarak, olduğu gibi katkısını yetersiz veya olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 50'si, özel sanayi kuruluşlarının % 46'sı, STK temsilcilerinin % 49'u, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 53'ü ve üniversite temsilcilerinin % 50'si Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'nin il-ilçe sanayisine olan katkısını olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Tablo 114: Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği'nin İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği %					Toplam %
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her kesime ulaşmıyor	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde katkı	

					sağlıyor	
Resmi Kurum	23	27	7	30	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	15	31	39	8	8	100
STK	16	33	22	20	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	33	20	33	0	13	100
Üniversite	0	50	50	0	0	100
Toplam Sayı	24	35	24	23	13	119
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	29	20	19	11	100

TEKNOKENT'in il-ilçe sanayisine olan katkısının değerlendirilmesi: TEKNOKENT'in il-ilçe sanayisine olan katkısına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, TEKNOKENT, değerlendirmesi yapılmış tüm kurumlar içinde en az katkı sağlayan kurum olarak ortaya çıkmıştır. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin ve üniversite temsilcilerinin hiçbiri TEKNOKENT'in il-ilçe sanayisine katkı sağladığını düşünmemektedir. Bunun yanında katkı sağladığı konusunda görüş bildiren katılımcıların oranının da çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 10'u, STK temsilcilerinin % 5'i ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si katkı sağladığını belirtmiştir.

Verilerden hareketle, TEKNOKENT kapsamında yapılan çalışmaların, bölge sanayisinin gelişmesine katkı sağlayacak düzeyde olmadığı veya çıktıların sanayi sektörü bileşenleri-paydaşları ile gelişmeyi sağlayacak ölçüde paylaşılmadığı belirtilebilir.

Tablo 115: TEKNOKENT'in İl-İlçe Sanayisine Olan Katkısı

Katılımcı Kurum %	**TEKNOKENT %**					**Toplam %**
	Hiçbir katkısı yok	Yetersiz	Katkı sağlıyor fakat her	Katkı sağlıyor	Çok önemli düzeyde	

			kesime ulaşmıyor		katkı sağlıyor	
Resmi Kurum	40	25	25	5	5	100
Özel Sanayi Kuruluşu	40	40	20	0	0	100
STK	42	26	26	5	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	20	40	20	0	100
Üniversite	0	0	100	0	0	100
Toplam Sayı	19	13	14	3	1	50
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	38	26	28	6	2	100

İl-ilçe sanayilerinde üreticiler ve üretim kapasitelerinin değerlendirilmesi: ilçe sanayilerinde üreticiler ve üretim kapasitelerinin değerlendirilmesine ilişkin veriler aşağıdaki genel tabloda ve ardından kurumsal yapıya göre dağılımlarıyla ortaya konulmuştur.

Bölge sanayi sektöründeki üreticiler ve üretim kapasitelerine ilişkin ifadelerin cevaplanma oranı % 90 ile % 93 arasındadır. Cevaplanma düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Genel tabloya bakıldığında, bölge sanayisinde faaliyet gösteren sanayicilerin üniversite mezunu olma durumunun oldukça düşük olduğu bunun yanında kendilerine sağlanan desteklerden haberdar olamadıkları ağırlıklı olarak dile getirilmiştir. Bu veriler, bölge sanayisinde yer alan üreticilerin yönlendirme, farkındalık ve desteklenme konusunda yetersizlikler yaşadığını da ortaya koymaktadır. Verilerin kurumsal yapıya göre dağılımı tablolarında bu sorunlar daha detaylı irdelenmiştir.

Tablo 116: İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler ve Üretim Kapasitelerinin Değerlendirilmesi

Üreticiler ve Üretim Kapasiteleri %	İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler ve Üretim Kapasitelerinin Değerlendirilmesi %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
İl-ilçedeki üreticilerimizde çoğu	35	47	9	8	1	92

çalışanın üniversite dereceleri / profesyonel nitelikleri vardır						
Sanayicimiz il-ilçemizde kendi teknolojilerini geliştirecek kapasiteye sahiptir	26	44	8	19	3	93
Sanayicimiz, il-ilçede sahip oldukları makine teçhizat ve teknolojiyi iyileştirme – tamir çalışmalarını kendileri yaparlar	13	38	12	29	9	91
Sanayicimiz kendilerine sağlanan desteklerden habersizdirler ve desteklerden faydalanmazlar	11	27	12	31	20	92
İl-ilçedeki sanayi üretimi, ürünler ve üretim yöntemlerimiz tümüyle geleneksel teknolojilerden oluşur	9	30	15	38	9	90

İl-ilçedeki üreticilerimizde çoğu çalışanın üniversite dereceleri/ profesyonel nitelikleri vardır görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçedeki üreticilerimizde çoğu çalışanın üniversite dereceleri/ profesyonel nitelikleri vardır görüşüne katılım düzeyinin oldukça düşük olması, eğitim düzeyi ve üreticilerin profesyonel niteliklerinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Resmi kurum temsilcilerinin yalnızca % 8'i, STK temsilcilerinin yalnızca % 8'i, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 7'si ve özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 14'ü bölge sanayi üreticilerinin ve çalışanların üniversite derecesine, profesyonel nitelikleri olduğuna olumlu cevap vermiştir. bu çok düşük oranda kalan olumlu yaklaşımın tersine üniversite temsilcilerinin % 50'si üreticilerin çoğunun ve çalışanların üniversite dereceleri/ profesyonel nitelikleri vardır görüşüne katıldığı görülmektedir.

Tablo 117: İl-ilçedeki Üreticilerimizde Çoğu Çalışanın Üniversite Dereceleri/ Profesyonel Nitelikleri Vardır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	İl-İlçedeki Üreticilerimizde Çoğu Çalışanın Üniversite Dereceleri/ Profesyonel Nitelikleri Vardır Görüşüne Katılım %	Toplam %

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
Resmi Kurum	43	45	4	6	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	23	41	23	14	0	100
STK	36	47	9	6	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	21	64	7	7	0	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	50	68	13	11	2	144
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	35	47	9	8	1	100

Sanayicimiz, il-ilçelerde sahip oldukları makine teçhizat ve teknolojiyi iyileştirme, tamir çalışmalarını kendileri yaparlar: Katılımcıların çoğunluğu, bölge sanayicisinin, sahip oldukları makine teçhizat ve teknolojiyi iyileştirme, tamir çalışmalarını kendilerinin yapamadığını düşünmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 42'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 47'si, STK temsilcilerinin % 60'ı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si, sanayicilerin sahip oldukları makine teçhizat ve teknolojiyi iyileştirme, tamir çalışmalarını kendilerinin yapamadıklarını düşünmektedir. Diğer kurumsal yapıların görüşüne aksi yönde, üniversite temsilcilerinin tümünün sanayicinin iyileştirme, geliştirme faaliyetlerini kendi yaptığını belirtmesi dikkat çekicidir.

Genel olarak bakıldığında, bölgede sanayicilerin gelişme sürecinde ve ulusal gelişme hızı içinde yeterli insan kaynağı gücüne ve bilgi-beceriye sahip olmadığı söylenebilir. Bu eksiklik bölge sanayisini gelişmiş teknolojik imkanların gerisinde, daha düşük gelişmiş modellerle üretim yapmalarını ve bölgesel, ulusal, uluslararası pazarlar içindeki rekabet koşullarında dezavantajlı duruma düşmesine de neden olabilir.

Tablo 118: Sanayicimiz, İl-ilçelerde Sahip Oldukları Makine Teçhizat ve Teknolojiyi İyileştirme, Tamir Çalışmalarını Kendileri Yaparlar

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, İl-İlçelerde Sahip Oldukları Makine Teçhizat Ve Teknolojiyi İyileştirme, Tamir Çalışmalarını Kendileri Yaparlar %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	12	30	18	32	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	33	10	29	14	100
STK	13	47	11	26	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	36	0	29	21	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam sayı	18	53	17	41	12	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	13	38	12	29	9	100

Sanayicimiz kendilerine sağlanan desteklerden habersizdirler ve desteklerden faydalanmazlar: Sanayicimiz kendilerine sağlanan desteklerden habersizdirler ve desteklerden faydalanmazlar ifadesine katılım durumunun farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 48'i sanayicilerin kendilerine sağlanan desteklerden habersiz olduğu ve desteklerden faydalanamadıkları ifadesine katıldığını belirtirken, % 42'si katılmadığını söylemiştir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 47'si ifadeye katıldığını, % 39'u katılmadığını belirtmiştir.

STK temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin kendilerine sağlanan desteklerden habersiz olduğunu ve desteklerden faydalanamadığını belirtmiş, % 39'u buna katılmadığını ifade etmiştir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 72'si sanayicilerin kendilerine sağlanan desteklerden habersiz olduğunu ve desteklerden faydalanamadığını belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 50'si ifadeye katıldığını, % 50'si ise katılmadığını belirtmiştir.

Genel olarak, sanayicilerin desteklerden haberdar olma veya kullanma konusunda yeterli düzeyde olmadığı belirtilebilir.

Tablo 119: Sanayicimiz Kendilerine Sağlanan Desteklerden Habersizdirler ve Desteklerden Faydalanmazlar

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz Kendilerine Sağlanan Desteklerden Habersizdirler Ve Desteklerden Faydalanmazlar %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	14	28	10	22	26	100
Özel Sanayi Kuruluşu	19	19	14	33	14	100
STK	6	33	13	35	15	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	7	14	43	29	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	15	38	17	44	28	142
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	11	27	12	31	20	100

İl-ilçe sanayi üretimi, ürünler ve üretim yöntemlerimiz tümüyle geleneksel teknolojilerden oluşur: İl-ilçelerdeki sanayi üretimi, ürünler ve üretim yöntemlerimiz tümüyle geleneksel teknolojilerden oluşur ifadesine katılım düzeyi değerlendirildiğinde, üretimin doğrudan içinde olan küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmesi temsilcilerinin % 25'inin ve özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 14'ünün fikri olmaması dikkat çekmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 52'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 48'i, STK temsilcilerinin % 44'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin %

42'si il-ilçelerdeki sanayi üretimi, ürünler ve üretim yöntemlerimiz tümüyle geleneksel teknolojilerden oluştuğunu belirtirken; üniversite temsilcilerinin yine genel görüşten farklı görüş bildirdiği dikkat çeken başka bir noktadır. Üniversite temsilcilerinin tümü, "il-ilçelerdeki sanayi üretimi, ürünler ve üretim yöntemlerimiz tümüyle geleneksel teknolojilerden oluşur" ifadesine katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 120: İl-ilçelerdeki Sanayi Üretimi, Ürünler ve Üretim Yöntemlerimiz Tümüyle Geleneksel Teknolojilerden Oluşur

Katılımcı Kurum %	İl-İlçelerdeki Sanayi Üretimi, Ürünler Ve Üretim Yöntemlerimiz Tümüyle Geleneksel Teknolojilerden Oluşur %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	12	20	16	48	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	33	14	38	10	100
STK	7	36	13	33	11	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	25	25	25	17	100
Üniversite	0	100	0	0	0	100
Toplam Sayı	12	41	21	53	12	139
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	30	15	38	9	100

Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşlerin dağılımı: Bölgedeki sanayi destek kurum ve kuruluşlarına ilişkin görüşlerin dağılımı değerlendirildiğinde kurumlar arası koordinasyon, işbirliği ve iletişim konusunda bölge sanayi sektöründe önemli sorunların olduğu görülmektedir.

Gelişme sürecinde kurumlar arası sorunların, gelişme sürecini olumsuz etkileyeceği; eşitsiz gelişmeye veya gelişememeye neden olacağı göz önüne alındığında, bölgedeki bu sorunların çözülmesi ve koordinasyon, işbirliğinin geliştirilmesi en önemli bölgesel

konulardan biridir. İfadelerin cevaplanma oranının % 87 - % 91 arasında oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

İfadelerin kurumsal yapılara göre dağılımının verildiği tablolarda, bu önemli sorunlar daha yakından irdelenmiştir.

Tablo 121: Bölgedeki Sanayi Destek Kurum Ve Kuruluşlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Sanayi Destek Kuruluşları İle Üreticiler Arasındaki İlişkinin Durumuna İlişkin Görüşler %	Sanayi Destek Kuruluşları İle Üreticiler Arasındaki İlişkinin Durumuna İlişkin Değerlendirilme %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Kurumlar, üreticilere her koşulda olumlu yaklaşıyor ve işbirliği yapmak istiyor	15	30	14	33	9	89
Kurumlar, üreticileri sadece dışarıdan destekleyerek, asıl sorunlara tam anlamda girmiyorlar	9	15	9	51	17	89
Kurumlar, üreticilere ne olumlu ne de olumsuz yaklaşarak asıl sorunlardan haberdar değiller	7	25	13	39	16	87
Kurumlar, üreticiler ile genel görevleri dışında (teşvikler vd.) başka türlü herhangi bir destek vermiyorlar	7	28	23	26	18	88
Kurumlar, sınırlı teşvikler ile üreticiye baskı kurarak üreticinin gelişim alanını kısıtlayarak kontrol altında tutmak istiyorlar	14	31	22	23	10	91
Kurumların yönetim biçimine ve kişilere göre tutum ve destekler dönemsel olarak değişiyor	6	21	17	31	25	91

Kurumlar, üreticilere her koşulda olumlu yaklaşıyor ve işbirliği yapmak istiyor: Kurumlar, üreticilere her koşulda olumlu yaklaşıyor ve işbirliği yapmak istiyor görüşüne katılım düzeyi değerlendirildiğinde özellikle, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin ve STK'ların olumsuz görüş bildirdiği göze çarpmaktadır.

Kurumlar, üreticilere her koşulda olumlu yaklaşıyor ve işbirliği yapmak istiyor ifadesine katılım düzeyinin en düşük olduğu kurumsal yapı özel sanayi kuruluşu temsilcileri (% 27) olmuştur. Diğer kurumsal yapıların temsilcilerinden; resmi kurum temsilcilerinin % 39'u, STK temsilcilerinin % 45'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 58'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si kurumların, üreticilere her koşulda olumlu yaklaştığını ve işbirliği yapmak istediğini belirtmiştir.

Verilerden hareketle, kurumlar arası işbirliği ve iletişiminin özel sektörle daha sınırlı olduğu, resmi alan içinde daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun sonucunda, kurumların gelişmeye yönelik çalışmaları ve çıktılarının; üreticinin faydasına kullanımının yeterli düzeye erişmediği de söylenebilir.

Tablo 122: Kurumlar, Üreticilere Her Koşulda Olumlu Yaklaşıyor ve İşbirliği Yapmak İstiyor

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Üreticilere Her Koşulda Olumlu Yaklaşıyor Ve İşbirliği Yapmak İstiyor %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	21	30	11	26	13	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	36	18	18	9	100
STK	11	29	15	38	7	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	25	8	58	0	100
Üniversite	0	0	50	50	0	100
Toplam Sayı	21	41	19	45	12	138
Katkı Sağlama Konusundaki	15	30	14	33	9	100

Düşünce Toplam %						

Kurumlar, üreticileri sadece dışarıdan destekleyerek, asıl sorunlara tam anlamda girmiyorlar: Kurumlar, üreticileri sadece dışarıdan destekleyerek, asıl sorunlara tam anlamda girmiyorlar ifadesine özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'lık büyük çoğunluğunun, STK temsilcilerinin % 78'lik çoğunluğunun, resmi kurum temsilcilerinin % 69 çoğunluğunun ve üniversite temsilcilerinin % 50'sinin ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 42'sinin katılıyor olması önemli bir soruna işaret eden veri olarak değerlendirilmelidir.

Bölge sanayi sektörü bileşenleri içinde; resmi alanda yer alan kurumların özel alanda yer alan kurumlarla mesafeli durduğu, esas üretimin ve gelişmenin sağlanacağı alanda yeterince etkin ve verimli olamadığı görülmektedir. Kurumlar, başka ifadeyle, iletişim, koordinasyon, işbirliği gibi geliştirici ilişkileri tanımlarken resmi alan içindeki diğer kurumlar üzerinden tanımlamakta ve özel sektör bu ağın içinde geri planda kalmaktadır. Bu durum, bölge sanayisinin bütüncül, eşit ve güçlü gelişme sürecini tıkayacağından, öncelikli çözüm gerektiren alanlar arasında yer bulmalıdır.

Tablo 123: Kurumlar, Üreticileri Sadece Dışarıdan Destekleyerek, Asıl Sorunlara Tam Anlamda Girmiyorlar

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Üreticileri Sadece Dışarıdan Destekleyerek, Asıl Sorunlara Tam Anlamda Girmiyorlar %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	10	13	10	50	19	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	10	0	62	24	100
STK	9	16	7	55	13	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	25	25	25	17	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	12	21	12	70	23	138

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	15	9	51	17	100

Kurumlar, üreticilere ne olumlu ne de olumsuz yaklaşarak asıl sorunlardan haberdar değiller: Kurumlar, üreticilere ne olumlu ne de olumsuz yaklaşarak asıl sorunlardan haberdar değiller ifadesine katılma düzeyinin yüksek olması, bir önceki tabloda da belirtilen, resmi alan-özel sektör arası yetersiz iletişim, işbirliği ve koordinasyon sorunlarını yeniden ortaya çıkarmaktadır.

Resmi kurum temsilcilerinin % 62'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 58'i, STK temsilcilerinin % 49'u, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 55'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si kurumların üreticilerin asıl sorunlarından haberdar olmadığını, yaklaşımlarının yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Tablo 124: Kurumlar, Üreticilere Ne Olumlu Ne De Olumsuz Yaklaşarak Asıl Sorunlardan Haberdar Değiller

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Üreticilere Ne Olumlu Ne De Olumsuz Yaklaşarak Asıl Sorunlardan Haberdar Değiller %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	8	15	15	35	27	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	24	14	48	10	100
STK	6	33	14	35	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	9	27	9	55	0	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	9	33	18	52	22	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	25	13	39	16	100

Kurumlar, üreticiler ile genel görevleri dışında (teşvikler vd.) başka türlü herhangi bir destek vermiyorlar: Kurumların, üreticiler ile genel görevleri dışında başka türlü herhangi bir destek verip vermedikleri konusunda fikri olmayan katılımcıların oranının yüksekliği dikkat çekmektedir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 33'ü, STK temsilcilerinin % 25'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 23'ü ve resmi kurum temsilcilerinin % 18'i kurumların üreticiler ile genel görevleri dışında (teşvikler vd.) başka türlü herhangi bir destek verip vermediği konusunda fikri olmadığını belirtmiştir.

Bu veriler, bölge sanayi sektöründe faaliyet gösteren kurumların görev tanımlarının yanında, sanayiyi destekleme konusunda hangi alanlarda rol üstleneceklerine ilişkin bilgi, farkındalık ve koordinasyon eksikliğinin olduğunu ortaya koymaktadır. Kurumların rol ve görev tanımlamalarındaki eksiklikler, kurumların işleyişi ve gelişme sürecinde etkin rol üstlenmelerinin önünü kesen önemli sorunlardandır.

Tablo 125: Kurumlar, Üreticiler İle Genel Görevleri Dışında (Teşvikler vd.) Başka Türlü Herhangi Bir Destek Vermiyorlar

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Üreticiler İle Genel Görevleri Dışında (teşvikler vd.) Başka Türlü Herhangi Bir Destek Vermiyorlar %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	12	20	18	22	27	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	41	23	23	14	100
STK	4	31	25	27	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	17	33	33	8	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	9	38	31	35	24	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	28	23	26	18	100

Kurumlar, sınırlı teşvikler ile üreticiye baskı kurarak üreticinin gelişim alanını kısıtlayarak kontrol altında tutmak istiyorlar: Kurumlar, sınırlı teşvikler ile üreticiye baskı kurarak üreticinin gelişim alanını kısıtlayarak kontrol altında tutmak istiyorlar ifadesine en yüksek düzeyde, üniversite temsilcilerinin (% 50) katıldığı görülmektedir. Kurumların, üretici üzerinde baskı kurduğunu düşünen resmi kurum temsilcilerinin oranı % 34, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin oranı % 32, STK temsilcilerinin oranı % 38, üniversite temsilcilerinin oranı % 50 ve Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri oranı % 8'dir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 46'sının fikri olmadığı görülmektedir.

Tablo 126: Kurumlar, Sınırlı Teşvikler İle Üreticiye Baskı Kurarak Üreticinin Gelişim Alanını Kısıtlayarak Kontrol Altında Tutmak İstiyorlar

Katılımcı Kurum %	**Kurumlar, Sınırlı Teşvikler İle Üreticiye Baskı Kurarak Üreticinin Gelişim Alanını Kısıtlayarak Kontrol Altında Tutmak İstiyorlar %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	16	29	20	18	16	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	32	18	27	5	100
STK	11	31	20	29	9	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	31	46	8	0	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	20	43	31	33	14	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	31	22	23	10	100

Kurumların yönetim biçimine ve kişilere göre tutum ve destekler dönemsel olarak değişiyor: Bölge sanayi sektöründeki gelişme ivmesinin tutarlılığına ve sürdürülebilirliğine işaret eden "Kurumların yönetim biçimine ve kişilere göre tutum ve destekler dönemsel olarak değişiyor" ifadesine katılım düzeyi, bölge sanayi sektöründe önemli bir soruna işaret eden öncelikli verilerdendir.

Üniversite temsilcilerinin tümü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 59'u, resmi kurum temsilcilerinin % 66'sı, STK temsilcilerinin % 49'u ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 30'u, kurumların yönetim biçimine ve kişilere göre tutum ve desteklerinin dönemsel olarak değiştiği görüşünde birleşmiştir. Bu tür bir sektörel sorun, eşitsiz gelişmeye, kurumlar arası sorunların büyümesine, politik kararların gelişmeyi durdurmasına ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanamamasına neden olması açısından öncelikli çözüm gerektiren konular arasında ele alınmalıdır.

Tablo 127: Kurumların Yönetim Biçimine ve Kişilere Göre Tutum Ve Destekler Dönemsel Olarak Değişiyor

Katılımcı Kurum %	**Kurumların Yönetim Biçimine ve Kişilere Göre Tutum ve Destekler Dönemsel Olarak Değişiyor %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	6	17	10	31	35	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	18	23	36	23	100
STK	7	25	20	29	20	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	31	23	15	15	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	9	30	24	43	35	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	6	21	17	31	25	100

İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler İçin Teknolojiyi Kullanma ve Yenileme Süreçleri İle İlgili Görüşlerin Dağılımı: İl-ilçe sanayilerinde üreticiler için teknolojiyi kullanma ve yenileme süreçleri ile ilgili görüşlerin dağılımı konusunda verilen cevaplar genel tabloda ve ardından kurumlara göre değerlendirilmiştir.

İl-ilçe sanayilerinde üreticiler için teknolojiyi kullanma ve yenileme süreçleri ile ilgili görüşlerin dağılımının cevaplanma oranlarının % 56 - % 88 arasında olduğu

görülmektedir. En düşük cevaplanan ifade "Sanayicimiz, özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih eder" ifadesi olmuştur.

Bölgede önemli konulardan biri olan teknoloji kullanımı ve yenilenme süreçlerine ilişkin görüşler, genel tablonun ardından kurumsal yapılara göre dağılım tablolarında ortaya konulmuştur.

Tablo 128: İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler İçin Teknolojiyi Kullanma ve Yenileme Süreçleri İle İlgili Görüşlerin Dağılımı

Teknolojiyi Kullanma ve Yenileme Süreçleri %	İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler İçin Teknolojiyi Kullanma Ve Yenileme Süreçleri İle İlgili Görüşlerin Dağılımı %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Sanayicimiz, sürekli teknolojilerini yenilerler	13	49	13	22	4	87
Sanayicimiz, teknolojilerini yenilemek için sürekli Ar-Ge çalışmaları yapar	23	49	10	15	4	87
Sanayicimiz, Ar-Ge yapamaz; ama yine de teknolojik gelişmeleri takip eder.	13	31	12	39	5	86
Sanayicimizin, geleneksel üretim yapısı içinde mevcut cihazları ve teknolojileri yeterlidir	20	50	15	13	3	88
Sanayicimiz, yeni ürün geliştirecek bilgi beceri altyapı ve Tecrübeye sahiptir	14	38	14	28	7	88
Sanayicimiz, özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih eder	7	6	22	46	19	56

Sanayicimiz, sürekli teknolojilerini yenilerler görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, sürekli teknolojilerini yenilerler görüşüne, özel sanayi kuruluşlarının % 45'i, üniversite temsilcilerinin % 50'si katıldığını belirtirken, resmi kurum temsilcilerinin yalnızca % 17'si sanayicinin sürekli teknolojilerini yenilediğini ifade etmiştir.

STK'ların % 62'sinin ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 77'sinin bölge sanayicisinin sürekli teknolojisini yenilemediğini

düşünmektedir. Bölge sanayi sektörü katılımcılarının teknolojinin yenilenmesi faaliyetlerine ilişkin görüş birliğine varamadığı görülmektedir.

Tablo 129: Sanayicimiz, Sürekli Teknolojilerini Yenilerler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, Sürekli Teknolojilerini Yenilerler %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	13	52	19	15	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	20	25	10	35	10	100
STK	12	50	12	25	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	69	0	15	8	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	17	66	17	30	5	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	13	49	13	22	4	100

Sanayicimiz, teknolojilerini yenilemek için sürekli Ar-Ge çalışmaları yapar görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, teknolojilerini yenilemek için sürekli Ar-Ge çalışmaları yapar ifadesine katılım düzeyinin çok düşük olması, Ar-Ge faaliyetlerinin bölge sanayisinde geri kalan alanlardan biri olduğunu göstermektedir.

Özel sanayi kuruluşlarının % 60'ı, resmi kurum temsilcilerinin % 70'i, STK temsilcilerinin % 78'i, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 78'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayicinin teknolojilerini yenilemek için sürekli Ar-Ge faaliyeti yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 130: Sanayicimiz, Teknolojilerini Yenilemek İçin Sürekli Ar-Ge Çalışmaları Yapar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, Teknolojilerini Yenilemek İçin Sürekli Ar-Ge Çalışmaları Yapar %	Toplam %

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	41	29	14	16	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	15	45	15	20	5	100
STK	12	66	4	14	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	64	7	7	7	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	31	66	13	20	5	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	23	49	10	15	4	100

Sanayicimiz, Ar-Ge yapamaz; ama yine de teknolojik gelişmeleri takip eder görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, Ar-Ge yapamaz; ama yine de teknolojik gelişmeleri takip eder görüşüne katılım oranlarının yarı yarıya olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 41'i sanayicimiz, Ar-Ge yapamaz; ama yine de teknolojik gelişmeleri takip eder görüşüne katıldığını % 45'i katılmadığını belirtmiştir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 52'si sanayicilerin Ar-Ge yapamasa da teknolojiyi takip ettiğini belirtmiş, % 42'si buna katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 131: Sanayicimiz, Ar-Ge Yapamaz; Ama Yine de Teknolojik Gelişmeleri Takip Eder Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Ar-Ge Yapamaz; Ama Yine De Teknolojik Gelişmeleri Takip Eder %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	12	33	14	37	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	16	26	5	47	5	100
STK	10	37	12	35	6	100
Küçük-Orta	21	7	14	50	7	100

	Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri					
	Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı		17	41	16	52	7	133
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		13	31	12	39	5	100

Sanayicimizin, geleneksel üretim yapısı içinde mevcut cihazları ve teknolojileri yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimizin, geleneksel üretim yapısı içinde mevcut cihazları ve teknolojileri yeterlidir görüşüne katılım düzeyinin oldukça düşük olduğu, başka bir ifadeyle, bölge sanayicilerinin mevcut cihaz ve teknolojilerinin yeterli olmadığı görüşü ağır basmaktadır.

Resmi firma temsilcilerinin % 16'sı, özel firma temsilcilerinin % 24'ü, STK temsilcilerinin % 12'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 7'si geleneksel üretim yapısı içinde mevcut cihazların ve teknolojilerin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Kurum temsilcilerinin çok düşük düzeyde cihaz ve teknolojinin yeterli olduğun savunmasına karşı üniversite temsilcilerinin % 50'sinin geleneksel üretim yapısı içinde mevcut cihazları ve teknolojileri yeterlidir görüşüne katılması dikkat çekicidir. Bölge sanayi sektörü ile ilgili pek çok konuda olduğu gibi, teknolojinin yeterliliği konusunda da üniversite temsilcilerinin diğer kurum temsilcilerine göre daha olumlu bir çerçeve çizdiği görülmektedir.

Tablo 132: Sanayicimizin, Geleneksel Üretim Yapısı İçinde Mevcut Cihazları ve Teknolojileri Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	**Sanayicimizin, Geleneksel Üretim Yapısı İçinde Mevcut Cihazları Ve Teknolojileri Yeterlidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	27	45	12	14	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	24	33	19	19	5	100

STK	14	60	14	12	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	57	21	0	7	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	27	68	20	17	4	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	20	50	15	13	3	100

Sanayicimiz, yeni ürün geliştirecek bilgi beceri altyapı ve tecrübeye sahiptir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, yeni ürün geliştirecek bilgi beceri altyapı ve tecrübeye sahiptir görüşüne üniversite temsilcilerinin tümünün katıldığı görülmektedir. diğer kurum temsilcilerinin katılım oranlarının üniversite temsilcilerine göre daha düşük oranda kaldığı söylenebilir. Diğer kurum temsilcileri, bölge sanayicisinin yeni ürün geliştirecek altyapı ve tecrübeye yeterince sahip olamadığını düşünmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 52'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 29'u, STK temsilcilerinin % 61'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 57'si sanayicilerin yeni ürün geliştirecek bilgi, beceri ve altyapıya, tecrübeye sahip olmadığını belirtmiştir.

Tablo 133: Sanayicimiz, Yeni Ürün Geliştirecek Bilgi Beceri Altyapı ve Tecrübeye Sahiptir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Yeni Ürün Geliştirecek Bilgi Beceri Altyapı ve Tecrübeye Sahiptir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	27	25	16	29	4	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	29	19	43	10	100
STK	10	51	12	24	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	50	7	14	21	100

Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	19	51	19	38	9	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	14	38	14	28	7	100

Sanayicimiz, özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih eder: Sanayicimiz, özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih eder görüşüne katılım oranının çok yüksek olduğu bunun yanında fikri olmadığını belirten katılımcıların oranının da yüksek oranda olduğu dikkat çekmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 68'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 60'ı, STK temsilcilerinin % 60'ı, Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 83'ü ve üniversite temsilcilerinin tamamı bölge sanayicisinin özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Tablo 134: Sanayicimiz, Özgün Üretim Yerine Ürün Kopyalamayı Tercih Eder Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	**Sanayicimiz, özgün üretim yerine ürün kopyalamayı tercih eder %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	4	8	20	48	20	100
Özel Sanayi Kuruluşu	20	10	10	40	20	100
STK	7	4	30	41	19	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	17	67	17	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam sayı	5	4	15	32	13	69
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	6	22	46	19	100

Bölgesel ve ulusal pazar olanakları ve potansiyeller hakkındaki görüşlerin dağılımı: İl-ilçe sanayilerinde üreticiler için teknolojiyi kullanma ve yenileme süreçleri ile ilgili görüşlerin dağılımına ilişkin görüşlerin cevaplanma oranlarının % 42 ile % 88 arasında olduğu görülmektedir.

Genel tablo değerlendirildiğinde, il-ilçe sanayilerinde üreticiler için teknolojiyi kullanma ve yenileme süreçlerinin yetersiz kaldığı görüşlerinin ağır bastığı görülmektedir.

Teknolojiyi kullanma ve yenileme konusunda, bölge sanayicilerinin durumuna ilişkin görüşlerin kurumsal yapıya göre dağılımı, mevcut duruma ilişkin daha detaylı veriyi ortaya koymaktadır.

Tablo 135: Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanakları ve Potansiyeller Hakkındaki Görüşlerin Dağılımı

Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanakları Ve Potansiyeller %	İl-İlçe Sanayilerinde Üreticiler İçin Teknolojiyi Kullanma ve Yenileme Süreçleri İle İlgili Görüşlerin Dağılımı %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
Bölgesel ve ulusal pazarlar, il-ilçede sanayinin gelişimi için yeterlidir	32	29	7	24	7	88
Uluslararası pazarlar, il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir	15	28	8	39	11	42
Bölgesel pazarlar il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir	18	37	3	35	7	44
Ulusal Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir	29	44	10	14	2	86
Bölgesel pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir	29	44	10	14	2	86
Uluslararası pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir	19	53	15	13	0	44
Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal pazarlar hakkındaki bilgileri	15	28	23	29	5	87

müşterilerinden elde ederler						
Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal Pazar olanaklarını kendileri sürekli izlerler	12	44	13	24	7	87
Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal pazarı analiz etmek için hiç çaba sarf etmez	10	31	16	34	8	88
Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal pazar olanaklarını üniversiteler ile ortaklaşa yaptıkları çalışmalar ve projeler neticesinde tanırlar	30	33	8	16	13	87

Ulusal pazarlar, il-ilçe sanayinin gelişimi için yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Resmi kurum temsilcilerinin % 53'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 60'ı, STK temsilcilerinin % 72'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 62'si, ulusal pazarların, il-ilçe sanayinin gelişimi için yeterli olmadığını ifade etmiştir. Kurum temsilcilerinin çoğunluğunun görüşünün aksine üniversite temsilcilerinin tamamı, ulusal pazarların, il-ilçe sanayinin gelişimi için yeterli olduğu görüşünü savunmaktadır.

Tablo 136: Ulusal Pazarlar, İl-ilçe Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Ulusal Pazarlar, İl-İlçe Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	31	22	4	33	10	100
Özel Sanayi Kuruluşu	35	25	15	20	5	100
STK	35	37	8	19	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	23	39	8	15	15	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	43	40	10	33	10	136

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	32	29	7	24	7	100

Uluslararası pazarlar, il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Uluslararası pazarlar, il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir ifadesine üniversite temsilcilerinin tümünün katılıyor olması dikkat çekicidir.

Bunun karşısında, resmi kurum temsilcilerinin % 39'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 80'i, STK temsilcilerinin % 35'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 40'ı uluslararası pazarların sanayinin gelişimi için yeterli olmadığını düşünmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, üniversite temsilcileri ile diğer kurum temsilcileri arasında önemli bir görüş ayrılığı olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 137: Uluslararası Pazarlar, İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Uluslararası Pazarlar, İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	13	26	13	30	17	100
Özel Sanayi Kuruluşu	50	30	10	10	0	100
STK	8	27	4	54	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	40	0	40	20	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	10	18	5	25	7	65
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	28	8	39	11	100

Bölgesel pazarlar il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Bölgesel pazarlar il merkezinde sanayinin gelişimi için yeterlidir ifadesine, resmi kurum temsilcilerinin % 56'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'si, STK temsilcilerinin % 59'u, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 40'ı katılmadığını belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin tümü için, bölgesel pazarlar, sanayi gelişimi için yeterlidir. Üniversite temsilcilerinin, diğer kurum temsilcilerinden farklı olarak pazar konusunda tamamen olumlu ve yeterli olduğu görüşünü savunduğu görülmektedir.

Tablo 138: Bölgesel Pazarlar İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Bölgesel Pazarlar İl Merkezinde Sanayinin Gelişimi İçin Yeterlidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	16	40	0	32	12	100
Özel Sanayi Kuruluşu	30	20	0	50	0	100
STK	15	44	7	30	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	20	0	40	20	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	12	25	2	24	5	68
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	37	3	35	7	100

Ulusal Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Ulusal Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne önceki verilere benzer olarak üniversite temsilcilerinin tümü katıldığını belirtmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin yalnızca % 13'ü, STK temsilcilerinin % 16'sı ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin yalnızca % 15'i ulusal pazarlar hakkında sanayicinin bilgisinin yeterli olduğunu düşünmektedir. Diğer kurum temsilcilerinin görüşlerinin, üniversite ile

farklılık göstermesi, özellikle sanayici olan özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin yalnızca % 25'inin ulusal pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne katıldığını belirtmesi, üniversite temsilcilerinin bölge sanayi sektörünün mevcut durumuna ilişkin yeterli analiz düzeyine sahip olmadığını göstermektedir.

Tablo 139: Ulusal Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Ulusal Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	38	38	13	13	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	30	35	10	10	15	100
STK	26	53	6	16	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	54	15	15	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	39	59	13	19	3	133
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	29	44	10	14	2	100

Bölgesel Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Bölgesel Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne resmi kurum temsilcilerinin % 32'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 20'si, STK temsilcilerinin % 33'ü ve küçük sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si Bölgesel Pazarlar hakkında sanayicinin bilgisinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Verilerden hareketle, bölge sanayi sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin, pazarlar hakkında bilgi sahibi olma, pazara ulaşma veya Pazar olanaklarını takip etme konusunda sıkıntı çektikleri belirtilebilir.

Tablo 140: Bölgesel Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Bölgesel Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	20	28	20	32	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	30	30	20	20	0	100
STK	11	41	15	33	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	60	0	20	0	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	12	24	11	21	0	68
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	35	16	31	0	100

Uluslararası Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne katılım düzeyi: Uluslararası Pazarlar hakkında sanayicimizin bilgisi yeterlidir görüşüne katılan temsilcilerin oranının çok düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 12'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 20'si, STK temsilcilerinin % 15'i uluslararası pazarlar hakkında sanayicinin bilgisinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri ve üniversite temsilcilerinin hiçbiri uluslararası pazarlar hakkında sanayicinin bilgisinin yeterli olduğunu belirtmemiştir.

Tablo 141: Uluslararası Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Uluslararası Pazarlar Hakkında Sanayicimizin Bilgisi Yeterlidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	20	52	16	12	0	100

Özel Sanayi Kuruluşu	40	30	10	20	0	100
STK	11	56	19	15	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	80	0	0	0	100
Üniversite	0	100	0	0	0	100
Toplam Sayı	13	36	10	9	0	68
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	53	15	13	0	100

Sanayicimiz, bölgesel, ulusal ve uluslararası pazarlar hakkındaki bilgileri müşterilerinden elde ederler görüşüne katılım düzeyi: Resmi kurum temsilcilerinin % 41'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 35'i, STK temsilcilerinin % 31'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 18'i sanayicilerin bölgesel, ulusal ve uluslararası pazarlar hakkındaki bilgileri müşterilerinden elde ettiğini belirtmiştir. bu görüşe katılan üniversite temsilcilerinin oranı % 50'dir.

Genel olarak bakıldığında, katılımcıların çoğunluğu bölge sanayicisinin ulusal ve uluslararası pazarlar hakkındaki bilgileri müşterilerinden edindiği görüşüne katılmamaktadır.

Tablo 142: Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazarlar Hakkındaki Bilgileri Müşterilerinden Elde Ederler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazarlar Hakkındaki Bilgileri Müşterilerinden Elde Ederler %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	14	22	22	33	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	15	35	15	30	5	100
STK	15	27	27	27	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	18	46	18	18	0	100

Üniversite	0	0	50	50	0	100
Toplam Sayı	20	37	31	39	7	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	28	23	29	5	100

Sanayicimiz, bölgesel, ulusal ve uluslararası Pazar olanaklarını kendileri sürekli izlerler görüşüne katılım düzeyi: Bölge sanayicilerinin ulusal ve uluslararası pazar olanaklarını kendileri sürekli izlerler görüşüne özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 45'i, üniversite temsilcilerinin % 50'si katıldığını belirtmişken; resmi kurum temsilcilerinin % 63'ü STK temsilcilerinin % 52'si ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i bölge sanayicilerinin ulusal ve uluslararası pazar olanaklarını kendileri sürekli izlerler görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 143: Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazar Olanaklarını Kendileri Sürekli İzlerler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Bölgesel, Ulusal ve Uluslararası Pazar Olanaklarını Kendileri Sürekli İzlerler %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	18	45	16	18	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	35	15	25	20	100
STK	10	42	10	33	6	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	67	17	8	0	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	16	60	18	32	9	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	44	13	24	7	100

Sanayicimiz, ulusal pazarı analiz etmek için hiç çaba sarf etmez görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, ulusal pazarı analiz etmek için hiç çaba sarf etmez görüşüne katılımcıların çoğunluğu katıldığını belirtmiştir. Resmi kurum temsilcilerinin % 49'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'si, STK temsilcilerinin % 27'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 62'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin, ulusal pazarı analiz etmek için hiç çaba sarf etmediğini düşünmektedir.

Tablo 144: Sanayicimiz, Ulusal Pazarı Analiz Etmek İçin Hiç Çaba Sarf Etmez Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Ulusal Pazarı Analiz Etmek İçin Hiç Çaba Sarf Etmez %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	18	20	12	41	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	35	15	35	15	100
STK	10	40	23	23	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	31	8	54	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	14	43	22	46	11	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	32	16	34	8	100

Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal pazar olanaklarını üniversiteler ile ortaklaşa yaptıkları çalışmalar ve projeler neticesinde tanırlar görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal pazar olanaklarını üniversiteler ile ortaklaşa yaptıkları çalışmalar ve projeler neticesinde tanırlar ifadesine katılım düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 24'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 45'i, STK temsilcilerinin % 24'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin %

38'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin bölgesel ve ulusal pazar olanaklarını üniversiteler ile ortaklaşa yaptıkları çalışmalar ve projeler neticesinde tanıdığını belirtmiştir.

Verilerden hareketle, bölge sanayicisi ile üniversite arasında veya resmi kurumlar arasında gelişmeyi destekleyecek düzeyde işbirliğinin kurulamamış olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, resmi kurumlar, resmi alandaki diğer kurumlarla işbirliği ve iletişimi gerçekleştirilirken; özel sektörle veya üreticiyle-sanayiciyle işbirliğine gidemediği söylenebilir.

Tablo 145: Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanaklarını Üniversiteler İle Ortaklaşa Yaptıkları Çalışmalar ve Projeler Neticesinde Tanırlar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Pazar Olanaklarını Üniversiteler İle Ortaklaşa Yaptıkları Çalışmalar ve Projeler Neticesinde Tanırlar %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	43	22	10	16	8	100
Özel Sanayi Kuruluşu	15	30	10	10	35	100
STK	28	45	4	18	6	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	31	15	15	23	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	40	45	11	21	18	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	30	33	8	16	13	100

İl-ilçedeki üretim işbirlikleri ile yapılanlar hakkındaki görüşlerin dağılımı: İl-ilçedeki üretim işbirlikleri ile yapılanlar ile ilgili görüşlerin dağılımına ilişkin ifadelere katılım durumları, önceki tablolarda sıkça dile getirilen, bölge sanayi sektörü paydaşları arasındaki işbirliği, koordinasyon ve iletişim sorunlarına daha yakından bakmak açısından önem taşımaktadır.

İfadelerin cevaplanma oranlarının % 87 ile % 89 arasında olduğu görülmektedir. İfadelere katılım oranlarının genel değerlendirilmesi, üretim işbirlikleri ve özellikle resmi-özel alan arası üretime yönelik işbirliklerinin yeterli düzeyde olmadığı, sektör paydaşlarının ortak bir gelişme süreci içinde birlikte hareket edemediği görülmektedir. Genel tablonun ardından ifadeler, kurumsal yapılara göre ayrı ayrı ele alınmıştır.

Tablo 146: İl-İlçedeki Üretim İşbirlikleri İle Yapılanlar Hakkındaki Görüşlerin Dağılımı

İl-İlçedeki Üretim İşbirlikleri İle Yapılanlar %	İl-İlçedeki Üretim İşbirlikleri İle Yapılanlar İle İlgili Görüşlerin Dağılımı %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
İl-ilçede, sanayicilerimiz için yeterli işbirliği ortamı sağlanmıştır ve desteklenmektedir	22	43	12	16	7	89
Sanayicilerimiz, sadece bulundukları sanayi sitesi içinde kendi aralarında işbirliği yapmaktadır	7	21	14	49	9	88
İl-ilçede yer alan sanayilerin diğer bölgeler ile yaptığı işbirlikleri zayıftır ve/veya yoktur	9	12	13	51	15	89
Sanayicilerimiz, planlı olarak markalaşma ve teknoloji geliştirme çalışmaları yaparlar	18	40	12	25	5	88
Sanayicimiz, kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahiptirler	24	40	17	12	7	85
Sanayicimiz, üretim için üniversitelerden destek alırlar	27	39	15	10	10	87
Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal anlamda ortak satın alma işbirliklerini tercih ederler	18	40	18	15	7	88
Sanayicimiz, ortak teknoloji geliştirme faaliyetinde bulunurlar	22	34	21	13	10	87
Sanayicimiz, test ve	29	34	17	10	10	87

laboratuvar hizmetleri
için işbirliği yaparlar

İl-ilçede, sanayicilerimiz için yeterli işbirliği ortamı sağlanmıştır ve desteklenmektedir görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçede, sanayicilerimiz için yeterli işbirliği ortamı sağlanmıştır ve desteklenmektedir görüşüne katılımcıların büyük çoğunluğu katılmadığını belirtmiştir. resmi kurum temsilcilerinin % 60'ı, özel sanayi kuruluşların % 58'i, STK temsilcilerinin % 66'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 62'si, üniversite temsilcilerinin % 50'si bölge sanayicileri için yeterli işbirliği ortamının sağlanmadığını ve desteklenmediğini belirtmiştir.

Üniversite temsilcilerinin % 50'si, resmi kurum temsilcilerinin % 30'u sanayicilerin yeterli işbirliği ortamının sağlandığını ve desteklendiğini düşünmektedir.

Tablo 147: İl-İlçede, Sanayicilerimiz İçin Yeterli İşbirliği Ortamı Sağlanmıştır ve Desteklenmektedir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	İl-İlçede, Sanayicilerimiz İçin Yeterli İşbirliği Ortamı Sağlanmıştır Ve Desteklenmektedir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	33	27	10	20	10	100
Özel Sanayi Kuruluşu	32	46	5	14	5	100
STK	14	52	17	14	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	62	15	15	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	30	59	17	22	10	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	22	43	12	16	7	100

Sanayicilerimiz, sadece bulundukları sanayi sitesi içinde kendi aralarında işbirliği yapmaktadır görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, sadece bulundukları sanayi sitesi

içinde kendi aralarında işbirliği yapmaktadır görüşüne katılımın yüksek olması, bölge sanayi üreticilerinin en yüksek oranda işbirliğini kendi aralarında sağladıklarını göstermektedir. Resmi kurum veya üniversitelerle sınırlı-düşük oranda işbirliği içinde olan sanayicilerin içinde bulundukları sanayi siteleri içindeki iletişim ve işbirliğini daha yüksek oranda sağladıkları belirtilebilir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 63'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 45'i, STK temsilcilerinin % 55'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 77'si ve üniversitelerin % 50'si sanayicilerin sadece bulundukları sanayi sitesi içinde kendi aralarında işbirliği yaptığı ifadesine katıldığını belirtmiştir.

Tablo 148: Sanayicilerimiz, Sadece Bulundukları Sanayi Sitesi İçinde Kendi Aralarında İşbirliği Yapmaktadır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	Sanayicilerimiz, Sadece Bulundukları Sanayi Sitesi İçinde Kendi Aralarında İşbirliği Yapmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	8	13	17	50	13	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	23	14	36	9	100
STK	4	29	12	51	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	8	15	69	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	10	28	19	67	12	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	7	21	14	49	9	100

İl-ilçede yer alan sanayilerin diğer bölgeler ile yaptığı işbirlikleri zayıftır ve/veya yoktur görüşüne katılım düzeyi: Katılımcıların çoğunluğu; il-ilçelerde yer alan sanayilerin diğer bölgelerle yaptıkları işbirliklerinin zayıf olmadığını düşünmektedir. İl-ilçede yer alan sanayilerin diğer bölgeler ile yaptığı işbirlikleri zayıftır ve/veya yoktur ifadesine katılmadığını belirten katılımcıların oranı oldukça düşüktür.

Resmi kurumların % 16'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 32'si, STK temsilcilerinin % 24'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenme temsilcilerinin % 16'sı, ilçede yer alan sanayilerin diğer bölgeler ile yaptığı işbirliklerinin zayıf olduğunu düşünmektedir.

Tablo 149: İl-İlçede Yer Alan Sanayilerin Diğer Bölgeler İle Yaptığı İşbirlikleri Zayıftır Ve/Veya Yoktur Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	İl-İlçede Yer Alan Sanayilerin Diğer Bölgeler İle Yaptığı İşbirlikleri Zayıftır Ve/Veya Yoktur %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	8	8	16	47	20	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	18	9	55	5	100
STK	10	14	14	52	12	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	8	8	54	23	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	13	16	18	70	21	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	12	13	51	15	100

Sanayicilerimiz, planlı olarak markalaşma ve teknoloji geliştirme çalışmaları yaparlar görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, planlı olarak markalaşma ve teknoloji geliştirme çalışmaları yaparlar, görüşüne özel sanayi kuruluşu temsilcileri (% 65) ve üniversite temsilcileri (% 50) yüksek oranda katıldığını belirtmiştir. Diğer katılımcı kurumların temsilcilerinin büyük çoğunluğu, sanayicilerin planlı olarak markalaşma ve teknoloji geliştirme çalışmaları içinde bulunmadığını ifade etmiştir.

Resmi kurumların % 60'ı, STK temsilcilerinin % 66'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenme temsilcilerinin % 61'i sanayicilerin planlı olarak markalaşma ve teknoloji geliştirme çalışmaları içinde bulunmadığını ifade etmiştir.

Tablo 150: Sanayicilerimiz, Planlı Olarak Markalaşma ve Teknoloji Geliştirme Çalışmaları Yaparlar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Planlı Olarak Markalaşma Ve Teknoloji Geliştirme Çalışmaları Yaparlar %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	27	33	13	21	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	18	9	46	9	100
STK	12	54	14	19	12	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	46	8	23	8	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	25	55	16	34	7	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	40	12	25	5	100

Sanayicimiz, kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahiptirler görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahiptirler görüşüne üniversite temsilcileri % 50 oranında katılırken, diğer kurumsal temsilcilerin büyük çoğunluğu katılmadığını belirtmiştir.

Resmi kurumların % 73'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 55'i, STK temsilcilerinin % 65'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenme temsilcilerinin % 38'i bölge sanayicisinin kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahip olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 151: Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler %	Toplam %

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	33	40	15	10	2	100
Özel Sanayi Kuruluşu	25	30	15	10	20	100
STK	16	49	20	10	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	23	23	31	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	31	53	23	16	9	132
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	24	40	17	12	7	100

Sanayicimiz, kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahiptirler görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerin, kaliteli üretim yapmak için ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahip olma durumuna ilişkin cevaplar, bölge sanayicisinin kalite belgesine sahip olma düzeyinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 18'i, STK temsilcilerinin % 10'u, küçük- orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 23'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 39'u sanayicilerin kalite belgelerine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu düşük oranlarının aksine üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin ISO 9001, TSE gibi kalite belgelerine sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 152: Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Kaliteli Üretim Yapmak İçin ISO 9001, TSE Gibi Kalite Belgelerine Sahiptirler %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	39	27	16	12	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	33	14	10	29	100

STK	24	54	12	6	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	23	31	23	15	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	37	52	20	13	13	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	27	39	15	10	10	100

Sanayicimiz, bölgesel ve ulusal anlamda ortak satın alma işbirliklerini tercih ederler görüşüne katılım düzeyi: Üniversite temsilcilerinin % 50'si bölge sanayicilerin bölgesel ve ortak satın almadaki işbirliğine yöneldiği görüşünü ortaya koymuştur. Diğer kurumların temsilcileri daha düşük oranda işbirliği-ortaklık olduğunu düşünmektedir. Resmi kurumların % 20'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 38'i, STK temsilcilerinin % 16'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 34'ü sanayicinin bölgesel ve ulusal anlamdaki satın almalarda ortaklığa gittiğini belirtmiştir.

Tablo 153: Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Anlamda Ortak Satın Alma İşbirliklerini Tercih Ederler Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Bölgesel ve Ulusal Anlamda Ortak Satın Alma İşbirliklerini Tercih Ederler %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	29	33	18	20	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	19	29	14	14	24	100
STK	14	50	21	12	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	50	17	17	17	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam sayı	25	55	25	21	10	136
Katkı Sağlama Konusundaki	18	40	18	15	7	100

Düşünce Toplam %						

Sanayicimiz, ortak teknoloji geliştirme faaliyetinde bulunurlar görüşüne katılım düzeyi: Bölge sanayicisinin ortak teknoloji geliştirme faaliyetinde bulunma oranına ilişkin görüşlerin, kurumsal yapıya göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Resmi kurum temsilcileri (% 19) ve STK'ların (14) bölge sanayicilerinin teknoloji konusunda ortaklık geliştirdiğine ilişkin görüşü % 20'nin altındayken; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 53'ü, üniversite temsilcilerinin % 50'si ve küçük- orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 31'i bölge sanayicilerin teknoloji geliştirme konusunda ortaklık içinde olduğunu belirtmiştir.

Tablo 154: Sanayicimiz, Ortak Teknoloji Geliştirme Faaliyetinde Bulunurlar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	**Sanayicimiz, Ortak Teknoloji Geliştirme Faaliyetinde Bulunurlar %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	40	23	17	13	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	24	19	29	24	100
STK	14	46	27	6	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	39	15	23	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	29	46	28	18	14	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	22	34	21	13	10	100

Sanayicimiz, test ve laboratuvar hizmetleri için işbirliği yaparlar görüşüne katılım düzeyi: Bölge sanayicisinin, test ve laboratuvar hizmetleri için işbirliği yaptığını düşünen üniversite temsilcilerinin oranı % 50, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin oranı % 43'tür.

Özel sektör ve üniversite temsilcilerinin aksine diğer kurumsal temsilcilerin çoğunluğu, test ve laboratuvar hizmetlerinde sanayicilerin işbirliğine gitmediğini düşünmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 73'ü, STK temsilcilerinin % 65'i ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin test ve laboratuvar hizmetleri için işbirliğine gitmediğini belirtmiştir.

Verilerde dikkat çeken diğer bir nokta, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 33 gibi önemli bir oranının fikrim yok cevabını vermiş olmasıdır. Buradan hareketle küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin sanayiciler ile yeterli ve geniş bir iletişime sahip olmadığı sonucu da çıkarılabilir.

Tablo 155: Sanayicimiz, Test ve Laboratuvar Hizmetleri İçin İşbirliği Yaparlar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Test ve Laboratuvar Hizmetleri İçin İşbirliği Yaparlar %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	47	26	17	4	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	19	29	10	14	29	100
STK	21	44	17	14	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	17	33	33	8	8	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	39	46	23	13	13	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	29	34	17	10	10	100

İl-İlçedeki sunulan teşvikler düşünüldüğünde, sanayicilerin, ulusal Ar-Ge destek hizmetleriyle bağlantıları hakkında görüşlerin dağılımı: Önceki tablolarda ve bölümlerde, bölge sanayisinde Ar-Ge faaliyetlerinin yeterli düzeyde gerçekleştirilmediği belirtilmiştir. Bu

konuya ilişkin ifadelerin yer aldığı aşağıdaki genel tabloya göre sanayiciler Ar-Ge alanında çalışmalar yürütmekte, bu alan gelişmektedir.

İfadelerin cevaplanma oranları % 87 ile % 88 oranındadır. Sonraki tablolarda gösterilen, her bir ifadenin kurumsal yapıya göre dağılımı görüşleri daha net ortaya koymaktadır.

Tablo 156: İl-İlçedeki Sunulan Teşvikler Düşünüldüğünde, Sanayicilerin, Ulusal Ar-Ge Destek Hizmetleriyle Bağlantıları Hakkında Görüşlerin Dağılımı

Ulusal Ar-Ge Destek Hizmetleri %	İl-İlçedeki Sunulan Teşvikler Düşünüldüğünde, Sanayicilerin, Ulusal Ar-Ge Destek Hizmetleriyle Bağlantıları Hakkında Görüşlerin Dağılımı %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden sürekli olarak yararlanmaktadır	10	41	15	22	12	88
Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden yararlanmak için çalışmalar yaparlar ancak faydalanmazlar	9	19	20	36	16	88
Sanayicilerimiz, devlet desteklerini tanıma ve öğrenme aşamasındadır	4	14	18	49	15	87

Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden sürekli olarak yararlanmaktadır görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden sürekli olarak yararlanmaktadır görüşüne en yüksek oranda katılan kurum temsilcileri üniversite temsilcileri olmuştur. üniversite temsilcilerinin tamamı bölge sanayicilerinin devlet desteklerinden sürekli olarak yararlandığını belirtmiştir.

Diğer kurum temsilcilerinin tümünde yarısı veya daha azı sanayi temsilcilerinin devlet desteklerinden sürekli olarak yararlandığını düşünmektedir. Veriler

değerlendirildiğinde, sanayi temsilcilerinin bir kısmı devlet desteklerinden faydalanılırken, bu alışkanlık tüm bölgenin sanayicilerine eşit düzeyde yaygınlaşmamıştır. Üniversite temsilcilerinin genel görüşlerinde olduğu gibi, desteklerden yararlanma konusunda da mevcut durumu daha olumlu görme eğiliminde olduğu belirtilebilir.

Tablo 157: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Sürekli Olarak Yararlanmaktadır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Sürekli Olarak Yararlanmaktadır %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	12	39	10	27	12	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	30	15	25	25	100
STK	12	50	19	15	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	39	23	23	15	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	13	56	21	30	16	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	41	15	22	12	100

Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden yararlanmak için çalışmalar yaparlar ancak faydalanmazlar görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, devlet desteklerinden yararlanmak için çalışmalar yaparlar ancak faydalanmazlar ifadesine katılımın yüksek olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 45'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 65'i, STK temsilcilerinin % 56'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 46'sı ve üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayicilerin devlet desteklerinden yararlanmak için çalışmalar yapıp, faydalanamadığını belirtmiştir.

Bu görüşün açıklaması olarak, sanayicilerin desteklerden faydalanmak için yeterli bilgi, eğitim ve farkındalık düzeyine sahip olmadığı söylenebilir. Bu durum ise bölgede önemli düzeyde destek veya yönlendirme boşluğu olduğuna işaret etmektedir. Bölge sanayi sektöründeki bu alandaki önemli boşluğu doldurmak adına, Kalkınma Ajansı'nın esas görevleri arasında, danışmalık ve koordinasyon faaliyetlerini öne çıkarmak ve her kesime bu çalışmaları ulaştırmak faydalı ve geliştirici rol oynayacaktır.

Tablo 158: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Yararlanmak İçin Çalışmalar Yaparlar ancak faydalanmazlar Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerinden Yararlanmak İçin Çalışmalar Yaparlar Ancak Faydalanmazlar %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	12	25	18	31	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	10	5	20	40	25	100
STK	6	19	19	42	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	15	31	31	15	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	12	26	27	49	22	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	9	19	20	36	16	100

Sanayicilerimiz, devlet desteklerini tanıma ve öğrenme aşamasındadır görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, devlet desteklerini tanıma ve öğrenme aşamasındadır ifadesi tüm kurumsal temsilcilerin en yüksek oranda katıldığı ifadelerden biri olmuştur.

Resmi kurum temsilcilerinin % 62'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 65'i, STK temsilcilerinin % 58'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 93'ü ve üniversite temsilcilerinin % 50'si bölge sanayicisinin devlet desteklerini tanıma ve öğrenme aşamasında olduğunu belirtmiştir. Bir önceki tablodaki verilerin irdelenmesinde de belirtildiği gibi, bölge sanayicisinin destekleri tanıma, kullanma konusunda bilgi, eğitim ve

farkındalık kazandırma; desteklerine eşit ulaşım olanağı sağlama konusunda oluşan ihtiyaca yönelik Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenmesi bölge kalkınmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Tablo 159: Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerini Tanıma ve Öğrenme Aşamasındadır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Devlet Desteklerini Tanıma ve Öğrenme Aşamasındadır %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	8	13	17	56	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	10	5	20	40	25	100
STK	0	21	21	44	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	8	62	31	100
Üniversite	0	50	0	0	50	100
Toplam Sayı	6	19	24	66	20	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	14	18	49	15	100

1.5. Sektördeki Mevcut Sorunlar ve Gelişmenin Önündeki Engeller

Sanayi destek kuruluşlarının il-ilçe üretiminde modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller: Katılımcıların sanayi destek kuruluşlarının il-ilçede üretiminde modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engellere ilişkin ifadelere katılım düzeyleri, bölgedeki sanayicilerin teknoloji kullanımı ve modernizasyon konusundaki eksiklikleri ve sorunlarını da ortaya koymaktadır.

Katılımcılara göre bölgedeki sanayicilerin modernizasyonunun önündeki engellerin başında, yöneticilerden ve çalışanlardan kaynaklanan engeller, makine - teçhizat alımı maliyetini karşılayamama, kurumların kapasite eksikliği ve teknolojik engeller öne çıkmaktadır.

Kurumsal yapılara göre engellerin dağılımına ilişkin görüşlerin yer aldığı tablolarda daha detaylı irdelemeler ortaya konulmuştur.

Tablo 160: Sanayi Destek Kuruluşlarının İl-İlçede Üretiminde Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller

Teşviklerinin Üretim Modernizasyonu İçin Kullanımı %	Sanayi Destek Kuruluşlarının İl-İlçede Üretiminde Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller %					Cevaplanma Oranı %
	Önemsiz	Az Öneme Sahip	Önemli	Oldukça Önemli	Çok Önemli	
Bölgedeki yapısal ve yönetsel engeller	13	13	30	26	19	87
Yöneticilerden ve çalışanlardan kaynaklanan engeller	6	8	30	29	28	77
Yetenekli işgücü ve yöneticilik bilgisi eksikliği	18	9	15	26	33	88
Makine - teçhizat alımı maliyetini karşılayamama	1	8	22	24	46	76
Yüksek üretim maliyetini karşılayamama	16	12	16	28	28	87
Kurumların kapasite eksikliği ve teknolojik engeller	5	9	21	29	36	76
Kurumlarda ortak bir vizyon olmayışı	15	10	18	28	30	88
Kurumlardaki yanlış sanayi ve üretici algısı	8	2	31	27	33	76
Hizmet sektörüne yönelik eksik ve yanlış destekler	18	13	23	16	29	87

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında bölgedeki yapısal ve yönetsel engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Bölgedeki yapısal ve yönetsel engellerin modernizasyon faaliyeti yapamamanın önünde engel teşkil etmesi, üniversite temsilcilerinin tamamı tarafından önemli bir sorun olarak ifade edilmiştir. Diğer katılımcılar için, bu engel daha düşük düzeyde önemli bir engel olarak nitelendirilmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 78'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 64'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 69'u bölgedeki yapısal ve yönetsel engellerin önemli engel teşkil ettiğini belirtmiştir.

Tablo 161: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Bölgedeki Yapısal ve Yönetsel Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Bölgedeki Yapısal ve Yönetsel Engellerin Önem Derecesi %	Toplam %

	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	11	11	30	23	26	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	0	27	18	18	100
STK	8	16	31	29	16	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	31	39	31	0	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	17	17	41	35	25	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	13	13	30	26	19	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında yöneticilerden ve çalışanlardan kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Yöneticilerden ve çalışanlardan kaynaklanan engellerin önem derecesi tüm katılımcılar tarafından önemli düzeyde bir sorun olarak değerlendirilmiştir.

Yöneticilerden ve çalışanlardan kaynaklanan engellerin, sanayicilerin modernizasyon yapmasını engellemediğini düşünen katılımcıların oranı çok düşüktür. Resmi kurum temsilcilerinin % 80'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin tamamı, STK temsilcilerinin % 87'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 92'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı yönetici ve çalışanlardan kaynaklanan engellerin önemli sorunlar olduğunu belirtmiştir. Bu veriler, yönetici ve çalışanların eğitim, bilgi ve yönlendirme konusundaki eksikliklerine dikkat çeken bir veri olarak da değerlendirilebilir.

Tablo 162: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yöneticilerden ve Çalışanlardan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Yöneticilerden ve Çalışanlardan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %	Toplam %

	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	11	9	29	22	29	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	46	15	39	100
STK	4	9	21	43	23	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	8	54	15	23	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	7	9	36	35	33	120
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	6	8	30	29	28	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında yetenekli işgücü ve yöneticilik bilgisi eksikliğinden kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Resmi kurum temsilcilerinin % 72'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 64'ü, STK temsilcilerinin % 76'sı, küçük- orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 77'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı yetenekli işgücü ve yöneticilik bilgisi eksikliğinden kaynaklanan engellerin önemli bir sorun olduğunu ifade etmiştir.

Yetenekli işgücü ve yöneticilik bilgisi eksikliğinden kaynaklanan engellerin önem derecesine ilişkin görüşlere katılım oranının da yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Sanayi sektöründe yönetici veya çalışan olarak yer alan işgücünün sanayiye yönelik bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarının önemli bir faaliyet alanı olarak öne çıkması gerektiği dikkat çekmektedir.

Tablo 163: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yetenekli İşgücü Ve Yöneticilik Bilgisi Eksikliğinden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Yetenekli İşgücü ve Yöneticilik Bilgisi Eksikliğinden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %	Toplam %

	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	19	10	6	21	44	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	0	23	9	32	100
STK	14	10	15	40	21	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	15	31	8	39	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	25	12	20	35	45	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	9	15	26	33	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında makine - teçhizat alımı maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmanın önündeki engeller arasında makine-teçhizat alımı maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engelleri, resmi kurum temsilcilerin % 96'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 79'u, STK temsilcilerinin % 87'si, küçük- orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 83'ü ve üniversite temsilcilerinin tamamı önemli bir sorun olarak ortaya koymuştur.

Makine-teçhizat alımı maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engeller, tüm kurum temsilcileri tarafından önemli bir sorun olarak ortaya konulmuştur. Bu sorunun engel olarak yüksek düzeyde belirtilmesi, özellikle sanayicilerin hibe veya desteklere yönlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bir başka ifadeyle teknoloji geliştirme veya modernizasyon konusunda destek ve hibelerden yeterince haberdar olmadığı veya faydalanamadığını da göstermektedir.

Tablo 164: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Makine - Teçhizat Alımı Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Makine-Teçhizat Alımı Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %	Toplam %

	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	0	4	22	29	44	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	21	0	79	100
STK	2	11	18	24	44	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	17	42	17	25	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	1	9	26	28	54	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	1	8	22	24	46	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında yüksek üretim maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında, yüksek üretim maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engelleri üniversite temsilcilerinin tamamı önemli bir sorun olarak ortaya koymuştur.

Resmi kurum temsilcilerinin % 26'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 41'i, STK temsilcilerinin % 26'sı, Küçük orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 31'i yüksek üretim maliyetini karşılayamamadan kaynaklanan engelleri, modernizasyon çalışması yapma önündeki engeller arasında değerlendirmemiştir.

Tablo 165: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Yüksek Üretim Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	**Yüksek Üretim Maliyetini Karşılayamamadan Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	13	13	15	25	35	100

Özel Sanayi Kuruluşu	41	0	14	14	32	100
STK	12	14	14	38	22	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	23	31	15	23	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	22	16	21	37	38	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	16	12	16	28	28	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumların kapasite eksikliği ve teknolojik engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumların kapasite eksikliği ve teknolojik engeller, üniversite temsilcilerinin tümü tarafından önemli bir engel olarak dile getirilirken, resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 79'u, STK temsilcilerinin % 91'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 84'ü bu görüşe katıldığını belirtmiştir.

Tablo 166: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumların Kapasite Eksikliği ve Teknolojik Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	**Kurumların Kapasite Eksikliği ve Teknolojik Engellerin Önem Derecesi %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	0	16	18	27	40	100
Özel Sanayi Kuruluşu	7	14	36	7	36	100
STK	9	0	21	36	34	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	8	23	31	31	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	6	10	25	34	43	118

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	9	21	29	36	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumlarda ortak bir vizyon olmayışından kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumlarda ortak bir vizyon olmayışından kaynaklanan engelleri üniversite temsilcilerinin tamamı önemli bir engel olarak ortaya koymuş bunun karşısında özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 41'i bu görüşe katılmadığını belirtmiştir.

Kurumlarda ortak bir vizyon olmayışından kaynaklanan engelleri resmi kurum temsilcilerinin % 72'si, STK temsilcilerinin % 74'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i modernizasyon faaliyetleri yapmanın önündeki önemli engel olarak belirtmiştir.

Tablo 167: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumlarda Ortak Bir Vizyon Olmayışından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	**Kurumlarda Ortak Bir Vizyon Olmayışından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	12	6	14	33	35	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	5	23	14	23	100
STK	12	14	16	29	29	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	15	31	23	31	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	20	13	24	38	41	136
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	10	18	28	30	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumlardaki yanlış sanayi ve üretici algısından kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında kurumlardaki yanlış sanayi ve üretici algısından kaynaklanan engelleri kurumların büyük çoğunluğu önemli engel olarak nitelendirmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 91'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 93'ü, STK temsilcilerinin % 91'i, küçük orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı, modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında, kurumlardaki yanlış sanayi ve üretici algısından kaynaklanan engelleri önemli olarak ortaya koymuştur.

Bu ifade, kurumlar ile üretici-sanayici arasındaki iletişim ve karşılıklı işbirliği konusundaki eksikliklere ve bölge sanayisi içinde bütünlüklü bir gelişme yönünün olmamasına da dikkat çekmektedir.

Sanayi sektörü içindeki özel sektör ve resmi alanda yer alan kurumlar arası iletişimsizlik ve işbirliği sorunları karşısında, Kalkınma Ajansı'nın bölgede sanayi sektörü içindeki koordinasyon rolünü üstlenmesi, sorun yaratan bir boşluğu doldurmak açısından önem taşımaktadır.

Tablo 168: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Kurumlardaki Yanlış Sanayi ve Üretici Algısından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	Kurumlardaki Yanlış Sanayi ve Üretici Algısından Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %					Toplam %
	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	7	2	23	28	40	100
Özel Sanayi Kuruluşu	7	0	29	21	43	100
STK	7	2	30	30	30	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	0	62	15	8	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100

Toplam Sayı	9	2	36	32	39	118
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	2	31	27	33	100

Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında hizmet sektörüne yönelik eksik ve yanlış desteklerden kaynaklanan engellerin önem derecesi konusundaki görüşler: Modernizasyon faaliyetleri yapmasının önündeki engeller arasında hizmet sektörüne yönelik eksik ve yanlış desteklerden kaynaklanan engeller, üniversite temsilcilerinin tamamı tarafından önemli olarak dile getirilmiştir. Diğer kurum temsilcileri, üniversite temsilcilerine göre daha düşük oranda, hizmet sektörüne yönelik eksik ve yanlış desteklerden kaynaklanan engelleri modernizasyon faaliyetlerine engel olduğunu düşünmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 78'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 57'si, STK temsilcilerinin % 72'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i hizmet sektörüne yönelik eksik ve yanlış desteklerden kaynaklanan engelleri, modernizasyonun önünde engel olarak değerlendirmiştir.

Verilerden hareketle, bölge sanayi sektörünün yalnızca sanayi üretimindeki gelişmelerle değil, bölgedeki diğer sektörlerin gelişimiyle doğru orantılı olduğu söylenebilir. Birbiri içinde etkileşim içinde olan sektörlerin zayıf noktaları, diğer sektörlerdeki gelişme alanlarını da olumsuz etkilediğinden, sektörlerde yaşanan olumlu gelişimlerin (eğitim, farkındalık, bilgilendirme vb.) diğer sektör paydaşlarına da yayılması önem taşımaktadır.

Tablo 169: Modernizasyon Faaliyetleri Yapmasının Önündeki Engeller Arasında Hizmet Sektörüne Yönelik Eksik ve Yanlış Desteklerden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi Konusundaki Görüşler

Katılımcı Kurum %	**Hizmet Sektörüne Yönelik Eksik ve Yanlış Desteklerden Kaynaklanan Engellerin Önem Derecesi %**					**Toplam %**
	Önemsiz	Az öneme sahip	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli	
Resmi Kurum	20	12	18	16	33	100
Özel Sanayi Kuruluşu	38	5	29	5	24	100
STK	10	18	22	22	28	100

Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	17	33	17	25	100
Üniversite	0	0	50	0	50	100
Toplam Sayı	24	18	31	22	39	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	18	13	23	16	29	100

İl-ilçedeki sanayinin gelişmesinin önündeki en önemli engellerin neler olduğuna ilişkin görüşler: Katılımcılara üretim sektörünün gelişiminin önündeki engeller, açık uçlu olarak sorulmuş ve tablolarda ortaya konulmuştur. Katılımcıların % 85'i üretim sektörünün öncelikli sorunlarına cevap vermiş; % 57'si ikinci öncelikli engeli de belirtmiş ve % 31'i üçüncü öncelikli engeli, birinci ve ikincinin yanında dile getirmiştir.

Tablo 170: Üretim Sektörünün Gelişiminin Önündeki Engellerin Dağılımına Verilen Cevap Oranları

Öncelikli Engeller %	**Birinci Öncelikli Engel**		**İkinci Öncelikli Engel**		**Üçüncü Öncelikli Engel**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Toplam Cevaplanma Oranı	133	85	88	57	56	31

İl-ilçede üretim sektörünün gelişmesinin önündeki birinci engeller: İl-ilçede üretim sektörünün gelişmesinin önündeki birinci engellerin neler olduğu sorulduğunda, Sanayi altyapı-üstyapı yetersizlikleri, Teşvik-maddi destek yetersizliği ve Nitelikli eleman-işgücü eksikliği sorunlarının öne çıktığı görülmektedir.

Resmi kurumların % 42'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 35'i, STK temsilcilerinin % 34'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 33'ü ve üniversite temsilcilerinin % 50'si sanayi altyapı-üstyapı yetersizliklerini birinci öncelikli üretim sektörü sorunu olarak dile getirmiştir.

Teşvik-maddi destek yetersizliği, resmi kurum temsilcilerinin % 26'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 27'si ve STK temsilcilerinin % 15'i tarafından birinci öncelikli sorun olarak dile getirilmişken; üniversite temsilcilerinin % 50'si, bölgenin kötü güvensiz imajını öncelikli sorun olarak belirtmiştir.

Tablo 171: İl-ilçedeki Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engel

Katılımcı Kurum %	İl-İlçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engeller %													Toplam %
	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Sanayi altyapı-üstyapı yetersizlikleri	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Bölgenin kötü-güvensiz imajı	Sosyal, kültürel alandan destek bulamama	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Hammadde sorunları	Lojistik sorunlar	Enerji sıkıntısı	Markalaşma-pazara ulaşma sorunları	Teknolojik ilerlemeye ayak uyduramam-faydalanamama	
Resmi Kurum	26	0	42	2	5	9	5	9	0	2	0	0	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	10	35	10	20	5	0	0	0	5	5	,0	5	100
STK	15	4	34	2	4	6	2	13	6	2	8	4	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	27	0	33	0	0	7	0	13	7	7	7	0	0	100
Üniversite	0	0	50	0	0	50	0	0	0	0	0	,0	0	100
Toplam Sayı	24	4	49	4	8	10	3	13	4	4	6	2	2	133
Engel Toplam %	18	3	37	3	6	8	2	10	3	3	5	2	2	100

İl-ilçede üretim sektörünün gelişmesinin önündeki ikinci engeller: Nitelikli eleman-işgücü eksikliği, en yüksek oranda dile getirilmiş ikinci öncelikli engeldir. Resmi kurum

temsilcilerinin % 21'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 33'ü, STK temsilcilerinin % 26'sı nitelikli eleman-işgücü eksikliğini ikinci öncelikli sorun olarak nitelemiştir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si, resmi kurum temsilcilerinin % 24'ü, Sanayi altyapı-üstyapı yetersizliklerini ikinci öncelikli üretim sorunu olarak ifade etmiştir.

STK temsilcilerinin % 21'i ve Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 20'si Teşvik-maddi destek yetersizliğini ikinci öncelikli engel olarak ortaya koymuştur.

Üniversite temsilcilerinin tünü ikinci öncelikli engel olarak bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunlarını dile getirmiştir.

Tablo 172: İl-ilçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engel

Katılımcı	İl-İlçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engeller %	Toplam %

Kurum %	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Sanayi altyapı-üstyapı yetersizlikleri	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Bölgenin kötü-güvensiz imajı	Sosyal, kültürel alandan destek bulamama	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Hammadde sorunları	Lojistik sorunlar	Enerji sıkıntısı	Markalaşma-pazara ulaşma sorunları	Teknolojik ilerlemeye ayak uyduramam-faydalanamama	
Resmi Kurum	10	7	24	3	21	3	7	21	0	0	0	0	3	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	11	0	11	0	11	33	11	0	22	0	0	100
STK	21	5	10	0	5	5	5	26	8	0	8	5	3	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	20	0	20	10	0	10	10	0	0	10	0	20	0	100
Üniversite	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	13	4	14	2	10	4	6	19	4	1	5	4	2	88
Engel Toplam %	15	5	16	2	11	5	7	22	5	1	6	5	2	100

İl-ilçede üretim sektörünün gelişmesinin önündeki üçüncü engeller: İl-ilçede üretim sektörünün gelişmesinin önündeki üçüncü engeller konusunda, üniversite temsilcilerinin tamamı ve STK temsilcilerinin % 22'si sanayi altyapı-üstyapı yetersizliklerini; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'si nitelikli eleman işgücü yetersizliğini; resmi kurum temsilcilerinin % 28'i Teşvik-maddi destek yetersizliğini üçüncü öncelikli üretim sektörü sorunu olarak dile getirmiştir.

Tablo 173: İl-ilçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engel

Katılımcı Kurum %	İl-İlçede Üretim Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engeller %												Toplam %
	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Sanayi altyapı-üstyapı yetersizlikleri	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Sosyal, kültürel alandan destek bulamama	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Hammadde sorunları	Lojistik sorunlar	Enerji sıkıntısı	Markalaşma-pazara ulaşma sorunları	Teknolojik ilerlemeye ayak uyduramam-faydalanamama	
Resmi Kurum	28	0	0	0	17	17	11	6	6	6	6	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	25	25	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	100
STK	11	4	22	4	7	7	15	4	7	7	4	7	100

Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	17	0	0	50	17	0	17	0	0	0	0	100
Üniversite	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	9	3	7	1	8	6	8	3	3	3	2	3	56
Engel Toplam %	16	5	13	2	14	11	14	5	5	5	4	5	100

Hizmet sektörünün gelişiminin önündeki engeller: Bölgedeki hizmet sektörüne ilişkin öncelikli engellerin neler olduğu açık uçlu olarak sorulmuş ve tablolarda cevaplar sınıflandırılarak verilmiştir.

Katılımcıların % 58'si hizmet sektörü sorunlarını cevaplamış; katılımcıların % 34'ü birinci engelin yanında ikinci engeli de belirtmiş ve % 16'sı bu iki engelin yanında üçüncü engeli dile getirmiştir.

Tablo 174: Hizmet Sektörünün Gelişiminin Önündeki Engellerin Dağılımına Verilen Cevap Oranları

Öncelikli Engeller %	Birinci Öncelikli Engel		İkinci Öncelikli Engel		Üçüncü Öncelikli Engel	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toplam Cevaplanma Oranı	90	58	52	34	24	16

İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki birinci engeller: İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki birinci engeller sorulduğunda; resmi kurum temsilcilerinin % 23'ü nitelikli eleman-işgücü eksikliğini, % 17'si bölgenin kötü, güvensiz imajını, hizmet sektörünün gelişmesi önündeki birinci öncelikli engel olarak dile getirmiştir.

Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 31'i teşvik-maddi destek yetersizliğini, % 23'ü tanıtım-pazarlama sorunlarını öncelikli olarak dile getirmiştir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin üretimin yanında pazarlama ve tanıtım sorunu yaşadıkları da görülmektedir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 23'ü bölgenin kötü-güvensiz imajını hizmet sektörünün önündeki birinci öncelikli engel olarak belirtmiştir.

STK temsilcilerinin % 22'si nitelikli eleman işgücü eksikliğini, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 25'i sanayiye yatırımların yönlendirilememesini ve % 25'i altyapı sorunlarını; üniversite temsilcilerinin % 50'si hizmet sektörü ile ortak çalışamamayı ve % 50'si siyasi süreçleri hizmet sektörünün önündeki birinci engeller olarak ortaya koymuştur.

Tablo 175: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engel

Katılımcı Kurum %	İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Birinci Engeller %															Toplam %
	Tanıtım-pazarlama sorunları	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Danışmanlık desteği eksiği	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Bölgenin kötü-güvensiz imajı	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Niteliksiz hizmet sunma	Ulaşım sorunları	Hizmet sektörü ile ortak çalışamama	Markalaşma-pazara ulaşma sorunları	İstihdam sorunları-kadın istihdamı-	Altyapı sorunları	Talep yetersizliği	
Resmi Kurum	13	10	0	13	0	7	17	23	0	0	10	3	0	3	0	100
Özel Sanayi	23	31	8	0	0	0	23	0	0	0	8	0	0	8	0	100

	Kuruluşu															
	STK	19	3	8	14	3	3	14	22	8	0	0	0	0	5	3	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	0	0	25	0	13	0	0	0	13	0	0	13	25	0	100
	Üniversite	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	100
Toplam Sayı		15	8	4	11	2	4	13	15	3	1	5	1	1	6	1	90
Engel Toplam %		17	9	4	12	2	4	14	17	3	1	6	1	1	7	1	100

İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki ikinci engeller: İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki ikinci engeller değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 24'ü teşvik-maddi destek yetersizliğini; STK temsilcilerinin % 32'si danışmanlık desteği eksiğini; küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri % 43'ü nitelikli eleman işgücü eksikliğini; üniversite temsilcilerinin tamamı tanıtım-pazarlama sorunlarını hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki ikinci öncelikli engeller olarak ortaya koymuştur.

Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin (% 25'lik dilimlerle) ortaya koyduğu ikinci öncelikli hizmet sektörü sorunları; tanıtım-pazarlama sorunları, danışmanlık desteği eksiği, bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları ve siyasi süreçler olmuştur.

Tablo 176: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engel

Katılımcı	İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki İkinci Engeller %			Toplam %

Kurum %	Tanıtım-pazarlama sorunları	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Danışmanlık desteği eksiği	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Bölgenin kötü-güvensiz imajı	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Niteliksiz hizmet sunma	Hizmet sektörü ile ortak çalışamama	Markalaşma-pazara ulaşma sorunları	Altyapı sorunları	Talep yetersizliği	
Resmi Kurum	5	24	19	14	5	5	10	0	0	5	10	0	5	100
Özel Sanayi Kuruluşu	25	0	0	25	25	25	0	0	0	0	0	0	0	100
STK	5	5	0	32	11	11	11	21	0	0	0	5	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	14	0	0	0	0	14	43	14	14	0	0	0	100
Üniversite	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	4	7	4	10	4	4	5	7	1	2	2	1	1	52
Engel Toplam %	8	14	8	19	8	8	10	14	2	4	4	2	2	100

İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki üçüncü engeller: İl-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki üçüncü engeller değerlendirildiğinde resmi kurumların % 25'i siyasi süreçleri; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'si sanayiye yatırımların yönlendirilememesi ve % 50'si ulaşım sorunlarını; STK temsilcilerinin % 29'u teşvik-maddi destek yetersizliğini; üniversitelerin tamamı bölgenin kötü-güvensiz imajını il-ilçede hizmet sektörünün gelişmesinin önündeki üçüncü engeller olarak değerlendirmiştir.

Tablo 177: İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engel

Katılımcı Kurum %	İl-İlçede Hizmet Sektörünün Gelişmesinin Önündeki Üçüncü Engeller %														Toplam %
	Tanıtım-pazarlama sorunları	Teşvik-maddi destek yetersizliği	Sanayiye yatırımların yönlendirilememesi	Danışmanlık desteği eksiği	Siyasi süreçler	Bölge sektöründeki kurumlar arası koordinasyon-işbirliği sorunları	Bölgenin kötü-güvensiz imajı	Sosyal, kültürel alandan destek bulamama	Nitelikli eleman-işgücü eksikliği	Niteliksiz hizmet sunma	Ulaşım sorunları	Hizmet sektörü ile ortak çalışamama	İstihdam sorunları-kadın istihdamı-	Altyapı sorunları	
Resmi Kurum	8	0	8	8	25	8	0	17	8	8	0	8	0	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	50	0	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0	100
STK	0	29	0	14	14	0	0	0	14	14	0	0	0	14	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	50	0	100
Üniversite	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	100
Toplam Sayı	1	2	2	2	4	1	2	2	2	2	1	1	1	1	24
Engel Toplam %	4	8	8	8	17	4	8	8	8	8	4	4	4	4	100

1.6. Sanayi Sektörünün Gelişimine İlişkin Sanayi Sektörü Temsilcilerinin Görüşleri ve Önerileri

İl-ilçedeki kamu-özel yatırım teşviklerinin üretim modernizasyonu için kullanımına ilişkin görüşlerin dağılımı: İl-ilçedeki kamu-özel yatırım teşviklerinin üretim modernizasyonu

için kullanımına ilişkin görüşler genel tabloda ve ardından kurumsal yapılara göre dağılım tablolarında ortaya konulmuştur.

Kamu-özel yatırım teşviklerinin üretim modernizasyonu için kullanımına ilişkin görüşler arasında, İl-ilçedeki teşvikler, başarı ile yatırıma dönüşmektedir, ifadesine katılım düzeyi diğer ifadelere göre daha düşüktür. Bu genel veriden hareketle, bölgede teşviklerin yatırıma yönlendirilmesi konusundaki sorunların sektör içinde öne çıktığı söylenebilir. Kurumsal yapıya göre dağılım tablolarında, yatırım teşviklerinin üretim modernizasyonu için kullanımına ilişkin görüşler daha yakından ele alınmıştır.

Tablo 178: İl, ilçedeki Kamu-Özel Yatırım Teşviklerinin Üretim Modernizasyonu İçin Kullanımına İlişkin Görüşler

Teşviklerinin Üretim Modernizasyonu İçin Kullanımı %	İl-İlçedeki Kamu-Özel Yatırım Teşviklerinin Üretim Modernizasyonu İçin Kullanımına İlişkin Görüşler %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
İl-ilçedeki teşvikler, başarı ile yatırıma dönüşmektedir	12	35	13	25	16	91
İlçedeki teşvikler, bilişim teknolojileri alanına yönelik verilmelidir	4	14	12	48	22	88
İlçedeki teşvikler, yeni pazarlara açılma ve ihracat desteği şeklinde verilmelidir	2	2	4	46	46	87
İlçedeki teşvikler, enerji ve hammadde yatırımlarına dönük verilmelidir	3	7	8	43	39	89

İl-ilçedeki teşvikler, başarı ile yatırıma dönüşmektedir görüşüne katılım düzeyi: İl, ilçelerdeki teşviklerin başarı ile yatırıma dönüşmesi konusunda verilen cevaplar değerlendirildiğinde, teşviklerin doğru yönlendirilmesi ve yatırıma dönüştürülmesi konusunda sorunların olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 51'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 32'si, STK temsilcilerinin % 48'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin %

50'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si il-ilçedeki teşviklerin, başarı ile yatırıma dönüşemediğini düşünmektedir.

Teşviklerin verimli kullanımı ve yatırıma yönlendirilmesi konusunda danışmanlık, eğitim ve yönlendirme çalışmaları; maddi kaynak sıkıntısı, teknolojik yenilenme sorunları çeken sanayi işletmelerinin gelişmesine destek sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bu alandaki boşluk ve sorunların ortadan kaldırılması için Kalkınma Ajansı'nın koordinasyon, yönlendirme ve danışmanlık alanlarında görev üstlenerek ve kurumları yönlendirerek etkin hale getirmesi önemli rol oynayacaktır.

Tablo 179: İl-ilçedeki Teşvikler, Başarı İle Yatırıma Dönüşmektedir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	İl-İlçedeki Teşvikler, Başarı İle Yatırıma Dönüşmektedir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	22	29	14	24	12	100
Özel Sanayi Kuruluşu	14	18	18	18	32	100
STK	6	42	14	27	12	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	50	0	29	21	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	17	49	18	35	22	141
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	35	13	25	16	100

İl-ilçedeki teşvikler, teşvikler, bilişim teknolojileri alanına yönelik verilmelidir görüşüne katılım düzeyi: Resmi kurum temsilcilerinin % 69'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 64'ü, STK temsilcilerinin % 48'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 72'si ve üniversite temsilcilerinin tümü il-ilçedeki teşviklerin, bilişim teknolojileri alanına yönelik verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

İl-İlçedeki teşvikler, bilişim teknolojileri alanına yönelik verilmelidir ifadesine katılım oranının çok yüksek olması, bölge sanayisinin teknolojik olanaklarının yeterli düzeyde gelişmemesi ile açıklanabilir. Bölge sanayicisinin modernizasyon ve teknoloji konusundaki eksikliklerinin giderilmesi tüm katılımcılar için bölgede önem taşıyan konuların başında gelmektedir.

Tablo 180: İl-İlçedeki Teşvikler, Bilişim Teknolojileri Alanına Yönelik Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	İl-İlçedeki Teşvikler, Bilişim Teknolojileri Alanına Yönelik Verilmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	8	12	10	55	14	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	9	23	32	32	100
STK	2	14	12	52	20	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	29	0	36	36	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	6	19	16	66	30	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	4	14	12	48	22	100

İl-İlçedeki teşvikler, yeni pazarlara açılma ve ihracat desteği şeklinde verilmelidir görüşüne katılım düzeyi: İl-İlçedeki teşvikler, yeni pazarlara açılma ve ihracat desteği şeklinde verilmelidir ifadesine, resmi kurum temsilcilerinin % 69'u, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 82'si, STK temsilcilerinin % 92'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 93'ü ve üniversite temsilcilerinin tümü katıldığını belirtmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yeni pazarlara açılma ve ihracat desteğine yönelik teşvikler olması gerektiğini düşünmektedir. Başka bir ifadeyle, sanayi sektörü temsilcileri

bölge sanayisinin geri kalmış alanlarına teşviklerin yönlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 181: İl-İlçedeki Teşvikler, Yeni Pazarlara Açılma ve İhracat Desteği Şeklinde Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	İl-İlçedeki Teşvikler, Yeni Pazarlara Açılma Ve İhracat Desteği Şeklinde Verilmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	2	0	2	4	49	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	0	14	32	50	100
STK	2	2	4	52	40	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	7	0	43	50	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	3	2	6	62	62	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	2	2	4	46	46	100

İl-İlçedeki teşvikler, enerji ve hammadde yatırımlarına dönük verilmelidir görüşüne katılım düzeyi: İl-İlçedeki teşvikler, enerji ve hammadde yatırımlarına dönük verilmelidir görüşüne katılım oranının da yüksek olduğu görülmektedir. Resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 73'ü, STK temsilcilerinin % 86'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 72'si ve üniversite temsilcilerinin tümü katıldığını belirtmiştir.

Tablo 182: İl-İlçedeki Teşvikler, Enerji ve Hammadde Yatırımlarına Dönük Verilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	İl-İlçedeki Teşvikler, Enerji Ve Hammadde Yatırımlarına Dönük Verilmelidir %	Toplam %

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	4	6	6	56	28	100
Özel Sanayi Kuruluşu	9	0	18	23	50	100
STK	0	10	4	40	46	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	14	14	36	36	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	4	10	11	59	54	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	7	8	43	39	100

İl-ilçedeki kamu/özel destek kuruluşlarının, üretimin modernizasyonu için hangi çalışmaları daha çok desteklemesi gerektiğine ilişkin görüş ve öneriler: İl-ilçelerdeki kamu/özel destek kuruluşlarının, üretimin modernizasyonu için hangi çalışmaları daha çok desteklemesi gerektiği yönündeki görüşler değerlendirildiğinde, bölge sanayisinde eksiklik olduğu düşünülen veya geri kalmış tüm alanlara destek sağlanması gerektiği düşüncesinin ağır bastığı söylenebilir.

İl-ilçelerdeki kamu/özel destek kuruluşlarının, üretimin modernizasyonu için hangi çalışmaları daha çok desteklemesi gerektiği konusundaki ifadelere katılım düzeyleri genel tablonun ardından kurumsal yapılara göre verilmiş ve daha yakından incelenmiştir.

Tablo 183: İl-İlçelerdeki Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının, Üretimin Modernizasyonu İçin Hangi Çalışmaları Daha Çok Desteklemesi Gerektiğine İlişkin Görüş Ve Öneriler

Üretim Modernizasyonu Çalışma Alanları	İl-İlçelerdeki Kamu/Özel Destek Kuruluşlarının, Üretimin Modernizasyonu İçin Hangi Çalışmaları Daha Çok Desteklemesi Gerektiği %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
Sanayicilerimiz, daha çok makine/ ekipman / bilişim	8	7	9	43	33	88

teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklenmelidir						
Sanayicilerimiz, pazara yönelik iş geliştirme destekleri ile desteklenmelidir	5	7	10	46	32	89
Sanayicilerimiz, teknik eğitimler ile geliştirilmelidir	3	3	4	47	43	90
Sanayicimiz, kalite hizmet belgesi alımı (ISO 9001 gibi) ve test ile laboratuvar hizmetleri için teşvik edilmelidir	2	6	6	49	38	89
Sanayicimiz, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmelidir	3	3	4	40	51	89

Sanayicilerimiz, daha çok makine/ekipman/bilişim teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklenmelidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, daha çok makine/ekipman/bilişim teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklenmelidir ifadesine katılımcıların çoğunluğu katıldığını ifade etmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 76'sı, STK temsilcilerinin % 69'u, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 74'ü ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, daha çok makine/ekipman/bilişim teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Teknolojik yetersizlikler ve modernizasyonun önündeki engeller konusunda da dile getirilen, maddi kaynak yetersizliğine işaret eden katılımcılar, sanayicilerin makine/ekipman/bilişim teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklenmesini bölge sanayisini geliştirici rol oynayacağını düşünmektedir.

Tablo 184: Sanayicilerimiz, Daha Çok Makine/Ekipman/Bilişim Teknolojileri Yatırımlarına Yönelik Desteklenmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Daha Çok Makine/Ekipman/Bilişim Teknolojileri Yatırımlarına Yönelik Desteklenmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	8	6	2	46	38	100
Özel Sanayi Kuruluşu	10	0	14	38	38	100
STK	5	12	14	41	28	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	7	7	47	27	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	11	10	12	59	45	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	7	9	43	33	100

Sanayicilerimiz, pazara yönelik iş geliştirme destekleri ile desteklenmelidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, pazara yönelik iş geliştirme destekleri ile desteklenmelidir ifadesine katılım düzeyinin yine yüksek olmasının yanında STK temsilcilerinin % 20'sinin ve özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 10'unun fikrim yok cevabını vermesi dikkat çekmektedir. Bu oranlar, pazara yönelik iş geliştirme desteklerinin içeriğinin ne olduğu konusunda fikir sahibi olmadığı yönünde değerlendirilebilir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 81'i, STK temsilcilerinin % 70'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 73'ü ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, pazara yönelik iş geliştirme destekleri ile desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 185: Sanayicilerimiz, Pazara Yönelik İş Geliştirme Destekleri İle Desteklenmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Pazara Yönelik İş Geliştirme Destekleri İle Desteklenmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	4	8	4	49	35	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	5	10	48	33	100
STK	4	6	20	39	31	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	13	0	53	20	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	7	10	14	63	44	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	5	7	10	46	32	100

Sanayicilerimiz, teknik eğitimler ile geliştirilmelidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicilerimiz, teknik eğitimler ile geliştirilmelidir görüşüne katılımcıların büyük çoğunluğu katıldığını ifade etmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 94'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 90'ı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 86'sı ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, teknik eğitimler ile geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 186: Sanayicilerimiz, Teknik Eğitimler İle Geliştirilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimiz, Teknik Eğitimler İle Geliştirilmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	

Resmi Kurum	6	2	0	47	45	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	0	14	41	46	100
STK	0	4	6	45	45	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	7	0	60	27	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	4	4	6	65	60	139
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	3	4	47	43	100

Sanayicimiz, kalite hizmet belgesi alımı (ISO 9001 gibi) ve test ile laboratuvar hizmetleri için teşvik edilmelidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, kalite hizmet belgesi alımı (ISO 9001 gibi) ve test ile laboratuvar hizmetleri için teşvik edilmelidir görüşüne katılım düzeyi yüksektir. Bu ifadeye katılım düzeyinin yüksek olması, önceki tablolarda ortaya konulan, bölge sanayi üreticilerinin kalite hizmet belgelerine sahip olma düzeyinin düşük olması ile paralellik göstermektedir. Bu alandaki eksikliği gidermek ve sanayi üretimini kalite belgeleri ile verimlilik ve kalitesini arttırmak için sanayicilerin kalite hizmet belgesi alımı konusunda desteklenmesi önem taşımaktadır.

Resmi kurum temsilcilerinin % 92'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 84'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 73'ü ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, kalite hizmet belgesi alımı (ISO 9001 gibi) ve test ile laboratuvar hizmetleri için teşvik edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 187: Sanayicimiz, Kalite Hizmet Belgesi Alımı (ISO 9001 Gibi) Ve Test İle Laboratuvar Hizmetleri İçin Teşvik Edilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Sanayicimiz, Kalite Hizmet Belgesi Alımı (ISO 9001 gibi) ve Test İle Laboratuvar Hizmetleri İçin Teşvik Edilmelidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	2	4	2	54	38	100

	Özel Sanayi Kuruluşu	5	0	9	36	50	100
	STK	0	6	10	47	37	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	20	0	47	27	100
	Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı		3	8	8	67	52	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		2	6	6	49	38	100

Sanayicimiz, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmelidir görüşüne katılım düzeyi: Sanayicimiz, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmelidir görüşüne çok yüksek oranda katıldığını belirtmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 90'ı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 92'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 86'sı ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Sanayicimiz, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmelidir: Sanayicimiz, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmelidir görüşüne katılım düzeyinin de diğer teşvik konuları gibi yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 90'ı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 94'ü, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 86'sı ve üniversite temsilcilerinin tümü sanayicilerin, yurt içinde faaliyet gösteren işletmeler ile ortak üretim ve satın alma işbirlikleri için teşvik edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bölge sanayi sektöründe pek çok alandaki eksiklik ve yetersizliklerin giderilmesinde teşvik ve yol gösterme, danışmanlık ve koordinasyon faaliyetlerinin önemli olduğu göze

çarpmaktadır. Bu alanlardaki eksikliklerin giderilmesi, sanayinin gelişiminin önünü de açacak ve hâkim olan koordinasyonsuzluğu da engelleyerek sanayicinin bilgi ve farkındalığını arttıracaktır.

Tablo 188: Sanayicimiz, Yurt İçinde Faaliyet Gösteren İşletmeler İle Ortak Üretim ve Satın Alma İşbirlikleri İçin Teşvik Edilmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimiz, Yurt İçinde Faaliyet Gösteren İşletmeler İle Ortak Üretim ve Satın Alma İşbirlikleri İçin Teşvik Edilmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Resmi Kurum	4	4	2	33	57	100
Özel Sanayi Kuruluşu	5	0	9	41	46	100
STK	0	2	4	44	50	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	7	7	0	47	40	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	4	4	5	55	70	138
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	3	4	40	51	100

İl-ilçenizdeki üretim altyapısının ve sanayinin modernizasyonu için "planlama ufku-stratejik kalkınma vizyonunun kaç yıllık olduğuna ilişkin görüşler: İl-ilçenizdeki üretim altyapısının ve sanayinin modernizasyonu için "planlama ufku-stratejik kalkınma vizyonunun kaç yıllık olduğuna ilişkin sorunun cevaplanma oranı % 75'dir.

İl-ilçenizdeki üretim altyapısının ve sanayinin modernizasyonu için "planlama ufku-stratejik kalkınma vizyonunun kaç yıllık olduğu sorusuna katılımcıların % 25'i en fazla 5 sene; % 24'ü belirli bir planlama ufku olmamalıdır; ilçede yalnızca sorun çıktıkça planlama yapılmaktadır; % 19'u en fazla 2 sene; % 19'u 10 seneden uzun ve % 13'ü en fazla 10 sene cevabını vermiştir.

Tablo 189: İl-İlçenizdeki Üretim Altyapısının ve Sanayinin Modernizasyonu İçin "Planlama Ufku-Stratejik Kalkınma Vizyonunun Kaç Yıllık Olduğuna İlişkin Görüşlerin Genel Dağılımı

En fazla 2 sene %	En fazla 5 sene %	En fazla 10 sene %	10 seneden uzun %	Belirli bir planlama ufku olmamalıdır; ilçede yalnızca sorun çıktıkça planlama yapılmaktadır %	Cevaplama oranı %
19	25	13	19	24	75

Planlama ufku-stratejik kalkınma vizyonunun kaç yıllık olduğuna ilişkin görüşler: Planlama ufku-stratejik kalkınma vizyonunun kaç yıllık olduğuna ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 34 oranında, en fazla 5 sene; özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 35'inin ve üniversite temsilcilerinin tamamının, belirli bir planlama ufku olmamalıdır; ilçede yalnızca sorun çıktıkça planlama yapılmaktadır; STK temsilcilerinin % 26'sının, 10 seneden uzun; küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 27'sinin en fazla 5 sene cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 190: İl-İlçenizdeki Üretim Altyapısının ve Sanayinin Modernizasyonu İçin "Planlama Ufku-Stratejik Kalkınma Vizyonunun Kaç Yıllık Olduğuna İlişkin Görüşlerin Kurumsal Yapıya Göre Dağılımı

Katılımcı Kurum %	Planlama Ufku-Stratejik Kalkınma Vizyonunun Kaç Yıllık Olduğuna İlişkin Görüşler %					Toplam %
	En fazla 2 sene %	En fazla 5 sene %	En fazla 10 sene %	10 seneden uzun %	Belirli bir planlama ufku olmamalıdır; ilçede yalnızca sorun çıktıkça planlama yapılmaktadır %	
Resmi Kurum	18	34	11	11	25	100
Özel Sanayi Kuruluşu	18	12	18	18	35	100
STK	23	21	9	26	21	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	9	27	27	27	9	100

Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	22	29	15	22	28	116
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	19	25	13	19	24	100

İl-ilçende faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşları üreticiyi nasıl desteklemelidir konusundaki görüşler: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşları üreticiyi nasıl desteklemelidir konusundaki görüşler, genel tabloda ve ardından kurumsal yapılara göre dağılım tablolarında ayrı ayrı verilmiş ve değerlendirilmiştir.

Bölge sanayi sektörü temsilcilerinin büyük çoğunluğu, maliyet azaltmadan, eğitime, koordinasyona, vergi düzenlemelerine ve işgücüne kadar sıkıntı ve eksikliklerin yaşandığı, gelişmeye engel teşkil eden pek çok alanda üreticinin desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 191: İl-İlçede Faaliyet Gösteren Sanayi Destek Kuruluşları Üreticiyi Nasıl Desteklemelidir Konusundaki Görüşler

Üreticiyi Destekleme Biçimleri	İl-İlçelerde Faaliyet Gösteren Sanayi Destek Kuruluşları Üreticiyi Nasıl Desteklemelidir Konusundaki Görüşler %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
Üretim maliyetini azaltacak şekilde destekleri artırmalıdır	3	8	9	42	39	77
Vergiler, zorunlu vergiler, sübvansiyonları azaltacak yeni destekler vermelidir	14	10	5	31	40	88
Üretimde verimi artırmak için sanayiciler arasında koordinasyonu sağlayacak ve zaman maliyetini azaltacak destekler vermelidir	0	4	8	41	47	77

Sanayicilerimizin üretim ve hammadde darboğazlarını aşmaları için direkt finansal destekler sağlamalıdır	15	16	5	27	36	87
Sanayicimizin kalifiye eleman eksikliğini giderecek eğitim programlarını üniversiteler ile ortaklaşa desteklemelidir	1	3	3	38	55	77
Sanayinin altyapısını geliştirecek yeni üretim ve sanayi kollarını ilçeye teşvik etmelidir	13	7	3	32	44	87
Sanayicimize yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak için teşvikleri artırmalıdır	0	2	2	37	60	76
Üretimde kalite ve verimlilik esaslı destek programlarını güçlendirmelidir	16	5	2	25	53	87

Üretim maliyetini azaltacak şekilde destekleri artırmalıdır görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşları üretim maliyetini azaltacak şekilde destekleri artırmalıdır görüşüne en yüksek oranda üniversitelerin (% 100) katıldığı görülürken, en düşük düzeyde katılan grubun küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri olduğu (% 61) göze çarpmaktadır.

Resmi kurum temsilcilerinin % 94'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 85'i il-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşları üretim maliyetini azaltacak şekilde destekleri artırmalıdır görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Tablo 192: Üretim Maliyetini Azaltacak Şekilde Destekleri Artırmalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Üretim Maliyetini Azaltacak Şekilde Destekleri Artırmalıdır %	Toplam %

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	2	4	9	42	42	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	14	14	50	21	100
STK	4	4	7	46	39	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	23	15	15	46	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	3	9	11	50	47	120
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	3	8	9	42	39	100

Vergiler, zorunlu vergiler, sübvansiyonları azaltacak yeni destekler vermelidir görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının vergiler, zorunlu vergiler, sübvansiyonları azaltacak yeni destekler vermelidir görüşüne özel sanayi kuruluşlarının % 41'inin katılmaması dikkat çekmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 22'si, STK temsilcilerinin % 20'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 15'i il-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının vergiler, zorunlu vergiler, sübvansiyonları azaltacak yeni destekler vermelidir görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

Vergiler, zorunlu vergiler ve sübvansiyonların, bölge sanayisinde eksik veya yetersiz olan diğer alanlara göre daha az önemli bir sorun olarak görüldüğü söylenebilir.

Tablo 193: Vergiler, Zorunlu Vergiler, Sübvansiyonları Azaltacak Yeni Destekler Vermelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Vergiler, Zorunlu Vergiler, Sübvansiyonları Azaltacak Yeni Destekler Vermelidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	10	12	2	33	43	100

	Özel Sanayi Kuruluşu	41	0	5	23	32	100
	STK	10	10	6	33	41	100
	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	15	15	31	39	100
	Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı		19	13	7	43	55	137
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		14	10	5	31	40	100

Üretimde verimi artırmak için sanayiciler arasında koordinasyonu sağlayacak ve zaman maliyetini azaltacak destekler vermelidir: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının üretimde verimi artırmak için sanayiciler arasında koordinasyonu sağlayacak ve zaman maliyetini azaltacak destekler vermelidir görüşüne katılımcıların büyük çoğunluğunun katıldığı görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 84'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 86'sı, STK temsilcilerinin % 92'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 92'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı il-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının üretimde verimi artırmak için sanayiciler arasında koordinasyonu sağlayacak ve zaman maliyetini azaltacak destekler vermelidir görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Bölge sanayi sektöründe en sık dile getirilen sorun veya gelişmenin önündeki engellerden olan; kurumlar arası koordinasyon sorunları, bölgede etkin ve sürdürülebilir gelişmeyi engellemekte ve sanayicilerin bilgi, farkındalık veya maddi yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlarını aşmalarına, teknoloji veya işgücü niteliğini geliştirmeye sağlanacak katkıların yerine ulaşmasına da engel olmaktadır. Bu engellerin aşılması ve kurumların daha aktif olarak sanayi sektörü gelişmesini desteklemeleri açısından koordinasyon konusunda verilecek destekler büyük önem taşımaktadır.

Tablo 194: Üretimde Verimi Artırmak İçin Sanayiciler Arasında Koordinasyonu Sağlayacak Ve Zaman Maliyetini Azaltacak Destekler Vermelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Üretimde Verimi Artırmak İçin Sanayiciler Arasında Koordinasyonu Sağlayacak ve Zaman Maliyetini Azaltacak Destekler Vermelidir %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	0	5	11	34	50	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	7	7	36	50	100
STK	0	4	4	48	44	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	8	46	46	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	0	5	9	49	56	119
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	0	4	8	41	47	100

Sanayicilerimizin üretim ve hammadde darboğazlarını aşmaları için direkt finansal destekler sağlamalıdır görüşüne katılım düzeyi: Resmi kurum temsilcilerinin % 61'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 55'i, STK temsilcilerinin % 69'u küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 70'İ ve üniversite temsilcilerinin % 50'si il-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının sanayicilerin üretim ve hammadde darboğazlarını aşmaları için direkt finansal destekler sağlama görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Sanayicilere, üretim ve hammadde darboğazlarını aşmaları için direkt finansal destekler sağlanması konusundaki görüşe katılım düzeyinin diğer destek alanlarına göre daha düşüktür. Bu verilere göre, bölgede doğrudan finans desteğinin; kurumsal işleyiş sorunları, koordinasyon, işbirliği ve iletişim sorunları, teknolojik yenilenme, işgücünün ve yöneticilerin bilgi farkındalık düzeylerinin yükseltilmesi gibi altyapısal denilebilecek alanlardaki sorunların gerisinde kaldığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle, bölge sanayisindeki kültürel ve sosyal

altyapı eksikliği ile yönlendirme, karar verme ve koordinasyondan kaynaklı sorunlar öne çıkmakta bu sorunlara maddi kaynaklı sıkıntılar eşlik etmektedir.

Tablo 195: Sanayicilerimizin Üretim ve Hammadde Darboğazlarını Aşmaları İçin Direkt Finansal Destekler Sağlamalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicilerimizin Üretim ve Hammadde Darboğazlarını Aşmaları İçin Direkt Finansal Destekler Sağlamalıdır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	13	21	4	23	38	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	5	5	32	23	100
STK	10	16	6	28	41	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	15	8	31	39	100
Üniversite	0	50	0	50	0	100
Toplam Sayı	20	22	7	37	49	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	15	16	5	27	36	100

Sanayinin altyapısını geliştirecek yeni üretim ve sanayi kollarını teşvik etmelidir görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının sanayinin altyapısını geliştirecek yeni üretim ve sanayi kollarını teşvik etmelidir görüşüne, resmi kurum temsilcilerinin % 81'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 55'i, STK temsilcilerinin % 80'i küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 91'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı katıldığını belirtmiştir.

Verilerden hareketle, bölge sanayisinde, altyapıyı geliştirecek yeni üretim ve sanayi kollarının desteklenmesinin önemli olduğu görülmektedir. Bölge sanayisinin önünü açacak yeni üretim ve sanayi kollarının teşvik edilmesi bölge sanayi sektörü paydaşları tarafından önemsenen ve teşvik edilmesi gereken bir konu olarak görülmektedir.

Tablo 196: Sanayinin Altyapısını Geliştirecek Yeni Üretim ve Sanayi Kollarını İlçeye Teşvik Etmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayinin Altyapısını Geliştirecek Yeni Üretim Ve Sanayi Kollarını Teşvik Etmelidir %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	11	6	4	28	52	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	5	5	23	32	100
STK	8	10	2	39	41	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	8	0	0	33	58	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	18	9	4	43	60	134
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	13	7	3	32	45	100

Sanayicimize yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak için teşvikleri artırmalıdır görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşlarının sanayicilerin yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak için teşvikleri artırmalıdır görüşüne, resmi kurum temsilcilerinin % 98'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 93'ü, STK temsilcilerinin % 96'sı küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin ve üniversite temsilcilerinin tamamı katıldığını belirtmiştir.

Bölge sanayisinin gelişmesi, üretim alanındaki çeşitlenme, teknolojik yenilenme ve işgücünün niteliğini arttırmanın yanında yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak da bölge sanayisinin gelişiminde önemli bir konu olarak görülmektedir.

Tablo 197: Sanayicimize Yeni Pazarlara Ve Yeni Teknolojilere Erişim Olanağı Oluşturmak İçin Teşvikleri Artırmalıdır Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Sanayicimize Yeni Pazarlara Ve Yeni Teknolojilere Erişim Olanağı Oluşturmak İçin Teşvikleri Artırmalıdır %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	

Resmi Kurum	0	2	0	31	67	100
Özel Sanayi Kuruluşu	0	7	0	57	36	100
STK	0	0	4	36	60	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	0	0	0	33	67	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	0	2	2	43	70	117
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	0	2	2	39	60	100

Üretimde kalite ve verimlilik esaslı destek programlarını güçlendirmelidir görüşüne katılım düzeyi: İl-ilçelerde faaliyet gösteren sanayi destek kuruluşları üretimde kalite ve verimlilik esaslı destek programlarını güçlendirmelidir görüşüne, resmi kurum temsilcilerinin % 78'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 58'i, STK temsilcilerinin % 81'i küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 92'si ve üniversite temsilcilerinin tamamı katıldığını belirtmiştir.

Daha önceki bölümlerde ve tablo analizlerinde de ele alındığı gibi bölge sanayisinde üretimde verimliliği ve kaliteyi arttırmaya yönelik farkındalık ve eğitim destekleri bölge sanayicisi ve beraberinde bölge sanayisini geliştirmede önemlidir ve aynı zamanda önemli de bir eksikliktir.

Tablo 198: Üretimde Kalite ve Verimlilik Esaslı Destek Programlarını Güçlendirmelidir Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Üretimde Kalite ve Verimlilik Esaslı Destek Programlarını Güçlendirmelidir %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	13	6	2	23	55	100
Özel Sanayi Kuruluşu	36	5	0	36	23	100
STK	12	6	2	22	59	100
Küçük-Orta	8	0	0	23	69	100

	Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri					
	Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı		21	7	2	34	71	135
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %		16	5	2	25	53	100

İl-ilçedeki sanayi destek kurumlarından ve Ar-Ge ve yenilik konularında verilen desteklerden haberdar olma durumu: İl-ilçedeki sanayi destek kurumlarından ve Ar-Ge ve yenilik konularında verilen desteklerden haberdar olma düzeyleri genel tabloda ve ardından kurumsal yapılara göre dağılımda ortaya konulmuştur.

Verilere göre en az haberdar olunan desteğin, TTGV desteği, en fazla haberdar olunan desteğin Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteği olduğu görülmektedir.

Tablo 199: İl-ilçedeki Sanayi Destek Kurumlarından ve Ar-Ge ve Yenilik Konularında Verilen Desteklerden Haberdar Olma Durumu

Destek Veren kurumlar	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	Cevaplanma Düzeyi %
Kalkınma Ajansları	46	47	7	85
TÜBİTAK	59	40	2	84
Ekonomi Bakanlığı	57	40	3	67
KOSGEB-Girişimcilik enstitüsü	50	48	2	39
KOSGEB (TEKMER Dahil)	47	47	6	67
Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı	42	47	11	29
Büyükşehir Belediyesi	64	35	1	67
GAP Bölge Kalkınma İdaresi	54	44	2	67
TTGV	74	26	0	65
Özel Yatırımcılar ve Yatırım sermayesi	68	32	0	65
Bankalar ve Teşvikler	48	47	4	65

Kalkınma Ajansı desteklerinden haberdar olma durumu: Katılımcıların % 54'ü Kalkınma Ajansı desteklerinden haberdar olduğunu, % 7'si ise bu destekten faydalandığını belirtmiştir.

Katılımcılar arasında, Kalkınma Ajansı desteğinden en fazla faydalandığını belirten grubun, % 15'lik oranda küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri olduğu görülmektedir. Bunun yanında Kalkınma Ajansı desteğinden haberdar olmadığını belirten katılımcıların oranının en yüksek olduğu kurumsal yapı da küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri olmuştur.

En düşük oranda Kalkınma Ajansı desteğinden haberdar olan grubun özel sanayi kuruluşu temsilcileri (% 68) olduğu görülmektedir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin; teknolojiden, yatırıma, insan kaynağı geliştirmeden eğitim ve danışmanlığa kadar pek çok alanda maddi kaynak sıkıntısı ve yönlendirme sorunu yaşadığını belirttiği göz önüne alındığında; Kalkınma Ajansı'nın özel sektöre daha fazla ulaşma ve sanayicileri desteklere yönlendirme konusunda çalışma içine girmesi gelişmeye önemli katkı sağlayacaktır.

Tablo 200: Kalkınma Ajansı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**Kalkınma Ajansı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	27	66	7	100
Özel Sanayi Kuruluşu	68	32	0	100
STK	48	44	8	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	62	23	15	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	60	62	9	131
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	46	47	7	100

TÜBITAK desteklerinden haberdar olma durumu: Bölge sanayi sektörü paydaşlarının TÜBITAK desteklerinden yüksek oranda haberdar olmadıkları görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 49'u, özel sanayi kuruluşlarının % 68'i, STK temsilcilerinin % 58'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 77'si ve üniversite temsilcilerinin % 50'si TÜBITAK desteklerinden haberdar olmadığını belirtmiştir.

Tablo 201: TÜBITAK Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	TÜBITAK Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %			Toplam %
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	49	51	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	68	32	0	100
STK	58	38	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	77	23	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	76	52	2	130
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	59	40	2	100

Ekonomi Bakanlığı desteklerinden haberdar olma durumu: Ekonomi Bakanlığı desteklerinden haberdar olma ve faydalanma düzeyine bakıldığında, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 92'lik büyük çoğunluğunun haberdar olmadığı görülmektedir. diğer kurumların haberdar olma oranlarının da yüksek olmadığı görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 47'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 4 3'ü, STK temsilcilerinin % 43'ü ve üniversite temsilcilerinin % 50'si Ekonomi Bakanlığı desteklerinden haberdar olmadığını belirtmiştir.

Tablo 202: Ekonomi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	Ekonomi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %			Toplam %
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	47	47	6	100

Özel Sanayi Kuruluşu	57	43	0	100
STK	55	43	3	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	92	8	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	59	42	3	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	57	40	3	100

KOSGEB-Girişimcilik enstitüsü desteklerinden haberdar olma durumu: KOSGEB-Girişimcilik enstitüsü desteklerinden haberdar olma düzeyi değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 41'inin, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'sinin, STK temsilcilerinin % 48'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 71'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı haberdar olmadığı görülmektedir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcileri ve üniversite temsilcilerinin çok büyük oranda haberdar olmaması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte KOSGEB-Girişimcilik enstitüsü desteğini tüm katılımcıların yalnızca % 2'si kullandığını belirtmiştir.

Tablo 203: KOSGEB-Girişimcilik Enstitüsü Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**KOSGEB-Girişimcilik Enstitüsü Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	41	59	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	50	50	0	100
STK	48	48	4	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	71	29	0	100
Üniversite	100	0	0	100
Toplam Sayı	30	29	1	60
Katkı Sağlama Konusundaki	50	48	2	100

Düşünce Toplam %				

KOSGEB-Tekmer desteklerinden haberdar olma durumu: KOSGEB-Tekmer desteklerinden haberdar olma durumu değerlendirildiğinde, resmi kurum temsilcilerinin % 60'ının, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'sinin, STK temsilcilerinin % 44'ünün, üniversite temsilcilerinin % 50'sinin KOSGEB-Tekmer desteklerinden haberdar olduğu görülmektedir. Diğer desteklerden haberdar olma düzeylerinde de olduğu gibi, KOSGEB-Tekmer desteklerinden de en az haberdar olan kurumsal yapı temsilcileri, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri (% 17) olmuştur.

Tablo 204: KOSGEB-Tekmer Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**KOSGEB-Tekmer Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	37	60	3	100
Özel Sanayi Kuruluşu	50	50	0	100
STK	46	44	10	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	75	17	8	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	49	49	6	104
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	47	47	6	100

Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteklerinden haberdar olma durumu: Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteklerinden haberdar olma durumunun diğer desteklere oranla yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversite temsilcilerinin tamamı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 50'si, resmi kurum temsilcilerinin % 47'si, STK temsilcilerinin % 61'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin % 60'ı Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteklerinden haberdar olduğunu belirtmiştir.

Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteklerinden yalnızca STK (% 17 oranında) ve küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri (% 20 oranında) faydalandığını belirtmiştir. Diğer desteklerle kıyaslandığında, veriler, Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı desteklerinden faydalanılma düzeyinin yüksek olduğunu fakat özel sektöre, sanayiciye yeterince ulaşamadığını, sanayicilerin desteklere yönelme konusunda yönlendirilmesi, bilgilendirilmeleri gerekliliği olduğunu göstermektedir.

Tablo 205: Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**Bilim, Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	47	47	5	100
Özel Sanayi Kuruluşu	50	50	0	100
STK	39	44	17	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	40	40	20	100
Üniversite	0	100	0	100
Toplam Sayı	19	21	5	45
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	42	47	11	100

Büyükşehir Belediyesi desteklerinden haberdar olma durumu: Büyükşehir Belediyesi desteklerinden haberdar olma durumunun çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 60'ının, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 64'ünün, STK temsilcilerinin % 61'inin, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 91'inin, üniversite temsilcilerinin % 50'sinin Büyükşehir Belediyesi desteklerinden haberdar olduğu görülmektedir.

Tablo 206: Büyükşehir Belediyesi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**Büyükşehir Belediyesi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	

Resmi Kurum	60	40	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	64	36	0	100
STK	61	37	2	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	91	9	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	66	36	1	103
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	64	35	1	100

GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteklerinden haberdar olma durumu: GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteklerinden haberdar olma durumuna ilişkin verilere göre, haberdar olma durumunun kurumsal yapıya göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteklerinden haberdar olmadığını belirtirken, resmi kurum temsilcilerinin % 39'u haberdar olmadığını, % 61'i haberdar olduğunu ifade etmiştir.

Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 64 gibi çoğunluğunun haberdar olmaması dikkat çekmektedir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin büyük oranda bölge sanayisine destek veren kurumların desteklerinden yeterince haberdar olmadığı ve bu yardımlardan faydalanma düzeyinin yok denecek düzeyde olduğu önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir.

Tablo 207: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**GAP Bölge Kalkınma İdaresi %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	39	58	3	100
Özel Sanayi Kuruluşu	64	36	0	100
STK	58	40	3	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	75	25	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	56	46	2	104

Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	54	44	2	100

TTGV desteklerinden haberdar olma durumu: TTGV destekleri en düşük oranda haberdar olunan kurumsal destektir. Resmi kurum temsilcilerinin % 78'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 79'u, STK temsilcilerinin % 65'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 92'si, üniversite temsilcilerinin % 50'si TTGV desteklerinden haberdar olmadığını belirtmiştir.

Tablo 208: TTGV Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	**TTGV %**			**Toplam %**
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	78	22	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	79	21	0	100
STK	65	35	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	92	8	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	75	26	0	101
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	74	26	0	100

Özel Yatırımcılar ve Yatırım sermayesi desteklerinden haberdar olma durumu: Özel Yatırımcılar ve yatırım sermayesi desteklerinden haberdar olma durumu kurumsal yapılara göre farklılık göstermektedir.

Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmelerinin tümü özel yatırımcılar ve yatırım sermayesi desteklerinden haberdar olmadığını, üniversite temsilcilerinin % 50'si haberdar olduğunu belirtmiştir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 74'ü, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 57'si ve STK temsilcilerinin % 58'i özel yatırımcılar ve yatırım sermayesi desteklerinden haberdar olmadığını belirtmiştir.

Tablo 209: Özel Yatırımcılar ve Yatırım Sermayesi Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	Özel Yatırımcılar ve Yatırım Sermayesi %			Toplam %
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	74	26	0	100
Özel Sanayi Kuruluşu	57	43	0	100
STK	58	42	0	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	100	0	0	100
Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	68	32	0	100
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	68	32	0	100

Bankalar ve teşviklerden desteklerinden haberdar olma durumu: Bankalar ve teşviklerden haberdar olma durumuna ilişkin verilere göre, resmi kurum temsilcilerinin % 42'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 62'si, STK temsilcilerinin % 50'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 55'i ve üniversite temsilcilerinin % 50'si bankalar ve teşviklerden haberdar olmadığını belirtmiştir.

Tablo 210: Bankalar ve Teşviklerden Haberdar Olma Durumu

Katılımcı Kurum %	Bankalar ve Teşviklerden Haberdar Olma Durumu %			Toplam %
	Haberim yok	Haberim var	Kullanıldı	
Resmi Kurum	42	53	6	100
Özel Sanayi Kuruluşu	62	39	0	100
STK	50	47	3	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	55	36	9	100

Üniversite	50	50	0	100
Toplam Sayı	49	47	4	100
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	49	47	4	100

İl-ilçede sanayinin gelişimi konusunda Kalkınma Ajansı'nın rolü konusundaki görüşler: İl-ilçede sanayinin gelişimi konusunda Kalkınma Ajansı'nın rolü konusundaki görüşler genel tabloda ve ardından kurumsal yapılara göre dağılım tablolarında ortaya konulmuştur.

Kalkınma Ajansı desteklerinin neler olması gerektiğine ilişkin ifadelere bakıldığında, sanayi sektörünün pek çok konusu ve sorunu karşısında, katılımcıların büyük çoğunluğunun Kalkına Ajansı'nın rol üstlenmesi gerektiği düşüncesinde olduğu görülmektedir.

Kurumsal yapılara göre ifadelere katılım düzeylerinin dağılımı tablolarında Kalkınma Ajansı'na düşen roller konusundaki görüşler daha detaylı ele alınmıştır.

Tablo 211: İl-İlçede Sanayinin Gelişimi Konusunda Kalkınma Ajansı'nın Rolü Konusundaki Görüşler

Üreticiyi Destekleme Biçimleri	İl-İlçede Sanayinin Gelişimi Konusunda Kalkınma Ajansı'nı Rolü Konusundaki Görüşler %					Cevaplanma Oranı %
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum.	
Doğrudan faaliyet desteklerini artırmak	10	3	3	30	54	95
Yatırımları ilçeye yönlendirecek farklı proje destekleri vermek	8	4	8	26	54	96
Nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri desteklemek	12	5	7	21	56	94
Eğitimi geliştirmeye yönelik çalışmaları teşvik ve destek vermek	10	7	10	24	49	94
İlçe sanayi yapısına göre özel projeler geliştirmek	11	5	7	22	55	95
Altyapı	12	7	6	27	48	93

problemlerinin çözümü						
Markalaşma, pazara açılma, yeni pazar bulma konusunda danışmanlık vermek	13	6	6	23	51	92
Sanayi sektörünün planlanmasında daha etkin rol almak	6	9	10	27	49	46

Karacadağ Kalkınma Ajansı yatırımları ilçeye yönlendirecek farklı proje destekleri verme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı yatırımları il-ilçelere yönlendirecek farklı proje destekleri verme konusunda rol üstlenmeli görüşüne resmi kurum temsilcilerinin % 88'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 70'i, STK temsilcilerinin % 75'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 81'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Karacadağ Kalkınma Ajansı yatırımları il-ilçelere yönlendirecek farklı proje destekleri verme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Tablo 212: Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırımları İlçeye Yönlendirecek Farklı Proje Destekleri Verme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı Yatırımları İl-İlçelere Yönlendirecek Farklı Proje Destekleri Verme Konusunda Rol Üstlenmeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	6	2	4	33	55	100
Özel Sanayi Kuruluşu	4	9	17	13	57	100
STK	11	4	11	20	55	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	6	0	31	50	100

Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	12	6	12	38	80	148
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	8	4	8	26	54	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri destekleme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri destekleme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım oranları ele alındığında, resmi kurum temsilcilerinin % 79'u, STK temsilcilerinin % 82'si, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Kalkınma Ajansı'nın nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri destekleme konusunda rol üstlenmesi gerektiğini düşündüğü görülmektedir.

Tabloda dikkat çeken veri, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 30'unun nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri destekleme konusunda Kalkınma Ajansı'na rol biçmemiş olduğudur. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 57'si Kalkınma Ajansı'nın nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri desteklemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu konuda destek vermesi gerekmediğini düşünen özel sanayi sektörü katılımcıların oranı dikkat çekici düzeyde yüksek olarak bulunmuştur.

Tablo 213: Karacadağ Kalkınma Ajansı Nitelikli ve Vasıflı İşgücünü İlçeye Çekecek Projeleri Destekleme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı Nitelikli Ve Vasıflı İşgücünü İlçeye Çekecek Projeleri Destekleme Konusunda Rol Üstlenmeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	12	4	6	28	51	100
Özel Sanayi Kuruluşu	26	4	13	13	44	100
STK	9	6	4	16	66	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	6	6	13	19	56	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100

Toplam Sayı	18	7	10	30	81	146
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	5	7	21	56	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı eğitimi geliştirmeye yönelik çalışmalara teşvik ve destek verme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı eğitimi geliştirmeye yönelik çalışmalara teşvik ve destek verme konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılımcıların çoğunluğunun katıldığı görülmektedir.

Bölge sanayisinde yer alan kurumsal yapılarda yöneticilerin ve çalışanların bilgi-farkındalık düzeyini yükseltip, üretim ve yenilenme süreçlerinde daha etkin ve güçlü yer almasını sağlayacak çalışmalardan biri de eğitim geliştirme çalışmaları olacaktır. Sanayicilerin-üreticilerin veya çalışanların eğitimi konusunda Karacadağ Kalkınma Ajansı'na büyük ölçüde rol üstlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 66'sı, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 65'i, STK temsilcilerinin % 80'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın eğitimi geliştirmeye yönelik çalışmalara teşvik ve destek vermek konusunda rol üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 214: Karacadağ Kalkınma Ajansı Eğitimi Geliştirmeye Yönelik Çalışmalara Teşvik ve Destek Verme Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı Eğitimi Geliştirmeye Yönelik Çalışmalara Teşvik ve Destek Verme Konusunda Rol Üstlenmeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	12	10	12	30	36	100
Özel Sanayi Kuruluşu	13	13	9	17	48	100
STK	7	2	11	18	62	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	6	6	25	50	100

Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	15	10	15	35	71	146
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	10	7	10	24	49	100

Karacadağ Kalkınma ajansı il ve ilçe sanayi yapısına göre özel projeler geliştirmeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı il ve ilçe sanayi yapısına göre özel projeler geliştirmeli görüşüne katılımcıların büyük çoğunluğu katıldığını belirtmiştir. Verilere göre, Kalkınma Ajansı'nın görevlerinden olan proje geliştirme alanında bölge sanayi sektörü bileşenlerinin beklenti ve talepleri olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Resmi kurum temsilcilerinin % 77'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 74'ü, STK temsilcilerinin % 76'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 81'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın il ve ilçe sanayi yapısına göre özel projeler geliştirmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 215: Karacadağ Kalkınma Ajansı İl ve İlçe Sanayi Yapısına Göre Özel Projeler Geliştirmeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı İl ve İlçe Sanayi Yapısına Göre Özel Projeler Geliştirmeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	14	6	4	20	57	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	4	4	30	44	100
STK	6	6	13	16	60	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	13	6	0	31	50	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	16	8	10	32	81	147
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce	11	5	7	22	55	100

Toplam %						

Karacadağ Kalkınma ajansı altyapı problemlerinin çözümü konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı altyapı problemlerinin çözümü konusunda rol üstlenmeli görüşüne katılım düzeyi oldukça yüksektir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 75'i, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 65'i, STK temsilcilerinin % 76'sı, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 75'i ve üniversite temsilcilerinin tamamı Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın altyapı problemlerinin çözümü konusunda rol üstlenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bu oranın yüksek olması, önceki bölümlerde yer alan, sanayi sektörünün sorunları arasında altyapı problemlerinin yüksek oranda dile getirilmesi ile paralellik göstermektedir.

Tablo 216: Karacadağ Kalkınma Ajansı Altyapı Problemlerinin Çözümü Konusunda Rol Üstlenmeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı Altyapı Problemlerinin Çözümü Konusunda Rol Üstlenmeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	12	6	8	26	49	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	9	9	26	39	100
STK	9	9	6	27	49	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	15	0	0	31	54	100
Üniversite	0	0	0	50	50	100
Toplam Sayı	17	10	9	39	69	144
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	12	7	6	27	48	100

Karacadağ Kalkınma ajansı markalaşma, pazara açılma, yeni pazar bulma konusunda danışmanlık vermeli görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı markalaşma, pazara açılma, yeni pazar bulma konusunda danışmanlık vermeli görüşüne katılım oranlarının diğer görev alanlarına göre daha düşük oranda olduğu söylenebilir.

Resmi kurum temsilcilerinin % 72'si, özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin % 67'si, STK temsilcilerinin % 85'i, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 64'ü ve üniversite temsilcilerinin tamamı Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın markalaşma, pazara açılma, yeni pazar bulma konusunda danışmanlık vermeli görüşüne katıldığını belirtmiştir.

Tablo 217: Karacadağ Kalkınma Ajansı Markalaşma, Pazara Açılma, Yeni Pazar Bulma Konusunda Danışmanlık Vermeli Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	**Karacadağ Kalkınma Ajansı Markalaşma, Pazara Açılma, Yeni Pazar Bulma Konusunda Danışmanlık Vermeli %**					**Toplam %**
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	14	8	6	26	46	100
Özel Sanayi Kuruluşu	17	9	17	22	35	100
STK	11	2	2	20	65	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	14	14	7	14	50	100
Üniversite	0	0	0	100	0	100
Toplam Sayı	19	9	9	33	73	143
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	13	6	6	23	51	100

Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi sektörünün planlanmasında daha etkin rol almalı görüşüne katılım düzeyi: Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi sektörünün planlanmasında daha etkin rol almalı görüşüne ilişkin cevaplar değerlendirildiğinde; küçük-

orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri temsilcilerinin % 34, özel sanayi kuruluşları temsilcilerinin % 33'ünün katılmadığı, % 11'inin ise fikri olmadığı dikkat çekmektedir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi sektörünün planlanmasında daha etkin rol almalı görüşüne en yüksek oranda katılan kurumsal temsilciler üniversite temsilcileridir. Resmi kurum temsilcileri % 78'i ve STK temsilcilerinin % 83'ü Kalkınma Ajansı'nın sanayi sektörünün planlamasında daha etkin rol oynaması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 218: Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi Sektörünün Planlanmasında Daha Etkin Rol Almalı Görüşüne Katılım Düzeyi

Katılımcı Kurum %	Karacadağ Kalkınma Ajansı Sanayi Sektörünün Planlanmasında Daha Etkin Rol Almalı %					Toplam %
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
Resmi Kurum	4	7	11	30	48	100
Özel Sanayi Kuruluşu	22	11	11	0	56	100
STK	0	7	11	29	54	100
Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Birliği Örgütlenmeleri	17	17	0	50	17	100
Üniversite	0	0	0	0	100	100
Toplam Sayı	4	6	7	19	35	71
Katkı Sağlama Konusundaki Düşünce Toplam %	6	9	10	27	49	100

2. SANAYİ VERİLERİNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

Şanlıurfa ve Diyarbakır'da gerçekleştirilen çalıştaylarda toplam 155 adet sanayi anketi gerçekleştirilmiştir. Sanayi sektörü paydaşlarıyla yapılan görüşmelerde elde edilen 155 anketin verileri, SPSS veri analiz programıyla analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcılar, bölge sanayi sektörünün temel çalışma alanlarını, üretim süreçlerini, bu sürece etkide veya katkıda bulunan sosyal, ekonomik ve kültürel sorun alanlarını değerlendirmiştir. Bölgede sanayi sektöründe faaliyet gösteren veya etkide bulunan kurumsal yapıların sunduğu hizmetlerin değerlendirilmesi; sektörel sorunlar ve mevcut duruma ilişkin görüşler; Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın sunduğu hizmetler ve yeterliliğinin değerlendirilmesi; sektör paydaşlarının görüş ve yaklaşımları doğrultusunda ele alınmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, dâhil oldukları kurumsal yapılara göre dağılım tablolarında gösterilmiş ve analiz edilmiştir.

Sanayi sektörü katılımcısı kurumların %57'si Şanlıurfa, %43'ü Diyarbakır il merkezi ve ilçelerindendir. Kurumsal yapılar; kurumsal niteliklerine göre resmi kurum, özel sanayi kuruluşu, küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri ve üniversiteler olarak kategorize edilmiştir. Küçük-orta ölçekli sanayi birliği örgütlenmeleri kategorisi, küçük sanayi sitesi, organize sanayi sitesi ve sanayi alanında çalışan yapı kooperatifleri çalışanları, yöneticilerinden oluşan katılımcılardır.

Bölge sanayi sektöründe faaliyet gösteren kurumsal yapıların öncelikli çalışma alanları değerlendirildiğinde; bölgede tarıma-hayvancılığa dayalı sanayinin öne çıktığı görülmektedir. Temsilcilerinin öncelikli faaliyet alanlarında ağırlıklı dilimi; gıda sanayi, dokuma sanayi ve makine-kimya sanayi oluşturmaktadır. Bu öncelikli üretim alanları, tüm kurumsal yapıların üretim, Ar-Ge, inovasyon, danışmanlık ve araştırma çalışmalarının temel konularını ve çalışma alanlarını da belirlemektedir.

Öncelikli üretilen ürünler olarak belirtilmiş bu ürünlerin son 5 yılda nasıl bir değişim yaşadığına ilişkin katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, gıda ürünlerinin üretiminde artış olduğunu düşünen katılımcıların oranının %38; düşüş olduğunu düşünen katılımcıların oranının %33 olduğu görülmüştür. Katılımcıların %55'i dokuma endüstrisi ürünlerinin üretiminde son 5 yılda artış yaşandığını, %24'ü düşüş yaşandığını belirtilmiştir. Maden-hammadde işleme üretimi alanında artış olduğu ağır basan görüştür. Katılımcıların %58'i maden-hammadde işleme ürünleri üretiminin artış gösterdiğini belirtmiştir. Katılımcıların üretim konusundaki görüşleri değerlendirildiğinde, sanayi sektörü içindeki kurumsal konumlarına göre farklılıkların ortaya çıktığı söylenebilir. Pazar olanaklarına yeterince

ulaşamayan, verimli üretim yöntemlerine yeterince sahip olamayan veya teknolojik altyapı yeterliliği olmayan kurumsal işletmeler veya kurumsal yapıların; üretimde düşüş olduğuna dair yargıya, gelişme, Ar-Ge, inovasyon çalışmaları içinde olan kurumlara göre daha yüksek düzeyde sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcılara kurumsal yapılarının en zayıf yönleri sorulduğunda; ağırlıklı olarak maddi kaynak sıkıntısı ve altyapı sorunlar dile getirilmiştir. Bölgesel yatırım ve altyapı sorunlarının yanında, bölgede yatırım ve maddi kaynakların doğru alanlara aktarılması, kaynakların verimli kullanılarak üretime dönüşmesi konusunda katılımcıların dile getirdikleri sorunlar; üreticilerin ve kurumsal yöneticilerin verimlilik, etkin üretim, kaynak sağlama ve kullanma gibi alanlardaki bilgi-farkındalık eksikliğine işaret etmektedir. Bu alanların geliştirilmesinin önündeki en önemli engellerin başında ise nitelikli insan kaynağının olmaması gelmektedir. Özel sanayi kuruluşu temsilcilerinin zayıf yönleri arasında önemli oranda nitelikli insan kaynağı sıkıntısı ve yetersiz üretim-imalat sorunlarını dile getirmesi bu sorun alanlarının önemine işaret etmektedir. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, yeterli düzeyde faaliyet-tanıtım gerçekleştirememe, potansiyel ve imkânların ortaya çıkarılamaması kurumların dile getirdiği diğer zayıf yönleridir.

Üretim sektörünün yanında hizmet sektörü içindeki öncelikli çalışma alanları sorulduğunda, bölgede öne çıkan çalışma alanlarının, sektörel danışmanlık, sağlık-güvenlik hizmetleri, tanıtım-iletişim faaliyetleri ve sanayiye yönelik tarım-hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı dilimi oluşturmuştur. Üretim sektörü ile paralel öncelikli çalışma alanlarına sahip olan hizmet sektörü ile üretim sektörünün birbirini tamamlayan iki ana konu olduğu göz önüne alındığında; bölgede sektörler arası kopukluk ve eşgüdümün sağlanamaması, üretim, pazarlama, tanıtım ve geliştirme konusunda önemli sorunlarına-eksikliklere yol açacağı göz önüne alınmalıdır.

Bölge sanayilerinde üreticiler ve üretim kapasitelerine ilişkin değerlendirmeler, üretim kapasitesinin pek çok farklı konudaki yetersizliklerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu yetersizliklerin başında sektör temsilcilerinin en çok dile getirdiği temel sorunların başında nitelikli insan kaynağı sıkıntısı gelmektedir. Nitelikli insan kaynağı sıkıntısı özellikle nitelikli ara eleman, teknik eleman ihtiyaçlarının yüksek olduğu sanayi sektöründe büyük bir eksiklik

olarak nitelendirilmektedir. İnsan kaynağı konusundaki sorunlar yalnızca ara eleman düzeyinde değil, yönetim düzeyinde de önemli sorun olarak dile getirilmiştir. Kurum temsilcilerinin büyük çoğunluğu, üretim sektörü içinde yer alan yönetici veya profesyonel çalışanların üniversite dereceleri/ profesyonel nitelikleri olmadığını belirtmiştir. sanayi sektöründeki insan kaynağı, çalışan ve yöneten nitelikli personel sıkıntısının yalnızca sektörden kaynaklı bir sorun olmadığı vurgulanmalıdır. Bölgedeki beşeri sermayenin göçü veya başka bir ifadeyle nitelikli-vasıflı ve eğitimli işgücünün başka bölgelere göçü, tüm sektörler için önemli sorun teşkil etmektedir. Bölgedeki toplumsal, ekonomik ve kültürel sorunlar beyin göçüne neden olmakta ve beşeri sermaye bölgede kalmamaktadır. Kırdan kente göç oranının çok yüksek olduğu Şanlıurfa-Diyarbakır bölgesinde, zorunlu göçün de etkisiyle travmatik boyutlarda artan kentsel nüfus içinde vasıfsız işgücü yığılması yaşanmış fakat bu işgücüne istihdam yaratacak ölçüde sanayi sektörü, üretim ve hizmet sektörü gelişememiştir. Yönetim, mühendislik, Ar-Ge, inovasyon gibi eğitim ve nitelik gerektiren istihdam alanlarındaki yetersizlik sektörel ve üretim alanındaki büyümenin-gelişmenin de önüne geçmiştir.

Bölgedeki en fazla dile getirilen gelişme sorunlarından biri teknolojik yenilenmenin yavaş olması ve sanayicilerin iyileştirme, modernleştirme ve teknoloji geliştirme alanlarında yetersiz kalmasıdır. Bu alandaki gelişmelerin yetersiz olması birçok sosyal, kültürel ve ekonomik alt nedene bağlanabilir. Öncelikle, sanayicilerin teknolojik altyapılarını yenileme, inovasyon ve Ar-Ge konusunda düşük bütçe ayırması belirtilebilir. Sanayicilerin bu alanlardaki gelişmeleri ve yenilikleri takip etmemesi, bu alanlarda yol gösteren veya öncülük eden nitelikli personele sahip olmamaları da süreci olumsuz etkilemektedir. Bir başka neden olarak, sanayicilerin bu alanda destekleri kullanamamaları veya bunlardan haberdar olmamaları belirtilebilir. Bu noktada, sanayi sektörünün gelişimi, yönetimi konusunda bölgede görev yapan kurumsal yapıların görev alanları içinde yer alan, farkındalık ve hareket olanaklarını arttırıcı danışmanlık ve eğitim faaliyetlerini her kesime eşit düzeyde sunamadığı da vurgulanmalıdır. Katılımcıların yarıdan fazlasının, araştırma sorunları içinde yer alan; "sanayicilerin, kendilerine sağlanana desteklerden yeterince haberdar olmadığı ve bu destekleri kullanamadığı" görüşüne katıldığını belirtmiş olması sanayi sektöründeki yönlendirme, danışmanlık ve koordinasyon sorunlarına dikkat çekmektedir.

Burada önemli bir sorun alanı göze çarpmaktadır. Bölge sanayi sektörünün gelişimi konusunda rol alması ve bölgesel yönlendirmeleri, koordinasyonları sağlaması, hedef belirlemesi gereken resmi kurumların; sanayi sektörünün gelişimi konusunda yetersiz kaldığı, üstlendikleri görevlerini yeterince yerine getirmediği ve koordinasyon, işbirliği sorunlarının içinde kendilerine rol biçmediği ortaya çıkmaktadır.

Bölge sanayisinin gelişmesi konusunda önemli rol sahibi kurumsal yapıların koordinasyonsuz ve plansız çalışma politikaları sektörün gelişme potansiyeline sahip alanlarının belirlenememesi, desteklenememesi ve gelişmesinin de nedeni haline gelmektedir. Sektörde faaliyet gösteren kurumsal yapıların niteliklerinin ve çalışmalarının değerlendirilmesine verilen cevaplar; kurumların işleyişi ve yetersizliklerinden kaynaklı yapısal sorunların kalkınmanın önünde önemli engel teşkil ettiğini doğrulamaktadır.

Sanayicilerin yarıdan fazlası, kurumların üreticilere olumlu yaklaşım ve işbirliği içinde olmadığını belirtmiştir. Bunun yanında, katılımcıların büyük çoğunluğu, kurumların üreticileri yalnızca dışarıdan desteklediğini, asıl sorunlara inmediğini, asıl sorunlardan haberdar olmadıklarını ortaya koymuştur.

Bölge sanayi sektöründe yer alan kurumsal yapıların görev tanımlarının net olarak yapılmamış olması, sorunları çözme ve yol göstermede rol üstlenmemelerine de neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle kurumlar sorumluluk almamakta ve sorunların çözümü konusunda etkin çalışmalar, politikalar geliştirmemekte; rutin bürokratik işlerin dışında sanayi sektörüne katkıda bulunamamaktadır. Katılımcıların değerlendirmeleri; bölgede, özel sektör ile resmi alan arasında büyük bir kopukluk ve iletişimsizlik olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Katılımcılar, bölgede faaliyet gösteren veya sanayi sektörü içinde önemli rol oynayan kurumların hemen hemen hepsini yetersiz ve katkı sağlamayan bir noktada tanımlamıştır. Özellikle üniversitelerin sanayi sektörüne çok düşük düzeyde katkı sağladığı; büyük çoğunlukla yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Organize sanayi müdürlükleri, KOSGEB, Ekonomi Bakanlığı, Bilim Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı gibi kurumlar ile Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği gibi birliklerin de katkısı yok denecek kadar az oranda değerlendirilmiştir.

Bir diğer kurumsal sorun olarak, kurumların yönetim biçimine ve kişilere göre tutum ve desteklerin dönemsel olarak değişmesi söylenmelidir. Üniversite temsilcilerinin tamamının ve sanayicilerin %60'ının bu yönde görüş bildirmesi, sektörde politik süreçlerden etkilenen ve istikrarlı olmayan yönetim ve destek mekanizmasına dikkat çekmektedir. Bu alanda oluşan boşluklar ve işleyiş sorunları yapısal sorunları ortaya çıkardığı gibi, kurumlar arası güven ve işbirliği oluşturma ortamını da zedelemekte ve karşılıklı güveni zedelemektedir. Bu nedenle Kalkınma Ajansı'nın bu yapısal sorunlar karşısında kurumları yönlendirme, koordine etme ve sektör paydaşlarının rollerini, görev tanımlarını yerine getirme alanında üst kurum olarak faaliyet göstermesi gelişmenin önündeki engelleri kaldırmak açısından fayda sağlayacaktır. Kurumların çalışma alanlarını somut sanayi faaliyetleri üzerinde tanımlamak ve bölge sanayisinin gelişme potansiyeli olan her alanında kurumsal yapılara görev atfedip, kurumsal işbirliklerini koordine edecek bir noktada yer almak kilit sorunlardan birinin çözümüne katkı sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Yapısal sorunların yanında, rekabet piyasası içindeki dezavantajlı konumda olan sanayicilerin sorunları da bölge sanayisinin gelişme ve kalkınmasını olumsuz etkilemektedir. Rekabet unsurları içinde sanayicilerin en dezavantajlı olduklarını belirttikleri alanların başında, bölgesel, ulusal ve uluslararası azarlara ulaşma; tanıtım faaliyetleri eksikliği, analiz yapamama, markalaşamam ve ulusal-uluslararası desteklerden faydalanamama sorunları başı çekmektedir. Rekabet piyasası içinde bölge sanayicilerinin dezavantajlı konuma sürükleyen bu sorunların tümünün kurumsal desteklerle çözülebilecek sorunlar olduğu görülmektedir. Fakat, kurumların yetersizlikleri ve işleyiş sorunlarından kaynaklı yapısal problemler göz önüne alındığında sanayicilerin rekabet unsurları içinde önemli olarak nitelendirdikleri konularda destek bulamamaları ve kendi çabalarıyla sorunları çözme yoluna gitmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Bölge sanayisi içinde hangi alanlarda verilecek desteklerin gelişmeye en yüksek düzeyde katkı sağlayacağına ilişkin görüşler arasında; pazara yönelik iş geliştirme desteklerinin önemli olduğu ve sanayiciye bu konuda destek verilmesi gerektiği görüşünün büyük çoğunluğu oluşturması da bu alandaki desteklerin yetersiz olduğunu göstermektedir. sanayicilere teknik eğitimler konusunda destek sağlanması, makine/ekipman/bilişim teknolojileri yatırımlarına yönelik desteklerin verilmesi ve bölge sanayicilerin büyük eksikliklerinden biri olan kalite belgesi alımı konusundaki desteklere öncelik verilmesi,

kurumsal katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından hayata geçirilmesi gereken önemli teşvikler olarak nitelendirilmiştir.

Teşviklerin yanında, bölge sanayisinin gelişmesi için bölgedeki kurumsal; yapıların üretimde verimi artırmak için sanayiciler arasında koordinasyonu sağlayacak ve zaman maliyetini azaltacak destekler vermesi, sanayicilerin kalifiye eleman eksikliğini giderecek eğitim programlarını üniversiteler ile ortaklaşa desteklemesi, yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak için teşvikleri artırması konusunda çalışmalar ve desteklerde bulunması en önemli konular olarak ortaya konulmuştur.

Hem teşvik hem de kurumsal destekler alanlarda ihtiyaç duyulan desteklerin, çalışmaların gerçekleştirilememesi ve sanayicilerin karşılaştıkları üretim sorunları, pazara ulaşma, işgücü geliştirme, teknoloji yenileme ve istihdam sağlama sorunları ile yalnız bırakılmaları bölge kalkınmasını olumsuz etkilemekte; kurumların işlevsizliği ve bu işlevsizliğe neden olan sorunların çözülmeyip, "alışkanlığa" dönüşmesi veya genel işleyiş normlarına dönüşmesi gelişmeye ket vurarak atıl ve hantal bir resmi alan oluşmasına yol açmaktadır. Tam da bu noktada Kalkınma Ajansı'nın rol üstlenip, kurumların görev tanımlarından başlayarak kurumsal ve yapısal yeniden yapılandırma faaliyetlerini başlatma; koordineli sanayi sektörü geliştirme çalışma planı oluşturma alanında etkin görev alması gerekmektedir. Katılımcıların, Kalkınma Ajansı'na hangi alanlarda rol atfettiği veya kurumun hangi sorun alanlarında görev üstlenmesi gerektiğine ilişkin değerlendirmelerinde, her sorun alanında Kalkınma Ajansı'nın rol alması gerektiği görüşünün ağır bastığı görülmektedir.

Sanayicilere yeni pazarlara ve yeni teknolojilere erişim olanağı oluşturmak için teşvikleri artırma, doğrudan faaliyet desteklerini artırma, yatırımları il-ilçeye yönlendirecek farklı proje destekleri sunma, nitelikli ve vasıflı işgücünü ilçeye çekecek projeleri destekleme, eğitimi geliştirme, sanayi yapısına göre özel projeler geliştirme, altyapı problemleri, markalaşma, pazara açılma, yeni pazar bulma ve sanayi sektörünün planlanmasında katılımcıların çok büyük çoğunluğu Kalkınma Ajansı'nın görev alması gerektiğini savunmuştur. Her alanda Kalkınma Ajansı'na rol biçen bu görüşler, bölge sektöründe işlemeyen kurumların görevlerinin yerine getirilmemesi ile ortaya çıkan ve çözüm bekleyen eksiklikler olarak da değerlendirilebilir.

Veriler, tüm kurumsal katılımcıların sanayi sektörünün mevcut sorun ve durumunun farkında olduğunu fakat bu sorunlar içinde hiçbir kurumsal yapının sorumluluk üstlenmediği veya kendine rol atfetmediği görülmektedir. Bölgedeki sektörel yapı içindeki bu psiko-sosyal bekleme durumu, katılımcıların her alandaki sorunların çözümü konusunda Kalkınma Ajansı'na rol atfetmiş olmalarında da bir kez daha ortaya konulmaktadır. Başka bir ifadeyle, Kalkınma Ajansı bağımsız ve üst denetleyici, koordine edici bir kurum görevini üstlenip, iç içe geçmiş sorunların çözümü için mikro düzeydeki küçük işleyiş sorunlarından makro ölçekli yapısal veya plan sorunlarına yönelen bir gelişme ve yapılandırma sürecine öncülük etmesi hayati önem taşımakta, bununla birlikte bölgedeki tüm sektör paydaşları veya katılımcıları tarafından beklenip, talep edilmektedir.

IV. TRC2 BÖLGESİ AĞIRLIKLANDIRILMIŞ BENZERLİK ENDEKSİ ÇALIŞMA RAPORU

1. GİRİŞ - AMAÇ

Bu çalışmanın amacı TRC21 ŞANLIURFA ve TRC22 DİYARBAKIR İSTATİSTİK BÖLGE BİRİMLERİ'nin ilçeler düzeyinde seçilmiş demografik, sosyal ve ekonomik göstergelere dayalı olarak önemlerini ve dizilişlerini ortaya çıkarabilecek endeksler geliştirmektir.

1.1 Çalışmada Kullanılan Göstergeler, Sınırlılıklar Ve Yöntem

Bölge, il, ilçe, köy gibi mekânsal birimler arasındaki farklılaşmaları ortaya çıkarabilmek için demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel göstergelerin her birinin önemli katkıları olabileceği tartışmasızdır. Ancak ülkemizdeki veri üretimi ve hazır veri sistemlerindeki yetersizlikler pek çok çalışmada olduğu gibi bu çalışma için de seçilen göstergeleri sınırlandıran önemli bir etmen durumundadır.

Çalışmada kullanılabilecek Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) üzerinden sağladığı ilçeler düzeyindeki demografik veriler aslında en zengin veri kaynağını oluşturmaktadır. Buna karşın çalışma salt demografik parametreler üzerinden yapılabilecek bir farklılaşma ve endeks geliştirme amacını gütmemektedir. Çalışmada kullanılan demografik veriler ilçedeki gelişmişlik farklılıklarını en iyi yansıtacak göstergeler arasından seçilmiştir.

Sosyal ve ekonomik değişkenlerin önemli bir kısmı oluşturulurken de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun verilerine başvurulmuştur; örneğin nüfusun eğitim durumu ile ilgili olan göstergeler, tarımsal göstergeler ile kentleşme düzeyi göstergesinde olduğu gibi. Ancak ilçelerdeki ekonomik altyapıyı açıklamaya daha fazla yardımcı olabilecek değişkenler arandığında veri elde etmeyle ilgili yeni sınırlılıklarla karşılaşılmıştır. Örneğin; turizm altyapısı ile ilgili değişkenler sadece ilçelerdeki tarihsel-kültürel miras üzerinden derlenebilmiştir. İlçelerdeki nüfusun ekonomik özelliklerine ilişkin veri setinin olmayışı da çalışmayı sınırlandıran önemli etmenler arasında sayılabilir. Bu alandaki boşluk Karacadağ

Kalkınma Ajansı'ndan sağlanan kayıtlı işgücünün sektörel dağılımına ilişkin verilerle giderilmeye çalışılmıştır.

Özetle, bu çalışmada ilçeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını yansıtan ve endeks geliştirmeye yardımcı olabilen 32 göstergeye yer verilmiştir. Göstergeler kavramsal olarak üç ana boyut (demografik, sosyal ve ekonomik) altında toplanmıştır.

Göstergeler arasında yer alan "çalışma çağı nüfus oranı" ve "toplam nüfus büyüklüğü", "DEMOGRAFİK BOYUT" altında yer almıştır.

"Okuma-yazma bilmeyen nüfus oranı"; "lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip nüfus oranı"; "okur-yazar kadın nüfus oranı", "EĞİTİM" alt boyutu olarak "SOSYAL BOYUT" içerisinde değerlendirilmiştir. SOSYAL BOYUT'un ikinci alt boyutunu "Ortalama hanehalkı büyüklüğü"; üçüncü alt boyutunu da kentleşme değişkenleri oluşturmaktadır. "KENTLEŞME" alt boyutu ise şu değişkenlerden oluşmaktadır: "kentli nüfus oranı"; "kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı" ve "son üç yılda ruhsat alınan yapılaşmaya ilişkin yüzölçümü değerleri".

Çalışmanın üçüncü boyutunu ise ekonomik yapıya ilişkin olarak seçilen değişken setleri oluşturmaktadır. Bu boyut kendi içinde dört alt boyuta ayrılmaktadır. Bunlardan ilki "TARIMSAL ALTYAPI BOYUTU"dur. Bu boyut ise kendi içerisinde üç alt değişken setinden oluşmaktadır. "TARIM" seti/boyutu: "tarla bitkileri verimliliği", "sebze bitkileri verimliliği", "meyve bitkileri verimliliği" ile "silajlık mısır üretimi " değişkenlerinden oluşmaktadır. "ARICILIK" seti: "bal üretimi verimliliği" ve "yeni kovan sayısı"; HAYVANCILIK seti ise: "canlı hayvan varlığı (küçük ve büyük baş olarak ayrı ayrı)", "kültür ırkı" ve "süt verimliliği" göstergelerini kapsamaktadır. İkinci ekonomik alt boyut ise "TURİZM ALTYAPISI BOYUTU"dur. Bu boyut ise "Tarihsel/arkeolojik değerler" ve "konaklama" şeklinde iki setten oluşmaktadır. İlkinde "tescilli yapı sayısı "ve "sit alanları sayısı"; ikincisinde ise "tesise gelen konaklayıcı sayısı" ve "geceleyen ziyaretçi sayısı" gösterge olarak kullanılmıştır. Üçüncü ekonomik alt boyut "ENDÜSTRİYEL-TİCARİ ALTYAPI BOYUTU"dur. Bu boyut ise "Finansal Yapı" ve "Firma etkinliği" şeklinde iki alt veri setinden oluşmaktadır. "Finansal Yapı" setinde "banka şubesi sayıları" bulunmakta; "firma etkinliği altyapısı" setinde ise "trafo kurulu gücü", "şirket/firma sayısı" ve "kapasite

raporu alan firma sayıları" yer almaktadır. Dördüncü ve son alt boyut ise "KAYITLI İŞGÜCÜNÜN SEKTÖREL DAĞILIMI BOYUTU"dur. Bu boyut kendi içinde "Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı", "Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı" ve "Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı" biçiminde beş göstergeyi içeren veri setinden oluşmaktadır.

Tablo 219: Çalışmada Kullanılan Göstergeler

ANA BOYUT	ALT BOYUT (DÜZEY 1)	ALT BOYUT (DÜZEY 2)	DEĞİŞKEN
DEMOGRAFİK	-	-	Nüfus büyüklüğü
		-	Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi
SOSYAL	Eğitim	-	Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi
		-	Lise ve üzeri mezuniyet derecesine sahip nüfus yüzdesi
		-	Kadın okuma-yazma oranı (%)
	Kentleşme	-	Kentleşme düzeyi (kentli nüfus yüzdesi)
		-	Kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı
		-	Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü
	Hanehalkı büyüklüğü	-	Ortalama hanehalkı büyüklüğü
EKONOMİK	Tarımsal altyapı	Tarım	Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)
			Sebze Bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)
			Meyve üretimi verimi (ton/dekar)
			Silajlık mısır üretimi verimi (verim kg/dekar)
		Arıcılık	Bal üretimi verimi (ton/toplam kovan sayısı)
			Yeni kovan sayısı
		Hayvancılık	Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)
			Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)
			Sığır kültür ırkı varlığı (adet)
			Süt üretimi verimi (küçükbaş ve büyükbaş hayvan)
	Turizm altyapısı	Tarihsel/arkeolojik varlıklar	Tescilli yapılar (adet)
			Sit alanları (adet)
		Konaklama	Tesise geliş sayısı
			Geceleme sayısı
	Endüstriyel-ticari alt yapı	Finansal altyapı	Banka Şubesi (Sayı)
		Firma altyapısı	Trafo kurulu gücü (MVA)
			Şirket sayısı
			Kapasite raporu alan firma sayısı

	Kayıtlı işgücünün sektörel dağılımı	-	Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı
		-	Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı

1.2 Yöntem

Bu çalışmada ilçelerin demografik, sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından istatistikî bölge içerisindeki önemlerini ve dizilişlerini ortaya çıkarabilmek için Beşeri Coğrafya'da "Ağırlıklandırılmış Benzerlik Endeksi (Weighted Similarity Index-WSI)" olarak isimlendirilen yaklaşım kullanılmıştır. Buna göre ilçe (i); il (I) ve bölge (b) ile simgelendiğinde; bir ilçenin (g) göstergesine dayalı ağırlığını hesaplamak için aşağıdaki formül kullanılmaktadır.

$$ABE_i = \frac{i_g / I_g}{I_g / b_g}$$

İlk aşamada bu formül esas alınarak her bir ilçenin gösterge değerleri (ig) kendi alt bölgesinde (il) ağırlıklandırılmış (Ig), sonra da iki istatistik bölgenin toplam değerlerine göre (bg) ağırlıklandırılmıştır. Böylece ilçelerin hem kendi alt bölgesinde (il) hem de TRC21 ve TRC22 bölgelerindeki (TRC2) önem/ağırlıklara göre puanlar elde edilmiştir.

İkinci aşama olarak yukarıdaki formül sonucunda elde edilen değerler aşırı uç değerlerin etkisini asgariye indirgemek amacıyla logaritmik dönüşüme tabi tutulmuş ve standart değerler elde edilmiştir.

Üçüncü aşama olarak Tablo 2'den görülebileceği üzere her bir boyut altındaki değişkenler ve ilçe birimleri kendi içinde de endeks oluşturabilecek biçimde ağırlık değerlerine göre puanlar almışlardır.

Tablo 220: Çalışmada Geliştirilen Ana Boyut Ve Değişkenlere Göre Ağırlık Payları

Ana boyut	Ağırlık (ana boyutların yüzdelik payı)	Değişken sayısı
Demografik	34	2
Sosyal	33	7
Ekonomik	33	23

Endeks değerleri sunulurken ilçeler, endekslerde aldıkları değerler dikkate alınarak hiyerarşik olarak sıralanan üç farklı gruba ayrıştırılmıştır. Bu tip bir gruplamanın incelenen özellikler açısından ilçenin durumunu daha net gösterdiği düşünülmektedir. Gruplama yapılırken öncelikle ilgili endeksteki en yüksek ve en düşük puanın farkı (ranj) hesaplanmıştır. Daha sonra "Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3'ü" ve "Minimum değer + Ranj değerinin 2/3'ü" ölçütü dikkate alınarak 2 farklı kırılma noktası (cut-off point) belirlenmiştir. Her bir ilçenin endekste aldığı değerin, o endeks için belirlenen kırılma noktalarına göre daha düşük veya daha yüksek değerde olması dikkate alınarak "Düşük", "Orta" ve "Yüksek" şeklinde sıralanan gruplar oluşturulmuştur.

Tablo 221: İlçelerin Endeks Değerlerine Göre Gruplanma Ölçütleri

GRUP	GRUPLAMA ÖLÇÜTÜ
YÜKSEK	Minimum değer+ Ranj değerinin 2/3'ü >= Endeks Değeri
ORTA	Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3'ü >= Endeks Değeri < Minimum değer+ Ranj değerinin 2/3'ü
DÜŞÜK	Endeks Değeri < Minimum değer+ Ranj değerinin 1/3'ü

Endeks değerleri her bir değişken bazında ayrı birer seri oluşturmaktadır. Bu serilerin istatistiksel anlamda incelenmesi ve karşılaştırılmasında çeşitli yaklaşımlar kullanmakta ve çeşitli değişkenlik ölçütleri hesaplanabilmektedir. Bir seriyi oluşturan gözlem değerlerinin değer itibariyle birbirinden ya da herhangi bir ortalamadan uzaklıkları esas alınarak oluşturulan ölçütlere, değişkenlik ölçütleri adı verilir.

Bu çalışmada değişkenlik ölçütleri arasından ölçüm birimleri birbirinden farklı olan serileri karşılaştırmada sıklıkla kullanılan bir yöntem olan "değişim katsayısı"nın kullanılması tercih edilmiştir.

Değişim katsayısı; bir seriye ait standart sapmanın o seriye ait aritmetik ortalamaya oranıdır. Bu oranlamadan elde edilen değer 100 ile çarpılır ve yüzde olarak ifade edilir.

$$\text{D.K} = \frac{\sigma}{A.O.} \times 100$$

Değişim katsayısı kullanılarak serilerdeki değişkenlik karşılaştırıldığında; serilerin değerleri arasındaki cins farkları giderilmiş olur ve ayrıca karşılaştırılan serilerin değerleri arasındaki büyüklük farkı da ortadan kalkar. Böylelikle, serileri karşılaştırmak çok daha kolay ve sağlıklı olur.

Bu bölümde bahsedilen yaklaşımlara göre her bir boyut ve gösterge altında ilçelerin nasıl sıralandığı bir aşağıda sunulan tablolardan izlenebilmektedir.

Çalışmada, endeksi oluşturan demografik, sosyal ve ekonomik ana boyutların birbirine eşit öneme sahip boyutlar olarak kabul edildiği bir yaklaşım benimsenmiştir.

2. GELİŞTİRİLEN ENDEKSLERİN BOYUTLARA GÖRE SUNUMU ve TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ

Tablo 222: Çalışma Çağı Nüfusu 15-64 %, Toplam Nüfus ve Toplam Demografik Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Çalışma Çağı Nüfusu (15-64 %)	Toplam Nüfus	Toplam Demografik Boyut	
Şanlıurfa merkez	17,0	17,0	**34,0**	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	10,2	17,0	**27,2**	
Birecik	17,0	10,2	**27,2**	
Siverek	13,6	13,6	**27,2**	
Suruç	17,0	10,2	**27,2**	
Bozova	17,0	6,8	**23,8**	ORTA
Halfeti	17,0	6,8	**23,8**	
Hilvan	17,0	6,8	**23,8**	
Viranşehir	13,6	10,2	**23,8**	
Ergani	10,2	10,2	**20,4**	
Akçakale	10,2	10,2	**20,4**	
Ceylanpınar	13,6	6,8	**20,4**	
Bismil	6,8	10,2	**17,0**	
Lice	13,6	3,4	**17,0**	
Silvan	6,8	10,2	**17,0**	
Çermik	6,8	6,8	**13,6**	DÜŞÜK
Çüngüş	10,2	3,4	**13,6**	
Dicle	6,8	6,8	**13,6**	
Kulp	6,8	6,8	**13,6**	
Harran	6,8	6,8	**13,6**	
Çınar	3,4	6,8	**10,2**	
Eğil	6,8	3,4	**10,2**	
Hani	3,4	6,8	**10,2**	
Kocaköy	6,8	3,4	**10,2**	
Hazro	3,4	3,4	**6,8**	
σ	10,5	8,2	18,6	
A.O.	4,80	3,80	7,09	
Değişim Katsayısı %	**45,8**	**46,6**	**38,0**	

Tablo 223: Okuma Yazma Bilmeyen, Lise Ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus Yüzdesi, Kadın Okuma Yazma Oranı Ve Toplam Eğitim Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Okuma Yazma Bilmeyen Nüfus %	Lise ve Üzeri Nüfus %	Kadın Okuma-Yazma %	Toplam Eğitim Boyut	
Şanlıurfa merkez	4,71	4,70	4,70	**14,11**	YÜKSEK
Birecik	4,71	4,70	4,70	**14,11**	
Ceylanpınar	4,71	4,70	4,70	**14,11**	
Hilvan	3,77	4,70	4,70	**13,17**	
Bozova	4,71	3,76	4,70	**13,17**	
Diyarbakır merkez	4,71	3,76	3,76	**12,23**	
Halfeti	3,77	3,76	3,76	**11,29**	
Suruç	3,77	3,76	3,76	**11,29**	
Bismil	3,77	2,82	3,76	**10,35**	ORTA
Silvan	4,71	1,88	3,76	**10,35**	
Siverek	3,77	3,76	2,82	**10,35**	
Viranşehir	2,83	3,76	2,82	**9,41**	
Ergani	2,83	2,82	2,82	**8,47**	
Lice	2,83	2,82	2,82	**8,47**	
Akçakale	2,83	2,82	1,88	**7,53**	
Çermik	2,83	0,94	3,76	**7,53**	
Kulp	1,89	1,88	2,82	**6,59**	
Harran	2,83	1,88	1,88	**6,59**	
Çınar	2,83	0,94	1,88	**5,65**	DÜŞÜK
Çüngüş	1,89	1,88	1,88	**5,65**	
Hani	1,89	0,94	1,88	**4,71**	
Kocaköy	1,89	0,94	1,88	**4,71**	
Dicle	0,94	0,94	1,88	**3,76**	
Eğil	0,94	0,94	0,94	**2,82**	
Hazro	0,94	0,94	0,94	**2,82**	
σ	3,09	2,67	3,01	8,77	
A.O.	1,26	1,40	1,21	3,64	
Değişim Katsayısı %	**40,8**	**52,5**	**40,3**	**41,5**	

Tablo 224: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Kentli Nüfus Yüzdesi, Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğunun Nüfusa Oranı, Son Üç Yılda Alınan Yapı Ruhsatları Yüzölçümü Ve Toplam Kentleşme Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	0rtalama Hanehalkı Büyüklüğü	Kentli Nüfus %	Kanalizasyon Şebekesi Uzunluğu/ Nüfus %	Yapı Yüzölçümü	Toplam Kentleşme Boyutu	
Şanlıurfa merkez	3,76	4,70	4,70	4,70	**17,86**	YÜKSEK
Birecik	4,70	4,70	4,70	3,76	**17,86**	
Diyarbakır merkez	2,82	4,70	4,70	4,70	**16,92**	
Viranşehir	2,82	4,70	4,70	3,76	**15,98**	
Ergani	3,76	3,76	4,70	3,76	**15,98**	
Siverek	1,88	4,70	4,70	3,76	**15,04**	
Suruç	2,82	4,70	4,70	2,82	**15,04**	
Hilvan	3,76	4,70	4,70	1,88	**15,04**	ORTA
Ceylanpınar	2,82	4,70	4,70	1,88	**14,10**	
Bismil	2,82	2,82	4,70	2,82	**13,16**	
Silvan	2,82	2,82	4,70	2,82	**13,16**	
Lice	3,76	2,82	4,70	1,88	**13,16**	
Çermik	3,76	1,88	4,70	1,88	**12,22**	
Akçakale	1,88	2,82	3,76	2,82	**11,28**	DÜŞÜK
Çüngüş	4,70	0,94	4,7	0,94	**11,28**	
Halfeti	4,70	2,82	0,94	2,82	**11,28**	
Kulp	2,82	1,88	4,70	1,88	**11,28**	
Bozova	3,76	1,88	3,76	1,88	**11,28**	
Kocaköy	1,88	1,88	4,70	1,88	**10,34**	
Hazro	2,82	1,88	4,70	0,94	**10,34**	
Harran	1,88	0,94	4,70	1,88	**9,40**	
Hani	1,88	1,88	3,76	1,88	**9,40**	
Dicle	2,82	0,94	3,76	1,88	**9,40**	
Eğil	1,88	0,94	4,70	0,94	**8,46**	
Çınar	0,94	0,94	3,76	1,88	**7,52**	
σ	2,97	2,86	4,36	2,48	12,67	
A.O.	1,00	1,47	0,81	1,08	2,96	
Değişim Katsayısı %	**33,8**	**51,6**	**18,5**	**43,6**	**23,4**	

Tablo 225: Eğitim, Kentleşme ve Toplam Soyut Boyutlara Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Eğitim Boyutu	Toplam Kentleşme Boyutu	Toplam Sosyal Boyut	
Birecik	14,11	17,86	**31,97**	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	14,11	17,86	**31,97**	
Diyarbakır merkez	12,23	16,92	**29,15**	
Ceylanpınar	14,11	14,10	**28,21**	
Hilvan	13,17	15,04	**28,21**	
Suruç	11,29	15,04	**26,33**	
Siverek	10,35	15,04	**25,39**	
Viranşehir	9,41	15,98	**25,39**	
Ergani	8,47	15,98	**24,45**	ORTA
Bozova	13,17	11,28	**24,45**	
Bismil	10,35	13,16	**23,51**	
Silvan	10,35	13,16	**23,51**	
Halfeti	11,29	11,28	**22,57**	
Lice	8,47	13,16	**21,63**	
Çermik	7,53	12,22	**19,75**	
Akçakale	7,53	11,28	**18,81**	
Kulp	6,59	11,28	**17,87**	DÜŞÜK
Çüngüş	5,65	11,28	**16,93**	
Harran	6,59	9,40	**15,99**	
Kocaköy	4,71	10,34	**15,05**	
Hani	4,71	9,40	**14,11**	
Çınar	5,65	7,52	**13,17**	
Dicle	3,76	9,40	**13,16**	
Hazro	2,82	10,34	**13,16**	
Eğil	2,82	8,46	**11,28**	
σ	8,77	12,67	21,44	
A.O.	3,64	2,96	6,23	
Değişim Katsayısı %	**41,5**	**23,4**	**29,1**	

Tablo 226: Tarla Bitkileri Üretimi, Sebze Bitkileri Üretimi, Meyve Üretimi Ve Silajlık Mısır Üretimi Verimleri Ve Toplam Tarımsal Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tarla Bitkileri Verim (ton/dekar)	Sebze Bitkileri Verim (ton/dekar)	Meyve Verim (ton/dekar)	Silajlık Mısır Üretimi (verim kg/da)	Toplam Tarımsal Boyut	
Şanlıurfa merkez	1,43	1,15	1,43	1,43	**5,44**	**YÜKSEK**
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	0,57	1,15	**4,30**	**ORTA**
Çınar	1,43	1,43	0,57	0,86	**4,29**	
Ergani	1,43	1,15	0,57	0,86	**4,01**	
Bozova	0,86	0,57	1,15	1,43	**4,01**	
Ceylanpınar	1,43	0,86	0,29	1,43	**4,01**	
Siverek	0,86	0,86	0,86	1,15	**3,74**	
Harran	1,43	0,86	1,15	0,29	**3,73**	
Silvan	1,43	0,86	0,57	0,86	**3,72**	
Hilvan	0,86	0,86	1,43	0,29	**3,45**	
Bismil	1,43	1,43	0,29	0,29	**3,44**	
Kocaköy	1,43	1,15	0,57	0,29	**3,44**	
Eğil	0,57	1,15	0,57	0,86	**3,15**	
Viranşehir	0,86	0,57	1,15	0,29	**2,88**	**DÜŞÜK**
Birecik	0,29	0,57	0,86	1,15	**2,87**	
Hani	0,86	0,57	0,57	0,86	**2,87**	
Dicle	0,86	0,57	0,57	0,86	**2,86**	
Akçakale	0,86	0,57	0,86	0,29	**2,59**	
Hazro	1,43	0,57	0,29	0,29	**2,58**	
Lice	0,86	0,86	0,57	0,29	**2,58**	
Kulp	0,86	0,57	0,57	0,57	**2,57**	
Çermik	0,57	1,15	0,29	0,29	**2,30**	
Çüngüş	0,86	0,86	0,29	0,29	**2,30**	
Halfeti	0,86	0,29	0,86	0,29	**2,30**	
Suruç	0,29	0,57	0,86	0,29	**2,01**	
σ	1,02	0,85	0,71	0,68	3,26	
A.O.	0,38	0,31	0,34	0,43	0,82	

Değişim Katsayısı %	**37,0**	**36,0**	**48,2**	**63,0**	**25,2**	

Tablo 227: Bal Üretimi Verimi, Yeni Kovan Sayısı Ve Toplam Arıcılık Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Bal Verim (Ton/Toplam kovan sayısı)	Yeni Kovan Sayısı	Toplam Arıcılık Boyutu	
Siverek	1,43	1,43	**2,86**	**YÜKSEK**
Şanlıurfa merkez	1,43	1,15	**2,58**	
Çüngüş	1,15	1,15	**2,30**	
Viranşehir	1,15	1,15	**2,30**	
Hilvan	1,43	0,86	**2,29**	
Kulp	0,86	1,15	**2,01**	**ORTA**
Diyarbakır merkez	0,57	1,43	**2,00**	
Akçakale	1,43	0,57	**2,00**	
Birecik	1,43	0,57	**2,00**	
Lice	0,86	0,86	**1,72**	
Ceylanpınar	1,43	0,29	**1,72**	
Suruç	1,15	0,57	**1,72**	
Halfeti	1,15	0,29	**1,44**	
Çermik	0,57	0,86	**1,43**	
Silvan	0,86	0,57	**1,43**	
Ergani	0,29	0,86	**1,15**	**DÜŞÜK**
Dicle	0,57	0,57	**1,14**	
Çınar	0,29	0,57	**0,86**	
Hazro	0,29	0,57	**0,86**	
Kocaköy	0,57	0,29	**0,86**	
Bismil	0,29	0,29	**0,58**	
Eğil	0,29	0,29	**0,58**	
Hani	0,29	0,29	**0,58**	
Bozova	0,29	0,29	**0,58**	
Harran	0,29	0,29	**0,58**	
σ	0,81	0,69	1,50	
A.O.	0,46	0,38	0,70	
Değişim Katsayısı %	**57,0**	**55,0**	**46,7**	

Tablo 228: Canlı Hayvan Varlığı (Küçükbaş Ve Büyükbaş), Kültür Irkı (Sığır), Süt Üretimi Verimi Ve Toplam Hayvancılık Boyuta Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Canlı Hayvan Varlığı (küçük baş)	Canlı Hayvan Varlığı (büyük baş)	Sığır (Kültür) Irkı	Süt Verim (toplam üretim)	Toplam Hayvancılık Boyutu	
Siverek	1,43	1,43	1,43	0,86	**5,15**	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	1,43	0,57	**4,86**	
Ergani	1,15	1,15	1,15	1,15	**4,60**	
Ceylanpınar	1,15	0,86	1,15	1,15	**4,31**	
Çınar	1,43	1,15	1,15	0,57	**4,30**	
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	1,15	0,29	**4,02**	ORTA
Silvan	0,86	1,15	0,86	1,15	**4,02**	
Eğil	0,86	0,86	0,86	1,15	**3,73**	
Kulp	0,86	0,86	0,86	1,15	**3,73**	
Akçakale	0,86	0,86	0,86	1,15	**3,73**	
Harran	0,86	0,57	1,15	1,15	**3,73**	
Lice	1,15	0,86	0,86	0,86	**3,73**	
Çermik	1,43	0,86	0,86	0,57	**3,72**	
Halfeti	0,57	0,86	0,86	1,43	**3,72**	
Viranşehir	1,15	1,15	0,29	0,86	**3,45**	
Birecik	0,57	1,15	0,29	1,43	**3,44**	
Hilvan	0,86	0,86	0,29	1,15	**3,16**	
Suruç	0,86	0,86	0,29	1,15	**3,16**	
Dicle	0,57	0,57	0,86	1,15	**3,15**	
Bozova	0,29	0,86	0,57	1,43	**3,15**	
Hani	1,43	0,57	0,57	0,57	**3,14**	
Bismil	1,15	0,57	0,29	0,86	**2,87**	DÜŞÜK
Hazro	0,86	0,57	0,29	0,86	**2,58**	
Kocaköy	0,57	0,57	0,57	0,86	**2,57**	
Çüngüş	0,29	0,29	0,29	1,15	**2,02**	
σ	0,96	0,88	0,77	0,99	3,60	
A.O.	0,36	0,29	0,38	0,30	0,73	
Değişim Katsayısı %	**37,3**	**32,5**	**48,9**	**30,4**	**20,1**	

Tablo 229: Tarımsal, Arıcılık, Hayvancılık Ve Toplam Tarımsal Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Tarımsal Boyut	Toplam Arıcılık Boyutu	Toplam Hayvancılık Boyutu	Toplam Tarımsal Altyapı	
Şanlıurfa merkez	7,0	3,30	6,2	**16,48**	YÜKSEK
Siverek	5,1	3,66	6,6	**15,39**	
Diyarbakır merkez	5,5	2,56	5,1	**13,20**	ORTA
Ceylanpınar	5,1	2,20	5,5	**12,84**	
Ergani	5,1	1,47	5,9	**12,48**	
Çınar	5,5	1,10	5,5	**12,09**	
Hilvan	4,8	2,93	4,0	**11,74**	
Silvan	4,8	1,83	5,1	**11,73**	
Viranşehir	4,0	2,94	4,4	**11,39**	
Akçakale	3,7	2,56	4,8	**11,00**	DÜŞÜK
Kulp	3,3	2,57	4,8	**10,63**	
Birecik	3,7	2,56	4,4	**10,63**	
Harran	4,8	0,74	4,8	**10,28**	
Lice	3,3	2,20	4,8	**10,27**	
Bozova	5,1	0,74	4,0	**9,90**	
Halfeti	2,9	1,84	4,8	**9,54**	
Eğil	4,0	0,74	4,8	**9,53**	
Çermik	2,9	1,83	4,8	**9,52**	
Dicle	3,7	1,46	4,0	**9,15**	
Bismil	4,4	0,74	3,7	**8,81**	
Suruç	2,6	2,20	4,0	**8,81**	
Hani	4,0	0,74	4,0	**8,79**	
Kocaköy	4,4	1,10	3,3	**8,79**	
Çüngüş	2,9	2,94	2,6	**8,46**	
Hazro	3,3	1,10	3,3	**7,70**	
σ	4,24	1,92	4,61	10,77	
A.O.	1,05	0,90	0,93	2,14	
Değişim Katsayısı %	**24,7**	**46,7**	**20,2**	**19,9**	

Tablo 230: Tescilli Yapı, Sit Alanları Ve Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tescilli Yapı	Sit Alanları	Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	**2,86**	**YÜKSEK**
Diyarbakır merkez	1,43	1,15	**2,58**	
Ergani	0,86	1,43	**2,29**	
Silvan	0,86	1,43	**2,29**	
Çınar	0,86	1,15	**2,01**	**ORTA**
Eğil	0,86	1,15	**2,01**	
Harran	0,86	1,15	**2,01**	
Bismil	0,57	1,43	**2,00**	
Çermik	0,86	0,86	**1,72**	
Birecik	0,86	0,57	**1,43**	
Siverek	0,86	0,57	**1,43**	
Çüngüş	0,86	0,29	**1,15**	**DÜŞÜK**
Hani	0,86	0,29	**1,15**	
Kulp	0,86	0,29	**1,15**	
Halfeti	0,86	0,29	**1,15**	
Lice	0,57	0,57	**1,14**	
Bozova	0,57	0,57	**1,14**	
Hazro	0,57	0,29	**0,86**	
Kocaköy	0,29	0,57	**0,86**	
Akçakale	0,29	0,57	**0,86**	
Ceylanpınar	0,29	0,57	**0,86**	
Suruç	0,29	0,57	**0,86**	
Viranşehir	0,57	0,29	**0,86**	
Dicle	0,29	0,29	**0,58**	
Hilvan	0,29	0,29	**0,58**	
σ	0,71	0,72	1,43	
A.O.	0,32	0,43	0,65	
Değişim Katsayısı %	**45,1**	**59,5**	**45,4**	

Tablo 231: Tesise Geliş, Geceleme Ve Toplam Konaklama Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Tesise Geliş (toplam)	Geceleme (toplam)	Toplam Konaklama Boyutu	
Diyarbakır merkez	1,43	1,43	**2,86**	**YÜKSEK**
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	**2,86**	
Siverek	0,86	1,15	**2,01**	**ORTA**
Çermik	0,86	0,86	**1,72**	
Viranşehir	0,86	0,86	**1,72**	
Birecik	0,86	0,57	**1,43**	
Ceylanpınar	0,57	0,29	**0,86**	**DÜŞÜK**
Harran	0,57	0,29	**0,86**	
Bismil	0,29	0,29	**0,58**	
Çınar	0,29	0,29	**0,58**	
Çüngüş	0,29	0,29	**0,58**	
Dicle	0,29	0,29	**0,58**	
Eğil	0,29	0,29	**0,58**	
Ergani	0,29	0,29	**0,58**	
Hani	0,29	0,29	**0,58**	
Hazro	0,29	0,29	**0,58**	
Kocaköy	0,29	0,29	**0,58**	
Kulp	0,29	0,29	**0,58**	
Lice	0,29	0,29	**0,58**	
Silvan	0,29	0,29	**0,58**	
Akçakale	0,29	0,29	**0,58**	
Bozova	0,29	0,29	**0,58**	
Halfeti	0,29	0,29	**0,58**	
Hilvan	0,29	0,29	**0,58**	
Suruç	0,29	0,29	**0,58**	
σ	0,49	0,47	0,97	
A.O.	0,35	0,37	0,71	
Değişim Katsayısı %	**71,5**	**77,7**	**73,6**	

Tablo 232: Tarihsel/Arkeolojik Değer, Konaklama Ve Toplam Turizm Altyapısı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	Toplam Konaklama Boyutu	Toplam Turizm Altyapı Boyutu	
Şanlıurfa merkez	2,86	2,86	**5,72**	**YÜKSEK**
Diyarbakır merkez	2,58	2,86	**5,44**	
Çermik	1,72	1,72	**3,44**	**ORTA**
Siverek	1,43	2,01	**3,44**	
Ergani	2,29	0,58	**2,87**	
Silvan	2,29	0,58	**2,87**	
Harran	2,01	0,86	**2,87**	
Birecik	1,43	1,43	**2,86**	
Çınar	2,01	0,58	**2,59**	**DÜŞÜK**
Eğil	2,01	0,58	**2,59**	
Bismil	2,00	0,58	**2,58**	
Viranşehir	0,86	1,72	**2,58**	
Çüngüş	1,15	0,58	**1,73**	
Hani	1,15	0,58	**1,73**	
Kulp	1,15	0,58	**1,73**	
Halfeti	1,15	0,58	**1,73**	
Lice	1,14	0,58	**1,72**	
Bozova	1,14	0,58	**1,72**	
Ceylanpınar	0,86	0,86	**1,72**	
Hazro	0,86	0,58	**1,44**	
Kocaköy	0,86	0,58	**1,44**	
Akçakale	0,86	0,58	**1,44**	
Suruç	0,86	0,58	**1,44**	
Dicle	0,58	0,58	**1,16**	
Hilvan	0,58	0,58	**1,16**	
σ	1,43	0,97	2,40	
A.O.	0,65	0,71	1,18	
Değişim Katsayısı %	**45,4**	**73,6**	**49,1**	

Tablo 233: Finansal Altyapı Ve Firma Etkinliği Altyapısı İle Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutlarına Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

	Finansal Yapı	Firma Etkinliği Alt Yapısı				Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu	
İlçe Adı	Banka Şubesi (Sayı)	Trafo Kurulu Gücü (MVA)	Şirket Sayısı (TOBB)	Kapasite Raporu	Toplam Firma Etkinliği Boyutu		
Diyarbakır merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	4,29	**5,7**	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	4,29	**5,7**	
Viranşehir	1,15	1,15	0,86	0,86	2,87	**4,0**	ORTA
Bismil	0,57	1,15	0,86	0,86	2,87	**3,4**	
Siverek	1,15	0,86	0,86	0,57	2,29	**3,4**	
Akçakale	0,57	0,86	0,86	0,86	2,58	**3,2**	
Ergani	0,86	0,86	0,57	0,57	2,00	**2,9**	
Birecik	0,57	0,57	0,86	0,86	2,29	**2,9**	
Ceylanpınar	0,29	0,86	0,57	0,57	2,00	**2,3**	DÜŞÜK
Harran	0,29	0,86	0,57	0,57	2,00	**2,3**	
Suruç	0,29	0,86	0,57	0,29	1,72	**2,0**	
Silvan	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	**2,0**	
Bozova	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	**2,0**	
Hilvan	0,29	0,57	0,57	0,57	1,71	**2,0**	
Çınar	0,29	0,86	0,29	0,29	1,44	**1,7**	
Çermik	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	**1,7**	
Hani	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	**1,7**	
Kulp	0,29	0,29	0,57	0,57	1,43	**1,7**	
Eğil	0,29	0,29	0,57	0,29	1,15	**1,4**	
Lice	0,29	0,29	0,57	0,29	1,15	**1,4**	
Çüngüş	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	**1,2**	
Dicle	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	**1,2**	
Hazro	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	**1,2**	
Kocaköy	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	**1,2**	
Halfeti	0,29	0,29	0,29	0,29	0,87	**1,2**	
σ	0,51	0,65	0,63	0,58	1,87	2,37	
A.O.	0,38	0,37	0,31	0,32	0,95	1,29	

Değişim Katsayısı %	**75,1**	**57,1**	**49,0**	**55,4**	**50,7**	**54,2**	

Tablo 234: Sektörlere Göre Sigortalı Çalışan Sayıları Ve Toplam Çalışan Alt Boyutuna Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

	SEKTÖRLERE GÖRE SİGORTALI ÇALIŞAN SAYILARI					Toplam Çalışan Boyutu	
İlçe Adı	Tarım	Sanayii	İnşaat	Ticaret	Hizmet		
Diyarbakır merkez	1,43	1,43	1,43	1,43	1,43	**7,15**	YÜKSEK
Şanlıurfa merkez	1,15	1,43	1,43	1,43	1,43	**6,87**	
Bismil	1,15	1,15	0,86	0,86	0,86	**4,88**	ORTA
Silvan	1,15	0,86	0,86	0,86	0,86	**4,59**	
Ergani	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	**4,30**	
Ceylanpınar	1,15	0,86	0,86	0,57	0,86	**4,30**	
Siverek	0,57	0,86	1,15	0,86	0,86	**4,30**	
Viranşehir	0,57	0,86	0,86	1,15	0,86	**4,30**	
Çermik	0,57	0,86	0,57	0,86	0,57	**3,43**	DÜŞÜK
Birecik	0,57	0,86	0,57	0,86	0,57	**3,43**	
Hani	0,86	0,86	0,29	0,57	0,57	**3,15**	
Suruç	0,29	0,57	0,86	0,86	0,57	**3,15**	
Çınar	0,86	0,57	0,57	0,57	0,57	**3,14**	
Akçakale	0,86	0,57	0,57	0,57	0,57	**3,14**	
Bozova	0,57	0,57	0,57	0,86	0,57	**3,14**	
Dicle	1,15	0,57	0,29	0,57	0,29	**2,87**	
Kulp	1,15	0,57	0,29	0,57	0,29	**2,87**	
Çüngüş	1,15	0,57	0,29	0,29	0,29	**2,59**	
Eğil	1,15	0,57	0,29	0,29	0,29	**2,59**	
Harran	0,57	0,29	0,57	0,57	0,29	**2,29**	
Kocaköy	0,86	0,29	0,29	0,29	0,29	**2,02**	
Lice	0,29	0,57	0,29	0,57	0,29	**2,01**	
Halfeti	0,29	0,29	0,57	0,57	0,29	**2,01**	
Hilvan	0,57	0,29	0,29	0,57	0,29	**2,01**	
Hazro	0,29	0,57	0,29	0,29	0,29	**1,73**	

σ	0,80	0,71	0,63	0,71	0,60	3,45
A.O.	0,34	0,31	0,35	0,31	0,34	1,40
Değişim Katsayısı %	**42,6**	**43,7**	**55,4**	**43,7**	**56,8**	**40,5**

Tablo 235: Toplam Demografik, Sosyal, Ekonomik Boyutlar Ve Toplam Endeks Değerlerine Göre İlçelerin Dizilişi Ve Gruplanmaları

İlçe Adı	Toplam Demografik Boyut	Toplam Sosyal Boyut	Toplam Ekonomik Boyut	TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ	
Şanlıurfa merkez	34,00	31,97	31,19	**97,16**	YÜKSEK
Diyarbakır merkez	27,20	29,15	28,63	**84,98**	
Birecik	27,20	31,97	17,46	**76,63**	
Siverek	27,20	25,39	22,92	**75,52**	
Viranşehir	23,80	25,39	19,52	**68,72**	ORTA
Suruç	27,20	26,33	13,49	**67,02**	
Ceylanpınar	20,40	28,21	18,35	**66,96**	
Hilvan	23,80	28,21	14,06	**66,08**	
Ergani	20,40	24,45	19,79	**64,64**	
Bozova	23,80	24,45	14,60	**62,85**	
Silvan	17,00	23,51	18,63	**59,14**	
Halfeti	23,80	22,57	12,36	**58,73**	
Bismil	17,00	23,51	17,79	**58,30**	
Akçakale	20,40	18,81	16,05	**55,26**	
Lice	17,00	21,63	13,20	**51,83**	DÜŞÜK
Çermik	13,60	19,75	16,04	**49,39**	
Kulp	13,60	17,87	14,63	**46,10**	
Harran	13,60	15,99	15,49	**45,08**	
Çüngüş	13,60	16,93	12,10	**42,63**	
Çınar	10,20	13,17	16,91	**40,28**	
Dicle	13,60	13,16	12,34	**39,10**	
Hani	10,20	14,11	13,19	**37,50**	
Kocaköy	10,20	15,05	11,49	**36,74**	
Eğil	10,20	11,28	14,08	**35,56**	
Hazro	6,80	13,16	10,35	**30,31**	
σ	18,63	21,44	16,59	56,66	
A.O.	7,09	6,23	5,01	16,78	

Değişim Katsayısı %	**38,0**	**29,1**	**30,2**	**29,6**	

Tablo 236: Çalışmada Kullanılan Değişkenler Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Değişkenler	Değişim Katsayısı (%)	
Geceleme Sayısı	77,7	YÜKSEK
Banka Şubesi (Sayı)	75,1	
Tesise Geliş	71,5	
Silajlık Mısır Üretimi (verim kg/da)	63,0	
Sit Alanları (Adet)	59,5	
Trafo Kurulu Gücü (MVA)	57,1	ORTA
Bal Üretimi Verimi (Ton/Toplam kovan sayısı)	57,0	
Hizmet Sektöründe Sigortalı Çalışsan Sayısı	56,8	
Kapasite Raporu Alan Firma Sayısı	55,4	
İnşaat Sektöründe Sigortalı Çalışsan Sayısı	55,4	
Yeni Kovan Sayısı	55,0	
Lise ve Üzeri Mezuniyet Derecesine Sahip Nüfus %	52,5	
Kentleşme düzeyi (Kentli nüfus %)	51,6	
Şirket Sayısı (TOBB)	49,0	
Sığır (Kültür) ırkı varlığı (Adet)	48,9	
Meyve üretimi verimi (ton/dekar)	48,2	
Nüfus büyüklüğü	46,6	
Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi	45,8	
Tescilli yapılar (adet)	45,1	
Sanayii sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	43,7	
Ticaret sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	43,7	
Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü	43,6	
Tarım sektöründe sigortalı çalışsan sayısı	42,6	
Okuma yazma bilmeyen nüfus %	40,8	
Kadın okuma-yazma %	40,3	
Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)	37,3	DÜŞÜK
Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	37,0	
Sebze bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	36,0	
Ortalama hanehalkı büyüklüğü	33,8	
Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)	32,5	
Süt üretimi verimi (toplam üretim)	30,4	
Kanalizasyon şebekesi uzunluğu/nüfus %	18,5	

Tablo 237: Çalışmada Kullanılan Alt Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Alt Boyutlar	Değişim Katsayısı (%)	
Toplam Konaklama Boyutu	73,6	YÜKSEK
Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu	54,2	ORTA
Toplam Firma Etkinliği Boyutu	50,7	
Toplam Turizm Altyapı Boyutu	49,1	
Toplam Arıcılık Boyutu	46,7	
Toplam Tarihsel/Arkeolojik Değer Boyutu	45,4	
Toplam Eğitim Boyut	41,5	
Toplam Çalışan Boyutu	40,5	
Toplam Tarımsal Boyut	25,2	DÜŞÜK
Toplam Kentleşme Boyutu	23,4	
Toplam Hayvancılık Boyutu	20,1	
Toplam Tarımsal Altyapı	19,9	

Tablo 238: Ana Boyutlar Bazında Endekslerdeki Değişim Katsayıları

Ana Boyut	Değişim Katsayısı (%)
Demografik Boyut	38,0
Ekonomik Boyut	30,2
Sosyal Boyut	29,1
TOPLAM ENDEKS DEĞERLERİ	29,6

3. KORELASYON ANALİZLERİ

Tablo 239: Göstergelerin Korelasyon Katsayıları (N=25)

Gösterge	TDB	TSB	TEB	TED
Korelasyon I				
Nüfus	0.773*	-	-	-
Çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfus yüzdesi	0.864*	-	-	-
Korelasyon II				
Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi[a]	-	0.875*	-	-
Lise ve üzeri mezuniyet derecesine sahip nüfus yüzdesi	-	0.924*	-	-
Kadın nüfus okuma-yazma oranı (%)	-	0.886*	-	-
Kentleşme düzeyi (kentli nüfus yüzdesi)	-	0.899*	-	-
Kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı	-	0.148	-	-
Son üç yılda alınan yapı ruhsatları yüzölçümü	-	0.744*	-	-
Ortalama hanehalkı büyüklüğü[a]	-	0.505*	-	-
Korelasyon III				
Tarla bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0.333	-
Sebze Bitkileri üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0.401	-
Meyve üretimi verimi (ton/dekar)	-	-	0,302	-
Silajlık mısır üretimi verimi (verim kg/dekar)	-	-	0.580*	-
Bal üretimi verimi (ton/toplam kovan sayısı)	-	-	0.259	-
Yeni kovan sayısı	-	-	0.562*	-
Canlı hayvan varlığı (küçükbaş)	-	-	0.597*	-
Canlı hayvan varlığı (büyükbaş)	-	-	0.760*	-
Sığır kültür ırkı varlığı (adet)	-	-	0.578*	-
Toplam süt üretimi verimi (küçükbaş ve büyükbaş hayvan)	-	-	-0.471	-
Tescilli yapılar (adet)	-	-	0.654*	-
Sit alanları (adet)	-	-	0.576*	-
Tesise geliş sayısı	-	-	0.847*	-
Geceleme sayısı	-	-	0.848*	-
Banka Şubesi (Sayı)	-	-	0.888*	-
Trafo kurulu gücü (MVA)	-	-	0.833*	-
Şirket sayısı	-	-	0.884*	-
Kapasite raporu alan firma sayısı	-	-	0.859*	-
Tarım sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.419	-
Sanayi sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.832*	-
İnşaat sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.913*	-
Ticaret sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.859*	-
Hizmet sektöründe sigortalı çalışan sayısı	-	-	0.933*	-
Korelasyon IV				
Toplam Demografik Boyut	-	-	-	0.958*
Toplam Sosyal Boyut	-	-	-	0.946*
Toplam Ekonomik Boyut	-	-	-	0.817*
* P< 0.01				

[a] Göstergeler ters kodlanmıştır.

Çalışmada kullanılan tüm göstergeler üzerinden elde edilen endeks değerlerinin hem boyut içi toplam endeks değerleri (toplam demografik boyut "TDB"; toplam sosyal boyut "TSB"; "toplam ekonomik boyut "TEB") hem de sonuçta elde edilen toplam endeks değeri (TED) arasındaki ilişkiler Tablo 18'de sunulan dört ayrı korelasyon analizi (*Korelasyon I, Korelasyon II, Korelasyon III, Korelasyon IV)* ile incelenmiştir.

İlk korelasyon analizinde ilçelerdeki nüfus büyüklüğü ile çalışma çağı nüfusunu (15-64 yaş) oranının toplam demografik boyut endeks değeri ile yüksek ve pozitif yönlü ilişki içinde oldukları anlaşılmaktadır.

İkinci korelasyon analizinde "kanalizasyon şebekesi uzunluğunun nüfusa oranı" göstergesi hariç diğer tüm değişkenler ile toplam sosyal boyut endeks değeri arasında yüksek ve pozitif yönlü ilişkiler mevcuttur.

Üçüncü korelasyon analizinde genel olarak tarımsal göstergeler ile toplam ekonomik boyut endeks değeri arasında zayıf ilişkiler dikkat çekmektedir. Buna karşılık turizm altyapısı, finansal yapı, firma etkinliği ve çalışan nüfusun sektörel özelliklerinin toplam ekonomik endeks değeri üzerinde önemli rollerinin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu göstergeler ile toplam ekonomik endeks değer arasında yüksek düzeyli pozitif korelasyonlar dikkat çekmektedir.

Son korelasyon analizinde ise bu çalışmada çeşitli göstergelerin gruplandırılmasıyla geliştirilen boyutlar (demografik, sosyal ve ekonomik) ve toplam endeks değeri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Göstergelerin Korelasyon Katsayıları tablosundan görülebileceği üzere, tüm boyutlar ve toplam endeks değerleri arasında yüksek (güçlü) ve pozitif yönlü ilişkiler söz konusudur.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesini sağlayan değişkenlerle kendi içinde anlamlı gruplaşmaları ortaya çıkarabilen endeksler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu gruplar, her bir endeks içinde ilçelerin aldığı endeks değerlerinin "Yüksek", "Orta" ve "Düşük" düzey sınıflarına gruplanması ile oluşturulmuştur. Her bir endekste "Yüksek" grup içinde yer alan ilçeler incelenen özellik açısından diğerlerinden daha avantajlı bir düzeyde yer almaktadırlar. "Düşük" düzeyde yer alan ilçeler ise endeksin kurulduğu değişken açısından, illerdeki ve bölgedeki dağılımına göre, daha dezavantajlı bir konumda bulunmaktadırlar.

Örneğin, Toplam Endüstriyel-Ticari Altyapı Boyutu'na baktığımızda; "Yüksek" grupta Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın merkez ilçelerinin yer aldığını görmekteyiz. Bu iki ilçedeki finansal altyapı ve firma etkinliğinin ölçüldüğü değerler il ve bölge genel değerlerinin üzerinde olduğundan dolayı diğer ilçelerden bu özellik açısından ayrışmışlardır. Diğer yönden, sıralamada en alt sırada bulunan Çüngüş, Dicle, Hazro, Kocaköy ve Halfeti ilçeleri finansal yapı ve firma etkinliği alt yapısı bağlamında ölçülen endüstriyel-ticari altyapı boyutunda en fazla dezavantaja sahip ilçeler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Her bir endeks için hesaplanan değişim katsayısı o endeksteki değerlerin birbirine ne derecede yakın veya uzak şekilde dağıldığını göstermektedir. Değişim katsayısının düşük bir değerde olması, incelenen değişkenin ilçeler arasından benzer bir şekilde dağılım gösterdiğini belirtir. Bu anlamda; tarımsal boyut ve kentleşme boyutu bölgeyi tanımlayan ortak özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın, turizme ve endüstriye ilişkin bazı faaliyetlerde değişkenlik yüksek düzeydedir; yani bu özelliklerin ilçeler arasında dağılımı önemli düzeyde değişkenlik göstermektedir. Nitekim bu değişkenlik ilçelerin birbirilerine göre hiyerarşik sıralanmalarının altında yatan nedeni oluşturmaktadır.

Bu noktada, boyutlardaki değişkenliği tespit açısından daha net bir değerlendirme yapabilmeyi veri kısıtlılığının sınırlayabileceği düşünülmektedir. Veri eksikliliğinin hissedildiği alanların ise daha çok ekonomik göstergelere ilişkin olduğu gözlenmektedir. Örneğin, tarımsal alana ilişkin veriler yeterli gözükmekle birlikte turizm altyapısını ölçtüğü düşünülen değişkenler az sayıdadır. Bu nedenle bölge için istatistiksel çeşitliliğin geliştirilmesi son derece önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın en güçlü yönlerinden biri, mevcut veri çeşitlendirildiğinde TRC2 Bölgesindeki gelişmişlik farklılıklarını daha duyarlı olarak analiz edebilecek/ ölçebilecek bir yaklaşım ve endeks tabanının geliştirilmiş olmasıdır. Ayrıca çalışmada kullanılan veriler hem kendi içinde hem de boyutlar arasında oldukça tutarlıdır.

Korelasyon analizi sonuçları oldukça güçlü düzeydedir. Bu çalışma sonucunda elde edilen ve ilçeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını onların dizilişleriyle beraber açıklayan toplam endeks değerinin tüm boyutlar ile yüksek düzeyli ve pozitif yönlü bir istatistiksel anlamlılık taşıması önemlidir. Bu bulgu, toplam endeks değerinin demografik, sosyal ve ekonomik boyutlarla nerdeyse eşit düzeyde yüksek korelasyon değerleriyle (sırasıyla 0.958, 0.946 ve 0.817) ilişkili olduğunu açıklamaktadır. Böylece çalışmada kullanılan veriler ve benimsenen yaklaşımın bölgedeki ilçelerin gelişmişlik farklılıklarını yansıtmakta olduğu ve ulaşılan sonuçların güçlülük düzeyi bakımdan da çalışmanın bir değer taşıdığı anlaşılmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara özetle bakıldığında şu hususlar göze çarpmaktadır:

1. "Toplam endeks" değerleri dikkate alındığında; bölgede Şanlıurfa ve Diyarbakır merkez ilçelerinin demografik, sosyal ve ekonomik bakımdan en gelişmiş iki merkez ya da idari bölgeler oldukları anlaşılmaktadır.
2. Sıralamada Şanlıurfa İlinin ilçelerinin, Diyarbakır İli ilçelerine göre daha yüksek endeks değerleri aldığı gözlenmektedir. Bu durum -genel olarak- Şanlıurfa ilçelerinin hem daha fazla nüfuslu kentsel merkezleri barındırmaları ve böylece demografik boyuttan daha yüksek endeks değerleri elde etmeleri, hem de ekonomik üretim değerlerine ilişkin olarak daha ağırlıklı ortalamalar sunmalarıyla sosyal ve ekonomik boyutlardan aldıkları puanların daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.
3. Ancak her bir gösterge/değişken bazında ilçelerin ağırlıklandırılmış endeks değerlerine göre sıralanmaları değişmektedir.

Sonuç olarak; bu çalışmada benimsenen yaklaşım ve uygulanan analiz, bölgede ilçelerin hem kendi alt bölgeleri içerisinde karşılaştırılmasına hem de iki istatistik bölge dâhilinde rollerinin belirlenmesine imkân tanımaktadır.

KAYNAKÇA

ÇİL, B. (2008). *İstatistik*. Detay Yayıncılık, Ankara.

PAPADAKİS, M. E. 1997. Growth and hierarchical classification of Greek cities, 1951-1981, *Ekitics*, 63: 32-42.

TOYNE, P. ve NEWBY, P. 1971. *Techniques in Human Geography*. Macmillian, Londra.

YÜCEŞAHİN, M. M. ve Özgür, E.M. 2008. Türkiye kentlerinin kentleşme düzeylerinin demografik, ekonomik ve sosyal değişkenlerle belirlenmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6(2): 115-139.